

У серці -
Україна

*Світлій пам'яті
полеглих за Україну.
Вічна слава!*

У СЕРЦІ – УКРАЇНА

Поезія

◆
Проза

◆
Есе

◆
Історії із життя

◆
Статті

◆
Інтерв'ю

Полтава
ПНПУ імені В. Г. Короленка
2022

УДК 821.161.2

У11

У11 У серці – Україна : поезія, проза, есе, історії із життя, статті, інтерв'ю : збірник / Літературна студія «Заспів»; Кафедра української літератури; Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка; редакторка-упорядниці, авторка передмови Галина Білик. – Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2022. – 488 с.

Рекомендовано до друку Вченою радою Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
(протокол №14 від 28 червня 2022 року)

Редакційна колегія:

Галина Білик, Наталія Зінченко, Світлана Ленська, Віра Мелешко, Ганна Радько
(Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка)

Рецензенти:

- доктор філологічних наук, професор, член Національної спілки письменників України **Михайло Наєнко** (Київський національний університет імені Тараса Шевченка);
- доктор філологічних наук, професор, член Національної спілки письменників України **Микола Степаненко** (Національний університет біоресурсів і природокористування України).

© Автори, тексти, 2022

© Галина Білик, упорядкування, передмова, 2022

© Олена Завітайло, обкладинка, художнє оформлення, 2022

© Галина Ковіка, верстка, макетування, 2022

© ПНПУ імені В. Г. Короленка, видання, 2022

ЄДИНІ, НЕПЕРЕМОЖНІ, НЕЗНИЩЕННІ

Мета цього збірника – об'єднати сили. Людські, професійні, творчі. У час, коли так важливо почуватися несамотнім, неспустошеним, незнеможеним, незламаним, неприреченим. Почуватися живим. Мати волю, честь і сміливість. Бути мужнім (чоловіком, жінкою, дитиною), давати раду собі й підтримувати інших, довіряти, ділитися, організовуватися, віднаходити надможливості діяти, впливати на обставини, нести гіпервідповідальність за Україну, робити справу. У житті нас пов'язує безліч ланок, які з різних причин зазвичай випрозорюються, стають непомітними в тихому повсякденні, але в зламіві моменти, з-поміж яких і люта війна, ці енергетичні нитки безцінні: мусимо їх берести, за них триматися.

Незрадливо єднає нас Слово. Рідне слово. Слово рідних людей. Слово Роду. Проросле з отчого гнізда, виплекане маминими обіймами, вигранене вчителевою наукою. Віковий прапоринь, зв'язок із праджерелом, духовне начало. Зневажити Слово – потоптати моральний закон. Але навіть часом знецінене, недооцінене, принижене нашою бездумністю чи безпам'ятством, воно все таке ж величне, віддане, могутнє, спасенне: стоїть непоступно на сторожі, горне до себе і вірних, і блудних дітей своїх, рятує від чуттєвої безодні, душевної німоти, фізичного заціпеніння, страху, дає надію, навчає мудрості. Живе слово – живе серце – живе життя.

Цю книгу створили люди, особливо причетні до слова: знані, шановані й разом із ними зовсім юні письменники, педагоги, журналісти, науковці – головню студенти, випускники й співробітники різних років факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (раніше – філологічного факультету Полтавського державного педагогічного інституту); вихованці й викладачі інших факультетів вишу; їхні діти, онуки, учні; талановиті друзі навчального закладу – дописувачі (зокрема й майбутні) широко відомого університетського альманаху «Рідний край»; воїни з передової, волонтери. Сімдесят осіб поділилися своїми думками, почуваннями, роздумами, спостереженнями, уявленнями – своєю *Україною в серці*, у чомусь для кожного неповторною, але для всіх однаково рідною, безцінною. (І вже десятки колег-літераторів зголосилися стати учасниками наступного випуску!)

«Злетілися» тексти під одну обкладинку з Полтави й Полтавщини, з Києва й Київщини, з Кропивницького, Дніпропетровщини, Донеччини, Луганщини, Харкова й Харківщини, Херсона й Херсонщини; з Баварії, Іспанії, Німеччини, Польщі, Швейцарії. Багато з них щойно написані, і кимось – уперше. Виплеснули з душі частку болю, жаху, щоб вона не зійшла кров'ю під незахищеним нашим небом, у темних підвалах і промерзлих окопах, на грудях у дорогої людини, яка вирушає боронити Україну, чи десь у далеких чужинах... Інші давніші, але – майстерні, глибокі – вельми актуальні сьогодні, оскільки мовлять про світ українства, могутні пласти нашої ідентичності, несуть красу як протигагу смертельному молоху війни, огидному тванню суне на нас століттями. Ці вірші, есе, оповідання зможуть відволікти, заспокоїти, підтримати, додадуть внутрішнього гарту. Є в книзі й документалістика, репортажі, політична аналітика – важливі матеріали, які посвідчують, чому нам потрібно будь-що вижити в цім жорстокім протистоянні, і як ми це день у день робимо. Боре-мося – на фронті й у тилу, у зоні бойових дій і за межами країни – зброєю, ділом, словом. Наближаємо перемогу!

Створення цього видання зініціювала літературна студія «За-спів», яка діє при кафедрі української літератури ПНПУ імені В. Г. Короленка вже майже 60 літ: 1963/1964 навчального року – на хвилі духовного піднесення шістдесятників – згуртував у творчий осередок залюблену в художнє слово молодь незабутній Петро Загайко (1928–2013) – тоді кандидат філологічних наук, асистент, а згодом доцент, завідувач кафедри – глибокий знавець письменства, неперевершений майстер виразного читання, відповідальний наставник, який укладав усю душу й розум у своїх вихованців, був для них взірцем педагога-словесника. Назву студія перейняла від першої (1920 р.; і, на жаль, посмертної) збірки юного поета й журналіста з покоління Розстріляного Відродження Василя Чумака (1900–1919) – натхненного українською національною революцією романтика, співця нової – «молодої» – історичної доби, невдовзі підпільника-«боротьбиста», викритого і страченого в Києві денікінцями. На наш погляд, для «втаємничених» за назвою літстудії чітко проступала ще одна трагічна постать – тоді опального земляка Василя Симоненка (1935–1963). Ці письменники – з-поміж численних жертв імперського тоталітаризму – у середині 1960-х рр. були неабиякою підтримкою для патріотичної творчої молоді; не менш промовиста їхня поезія і в наші дні:

...Молоді палкої пориви бурхливі,
думи, ідеали, мрії золоті,
шопоти-жадання з'єлені на ниві
це – сміливо-гордий виклик темноті,
це – сріблом налиті дзвони великодні!
ластівка, що сонце з вирію несе!
Час би й до могили, розуми холодні.
Молоді ж – дорогу! Молоді – усе!
(В. Чумак. «З ранкових настроїв»)

* * *

Не спочивайте: ще не час!
Нехай останній промінь згас –
Самі запалимо вогні –
І в стумі витворимо дні!

На кремін' – крицю: буде світ!
Ми непохитні, мов граніт.
Ми йдем і йдем, несе вогні,
І творим блиск, і творим дні.
(В. Чумак. «Не спочивайте, ще не час!..»)

* * *

...Народ мій є! Народ мій завжди буде!
Ніхто не перекреслить мій народ!
Пошезнуть всі перевертні й прибуду,
І орди завойовників-заброд!

Ви, байстрюки катів осатанілих,
Не забувайте, виродки, ніде:
Народ мій є! В його гарячих жилах
Козацька кров пульсує і гуде!

24.XII.1962

(В. Симоненко. «Де зараз ви,
кати мого народу?..»)

У різні роки керували «Заспівом» викладачі кафедри української літератури Тетяна Лещенко, Володимир Мартусь, Галина Білик, Віта Сарапин, Марина Свалова, Юлія Волошук, Володимир Подрига та ін. Тривалий час студія презентувала себе через стіннівки й публікації в періодиці, літературні вечори, читання, участь у творчих конкурсах;

у 1997 і 2008 рр. було видано колективні збірки творів її учасників. У цій студентській літературній громадці зміцнили крила свого таланту сотні митців-початківців, багато з них стали в подальшому знаними письменниками. Літопис «Заспіву» ще укладаємо, але вже ця книга познайомить читача з його яскравими представниками.

Присвячуємо збірник світлій пам'яті всіх полеглих за Україну в російсько-українській війні початку ХХІ ст. Уславлюємо ним мужнє воїнство, яке майже дев'ять років боронить рідний край від ворожої навали; ушановуємо незчисленні цивільні жертви злочинної агресії нелюдів; скеровуємо як молитву до Господа за душевною поміччю в битві зі злом, за святим омофором для всього нашого праведного люду, який, нікому не зичачи зла, захищає своє й не поступиться правдою, свободою, Батьківщиною. Хай цей духовний почин, мов незгасна свіча, осяє імена й представників нашої університетської родини, які поклали своє життя на лінії зіткнення, загинули від рашистських бомб і ракетних обстрілів у Десні й Кременчуку: доцента кафедри образотворчого мистецтва, члена Національної спілки художників України Олександра Тарасенка (1960–2022), випускників факультету історії та географії Геннадія Біліченка (1972–2014), Антона Грицяя (1987–2015), Руслана Марченка (1978–2016), Юрія Коновода (1964–2019), Павла Кириленка (1991–2022), Юрія Губаньова (1998–2022), Ігоря Свища (1973–2022), випускників факультету філології та журналістики Євгена Перепелиці (1998–2022), Вадима Сафроненка (1978–2022), випускника факультету природничих наук та менеджменту Андрія Красюка (1980–2022)... Тих, про кого ми ще й не знаємо, але обов'язково пам'ятатимемо їх завжди, будемо достойні цієї високої пам'яті!

Нині тисячі вихованців Полтавського педагогічного – освітян, журналістів, учених, митців, спортсменів – на фронті, у теробороні, волонтерських лавах тощо – разом з усією Україною. Скривавлені й пошматовані наші серця від нескінченних болючих утрат, поламаних доль і надій, великого спільного горя. Але гідність, людяність, свідомість обов'язку захищати свою малу й велику родину, жага помсти мерзенним катам за їхні злочини проти українського народу роблять неподоланною нашу волю й незламною віру в перемогу. Ми, безсумнівно, виборемо щасливе життя нашим дітям й онукам!

«Сформоване літературно-художнє видання «У серці – Україна» важливе й актуальне, – наголошує рецензент збірника доктор філологічних наук, професор Національного університету біоресурсів і природокористування України (а донедавна – професор, ректор нашого вишу) Микола Степаненко. – Воно посвідчує, що слово є

надійною опорою нації в найважчі періоди її історії, слугує засобом вираження думок і переживань, душевної підтримки, пошуку майбутніх цілей, об'єднує і змогутнює спільноту в її супротиві загарбнику, утверджує незнищенність України й українців, нашої самобутності, високих духовних цінностей. Гостру потребу висловитися відчув кожен зі співавторів книги, і ця естетична комунікація – наша сила, наша надія, місток із минулого в завтрашній день. Краса врятує світ, а підла мерзотність згине.

У збірнику представлено 70 імен як добре знаних на Полтавщині й ширше в Україні літераторів (Наталка Фурса, Інна Снарська-Дідик, Сергій Осока, Олена Колінко, Валентина Беля, ін.), так і юних початківців, зокрема студентів педуніверситету, котрі радують своїм хистом і ранньою мудрістю (Аліна Дугенець, Дар'я Жученя, Дар'я Панченко, ін.). Надзвичайно цінне те, що ідея видання книги об'єднала освітянські філологічні покоління, учителів і їхніх вихованців, оприявнила нові письменницькі голоси відомих династій. Тут зустрічаємо Героя України, учительку української мови й літератури, управну володарку пера Тетяну Балагуру та її кількох учениць із літстудії “Перевесло”; обдаровану поетку й педагогиню Наталію Колісниченко та її молоде суцвіття талантів із літстудії “НІМБ”; сумлінну творчу послідовницю знаного дідуся й батька Мирославу Рогову... Крім того, збірник підтверджує вагу діяльності факультетсько-університетського “Заспіву”, який залюблює молодь у творчість, вигранює її майстерність вже чимало десятиліть».

«Книга “У серці – Україна” надзвичайно цінна й потрібна – і в наш непростий час, і за мирних обставин, – твердить у рецензії на збірник доктор філологічних наук, професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка Михайло Наєнко. – Вона демонструє творчий потенціал українців, красу нашої національної душі, яку відчуваємо й прагнемо розвивати від самого малечку, плекаємо в дітях, якщо є турботливими батьками, наставниками.

Зібрані разом тексти розгортають різні змістові мотиви: домінантний громадянський, але й інтимний, пейзажний, філософський; є тут твори дітей і твори для дітей; є фундаментальна для нашого письменства патріотика, а є й постмодерна гра та провокація; зрештою, є високохудожнє слово визнаних майстрів і перший у житті віршик юної учениці із Засулля чи Полтави; є й поезія, писана під кулями на фронті... Таке розмаїття завжди радує, указує на свободу й багатовимірність творчості, а водночас допомагає книзі знайти

широку читацьку аудиторію. Упевнений, що після публікації збірник матиме саме таку добру долю – віднайде численних прихильників і шанувальників.

Вагому текстову добірку авторства сімдесяти літераторів я сприйняв із великим інтересом: є в них своє розуміння життя, неповторні стильові нюанси, бачення творчої перспективи, навіть якщо це початківець узявся за перо. Відзначаю і майстерність форматворення, і розмаїття жанрів, і чистоту й багатство мови. Як директор Центру літературної творчості ННІФ КНУ імені Тараса Шевченка, письменник і літературознавець із великим досвідом, я добре розумію, що тут слова вдячності заслуговують і редакційна рада, і редакторка-упорядниця книги, адже було здійснено ретельний відбір дописувачів, сумлінно й неодноразово опрацьовано рукописи. Зате кожную бібліотеку зможе збагатити ця книга й принесе велику повагу її видавцям. Думаю, що вона може започаткувати й цілу тематичну серію, мати продовження в майбутньому, адже багата талантами Полтавщина, і чимало її обдарованих синів та дочок – вихованці Полтавського педуніверситету».

Дякуємо за сприяння в підготовці збірника викладачам кафедри української літератури ПНПУ імені В. Г. Короленка (завідувачка – кандидатка філологічних наук, доцентка Віра Мелешко); шановним рецензентам – знаним ученим, докторам філологічних наук, професорам, членам Національної спілки письменників України Михайлові Наєнку й Миколі Степаненку; випускникам факультету філології та журналістики ПНПУ імені В. Г. Короленка письменниці, журналістці, художниці Олені Завітайло (за серію художніх робіт і створення обкладинки книги), редакторці, фахівчині видавничо-поліграфічної справи Галині Ковіці (за виготовлення макету). Дякуємо за співпрацю кожному з авторів! Хай Україна в серці додає всім нам упевненості, міцності й наснаги!

Старша викладачка кафедри української літератури ПНПУ імені В. Г. Короленка, керівниця літературної студії «Заспів»

Галина Білик

Тетяно АЛЕКСЕНКО

(м. Кобеляки Полтавського р-ну Полтавської обл.)

Практично психологиня, учителька української мови та літератури. Народилася 20 травня 1999 р. в м. Кобеляки на Полтавщині. Закінчила психолого-педагогічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2020) та здобула освітній ступінь магістра на факультеті філології та журналістики рідного вишу (2021).

МОЇЙ УКРАЇНІ

На струнах болю витесане слово,
І в слові тому – заповідь-поема:
Про те, як наш народ і нашу мову
злочинно катували просто неба.

І небо говорило: «Не терпіть,
кайдани рвіть!

Зривайте ілюзорність...

Живіть, живіть....

Я вас прошу, живіть!

Виборуйте у світі неповторність».

І степ кричав: «Лішітеся, не йдіть!

На цій землі ще є кого учити,

Вести в прийдешню благодать століть...

Її, стражденну, мусимо любити».

Молило сонце: «Хочу вам світити,

Теплом плекати пагінці душі!

Не допустіть зневіри ні на мить,

Хай квітне мужність, гідні мураші!..»

На струнах болю витесане слово,

І в слові тому – заповідь-поема:

Про те, як українці йдуть до бою,

Укотре – за своє, чужого нам не треба!

Тетяна БАЛАГУРА
(м. Полтава)

Герой України, учителька української мови та літератури КЗ «Полтавський міський багатопрофільний лицей № 1 імені І. П. Котляревського», випускниця Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (1981), активно учасниця літературної студії «Зоспів», керівниця літературної студії «Перевесло».

«Закохана в слово... У цім рядку моя суть, моє sempre тіго. Бо, скільки себе пам'ятаю, любило пірнати в ноктюрни поезії й вальси прози. Шукала між рядків приховану суть сказаного й глибину підсвідомого. Мабуть, саме тому й стала філологом, який на струнах душі власної виколіхує

мелодію життя й любові до України. Світлу! Бо яким би не був світ навколо, у ньому варто шукати й знаходити щасливі миті, пізнавати непізнане й творити на крилах натхнення поезію. Чи римованим рядком, чи верлібром, чи віршем для малят, чи прозовим рядком свіжим. Натхнення – мить. Чи брость весняна з бруньками живими. Чи промінь добрий, у слово вплетений... Так народжуються і живуть мої твори. Не поета. Мама, бабусі, подруги, учителя. І просто людини, закоханої в Його Величність Слово. Назовжди!»

ОЛЕКСІЙ + СТЕПАН

Війна... Скільки змінила вона в нашому житті, скільки крапок над і поставила. Та, на щастя, є те, чого не знищила, не вбила, не стерла. Це Любов.

Полтава щиро прийняла людей, у яких війна забрала спокій, житло, щастя бути вдома. А разом із ними прихистила й улюбленців: собак, котів, папуг, хом'яків...

– Степане, ти куди? Невже щось почув? Вилазь із-під столу. Я маю для тебе смаколики. Не хвилюйся, тут надійно. Сподіваюся...

Олексій виманює Степана, пестить і годує, пригадуючи три-чотири нещодавні події.

Серед гостей нашого ліцею, як ви зрозуміли, є незвичайний – морська свинка Степан. Його господар Олексійчик навчається в сусідній школі, у четвертому класі. Війна перекроїла життя дитини, яка сьогодні тулиться в просторій кімнаті, де, на жаль, нема однокласників, друзів, не чути приємного голосу вчительки Надії Миколаївни. Зате про улюбленця розповідає з такою любов'ю!

– Ми не могли залишити його в Харкові. Це ж частина нашої сім'ї! Розумієте? Степан їсть сіно, траву, зернятка, овочі. Живе в кімнаті з нашою великою родиною з десяти осіб. Ми всі його лю-

бимо й леліємо. Зранку виводжу на травичку у двір – попастися. Він прислухається, принохується – і лише згодом їсть.

А знаєте, у нього є ще одна кличка – Байрактар. Розповісти чому? Коли над нашим будинком у Харкові пролітали ракети чи літаки, Степан починав голосно пищати, хвилювався, не знаходив собі місця. Коли все стихало, він заспокоювався. У Полтаві такого немає. Я дуже цьому радію! І Степан також!

Олексій тепло обіймає друга й шукає очима однолітків, із якими вже тут знайшов спільні інтереси, книги, розваги й турботи, бо в ліцеї живуть... ще три коти й три собаки. Частинки родин. Злякані, але цікаві. Обживаються, як і люди...

Біле пухнасте створіння з чорними оченятами-намистинками розглядає все навколо й гризе морквинку, пряде вушками – прислухається: війна... Але Любов людська жива. І Степан це відчуває!

ЯСА ЖИТТЮ

За тужним усміхом осіннім
Бреду і шулюся від сонця.
На чатах дня – небес склепіння,
А я пірнаю в нього... Сон це?
Прожогом крила розпростерши,
Над сивим лісом зависаю.
І мовби зараз, мовби вперше
Секрети осені читаю.
У голих арабесках віття
Тужби не чути, а надія,
Попри рясні сухі суцвіття,
Ясу весні таки наміре!

ОСІНЬ У ПОЛТАВІ

Осінь у Полтаві... Невже осінь?
Чи природа сплутала квітки
І сеанс весни у залах просік
Заквітчала в райдужні стрічки?
Може, повернуть хотіла літо
Тим, хто у турботах днів,
Пеленав в руках вусате жито,
Хто в роботі день і ніч горів?
І природа в дяку трудареві
Шле погожі, веселкові дні.
Лиш каштани карими очима
Розтинають осені вогні.
Я іду по золотому лісу
У багряно-жовтий маскарад,
Відкидаю осені завісу
І ловлю у руки листопад.

З ТОБОЮ...

Заколиши мене коханням,
У вирі справ заколиши.
Знайди для серця сил чекання
І неповторність дай душі.
Кинь всю буденність у тривоги,
Зірви з обличчя смутку тінь,
Стань на незвідану дорогу,
Веди мене в чарівний плин
Життєвого потоку. Зорі
Хай стеляться до наших ніг.
З тобою тільки, лиш з тобою –
В безвістя, що засипав сніг.

Елизавета ПУКАС
(м. Полтава)

Випускниця КЗ «Полтавський міський багатoproфільний ліцей № 1 імені І. П. Котляревського» (2022), переможниця та призерка літературних конкурсів, активно учасниця літературної студії «Перевесло» (керівниця – Тетяна Балагура).

«Із раннього дитинства закохана в письмо. Усю політру пережитих емоцій виливаю на папір, конвертуючи врожання в слово. Ніколи не любила вислів "що хотів сказати автор", адже прагну, щоб кожен охочий міг віднайти своє. Мої тексти ніби дзеркало, де найважливішим є саме ваша інтерпретація, тож запрошую у світ слова».

СВОЮ НЕНАВИСТЬ ПЕРЕТВОРЮ НА СИЛУ

24.02.2022.

Я прокинулась о 6:15. За кілька хвилин прозвучав вибух. Страшно? Це м'яко сказано. Нашу психіку видовбували цими подіями вже кілька тижнів. Почалося бомбардування в різних точках України. Мама сказала страшну фразу: «Пакуй валізи: сьогодні почалася війна». Щоп'ять хвилин моніторю новини, хоча до того намагалася бути аполітичною (дзуськи – так не працює!). На зв'язку з рідними, де кожен ставить питання: «Як ти там?»

Серджуся. Ненавиджу. Знову акти «визволення братнього народу» й «боротьби з бандерівцями». Ніколи не хотіла опинитися на сторінках історії, але зараз вона пишеться в нас під носом та з нашою участю. Дико, але весь жах війни ніколи не усвідомиш, поки не потрапиш у ці жорна. Паніку сіяти не можна. Плачу, але намагаюся розмірковувати тверезо.

Знаєте, думала: у світі всі розуміють, що війна – це зло. Що культури й нації – це ексклюзив, який народжує на світ прекрасне. Виходить, хотіла вірити. Імперії з хворою свідомістю й досі продовжують нести в маси маразматичне марення.

Пишаюся своїм народом!

Люди активно переходять на українську. У цьому стресі збожеволіти можна, але не треба. Навколо біди ми знову об'єднуємося в цілісний живий організм. Ми сильні. Ми готові. Ми зможемо. Бо нам є що обороняти. У нас самобутня мова, неповторна історія,

прогресивні науковці, талановиті митці, найкращі військові й рідна земля. Нам нікуди тікати.

Ми не нападаємо. Ми обороняємо свій дім. Українці усвідомлюють свою єдність. І світ нас підтримує.

Контролюймо рутину, зберігаймо спокій, дихаймо глибоко й тримаймо тили. Ми переможемо в цій видимій та НЕвидимій війні.

Відбили Щастя – далі мир!

КОЛИ ОДНА ЛЮДИНА – ЯК НАРОД

«Ти знаєш, я ніколи не помічав за собою залежності від суспільства, а зараз із легкістю можу простежити корективи, які вносить війна, тільки на собі. Бо в мені зараз вирує те, що й у кожному з нас. Я ненавиджу. І страшно від того, наскільки сильно».

Я вперше побажала людям смерті. Зовсім незнайомим, проте тим, які прийшли вбивати нас. На хвилину мене навіть здушило почуття провини... Але сьогодні кажу: «Зі своєю ненавистю порозуміюся в мирний час». Такий собі аналог виразу «Подумаю про це завтра».

Мене розриває на маленькі частинки, коли бачу, як бомблять Харків, Київ... Коли балістичні ракети атакують цивільні площі. Коли розвалюються багатоповерхівки. Я плачу так, ніби це вбила мій дім. Хоча чому ніби?

Ще намагаюся докричатися до матерів білорусів, росіян. Усе ще закликаю їх виходити на мітинги. Намагаюся бути людиною, хоча після кожного вибуху стає складніше. «Хочемо ми цього чи ні, а війна об'єднує». Так, ти знаєш, брате, я розблокувала таких людей... Та що там! Я з ними розгрібала підвали. Дітям із матерями кудись треба сховатися, а чоловіча сила в тилу ніколи не завадить. Я, брате, готувалася прийняти таких людей, на яких у мирний час стільки багнюки вилила. А деякі з них сьогодні продавали з величезною знижкою молоко на базарі. Розумієш, просто в кожному мікрорайоні з'явилися свої «цигани з БТРами». І я, брате, хочу розповісти саме про це небачене єднання дітям.

Учора ракета впала в Бабин Яр. Вона вбила, окрім мертвих, іще п'ятьох живих... І це трапилося, бо «Ніколи знову!» і «Можем

повторить!» транслювалося знову й множилося... Ненависть це? Ні, це вже лють.

Любові стяг бринить за українців, і, мабуть, через неї я іще жива. Бо у вихорі почуттів зараз кожен має бути сильним. Для того, щоб перемогти.

До речі, цитати, які ви прочитали у творі, пишуть одне одному діти, яких війна дістала в 16...

Уночі з 2 на 3 березня 2022 р.

НЕ ПОСМІЙМО ЗАБУТИ

Усередині випалили все, ніби АЕС таки вибухнула. Від новин голова обертом і завжди питання німе: чому мене там нема? Провину заглушити не вийде, як би наполегливо ми не намагалися. Повітряна тривога тисне на психіку: кричу своїм не здаватися. Усе, що відбувалося хвилину тому, миттєво забуваю. Тобто, якби в мене відняли перо, я б нічого світові не сказала. Тобто, якби я дозволила собі відпустити цей плин почуттів, то ніколи б ніхто не дізнався, як катували кожного з нас, як потопали ми в постійному стресі. Як вибухали бомби, як із землею зрівняли рідні міста. Що під завалами Маріуполя вбили ще одне шестирічне дитя. Як ракета впала на облдержадміністрацію Харкова, як у ту мить померло щось всередині кожного з нас...

Оминати цей біль не можна: його треба карбувати навіки. Бо пояснювати кровну ненависть варто й цими словами. На допомогу їм наша агонія, яку за кілька хвилин видалить психіка. Тремтячі руки, утрата свідомості, холодна підлога для сну й бомбосховища... Наші діти мають знати, яке пекло влаштували нам і як ми безжально відповіли на це...

12.03.2022 р.

СОНЦЕ ТЕЖ МАЄ ПРАВО НА ТІНЬ

Йй було б набагато легше, якби не бабина традиція закривати на зиму варення. Після того, як Мирослава вдосталь набавилася з абрикосами, зеленими сосновими шишками й вишнями, почала ховати в маленьку скляну в'язницю невіпадкові сльози, страхи розміром із кицьку, злість, обурення – загалом усе, що вдавалося витягти з її темряви.

Міра – старанна учениця, прекрасна дочка, найкраща подруга й порадиця. У восьмому класі навіть її душу намалювали на дошці як приклад справжньої порядної людини. «Ідеал, до якого варто прагнути», – казали. Усмішкою цієї дівчини захоплювався кожен зустрічний, а по допомогу зверталися, мабуть, сотні! (Хоча насправді Мирослава їх ніколи не рахувала: допомагати тим, хто потребує, – звична справа.)

Усі цікавилися, як їй це вдається: відмінниця, товариська, позитивна, сонячна! Так-так, із небесним світилом її не порівнював хіба що лінивий. Часом Міру навіть дивувало: що ж може бути спільного між ними? Воно ж навмисно гріло всіх, а вона – тільки тому, що не знала, як інакше! Бо коли тебе всі називають Сонцем, то, хочеш-не хочеш, починаєш поводити себе відповідно. Особливо гостро це «відповідно» нагадувало про себе в ті дні, коли єдине, чого хотілося, – заховатися в каптурі мішкуватої кофтини, але натомість доводилося грати роль усім відомого промінчика. Спільнота завжди надто бурхливо реагувала на занурення в себе. «Хіба ж можна так сумувати? Де наша люба Мирослава-Сонечко?!»

Якось так і з'являлися інгредієнти для консервування: то сльозинку приховає, то десять... Дівчина вже й сама не знала, ЩО робити з тими банками, проте скрупульозно витісняла в темряву все, що відлунювало «поганим»/«неправильним»/«чорним». Але, як відомо, усяка посудина врешті-решт заповнюється по вінця. Й одного вечора Міру це спіткало...

Кричала. Била кулаками в стіну, поволі руйнуючи візерунки шпалер... Мабуть, уперше за часи підліткової боротьби вона вмивалася сльозами, яких вистачило б на озеро. Дикий звір, її первородне нутро, нарешті було на волі. Ніхто не казав, ЩО вона робить не так! І Мирослава з викликом поглянула на свою тень. Чорне обрамлення силуету на лавандовій стіні більше не здавало-

ся чужим. Вона бачила там рядочки перших кострубатих віршів, які не мали нічого спільного з поезією; присоромлене кохання до хлопця, якому вона їх присвячувала; ненависть до кривдників, що мало не відтяли їй крила; заздрість через перемогу суперниці; страх розчинитися в інших...

Мирославина войовничість поволі змінилася трепетом: вона обережно розглядала кожну дрібничку, яку так намагалась із себе викреслити, майстерно перетворюючи її на гірку баночку з варенням. У тій миті не було ні оцінки побаченого, ні висновків: Міра нарешті просто дозволила всьому цьому стати частинкою власного Всесвіту.

Відтоді багато змінилося... Ні, Мирославу й досі називали Сонечком, але тепер вона точно знала чому. Після тривалих спостережень дівчина впевнилася, що Сонце теж має право на Тінь.

Анастасія СТРУКОВА
(м. Полтава)

Учениця 11 класу КЗ «Полтавський міський багатопрофільний ліцей № 1 імені І. П. Котляревського Полтавської міської ради Полтавської області», учасниця літературної студії «Перевесло» (керівниця – Тетяна Балагуро). Має низку публікацій у журналі «Країно талантів», посіла перше місце в номінації «Проза» у віковій категорії 12–14 років на Міжнародному фестивалі юних талантів «Рекітське сузір'я» (2021).

«Мені 15 років. Я вільно та щасливо українка, яку надихає природа, спів пташок, поезія та кінематограф. Люблю цей світ, і це, думаю, взаємно. Література вобить мене своєю душею, мені подобається писати, подобається чи-

тати те, що вже написали інші. Там я можу знайти іноді те, чого так не вистачає в реальному житті людям і мені особисто. Нехай творчість і кохання будуть усюди й у кожного в серці!»

МИ – ДІТИ УКРАЇНИ

Ми звичайні українські діти.

Наші руки хочуть малювати бездоганні рідні краєвиди, писати щирі, щасливі історії. Ми ладні хоч зараз іти в садок збирати смачні яблука, черешні, вишні, полуниці.

Наші ноги хочуть бігати рідними вільними, прекрасними полями, гарними луками, чистими лісовими доріжками й берегами сивочолих Дніпра, Дністра, Південного Бугу, Сіверського Дінця. Наші ноги хочуть відчути лагідну воду Азовського й Чорного морів. Вони хочуть танцювати український запальний гопак.

Наші губи хочуть усміхатися, а очі мріють бачити сонце й чисте небо, нові змуровані будинки й збережені старі: музеї, театри, кінотеатри зі своєю неповторною історією.

Ми – діти України, і наші серця палають, прагнуть і мріють, щоб Україна була вільною, щоб ми могли бути собою. На свій Богом даній землі!

ВЕСНА ВПОВНІ

Бузок уже відходить, а в моєму серці досі весна вповні. Вона обіймає прохолодними руками й тендітним сонцем душу. Весна цілує бліде обличчя, залишаючи неповторні краплинки – ластовиння. Бовваніють ліси, луки й поля, і багато-багато надії та віри в історично могутнє кружляє леготом у моїй голові.

Буває, що пливу своєю рікою думок і не можу вийти. Охоплюють звідусіль потужні хвилі й тягнуть донизу: змушують думати. Іноді так страшно, що не зупинюся. Тоді чекаю штилю й виходжу на стежину далі.

Мене зустрічають ліси ідей, луки мрій і поля, які нагадують, що свобода – це найпрекрасніше, що має кожна людина.

Тут так добре, спокійно, не лячно прокинутися навіть від злих мелодій. Птахи співають, а серце чекає реальності, де нам усім незабаром святкувати Перемогу.

ЗМІНИ

Колись я не вірила, що життя може змінитися за день. Не могла уявити, що сама пройду через портал так званого нового життя, через темний ліс, що дасть нарешті просвітлення й довгоочікувану Перемогу.

Зміни кожен може уявити по-своєму. Для когось змінитися – це зробити нову зачіску чи переінакшити свій гардероб на черговий «унікальний». Можливо, прочитати книгу, що підкаже важливий урок.

Для мене головною зміною став день 24 лютого 2022 року. Із нього й почалася моя дорога до нового бачення й світогляду. Ніколи не думала, що очі можуть розплющитися настільки широко. Не думала, що навіть в окулярах почну бачити так чітко. Ось так за один ранок, за одну добу може змінитися одна душа, мрії, сподівання, плани, які розфарбувала в темний колір страшна війна. Хоча не одна людина відчула зміни, а ціла нація. Цілий народ змінився, зміцнів і впевнено торує шляхи до Перемоги!

ОЧІКУВАННЯ

Кожен подих свіжого повітря, кожен подив яскравому сонцю, кожна усмішка, що робить мене щасливою, що діє на мене, наче пігулка, ще глибше опускає в безодню океану очікування найщасливішого для кожного українця дня.

Щоранку, як ритуал, беру свій телефон і перевіряю головні інформаційні стрічки з новинами. Сподіваюся побачити там усього лише кілька слів, що, об'єднуючись, перетворюються в могутнє та неперевершене, що дає нам надію. «Україна перемогла. Ми перемогли. Війна закінчилася». Три прості речення, а сенс і сила в них такі великі й пам'ятні, що не помістяться в одному параграфі підручника з історії.

Чекаю, щоб почався наш просвіток крізь чужу негоду, щоб цей тягар упав із плечей наших, деь завіялися б наші тяжкі переживання. Як дощ у літню спеку чи тепла ковдра в прохолодну ніч.

Хочу дивитися на моє блакитне небо без глибоких рубців від тяжких ракет і військових літаків. Хочу забути назавжди мелодію сирени й чути нашу українську пісню, нашу невгамовну гордість всюди.

Евгенія СЕМЕНОВА

(м. Полтава)

Випускниця Полтавської ЗОШ № 38 (2022), учасниця літературної студії «Перевесло» (керівниця – Тетяна Бологура).

Новесні 2021 р. в київському видавництві «Автограф» видала першу збірку творів – «Між заплених рядків».

Активно учасниця літературного й дослідницького життя, лауреатка Літературної премії імені Володимира Ковалика (2021); переможниця Міжнародного фестивалю юних талантів «Рекітське сузір'я» (2019–2021 рр., номінація «Проза»), срібна призерка в номінації «Креативне письмо» в «Genius Olympiad Ukraine – 2022», переможниця Полтавського обласного літературного конкурсу «Відлуння

заповітів земляків – 2022», присвяченого 300-річчю від дня народження Григорія Сковороди (номінація «Дослідницька робота» – I місце, номінація «Творча робота» – II місце), володарка I місця II (обласного) етапу Конкурсу-захисту МАН України в секції «Фольклористика» (2022).

МАНДРІВКА В ЧАСІ Й ПРОСТОРІ

(ПАМ'ЯТІ І. П. КОТЛЯРЕВСЬКОГО)

Минають роки, століття. Усе далі від нас знакові події, які на світ увесь задекларували мову мого народу українського. Тож сьогодні уявимо, що Батькові української літератури, славному нашому землякові Івану Котляревському, закортіло відчутти рідний дотик полтавської землі.

Співають дзвони Успенського собору, де дяком служив із незапам'ятних часів дід. Лунають у театрах голоси акторів, які закохані в неперевершені творіння Івана Петровича всією душею й серцем. Саме оперою «Наталка Полтавка» завжди починає театральний сезон наш Полтавський академічний обласний український музично-драматичний театр імені М. Гоголя.

Простягає долоню Наталка, вітають Автора Еней та Москаль-чарівник, і крокують вони уквітчаними шляхами, наповненими духом старовини. Мощену бруківку змінюють асфальтовані дороги, а історичні будиночки – новітні багатоповерхівки. Уже не коні б'ють копитами, а машини колесами торують шлях.

Театр манить зазирнути всередину й відчутти знайомі спалахи емоцій, а будинок, хоч і реконструйований, навіває затишок та

спокій. Скрізь у місті можна зустріти пам'ятки минулого, уписані в сучасне.

Тривожиться Письменник, бо чомусь і досі шануємо Полтавську баталію й спілкуємося мовою загарбника, занедбуємо власне й віддаємо перевагу запозиченому, бо валиться будівля Кадетського корпусу й мафами захарашено центр, утрачаємо зв'язок із рідним, бо мусимо якось виживати...

Хоч і хвилюється Іван Петрович, але й радіє. Бо лише українські школи й ліцеї в місті. Бо майорять над Полтавою українські прапори. Бо таки чути рідну мову й вишиванками цвіте Полтава.

Багато води стекло, минули століття, а рідна Україна залишається на карті Європи суверенною державою, омріяною Іваном Петровичем та його сучасниками-патріотами. І відважно бореться нині за свою свободу, дивуючи весь світ незламністю духу.

АРОМАТ СВОБОДИ. 06.06.2019

Майоріло б макове поле, якби не ковдра сірого пилу... Русоволоса дівчина Вкраїна тікає від війни. Вона ховає в собі терпкий біль, сльози матерів загиблих, кров на солдатських руках. Ще зовсім юна моя Батьківщина, а вже встигла пережити голод, війни, втрати.

Наче вже й були нещастя, але вона саме зараз відчуває дивне дежавю. Начебто вже й самостійна, але досі під задрісними, лихими поглядами. Родючі черноземи, зелені ліси та безкраї поля – усе приваблює сусідів, викликає нестримні заздрощі роздратувань та безмежне бажання відкусити ласий шматочок моєї Батьківщини – землі козацької, сильної, незалежної.

Проте Доля вплела їй у волосся надію на завтрашний день, віру в краще майбутнє. Натягнуті струни дівочої душі, але серце зігріте нестямною любов'ю нащадків.

Я вірю: вона здолає все. Дівчина Вкраїна сильна, незламна, незалежна. І макове поле зацвіте, забуяє, наповнить світ довкола п'янким ароматом свободи й радості!

ДОТИКИ МИНУЛОГО

Шоста ранку. Вагон потяга сповнений гомоном людей та запахом свіжого молока. Це вже з першим поглядом сонця бабусі встигли з'їздити на ринок на площі неподалік міського вокзалу й везуть додому онукам смаколики. Розглядаю мальовничі, такі знайомі краєвиди обабіч залізничних колій, що ведуть до рідного села.

Батьківська хата. Тут земля інакша. Повітря пахне свіжими пирогами, а кожен крок супроводжують вишиті різнобарв'ям рушники. Тут і минали солодкі роки мого дитинства. Стежина стрічкою обвиває спогади та єднає. А ось промінчик упав на найдальшу полицку, де пелена часу заховала кришталеву скриньку, наповнену дотиками минулого. Доля викувала золоті ключі до кожної такої скарбниці, тож серед них насилу вдалося знайти відповідний.

Тепер пам'ятаю, ніби то було лише вчора.

Сонце котиться між солодкими ріками й апельсиновим соком малює дивні мережива на полотні небосхилу. Старенький чоловік і зовсім юна дівчинка сидять там, де земля й небо зливаються в одну суцільну тишу. То ми з прадідом шукаємо гармонійні акорди душі. Він тримає крихітну долоню дужими, натрудженими руками.

– Ти ще мала, але закарбуй навік: життя не смакує ваніллю, воно схоже на непробивну багряну стіну. Будуй його цеглина за цеглиною.

Дзвінки переливи дитячого сміху поглинає бурштинова тиша, але старому вдається вхопитися за струну щастя невинної душі.

– Не звертай уваги на негаразди, поки не пізнала гіркої правди життя. Може, хоч так не заплямуєш кришталеву чисте серце.

Дідусь завжди ділився цінними порадами, нажитими роками. Поважаю його безмежну мудрість та неабияку любов до всього живого у світі. Шкода, що час швидкоплинний...

– Женю, де ти знову з чортами бавишся? Ходи краще за козами приглянь! – кричить із-за сараю бабця.

– Уже біжу! – поспіхом хапаючи картуза, відповідаю їй.

Над смарагдовими полями завжди гуділи працьовиті бджоли, а молоду соковиту травичку із задоволенням скубла худоба. По-

вітря пахне пилком степових квітів та проникає до кожної струни душі. Ось де справді затишно.

– Не сиди, а кіз духом нагодуй! – сміється стара.

– Бабуню... – незадоволено фиркаю у відповідь, бо вже не смішно з її постійних жартів.

Але все одно люблю свою жваву трудівницю, як би не допікав гумор. Не уявляю жодного прожитого дня дитинства без сміху старої. Недарма ж говорять, що сміх продовжує життя. Їй зараз уже за вісімдесят, а в юній душі завжди буде двадцять.

Здається, що все це було не так давно, адже тут застиг час. Але я вже не та шестирічна дитина... Та в цій хаті все нагадує про тепле минуле крізь брами років. Це місце ніби стало паперовим, дитячим, розмальованим барвами фантазії. І від цього спокійнішає на душі, бо в селі я завжди зможу відчутти дотики щасливого минулого.

ДІТИ СОНЦЯ

Окраєць теплого літа поміж блакитного безмежжя. Руки тягнуться обійняти й ніколи не відпускати простоту й щирість. А в цьому полі – міради усміхнених сердець. І кожне шукає оченятами вгорі батьківський погляд. Їхня неосяжна любов до світла, тепла й гармонії здатна в найзахмареніший день яскравими бісиками в зіницях осліпити світ.

Колише вітер дітей Сонця під невігадливі мелодії літа. Мабуть, це танець-заклик до когось Величного, бо згуртовує їхні душі в полум'ї досконалості.

Чи знали ви, що щастя – у світлих днях і простоті? Не вірите? Запитайте в сонцепоклонників.

Валентина БЕЛЯ

(с. Ісківці Миргородського р-ну Полтавської обл.)

Письменниця, педагогиня. Народилася в с. Венслави Лохвицького району Полтавської області в родині робітників. Закінчила Кременчуцьке педагогічне училище та Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка. Працює вчителькою української мови й літератури та зарубіжної літератури в КЗ «Іскавецька ЗОШ І–ІІІ ступенів Сенчанської сільської ради».

Авторка поетичних збірок «Вірую в любов» (2005), «Життя блискавиці» (2008), «Жасминовий вечір» (2017), «Коли світає душа» (2021), книги малої прози «Українці мої» (2014), слів до багатьох відомих на Полтавщині пісень. Її перу належить текст Гімну філологів Полтавщини та Гімну МАН Полтавщини.

* * *

Наш Гімн співаю, я його кричу!
І голос мій сильніший від гармати!
Тобі, росіє, зроду не прощу,
Бо Українка я, Дружина й Мати.

У жилах вічна закипає кров
І будить те, чого вам не здолати.
Московський кате, ти свій гроб знайшов!
Це я кажу, вкраїнська Жінка й Мати!

Солдате, брате, сину мій, живи!
Хай береже тебе небесна сила.
З тобою наше серце й молитви,
А за тобою – Україна мила!

25.02.2022

ГІМН

Цвіти, моя мово, державно, соборно,
До світла, до істини шлях
Крокуй переможно, палай непоборно
На наших вустах і в серцях.

Приспів:

Хай довіку в нашім домі,
Український люде,
«Рідне слово, рідний розум,
Рідна й правда буде».

Розкидала доля жорстока по світу
Вкраїнців щасливу сім'ю,
Та Слово і Віра наснажують жити
І землю любити свою.

Приспів:

Хай довіку в нашім домі,
Український люде,
«Рідне слово, рідний розум,
Рідна й правда буде».

Єднаймося, браття, Шевченка родину,
Така на це воля і час,
В нас мова єдина, і правда єдина,
Одна Україна у нас.

Приспів:

Хай довіку в нашім домі,
Український люде,
«Рідне слово, рідний розум,
Рідна й правда буде».

* * *

Помирають будинки сивими,
І виють ночами спомини,
Були ж молодими, красивими,
З вікнами, сонця повними.

Сірі стіни когось щасливили:
Поцілунки, побачення...
Тут ромашками пахло, сливами
І сльозою пробачення.

Зяють вікна чорними пащами,
У руїнах живе вітер,
В нім голосять слізьми пропашими
Не народжені ще діти.

Не буває війна вродливою,
Не буває вона вчасна,
Поміж кулями, попід зливою
Хтось хоронить своє щастя.

Помирають будинки сивими....

* * *

Зім'яла чистий аркуш у руці
(Хотілось знову з білого почати...),
Голубив вечір ніжність на щоді,
І лоскотали павутинки м'яти.

Любила, пробачала, бо жива,
А попіл серця струшувала в шати
І вірила (ще молода) сама,
Що все змію з білого почати.

Натомлена вертала, як завжди,
У рідний дім, тривогу заховати,
І знов у снах губилися сліди
Всього, що треба з білого почати.

Від себе не тікала, бо могло
І слово добре, і лихе злітати...
Усе в житті, як малося, було
І вже... не хочу з білого почати.

Галина БІЛИК
(м. Полтава)

Педагогиня, літературознавиця, членкиня Національної спілки журналістів України. Народилася й здобула середню освіту на Хмельниччині. Випускниця філологічного факультету Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, старша викладачка кафедри української літератури своєї альма-матер, відповідально редакторка університетського альманаху «Рідний край», керівниця літературної студії «Заспів». Авторка майже 150 наукових, навчально-методичних тощо публікацій, редакторка-упорядниця низки видань.

ЛЮТНЕВЕ ЛІТОЧИСЛЕННЯ

* * *

Ми завжди прагнули
цього остаточного двобою.
І Бог нас вишколював, гартував,
а нині каже: «Час настав,
Янголи!»

26.02.2022

* * *

Місто тимчасово відкладеного пекла.
Муруємо фортецю.
Сталимо в жилах кров.
Пильнуємо.
«Мишебратья»: «Спіте спакойна.
Умнейший человек (читай – кремлівський виродок!)
пріказал не бомбіть город слави рускава аружія».
Воно хоче зайти сюди «асвабадітелем».
«Утоплю!» – Ворскла.
«Удавлю!» – галушка.
Але бачу: потвору чавить потвора –
чавунний фалос у середмісті,
над яким уже вісім років
майорять кольори нашої гідності!

І зімкнеться коло історії.
Україна в огні...

27.02.2022

* * *

Я обов'язково переживу цю війну.
Скільки б вона не тривала.
До остаточної перемоги.
Навіть якщо мене сто разів убиватимуть.
Цить, серце.
Біль потім.
Коли полинуть пісні-плачі...
Коли священні ножі омиватимуть священні сльози...
Тоді розірвешся на тисячі клаптів –
У наш світлий Великдень!
А нині хай корчиться кожна гадина,
чуючи грізне «Ще не вмерла...!»

28.02.2022

* * *

Ми переможемо, зокрема, й тому,
що за нашим Володимиром –
святий на київському пагорбі,
а за їхнім – кремлівський труп.
Душа проти тліну!

01.03.2022

* * *

Довго їдуть.
Довго розмовляють.
Перемовини.
Летять Україною гуси-лебеді,
сторожею в них – залізні соко́ли.
«Трішки поспали», – з міст і сіл.
«Крихту перепочили,
не розуваючись», – із фронтів.
Сама земля, укрившись
тонкою білою ковдрою,

уперше за тиждень
на хвильку задрімала.
Але на ранок – повсюди кров!!!
Цей березневий сніг –
міра нашого спокою нині,
нагадування про те,
що апріорі не маємо білих прапорів.
Тільки блакитно-жовтий –
як символ життя,
і червоно-чорний –
героїзму та незнищенності!

01.03.2022

* * *

Хлібця... чайочку...
Бананів йому купить!!
Цицьки дайте!!
Воно ж блаженке,
незнаечко підневільне,
син руской мамки
(«Метка ж там целься, Ванечка!»,
«Не жалейте їх, ані вас не пажалеють!»,
«Да у нас пол України родственніків!»),
людина...
Доброта – не тактика наша,
а національна патологія.
Та не ставайте до нього спиною,
не залишайте наодинці зі слабшим.
Не змігши убити батька,
воно згвалтує вашу дитину!..
Хлібця... чайочку...
Жменю землі в горлянку!
Хай жере зайда!
Щоб не так солодко
смакувала
паляниця!

03.03.2022

* * *

Коли не спиться, – згадую сни.
Із дитинства чи, може, утроби.
Як літаю, скрізь сонце і води,
переливи ловлю ясні!
І так легко над світом ширяти!
Чути крила в собі міцні!
Бога бачити, Бога знати,
бути в Божій святій руці!..

05.03.2022

* * *

Мій народ – древній, вічний –
нині воїн тридцятирічний.
Повен сили і повен люті.
Що для нього якийсь там путін?!
Зникне мордор й поглине ката.
Вже невдовзі українське свято.
Палим ворога день за днем.
Мій народе, ти став вогнем!

07.03.2022

* * *

Приходить знову звір
з нутром прогнилим,
рве наші душі з тіл,
щоб множити власні сили,
щоб кров'ю омитись –
омолодитись,
у немовляті якомусь
знову пробитись!..
Личина нова,
але він той самий –
наш карб на серці,
наш на шиї камінь,
наш заповіт,
не сповнений дідами,

наш біль, наш стид,
наш сміх край його ями...
Приходить знову звір
з пекельним жахом.
В цю мить найслабший він,
за крок до краху.
Бо проявився,
на сконі здер маску бога.
Але похід закінчився.
В один бік дорога.

10.03.2022

***

Як вирости наші діти
за ці тижні війни!
Випручуються із живота,
не вміщуються в обіймах,
протискуються з-під землі!..
І нам бути з ними повіки.
І мертвим, і живим,
і ненарожденним.

19.03.2022

***

Тітка Марія: «Діти! Онуки! Приїхали!..
Набачитися, натішитися, набутись!»
Тітка Галина – з порогу: «Обидва зібрались?» –
«Бувайте, мамо!» – «А з татом?» – «Уже...» –
«З Богом!.. Вертайтесь живі, синочки...»
Віра, Надія, Любов, Маріанна, Мадонна: «Ма-а-а-мо!»
Тітка Наталка... усьоме за тиждень осиротіла...
Дядьки Василь, Миколай, Петро –
Приглянули місце, вдягнули чисту одержу –
Копають... «Не час для дітей,
Ще ж наша черга, наша сторожа!..» – сльози.
Дід Гриць – один як палець: і він за когось...
...Сонце і Місяць...

Березень, 2022

* * *

Страшно про це писати...
Уночі у сусідів довго плакав собака,
а на ранок помер господар...
Вона вже була там.
Вона завжди приходиться завчасу.
Дивиться на нас, поки ми її
не бачимо,
приглядається, хто є хто,
вивчає, запам'ятовує...
Страшно про це писати,
але раптом усвідомлюєш,
що в невпинній колотнечі буття
вона завжди поруч.
З кожним із нас.
Від першого до останнього дня.
А ще інколи підходить так близько,
що можна торкнутися.
І вона хапає нашу простягнуту руку –
вирятовує із життя, жажливішого
за смерть.

06.04.2022

Галина БОКШАНЬ
(м. Херсон)

Поетка, літературознавиця, педагогиня. Народилася 11 грудня 1977 р. в с. Чорнобаївці Херсонської області, там здобула середню освіту. Випускниця факультету української філології й аспірантури Херсонського державного університету, кандидатка філологічних наук, доцентка кафедри готельно-ресторанного та туристичного бізнесу й іноземних мов Херсонського державного аграрно-економічного університету, авторка понад 100 наукових і навчально-методичних публікацій.

Із студентських років активно займається літературною творчістю. Поетії друкувала в збірниках та альманахах – «Роман-газета» (2007), «Digital романтизм»

(2006, 2007), «Ірпінь-2009», «Інтереальність-2019», «Кличе незміряний світ», «Степ» (2019), «Мозаїка літературної Херсонщини» (2021). 2021 р. видало дві поетичні збірки – «Аберації» та «Вініл».

Переможниця II Всеукраїнського конкурсу «Різдвяне Диво» в номінації «Літературна критика та есеїстика» [есе «Майстриня дитячих скорбничок» про книжку Оксани Луцєвської «Дивні химерики, або Таємниця старовинної скриньки» (2010)]; володарка «Гран-прі» III Міського конкурсу літературної творчості імені Миколи Братана в номінації «Поетія» (Херсон, 2019).

РЕТРО-ПОРТРЕТ

Він носив гемінгвеевські светри,
Певно, куплені ще до Союзу.
Досі слухав рипучі касети
Самвидавного чорного блюзу.

Припадав до світлини старої,
Роздивляючись крізь окуляри
Вдало схоплений на поляроїд
Погляд жінки зі сяйвом полярним.

Біль за давненький знову марудив,
Гамувати його було нічим.
Бив до ранку копитами в груди
Грубо плетений олень північний.

TRANQUILITY

Їй хотілося б жити у Середньовіччі,
У шпильястому замку самотньої тітки,
Де зі світла – хіба смолоскипи і свічі,
А сусіди – ліси неозорі – і тільки.

Зі статечним лакеєм, який би їм гóдив,
Відслоняючи зранку брунатні гардини,
Простеляючи тінь, ніби килим, на сходи,
І пильнуючи стражем за скарбом родинним.

Всі б гуртом відчиняли іржаві ворота,
Щоби вийшла нарешті надвечір за мури,
Де дорога до спокою – невідворотна,
Коли кінь попід нею – злотавий чи мурий.

ПІДВАЛЬНІ НОТАТКИ

Уночі прокидаєшся, стиха питаєш: «Де ми?» –
На підвальній полиці, де поруч вишневі джеми.
Сумно літо всміхається слішком полуничним.
Запинаєшся коцом блаженським, бо більше нічим.
На колінах у мами – сусідська трирічна Ліза:
Вчить ляльок пакувати тривожні тугі валізи.
Віра кільчиться вперто, немов навесні картопля.
Знову снилось, що наші Лицáрі потвору топлять.
Як давно не було у степах так багато крові –
Гучно б'ються серця амарантові – бурякові.
У кутку – ніби кулі – дрібненька торішня морква.
Можна вийти нарешті: сирена, здається, змовкла.

UNDERGROUND ENGLISH

Маленькій Єлисаветі

Третій тиждень тримаємось наших хат,
Притуляю до себе сусідську Ліску.
Вона каже: «Я вчитиму тут англійську»,
Шепочу їй: «Почнімо зі слова heart.

В твоїм серці маленькім багато love,
І якби цю любов, як щити, носили,
То скорити звитяжців було б несила,
І ніхто б наших воїв не подолав.

Так ніколи цей світ мені не болів,
Та недовго від зла йому потерпати.
Нас чекають Полісся, Дніпро, Карпати,
Моя дівчинко, просто повір, believe.

Ця земля знемагала від жаху війн,
Але знов зазвучать переможні сурми,
Відбудуємо Харків, Ірпінь і Суми.
Мила крихітко, вперто повторюй win!»

LULLABY

Єлисаветі, Софійці й Емілії

Ти знаєш англійською слово «люблю»
І вивчила барви – блакитний та жовтий.
Це небо над нами колись буде blue,
Уже не зачорнене вибухом жодним.

Міцніше до себе мене притискай,
Як тільки зачнеш розніжене “hold me”.
Ми Всесвіт благаємо “Close the sky”,
Бо з рештою Воїни справитись годні.

Твій спокій пантрує оката сова,
Карпатський мольфар і старі ворожбити.
Тримайся, дитинко, за гасло “Surviva!” –
Ще будемо в мирі і радості жити.

Лягаємо спати, шепочеш “Good night”,
У відповідь лине моє «На добраніч».
Нехай тобі сниться козацький Дунай
І ляльки, у вишиті строї убрані.

* * *

Моїй Чернобаївці

Роками у снах вибухає літак –
Не вірила в те, що ці видива віщі:
Уламки заліза в городі – навіщо?
Не знала, що станеться все саме так.

В моєму селі почалася війна
Розбитими в друзки старими дахами,
Хатами, що чорні дими видихали,
Сусідським будинком без ганку й вікна.

Ніхто не збагне цю скривавлену гру:
Складаються стіни, неначе картонні,
І замість вівса, часнику і картоплі,
Осколки снарядів засіяли ґрунт.

Триває уже двадцять сьома доба
Цього нелюдського зловісного шалу...
Ген місяць нагострений, схожий на шаблю,
Що міцно тримає козак Чернобай.

* * *

*Хліба нашого насущного
дай нам сьогодні...*

На вулицях тихо і порожньо –
Дротами наструнчені нерви.
На тісто просіяне борошно
Маліє, як сніг березневий.

Тримаємось ґрунту, мов корені:
З підвалу виходимо вранці.
Нам сняться Херсонці нескорені –
Скоринка на хлібнім окрайці.

Діткливо пахнуть Великоднями
Ощадливо вкраяні дріжджі...
Серця наші дибляться конями,
припнутими на роздоріжжі.

ВЕЛИКОДНІ НОТАТКИ

Моя знічена переселенко,
Ти зрелася речей, як апостол,
Бо гадала, без них буде легко,
По-євангельськи мудро і просто.

Тільки Богу відомо одному,
Що таїться за тихим, безслізним
Замиканням батьківського дому
І німим пакуванням валізи.

Стане те, що у нас відібрали,
Лейтмотивом трагедій епічних...
Ти світами простуєш, як равлик,
Все, що маєш, зібгавши в наплічник.

Сергій БОНДАР
(м. Полтава)

Поет, священник Свято-Успенського кафедрального собору Полтавської єпархії Православної церкви України. Народився 18 грудня 1978 р. в м. Полтаві. Закінчив філологічний факультет Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2001).

Стипендіат Міжнародного благодійного фонду «Смолоскип» (2001–2002). Друкувався в обласній пресі, колективних збірках та альманахах («Поетичні студії», «Болотні вогні»).

НАВСТІЖ

(Верлібри)

* * *

ти
видихаєш
птахів
які
належать
уже
не
тобі
адже
ти
боїшся
зазирнути
їм
у
вічі
де
блищать
калюжі
торішніх
вулиць
торішніх
мирних вулиць

* * *

тут
не страшно
дивитися в очі хоча б тому
що ці очі так само
беззахисні
як замкнене коло
твоїх рук
тут
не страшно
тримати в долонях тепло
хоча б тому
що це тепло дивиться
тобі в очі
й ти дихаєш хоча б тому
що тут не страшно

* * *

якщо сказати
що жіночі руки обплітають сонце
навіщо тоді ловити пелюстки які летять
із верхніх поверхів сусідніх
будинків

невже очі молодих дружин
тривожно дивляться крізь пелюсткову заметіль туди
де мчать у вічність сліпі снаряди
назустріч обплетеному жіночими руками сонцю

якщо затамувати подих
замість того щоб упасти на землю
пелюстки застигнуть у повітрі

* * *

хто став для тебе межею
коли ще
можна було вірити
не заплющуючи очей
ким
стала
для тебе межа
коли з неба падали янголи
по цей бік заплющених
очей
по цей бік
тривог
сирен
і вибухів

* * *

стрибаю у темний вагон
де можна говорити
про те
як віконне скло
грає зі мною в піжмурки
й дихаючи
глибоко
рахувати дерева
які майже не вмирають

* * *

хочу
щодня відривати хвилі від моря
щоб із них щодня вигадувати для тебе маленьких
янголяток
щодня відчиняти
двері
в незайману вічність
і
вірити
що зануривши руку по лікоть у небо
можна доторкнутися до тебе
вірити
що увімкнувши зненацька світло
можна відчутти шелест крил
маленької зграйки твоїх голосів
вірити
і байдуже
навіть якщо заплющивши очі
слухати як муха у склянці дзижчить
і шепотіти
що завтра зранку
я торкнусь твоєї долоні
й
підемо ходити
по воді
шукаючи новонароджене
сонце

Тетяна БОНДАР
(м. Полтава)

Поетка, педагогиня, художниця. Народилася 1979 р. в м. Вільногірську Дніпропетровської області. Закінчила філологічний факультет і магістратуру Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Кандидатка філософських наук, викладачка кафедри філософії і економіки освіти Полтавської академії неперервної освіти імені М. В. Остроградського.

Стипендіатка Міжнародного благодійного фонду «Смолоскип» (2001–2002), призерка Полтавського обласного літературного конкурсу «Поетичні зорі – 2004» в номінації «Краща добірка інтимної лірики» (2004), переможниця Всеукраїнського літературного конкурсу «Літературна надія Дніпра – 2015» у номінації «Поезія».

* * *

Немає слів
для туги
невимовної.
У гіркоті
невиплаканих
сліз
навиліт душу
вкотре
біль
прохромлює...
Скипає світ
і скрапує,
як віск...
За смертю –
смерть...
Йдуть мужні,
юні,
віддані –
крізь вічність Крут,
Майданів
і Голгоф...
Вони ідуть –

і
дивляться
просвітлено
із висоти,
де тільки небо
й Бог.
...Вони ідуть –
незломлені,
нескорені,
російських
«Градів»
спалені вогнем...
І з кожним з них
шляхом небесно-зоряним,
мов сивий ангел,
Україна
йде.

* * *

Не впокореним стадом,
А народом-воїном
Ми під кулями й «Градами»
Свою волю виборюєм.
Не словами, а славою,
Кров'ю чесною, чистою,
Ми тіла свої сплавлюєм.
Ми єдині.
Ми вистоєм.

У окопі з солдатами
Ми до Господа молимося.
Б'ють нас танками.
Й зрадами.
Не чекайте.
Не зломимося!
Б'ють брехнею лукавою.
Чуєш, Боже?.. Ми зможемо!

Ми з Тобою і Правдою
Цю пільму переможемо!!!
Лють орди брата-Каїна
На землі своїй спинимо.
...Нам не страшно –
ми знаємо:
ТИ за НАШИМИ
СПИНАМИ...

* * *

долоня в долоні
востаєм
у день
що почався
обтесуєм душу
і зношуєм тихо
тіла
вдихаючи кисень
чекаєм
наближення часу
що спинить годинник
і спалить полову дотла

і дивимось в сонце
і мружимо зболено
очі
і тихо злітаєм
і глибше вгрузаємо
вниз
і хочемо жити
і хочемо в небо
і хочемо
так міцно
так близько
назавжди
корінням зростись

долоня в долоню
і поглядом в погляд
і ближче
ми йдемо у небо
по стежці
що сіє імла
шукаємо смисл
крізь невпинне наближення тиші
що нас розітне
наче два
паперових крила

Марина БОРОВСЬКА (СВАЛОВА)

(м. Полтава)

Письменниця, науковка, членкиня Національної спілки журналістів України. Народилася 1983 р. Закінчила філологічний факультет Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Кандидатка наук із соціальних комунікацій, доцентка кафедри журналістики своєї альма-матер, авторка численних наукових, методичних, літературно-художніх публікацій.

БУЗОК

Травень виходить із вологого вечірнього туманцю. Руки в кишенях камуфляжних штанів, сіра куртка пахне рибою, високі гумові чоботи – брудні. Смачно посмоктує цигарку, примружує око, і його молодий погляд зеленіє й наливається першим вечірнім хмелем: ось прийде додому, віддасть матері порожню сумку, швидко поголиться-одягнеться, за мотоцикла – і в клуб. А мати стоятиме над відром води посеред двору, мнучи в руках легеньку торбинку, вдихатиме пахощі ставка, чутиме лукаві голоси карасів, чутиме риб'ячі плюскоти й пересміхи, потім сама обернеться на рибину й плаватиме собі в тому відрі до ранку. Поки син не повернеться, поки корова не загукає до рожевої плями над хлівом, поки не почне розпускатися бузок.

– Драстуйте! – минаю двір Пастушенків.

– Драстуй! – тітка Таська спирається на хвіртку, дивиться на мене пильно, а в очах у неї плавають несподівані травневі іскорки.

Я вже знаю, що тітка недавно була на городі, знаю, які важкі й потріскані в неї пучки, знаю, що скоро вона доїтиме корів – і молоко проллється на весь куток, зависить усе білим туманом, бо доїть вона завжди перша. А куток слухняно чекає білих знаків над Пастушенковим двором, тітки чаклюють коло худоби, аби молоко було тепле й солодке, їм не збагнути справжнього смаку напою – гіркого, сивуватого, як від першої корови на світі.

Таська Пастушенчиха ще трохи дивиться мені в спину, потім важко розгинає поперек і йде лягтися з чоловіком. Я пришвид-

шую крок, аби втрапити додому завидна, поки Таська ще не по-доїла корів. Бо тоді можна й не вийти з тієї молочної купелі.

Минаю хату баби Дуньки. Ця хата спить, бо спить у землі баба. Вологе травневе повітря робить лінії нечіткими, хата уривчасто дихає, і тонка смужка повітря над нею біліє – Пастушенчиха вже доїть корів. Прислухаюся: легко опадають останні вишневі пелюстки, відразу зав'язуються тугенькі пуп'янки, на ранок уже червонітимуть ягоди – у Дуньчиному дворі час не такий, інакший, зовсім чудний.

Я знаю: якщо в баби Дуньки стигнуть вишні – на кутку скоро розпуститься бузок.

Далі живе Зінька – така стара й глуха, що пам'ятає початок світу. Живе вона самотою, спирається на кривий ціпок. Говорить мало, дуже тихо, аби не заважати нікому своєю глухотою. Хата в Зіньки – глиняна, улітку там холодно, у дворі – сонячно, коло порога вигріваються жаби – завбільшки з долоню. Двір у Зіньки обгороджений ветхим дерев'яним парканом, майже ніхто не ходить до неї, майже ніхто не толочить лискучого споришу. Кажуть, уночі Зінька лягає на землю, качається під місяцем, спориш мнеться, а з першим сонячним промінням знову піднімається. Зінька нечасто ходить до церкви, хіба на Великдень, та ще на гробки несе на кладовище червоні й жовті крашанки. Може, там згадає свого вічного молодого: зойно побралися – пішов на фронт. Може, дослухається до весняних соків у старечому тілі. Висохла Зінька, давно стала схожа на дерево з потрісканою корою, з тонкими галузками замість пальців.

Хата осідається, вростає в землю, у вікна заглядає листатий бур'ян, стогнуть у б'єрезі й біля порога жаби, гріються ящірки на погрібнику, скрипить над колодязем груша, тужавіє коло хати бузок. Виходить Зінька серед ночі, виходить без ціпка, стає проти місяця й гладить холодні квіти, тулиться висохлою щокою – пахне їй бузок. Тоді бреде в хату, намацує в сінях ціпка, шкутильгає до ліжка, сідає й дивитися на місяць, що стоїть прямо перед вікном, русявий і тихий, мов парубок.

Заслабла Зінька, не встає з ліжка. Замкнула її хата, не випускає. За літо наплодилося щурів, шарудять по долівці, шугають по лавах, деруться на ліжку. Зінька важко перевертається – миготять в осінніх сутінках голодні щурячі хвости. Холодно Зіньці, хочеться взяти ціпок і вийти надвір, вдихнути гіркий запах бузку,

лягти на спориш і заснути. А місяць надкушеним яблуком висить у вікні, а жовтень трусить останні груші, а хата повільно осідає, аж поки вікна не засипає земля.

...Так і є: туман густішає, вийти з нього годі й думати. Треба стояти й дивитися просто перед собою, бо Таська ж – чаклунка, можна цілу ніч блукати, а вийти коло Пастушенкового двору. Тому я стою, вдивляюся в білу травневу тишу. Місяць росте, уже добра скибка висить проти мене, а з туману впливає старе глинище, малюються зарості бузку, підкрадається листатий бур'ян. Тільки хати немає – давно пішла під землю. А бузок пахне – уже зацвів.

Брешуть люди, ніяка Таська не чаклунка, і туман у неї – звичайний травневий туман. Я швидко підходжу до свого двору й чую, як на Зіньчиному дворіщі ворухатися бузкові хащі, а в глибокому ставку коло сільради сміються карасі.

ЗЕМЛЯ РИБИН

Пам'ять – найхисткіше з морів, і ніколи не знаєш, чи ти збай-дужієш до нього, чи воно поглине тебе, закрутить, загубить і забуде – поміж в'єтнамок, водоростей і мертвого пір'я на брудній солоній поверхні.

Збирається на дощ, тепло й волого, я лежу під напівгрозовим небом над Гамсуном – важкою коричневою книжкою, купленою десь на кримському базарчику. Галька муляє й дратує, як і всенький світ, туго затягнутий риб'ячий мішок, земля рибин, нудотна, як малярія, Балаклава. Цим словом, ще вчора густим і настоящим на сонці, мов нектар, тепер можна сполоснути рота, як солоною водою від зубного болю. Прекрасна бухта набурмосена й затягнута туманом. Несправжня, чужа й не моя.

Ми щодня довго деремося сюди, на цей благословенний пляж, нам видно пречудесну бухту, спека й засмага переслідують нас, ми малі й безпомічні, ми боїмося, що от-от звідкілясь, із якогось із паралельних світів, вискочать таври, схоплять нас і кинуть зі скелі, отуди, поміж низенькі покручені дерева й кущі, аж до моря, на дно, і ми канемо мертвими кораблями, старими історіями, ми, молоді блукальці, печальні шукачі своєї смерті.

Солодка солянка з морепродуктів, слова – як запахи в цьому рибному ресторанчику – в'їдаються в пальці, вітер гойдає неви-

сокі гори, гойдає воду й нас, накупаних і натомлених. Ми не хочемо повертатися у квартиру, ми сунемо нічною набережною, немов сліпі, немов загублені між спекою і холодом, прийдешньою осінньою сльотою і сухотним серпневим спалахом блискавки. Нам нічого не треба від світу поза цим, ми не хочемо на потяг, і ми не можемо залишитися тут. Бо це земля, якої немає, якої ніколи ні в кого не було. Земля, що її скоро не буде й у нас. Земля рибин.

Ми кожного року ідемо в Херсонес, мене тягне туди. Хочеться відчути край землі й подивитися на море так, наче ти трохи захищений твердю від усіх оман, морських їжаків, медуз і застуджених нічних голосів. Тяжкий гуркіт моря чути у квартирі. З мертвого міста Херсонеса видно тільки незворушну блакить. Із варяг у греки. З ясиром і ордою. На поклик муедзина. В нікуди.

Солодка султанко, смішна барабулька, божественна Балаклаво, ти відпливла навіки, потонула, як Атлантида, у власній бухті, але десь над тобою ще висне місяць і бліда нервова доріжка бринить на воді. Важко прощатися і важко згадувати тебе. Я скупила тут усіх сухих морських їжаків, усі рожеві мушлі, усі твої назви й імена, усі небувалі каравани, усі скарби світу, і тепер мені нікуди повернутися.

Солоні води зімкнулися над моєю історією, і я забула номер квартири, у якій жив мій гостинний дядько, до якого ми три роки поспіль їздили, ніби на прощу. Дядько помер від раку. Гамсун лежить у мене на полиці. Морському їжаку я намалювала маркером очі, і він став ще печальнішим. Жодна з кримських мушель не розбилася. Але моря в них я вже не наслухаю, хоч воно там, може, і є. Тільки ось тут, зараз, у цьому центральноукраїнському місті, сире повітря раптом гусне, і я знаю – то Бог смажить на вечерю свою небесну барабульку, і тільки Йому відомо, з яких пекельних глибин Він дістав її. З Балаклавської бухти.

* * *

Чернігів чорний мов гора
свічки запалює на чатах
аби було куди вертати
Павлу святому од Петра
поміж осінніх берегів
десниться риза надвечірня
а в небі ведмеді чотири
толочать лапами сніги

* * *

цей ліс чужий – уже його нема
спадає морок на князівські лови
небесні пси і шати гонорові
усе то сутінь – то усе пільма
тріпоче птаство – горнеться дарма
до жовтих крон – мисливцям треба крові
і звірі теплі – звірі вечорові
зникають у шипшинових димах
а там за лісом ген орда іде
везе сніги – підводами гуде –
зі сходу піднімаються могили
минає день – і не минає день
стоїть сама – свого мисливця жде
Велика Осінь – олениця біла

* * *

ладнає січень шатра сиві
небесна квапиться орда
і укриває сріблом гриви
холодна зірка Іордань
сплять ятагани сплять аркани
волхви блукають по слідах
а вранці над степами стане

блаженна зірка Коляда
ще світ не знав такої тиші
ще хто ми в нім і хто нам ми
...то юний Бог уперше вийшов
під чорні іриси зими

ПЛАЧ ОДІССЕЯ

Де та остання лінія зими,
ті голоси, ті марева сиренні?..
О шість мужів, що тужать, не до мене –
до хвилі припадаючи грудьми...
Солоний ангел зводиться з пільми,
його полки і води незліченні.
Понад пільмою крається знамено.
Хто ми йому і хто йому не ми?
О чорна Скільло, скеле навісна!
Для мене будь, ніколи не минай.
Нехай уже не знатиму на світі
ні амфори, ні злого корабля,
аби лише світилася здаля
ця скеля у засніженій блакиті.

Іванна БРАЙЛКО
(м. Полтава)

Випускниця КЗ «Полтавський міський багатопрофільний ліцей № 1 імені І. П. Котляревського Полтавської міської ради Полтавської області», вихованка вчительки української мови та літератури Наталії Білик, завдяки якій розвинулася як різнобічна особистість. Переможниця міських та обласних етапів Конкурсу-захисту Малої академії наук України в секціях «Кримськотатарська гуманітаристика», «Мистецтвознавство», «Соціологія», «Українська література», «Фольклористика», призерка всеукраїнського етапу в секціях «Фольклористика» (бронза, 2021), «Українська література» (золото, 2022). Має наукові й літературно-художні публікації. Лауреатка

Щорічної міської дитячої літературної премії імені І. П. Котляревського (2019, 2021), премії Полтавської обласної ради імені Володимира Степанюка (2020), 2022 р. здобула стипендію імені Героя Небесної Сотні – Героя України Ігоря Сердюка й золоту медаль Всеукраїнського конкурсу «GENIUS Olympiad Ukraine» та почесну відзнаку міжнародного фіналу «GENIUS Olympiad» (США) у номінації «Креативне письмо» – за творчий екологічний проєкт «The smell». Український варіант цього оповідання під назвою «Запах» уміщуємо в збірнику.

ЗАПАХ

Запах... Чужий і неприємний... Він прокрався до малої Марфи серед ночі. Нагло випхав із кімнати пахощі скошеної татом трави й вирощених мамою айстр. Зазирнув до дівчинки в ліжку й розбудив. Марфа перелякалася непроханого гостя, скрикнула, побігла до мами. Та поцілувала в чоло, зачинила вікно: «Спи, доню, усе добре».

Добре не було вже ніколи. Уранці запах став іще пронизливішим. Надворі віяло гниллю. Вона пробралася в донедавна затишну хату, розчинюючи в собі пахощі теплого серпневого дня. Невдовзі вони полишили Марфину домівку назавжди...

Тепер щонаочі дівчинка прокидалася від ідконого, удушливого нічного гостя. Власне, він тепер став єдиним господарем будинку та й усього села. Спав із Марфою в одному ліжку, із з одного посуду, мився в одній ванній. Рятунку від огидного гостя не було.

Росла Марфа – ріс і сморід. Особливо нестерпно було вночі. Він брав дівчинку у важкі обійми й огидно дихав в обличчя. Марфа задушувалася, борсалася, скрикувала, намагаючись прогнати нічне жахіття, та врешті приречено припиняла боротьбу. Удень після школи разом з іншими дітлахами вона йшла на міське за-

лице, яке з кожним місяцем усе ближче підступало до її села, будинку, який стояв неподалік джерела смороду. Односельці, і дорослі, і малеча, майже змирилися з огидним сусідом. Зате на звалищі можна було багато чого познаходити. Іграшки, посуд, одяг, зошити й олівці, меблі, килими, штори, навіть цілі-цілісінькі комп'ютери й телефони, коштовні прикраси – усе було на цьому ярмарку непотрібних речей. «Та чи непотрібних? – задумувалася Марфа, перебираючи стоси викинутого кимось одягу. – Ось така гарненька спідничка, а он сукенка зовсім нова. Навіщо люди стільки всього виробляють? Було б менше речей – і сморід був би меншим. І звалище не дісталось би нашого городу...»

Інколи звалище горіло. Тоді ходити на нього дорослі забороняли: боялися, щоб ніхто не вчадів од важкого смердючого диму. Тож кілька місяців цей ярмарок зайвих речей залишався без відвідувачів: багатогектарні звалища горять і тліють довго.

Марфа воліла б, щоб їй снилися квіти... Вона б купалася в них, занурюючись у ніжний, знадливий аромат, а потім, заплющивши очі, повільно підносила б кожну квітку до лиця й намагалася вгадати її. Та дівчинці снився лише сморід. Її нудило від його запаморочливих обіймів, від ядучого гнилого дихання, яке забирало в Марфи останні сили.

Свою п'ятнадцяту весну дівчинка зустріла в ліжку. Їй уже кілька місяців було зле. Несамовито стискав груди кашель, який сьогодні не відпускав ні на хвилину. Марфа задихалася, сльози рясно котилися по виснаженому личку. Підводила очі й бачила, як за нею, схилившись над ліжком, невідступно спостерігає огидний господар будинку. Аж ось кремезні руки смороду почали кутати дівчинку в ковдру, збили подушку й кинули її прямо на Марфине обличчя. Стало легко-легко, як у далекому дитинстві, коли ще пахла ніжною свіжістю зелень і дарували тонкі живодайні аромати квіти. Щаслива, Марфа вийшла з подвір'я й озирнулася. Навколо буяв абрикосовим цвітом квітень, пробивалася соковита травичка, розгортали рум'яні пелюстки тюльпани.

«А звалище?» – майнула злякана думка. А звалища... не було. Як випарувалося. «Згоріло, чи що? А може, хтось мудрий вивіз звідси сміття? Але куди? Де на планеті є місце, куди можна скидати непотріб? Чим воно завинило?» – міркуючи, дівчинка йшла все далі. Свіже повітря давало сили, легкий запах квітучих абрикосів окрилював. Марфа озирнулася, скинула капці і... полетіла...

Юлія БРАЙЛКО
(м. Полтава)

Кандидатка філологічних наук, доцентка, педагогиня. Випускниця філологічного факультету Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, багаторічно викладачка у своїй альма-матер. Авторка понад 90 наукових праць, з-поміж яких чотири монографії, наукові статті, тези, рецензії на поетичні збірки й прозові твори. Дослідниця стилістики та прагматики художнього тексту, літературної ономастика, теорії комунікації.

* * *

Ненависть
саморуйнівна емоція
її не відчуваю
є розуміння
усвідомлення
переконавання
москалям
рашистам
оркам
ходакам (див. «Ігри престолів»)
а доня каже щоб просто написала *русскіє*
називайте як хочете
немає місця на цій землі
не можна
ходити цією землею
не можна народжуватися
розмножуватися
не проклинаю
молюся
згиньте в пеклі

З пекла відповіли
таких не приймаємо
їм немає місця ніде
тільки в Бучі
навіки
з усіма нащадками
на колінах

ВІРШ ЗА МОТИВАМИ

Люблю Україну, як сонце, люблю,
І місяць, і трави, і води...
В годину щасливу і в радості мить,
Люблю у годину негоди.
Сьогодні форпостом постала вона
Михайлом – архангелом світла.
Моя Україно! Стій міцно, бо тьма
Нищівно загрожує світу.

Московська потворо!
Діагноз твій –
Смерть!
Ми знищимо всю твою зброю!
Кінець твій пекельний.
Із нами – Господь.
Очистимо землю від скверни!

Юлія ВОЛОЩУК (ВОЗНА)
(м. Полтава – м. Озімек, Польща)

Поетка, літературознавиця, педагогиня. Народилася 19 грудня 1984 р. в м. Кременчуці на Полтавщині. Закінчила філологічний факультет Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленко й аспірантуру Національного педагогічного університету імені М. П. Дрогоманова, кандидатка філологічних наук. Працювала асистенткою кафедри української літератури ПНПУ імені В. Г. Короленко, курувала діяльність творчої молоді вишу. Авторка багатьох наукових, навчально-методичних, літературно-художніх публікацій. Переїхала з чоловіком і донечкою до Польщі. 4 березня 2020 р. після важкої хвороби пішла в засвіти.

* * *

Поверніться до мене, вірші!
Будьте знову моїм мечем!
Хай в нічній лікарняній тиші
Стане муза за моїм плечем.

Хай на вушко рими шепоче,
Щоб одразу їх – на папір!
Щоб в правічній темряві ночі
Поривалась душа до зір.

Ну, а раптом завіса чорна
Назавжди упаде на життя,
Хтось ці вірші до себе пригорне,
Мов маленьке моє дитя...

* * *

Двоє рук – двоє птиць,
Що несуть мене з дійсності в казку.
Двоє теплих зіниць,
Мов сонця, що дарують лиш ласку.

Гра блискучих комет,
Що одна біля одної в'ються.
Доль закоханих лет,
Що щасливо до себе сміються.

Двоє пристрасних тіл,
Що в обіймах і вмерти хотіли б,
Два далеких світи,
Що зійтися змогли лиш на хвилю.

«Ти», що радість несе,
І задумане «я» на світанні –
Поєдналося все
Ув одвічному нашім коханні.

* * *

Дякую, що прийшов,
Янголом в темряві зринув,
Звів із колін любов,
Ідолів древніх скинув.

І на руїнах мрій,
На капища древніх уламках
Храм збудував новий –
Вже не примарний замок.

Все, що було колись
Злого, – із пам'яті стер ти,
Мрії летять увись,
Серце з тобою відверте...

* * *

Я тебе так чекала –
Старшого, мудрого й доброго.
І для нас будувала
Рожеві замки над обрієм.

Так хотілося казки
І батьківського тепла.
Бо без тата я ласки,
Так вийшло, ти знаєш, росла.

Пташенятком хотілося стать
У руках незрадливих,
Що його захистять
Від завії, і бурі, і зливи.

Ув обличчя вдивлялась
Мільйонів чужих перехожих,
Навіть часом здавалось:
На тебе хтось крапельку схожий.

Але був то не ти...
Знов не ти, і знову, і знову ...
І ішла у світи
Знайомства шукать випадкові...

Але раптом – як зблиск –
Тихе сяйво мене огорнуло,
І від нього, як віск,
Серце зм'якло – і враз спалахнуло.

Із тих пір я не вмію
Жити ні миті без тебе,
І так щиро радію,
Що нас поєднало небо.

Бо якщо на біду
Зле життя на нас набурмоситься,
Я до тебе прийду
І, як доня, на ручки попро́шуся...

І принцесу чарівну
Пригорнеш – міцніше з роками.
І дарма, що царівна
Давно сама уже мама.

І дарма, що вона
У шпиталях всі коси згубила,
І в усмішці весна
Трохи градус на осінь змінила.

І для тебе завжди
Я буду прекрасна леді,
І в весняні сади
Вестиме мене той легінь,

Із яким ми до ночі
На кручах дніпровських гуляли,
І дивились на зорі урочі,
І на гойдалці в небо літали.

Кожну хвильку і мить
Вдячна Богу, що я тебе маю,
І у серці бринить:
«Кохаю! Кохаю! Кохаю!»

* * *

Найперш усе на двох – і сміх, і горе,
І долі неминучі віражі,
Любові чарівливе тепле море –
І гострих сварок болісні ножі.

І перші зустрічі, такі вишнево-милі,
Кохання юного такий тендітний цвіт –
І просто будні, сірі й чорно-білі,
Й невміння без обіймів рідних жить.

І перші кроки ластівочки-доні,
І перше «тато», перше «мам» її,
Маленькі ручки в батьківських долонях –
І знов в душі співають солов'ї.

І вже на трьох – всі радощі й печалі,
І вже життя поділене на трьох,
І мрії про рожево-сині далі,
І день новий, який дає нам Бог.

І рішення складні, і від порога
Крізь перехрестя сумнівів, чекань –
В далекий світ непізнана дорога,
І світло зустрічей, і гіркота прощань.

І спільний дім, нехай не наш, та спільний,
Бо справжній дім, де разом ми, – це там.
І світ новий, що від хвороби вільний,
Лиш наш, який нікому не віддам.

І боротьба, й бажання перемоги,
Помножені вже не на два – на три.
І віра в те, що в майбуття дорогу
Нам добрий Бог вже проклада згори.

* * *

А наш тато – наче журавель,
Що гніздечко вкрив своє крилом,
Щоб учора, завтра і тепер
Журавлятам затишно було.

Журавлиху ніжно пригорнув –
Захища від холоду й пільми,
Сам же ні на хвильку й не заснув,
Повернувшись до вітрів грудьми.

Мій коханий, дякую тобі
За тепло, яке ти зміг нам дати,
Що ніколи смутку чи журби
Не пускаєш до своїх дівчаток.

Будь сто років з нами й коло нас,
Пригортай і далі нас крильми,
Будь щасливим, дужим повсякчас,
Бо з тобою лиш щасливі ми.

* * *

Босими ніжками до ялинки...
Що там? Чи лялька, чи мандаринки?
Чи приліта Дід Мороз з України
І до тих діток, що на чужині?

Вчора до нього листа я писала,
Щиро Дідусю про все розказала,
Що б я насправді хотіла за диво,
Щоби була і весела, й щаслива.

Хочу, аби у моїй Україні
Врешті скінчилися злидні і війни,
Було б не треба мамі і тату
Кращої долі деінде шукати.

Може б, в Полтаву ми знов повернулись,
Де мої перші рочки минули.

Ну, а якщо в Польщі я застаюся,
Хай Дід Мороз переправить бабусю
Через кордон на засніжених санях
Просто до нас у затишне мешкання.
Бо вона в мене старенька й недужа,
Важко в дорогу їй вирушить дуже.
Добре було б з нею лялькою гратись,
Було б і з ким залишитися в хаті.
Разом вареників ми б наліпили
Й стіл новорічний святково накрили!..
Хай Дід Мороз під ялинку гіллясту
Принесе кицьку – Лізку пухнасту,
Бо в Україні зосталась вона,
Мабуть, без мене дуже сумна.
Я б їй тоді розказала на вушко
Всі-всі тривоги, наче подружці!..
Але найбільше його я благаю,
Аби вернулася мама з шпиталю...
Щоб я прокинулась уранці-рано,
А канапі спить моя мама...

Встану раненько – у серці надія!
Чи ж Дід Мороз здійснив мою мрію?
І побіжу в «ялинкову» кімнату:
Там на канапі... спить тільки тато.
Та під ялинку мерщій зазираю:
Лялька. Цукерки. Дива немає...

* * *

Хочу до Мами, поки ще живі
Я і вона. На зеленій траві
Там ще стоїть нерозвалена хатка,
З неї у світ вибігала дівчатком.
І видавалося: світ без кінця,
Можна сто раз те життя розпочати.
Перед тобою – лиш обрії світлі,
Добрі, як Мама, веселі й привітні.
Можна іти – і можна вертати,
Ніби метелик, по світу літати.
Що ті дві тисячі кілометрів?
Я ж молода, я ще справжня комета!
Тільки комета на землю упала
Й трошки всі плани свої зруйнувала...
І ось тепер я мандрую у мріях,
Та, поки дихаю, є ще надія:
Може, ще прийде веселий світанок,
Може, одного чудового ранку
В шибку мале ластів'ятко заб'ється –
І моя Мама мені засміється.
Хай же ніхто й не підходить в той час:
То будуть хвили тільки для нас.
Я до Матусі знов пригорнуся,
І пригадаємо Тата й Бабусю.
Буду тримати мамині руки,
Хай не вертається злюка-розлука...
Але наразі відстань між нами.
Мрію про зустріч з тобою, Мамо!

11.12.2019

Lina Kostenko

* * *

Wieczne słońce, dzięki ci zadzień,
Wieczne słońce, dzięki za zmęczenie.
Za lasy świetlone, jak Eden,
Za chabry przepięknie jsze w niw złocieniu.

I za poranek, i za zenit twój,
I za zenity moje opalone,
Że jutro mi przyniesie rozwój swój,
A dzień wczorajszy złyjuż est skończony.

Za niebo w niebie, za dziecięcy śmiech,
Za to, co mogę, i za to, co muszę.
Że są na świecie ludzie bez złychcech,
Którzy swej nigdy nie splamiły duszy.

Za jutro, czekające swych natchnień,
Że gdzieś niema na świecie krwawej bitwy.
Wieczne słońce, dziękici za dzień,
Że potrzebuję słowa, jak modlitwy.

Переклад з української Юлії Волощук

Віра ГАЛАТЧЕНКО (БАРАН)

(с. Коломак Полтавського р-ну Полтавської обл.)

Народилася 29 січня 1954 р. в с. Великі Єрчики Сквирського району на Київщині – п'ятою дитиною у великій родині Антоніни Тодорівни Лук'янчук та Михайло Тимофійовича Барана. Мама сама виростила шістьох доньок. Із 1971 р. проживає на Полтавщині. Упродовж 1982–2008 рр. завідувала кабінетом при кафедрі української літератури Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, певний час суміщала цю посаду з роботою асистента кафедри, помічника ректора.

Творчість завжди супроводжує її в житті. Співала в Зослуженому ансамблі пісні й танцю «Лтаво» Полтавського МБК під орудою В. Міщенко й вокальному жіночому ансамблі «Горлиця» (керівник О. Борисьонюк) БК Полтавського ПТК. Зараз пенсіонерка. Має двох доньок та шістьох онуків. Із літературно-художніми текстами публікується вперше.

ЧЕРЕШНІ

Я пам'ятаю війну 1941–1945 років.

Хоч я й народилася аж через десять років після її завершення, я добре пам'ятаю війну.

Вона приходила до мене в малечих снах, у криваво-червоних розсипах суниць, які виростили на місцях запеклих боїв на моїй рідній землі, у тягучій тривозі, що супроводжувала все моє дитинство...

Я була впевнена: мої діти ніколи не знатимуть, що таке війна.

І помилилася.

Як помилилися всі ми.

Усе наше покоління, яке так мало зробило, щоб наші нащадки ніколи не зіткнулися з війною.

Ми компромісили.

Дозволили собі поставити на друге місце головне – мову, культуру, освіту... Віддали себе добуванню хліба насущного й забули про вагоміше.

Про ту невидиму зброю, котра могла б виграти війну ще до її початку. Про те, на що завжди не вистачало ресурсів: часу, сил, уваги.

Закон Божий мовить: «Не збирайте собі скарбів на землі, де міль і ржа їсть, і де злодії підкопуються і крадуть. Збирайте ж собі

скарби на небі, де ні міль, ні ржа не їсть, і де злодії не підкопують-ся й не крадуть. Бо де скарб ваш, там буде й серце ваше».

Від початку війни я ввесь час думаю про те, що все починається з малого.

Зі ставлення до рідної мови.

Як говорив А. Погрібний, «мова – це генетичний код нації. Немає мови – немає народу».

Із ранніх літ я почувалася незручно, коли розмовляла українською. Мене вабили російські письменники, російське слово. Приймала свою меншість порівняно з російськомовними й поспішала перейти на російську в розмові. Та все ж якась уроджена сила розправила мої крила, і я зробила єдино правильний вибір: учити й викладати українську літературу.

Щокроку ми підлаштовувалися, принижували себе.

Були немов сироти, котрі не знають свого роду-племіні. Але ж – знали! Знали й цуралися.

Що це?

Спадкова сором'язливість?..

Віра в те, що ми є малоросами?..

Плоди послідовної негативної селекції гену українства впродовж сімдесяти з гаком років?..

Так, усе починається з малого.

Зі ставлення до рідної землі.

Думаю про те, що Господь посіяв нас там, де потрібно, і дав нам на цій землі все, чого потребуємо.

Та через цей пекучий сором свого походження, через бажання здаватися «городськими» ми втратили найцінніше – зв'язок із землею. Нашу найбільшу силу, адже українці одвіку «горизонтальна» нація, для якої зв'язок із землею означає зв'язок із Богом. Глибоко вкорінені в землю, ми черпали в ній свою силу та мудрість. А знехтувавши землю, почали втрачати повагу до себе. Нехтуючи землю, утрачали повагу одне до одного. «Усі усіх не люблять. – Це біда», – як говорила геніальна Ліна Костенко.

Проте зараз ми – усі ми – згуртувалися, мов одна родина. Зрозуміли, що перемогти можемо тільки разом. Ворог зблизив нас, і ми згадали, ким є насправді...

Чи не для цього була потрібна ця жахлива війна, щоб згадати, ХТО МИ?

Але ж якою великою ціною, Господи!..

Я ніколи не бачила стількох красивих чоловіків! Чоловіків, які змагаються, рятують, захищають, відбудовують, тримають небо для всіх нас...

Я ніколи не бачила стількох красивих жінок! Жінок, які воюють, волонтерять, моляться, тримають землю для наших дітей...

Цього року рясно, як ніколи, уродили червоні черешні. Але їх нема кому їсти. Мої діти подалися рятувати своїх дітей у світі...

Глибоко, дуже глибоко я збагнула вину, що лежить на моєму поколінні. На кожному з нас. На мені.

Я закопалась у землю, шукаючи поживи для родини, а мала б навчати, укладати свій життєвий час у дітей, своїх та чужих. І, може, тоді не було б цієї війни.

Якби ми всі робили те, що повинні...

Я збираю черешні і плачу.

Живучи у своєму рідному селі, я боялася фашистів.

Але вони не були такими, як ці.

Не такі, як ця голодна орда.

Усвідомлюю добре: відповідальність за цю війну – на нашому поколінні.

А розплачуються – наші діти.

Я була неправа.

Господи, наскільки ж ми всі були неправі...

Але ми маємо вистояти.

Уся наша велика родина.

І хоч, як і десятки років тому, кращі з кращих на полі бою, кращі з кращих розсіяні по світах, ми всі – уже інші.

Сьогодні вже не мовчить Європа.

Сьогодні не мовчимо ми.

І добре засвоюємо наші безцінні уроки.

Вірю: складемо свої іспити на відмінно.

Усі ми.

Як один.

І справдяться пророчі слова Олександра Олеся 1917 року:

*Живи, Україно, живи для краси,
Для сили, для правди, для волі!..*

*Шуми, Україно, як рідні ліси,
Як вітер в широкому полі.*

*До суду тебе не скують ланцюги,
І руки не скрутять ворожі:
Стоять твої вірні сини навкруги
З шаблями в руках на сторожі.*

*Стоять, присягають тобі на шаблях
І жити і вмерти з тобою,
І прапори рідні в кривавих боях
Ніколи не вкрити ганьбою!*

ЛИСТИ

I

Ти написала мені листа. Спасибі, мамо!
Ой, скільки в нім турбот, тривоги і ласки!
Про те не скажеш так словами телеграми,
Пиши мені, пиши, пиши мені, будь ласка.

Як ти живеш? Що нового в селі, в районі?
Як сестри рідні? Чи бувають в тебе?
Я згадую тебе... І кров гуркоче в скроні,
І хочеться хоч щось послати тобі від себе.

А коли сонце світить і небо синє-синє,
Мені не раз, бува, чорніє ув очах...
Я хату нашу рідну згадую й понині,
Вона мені завжди ввижається у снах.

Її, як і тебе, потрібно лікувати...
І рук моїх ти ждеш, не спиш, рідненька.
Чекаєш ти мене... Я знаю, важко ждати.
Приїду, поцілую, притисну до серденька.

Я часто згадую село, Росавку, береги...
Твої слова я довго-довго пам'ятаю.
І спомин той для мене дуже дорогий,
Навіть тоді, коли у щасті я купаюсь.

Спасибі, мамо! Я дякую, так дякую тобі,
Що серце ти дала мені таке чутливе,
Що очі маю я від тебе голубі,
Глибоку душу, вдачу непримхливу.

Матусенько, не гнівайсь, що я так сповідаюсь,
Пишу тобі усе, що серцем чую,
А як одержиш лист – на фото подивись...
Згадай... Чекай... До зустрічі. Цілую.

II

Одержала твій лист. Сльозам дала я волю.
Дуже дрібненькі букви – вже слабо я читаю...
Серце стискається і щулиться від болю,
Бо, мабуть, доню, щось тепер недобачаю.

А серцем бачу більш... Я ще й колись писала,
Як зорі світять... Й річка як тече...
Пригадую, як ти не раз і пустувала,
Й голівку часто так схияляла на плече.

Самохіть згадую, як я тебе плекала,
Вдивлялася ув очі голубі,
Малу всякчас зі школи виглядала,
Як казочки читала я тобі...

Ті дні, як води річки, утекли далеко,
Як сон, пішли... Як сестроньки твої...
Давно в селі не цокотять лелеки,
І не дзвенять в саду вже наші солов'ї.

Інакше все... Село... Заводи... Дати...
Змінились ви... І я уже не та...
А треба вчитись якось виживати,
Усім судилась доля непроста.

Я щиро зізнаюсь – від серця слово:
– Не думала без вас одною в хаті жить,
І що спалю з біди я стільки крові,
Й весна життя так скоро віддзвенить.

Цей зойк душі учуся тамувати –
Скупа сльоза на літерах дрібненьких...
Твоя любов мене тримає в хаті,
Моя ти доню, зірньою рідненька.

У хаті тихо... Ніч вкладає спати...
У шибці синій місяць плава знов...
За день втомилася... І важко вже писати –
Не так, як то колись писала про любов.

Отак-то, доню, ластівко моя ти,
Скучаю дуже... Жду... Хвилююсь...
А що не так, то вже мені прости,
Міцно люблю, міцно цілую.

ЛЮБОВ МОЯ

Любов, любов, яка ж бо ти бездонна!
Які ти хвилі котиш з серця глибини!
Буваєш ти легка, але й багатотонна –
Весною й літом, взимку й восени.

Ти крила маєш – з серця вилітаєш,
Із місяцем буваєш у зоряних гаях.
Ти як магніт – земне тяжіння маєш,
Зорею світишся в закоханих очах.

Ти – в серці, ти в душі моїй живеш,
З тобою світ мій райдугою квітне...
В щасливе майбуття ти нас ведеш,
Мов зірка непогасна заповітна.

* * *

Такого спалаху душа моя не знала,
Вогню такого в серці не було!
Невже весна мене так закохала,
Що щастя буйно літом зацвіло?

І важко так, коли тебе не бачу,
Сіріє день, і смутку меж нема,
Та згадую, як літнє небо плаче,
Або як дихає засніжена зима...

* * *

Десь там за Ворсклою гаї,
А тут б'ють в серце солов'ї!
Ой, солов'ї ви, солов'ї,
Кохання ночі ви мої!

Куди не йду – у далині
Зоріє погляд твій мені,
Наш край полтавський, мрійна ніч,
Як ми зустрілись віч-на-віч...

Тепер я бачу лиш вві сні
Ті зорі щастя весняні,
І тиху Ворсклу, й синь гаїв,
І чую серцем солов'їв.

Дарина ЛІХТ
(м. Київ – м. Цвізель, Боварія)

Народилася 27 серпня 1987 р. в м. Полтаві. Закінчила факультет журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка. Комунікаційниця, дослідниця ідентичності, менеджерка культурних проєктів.

ХТО Я?

«Хто Я?» Питання, яке робить людину Людиною. Питання про ідентичність, приналежність, історію.

Інколи ця відповідь очевидна.

Я – киянин/харків'янка/програміст/українець/українка/культурна менеджерка/господиня затишного будиночку з маленьким садом/платник податків/громадський активіст/художниця/мама/власниця кав'ярні/сценаристка/ колекціонер/чоловік/жінка/студентка/громадянин... (необхідне підкреслити).

А інколи – ні.

Бо приходить війна.

І ти залишаєш усе, що мала.

Усе, що мережила й збирала роками.

Усе, чого досягала своїм потом стільки часу.

Твою затишну Ойкумену посеред неосяжного Космосу.

Береш найцінніше: своїх дітей, собаку, старі фотокартки, пару валіз – і їдеш на край світу, до незнайомих людей із незнайомою мовою, незнайомою культурою, незнайомим і чужим усім!.. Їдеш, щоб забрати чимдалі від цієї абсурдної війни тих, кого мушиш зберегти будь-якою ціною.

Або ж – залишаєш свій дім і виплекану тобою справу, береш каремат, спальник, зброю і йдеш на фронт воювати за те, що тільки й має значення зараз: твою землю, твоїх рідних, твоє право жити так, як хочеш ти.

Не бери із собою багато
Бери тільки те що зможеш підняти
Візьми сіль
Візьми хліб із своєї хати
Візьми пригорщу болю
Візьми коралі на шию
Візьми книг і фотокарток доволі
Візьми долоню своєї дитини
Візьми пахоці липи
Візьми те що у тебе ніхто не зможе відбити
відняти спалити
Візьми сукню найкращу
Візьми всі пісні що співала
Візьми всі світанки імена всіх міст що любила
Візьми себе якщо зможеш звісно
Тільки надію не треба брати
Її так легко у тебе відняти...

(© Мое)

15, 37, 68, 74, 100, 112, 125...

Дні війни, безкінечної за відчуттями.

І невідомо скільки їх ще попереду.

У вервечці днів, давно забувши, ким ти була, інколи хочеш зрозуміти, ким ти стала. Ким є та людина, яку бачиш мигцем у відображеннях.

«Хто Я?..»

У пошуках ідентичності.

Інколи мені здається, що найчеснішу відповідь на це питання тільки й можна дізнатися, переживши війну. Війну внутрішню чи війну цілком реальну з ракетами над головою...

«Хто Я? Чи могу Я бути тим, ким був учора? Коли все, що мав, згорає у вогні сьогодення?.. Чи Я це Я? І якщо так, то хто ж тоді цей Я?..»

Читаю історії моїх знайомих і друзів, розкиданих нині по світу: Ірландія, Канада, Литва, Штати, Греція, Норвегія, Німеччина, Швейцарія та ще ціла низка країн...

Жінка, яка мала крафтовий бізнес, зараз варить сир у високогір'ї Швейцарії й ділиться тонкощами з друзями, як вона це робила і в Україні. Інша фотографує та влаштовує виставки на

підтримку України. Третя, блогерка й мама чотирьох симпатичних малюків, стала вчителькою й тепер навчає українських діток. Четверта ходить на мітинги на підтримку України й працює онлайн. П'ята розписує порцеляновий посуд, як це робила у своїй майстерні в рідному Харкові ще кілька місяців тому, – коли ще були її майстерня й дім. Шоста готує смачну українську їжу в малесенькому німецькому ресторані та збирає вдень і вночі гроші, ліки, речі на передову...

Сотні, тисячі, мільйони історій тих, хто вийшов за межі власного знаного Я. Тих, хто... Ні, ще не пережив війну, але навчився жити в цій страшній, неможливій, але все ж – реальності. Хто знайшов спосіб зберегти найцінніше.

Ти знаєш, що ти – людина?

Ти знаєш про це чи ні?

Усмішка твоя – єдина,

Мука твоя – єдина,

Очі твої – одні...

(В. Симоненко)

Залишені наодинці зі світом, позбавлені знайомих координат і опор, звичної рутини й ритуалів, ми отримуємо можливість дізнатися найчеснішу відповідь на одвічне питання.

Бо ідентичність – це досвід.

Досвід, який ми набуваємо сьогодні.

Досвід, який констатує те, на що ми здатні.

Здатність долати перешкоди, інколи несумісні із життям.

Здатність вставати й йти, коли так нестерпно боляче.

Здатність, власне, бути більшими за біль.

Здатність піклуватися не тільки про ближніх, кровних, своїх, але й про далеких і незнайомих, про людей, тварин, рослини, ріки, будинки.

Здатність розширювати серце до меж величезної країни й уважати своєю родиною десятки мільйонів людей. І вболівати за кожного.

Здатність діяти, утративши будь-які сили й надію.

Здатність любити, коли ізсередины заповонює темрява ненависті.

Здатність жартувати й сміятися, коли довкола смерть.

Здатність перемагати, коли весь світ кричить «здавайся!».

Здатність співати рідні пісні своїм дітям на іншому краї землі.

Здатність віддати все, навіть життя, за те, що істинно цінне.

Здатність творити майбутнє, саджати дерева, відкривати книгарні, ростити дітей, малювати картини, знаючи, що будь-якої миті твій шлях тут може скінчитися.

І нарешті, незважаючи ні на що, здатність бачити майбутнє й силою своєї віри та силою своїх справ наближати його.

Ідентичність неможливо придумати.

Неможливо уявляти, що ти є кимось.

Можна тільки бути тим, ким ти є.

А світ – вертеп.

Кажу я з гіркотою: цей світ – вертеп. І, мабуть, щонайважче – у ньому залишатися собою, від перших днів своїх і до останніх не бути ні актором, ні суфлером, ні лялькою на пальчиках облудних, а лиш собою кожної години, а лиш собою кожної хвилини, з лицем одвертим твердо йти на кін...

(Г. Чубай)

Схоже, що всі ми врешті отримали шанс бути тими, ким ми є. Отримали шанс гідно відповісти: «Я – це Я».

Великий шанс, що дається раз на життя. Дорого оплачений.

Дуже дорого.

Не нехтуймо ним.

ДІМ

Дім.

Коли я створювала свою систему роботи з ідентичністю, то забула про один важливий елемент. І тільки втративши його, зрозуміла, наскільки велика частка належить йому в тому, що називаємо словом «Я».

Дім.

У який ми, непомітно для себе, уростаємо власним корінням, і який росте крізь нас. Який наповнюємо собою, своїми сенсами, і який наповнює нас своєю тишею та світлом, своїм особливим часом і майже священним порядком речей. Який є нашою основою, трампліном у бурхливий океан життя й одночасно – драби-

ною в небо. Який має нерушимі стіни, щоб ховатися за ними від кривди світу й зализувати рани, коли дуже болить.

Наша персональна ойкумена. Наш тихий і безпечний острів, із якого не страшно відправлятися ні на край світу, ні в космічні простори. Адже він – Дім – із недільними сніданками й тонким світлом надвечір'я, з ароматом свіжого яблучного пирога й шелестом улюблених книг – буде завжди...

Так здавалося.

І тільки втративши його, ми зрозуміли, наскільки сильно ми самі належимо Дому! Якими маленькими та вразливими зробилися без нього! Як непереборно потребуємо його!

Завдяки рідним, друзям, волонтерам мільйони українців у багатьох куточках світу змогли відчутися майже як удома. І – відновити у своєму серці свій власний Дім.

Інколи, щоб знайти щось, необхідно втратити. І щойно втративши, починаєш не тільки цінувати, але й бачити – більше, глибше, об'ємніше.

Бачу зараз і я, ясно й чітко: Дім кожного з нас росте вглиб тієї землі, яка дала нам життя, і ввись та вшир, проростаючи своєю кроною в міста, країни, нації, сягаючи меж нашої планети й навіть пробуючи подолати їх.

І, може, мають рацію візіонери й філософи, називаючи українців першою планетарною нацією з міцним і глибоким корінням та широкими крилами – думкою, що сягає далей Усесвіту.

І як би далеко не полинули ми, нас міцно триматиме коріння Дому, адже він – щось значно більше, ніж стіни й дах.

Тепер я знаю це напевно.

Ярина ЛІХТ
(м. Київ – м. Цвізель, Боварія)

Народилася 4 березня 2013 р. в м. Києві. Учениця 4 класу. Із півторарічного віку малює; захоплюється конструюванням та створюванням іграшкових будинків; мріє вивчитися на архітектора й відбудувати Україну після Перемоги. Сьогодні разом із мамою, братом і двома сестричками проживає за кордом.

1. Дівчина-бучанка / Україна моя. Акрил, квітень-травень 2022 р.

2. Янгол. Акрил, 26.02.2022 р.

3. День Перемоги. Акрил, травень 2022 р.

Наталія ТАЛИПОВА (ГАЛАТЧЕНКО)

(м. Полтава)

Поетка, журналістка, культурно менеджерка, громадська діячка.

Народилася 28 грудня 1974 р. в м. Полтаві. Закінчила Полтавську середню школу № 27 й філологічний факультет Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка. Була активною учасницею студентського життя; разом з Андрієм Данилком готувала й вело радіопрограми про творчість відомих музикантів, зірок естради. Працювала дикторкою й кореспонденткою на «Радіо Лтава – канал 2», радіо «Полтава – Лада плюс» 106,8 FM, позаштатною кореспонденткою газети «Молода Громада». Із майбутніми знаними медійниками,

а тоді юними й амбітними початківцями Романом Скрипіним, Сергієм Неретініним, Тарасом Шамайдою, Анастасією Перепелицею, Юрієм Рудницьким створювала молодіжний додаток до цього часопису під керівництвом головної редакторки Наталії Іванченко. Займалася рекламним менеджментом і маркетингом. Із звукорежисером Павлом Рибчунівським відкрила студію звукозапису зі створення радіореклами. Веде власну справу з організації й декорування свят.

У грудні 2013 р. стала в ряди «євромайданівців». Із моменту анексії Криму й початку війни на сході України всіляко допомагала нашим захисникам, очолила громадську організацію «Полтавський волонтерський корпус Патріотів України», яка досі активно діє.

Вірші пише зі шкільної лави, друкувалося в періодиці й на інтернет-платформах.

МОЛИТВА

Боже! Твоїх найкращих синів та дочок огортай крилами Янголів! Молимо Тебе, наш Усемогутній Боже, щоб дав нам снаги в цій вирішальній боротьбі зі вселенським злом! Хочемо перемоги Світла над мороком, Людей над нелюдами! Віримо, що Твої наміри, Господи, певні, адже тільки Ти маєш тут, в Україні, такий непохитний народ! І ми можемо перемогти разом темряву! Огортай від ворожих куль наші позиції, повертай усі «Гради», бомби з ворожих літаків проти клятих окупантів-насильників, мародерів з обличчям звіра, стирай їхні сліди з полів, лісів, доріг українських! Увіруй у нас, українців, як ми віруємо в Тебе! Ти Усемогутній Бог, і це істина! Проведи нас не відомими ворогу шляхами, зроби непомітними для нього, коли завдаватимемо вражаючого удару справедливого у відповідь! Захисти багатостраждальний Маріуполь – місто Діви Марії, яке незламно стоїть разом з «Азовстал-

лю», де кожен борець – оборонець України – вірець добра, сили Духу, мужності для кожної доброї людини у світі. Віримо у Твою віру в усіх нас і просимо лише підтримки для світлих сил! Світлих днів, мирних вечорів та солов'їних світанків – ось чого просимо в Тебе, милосердний Боже! І перемоги, бо ми на своїй землі, за нами сила, воля, рідна Україна! Амінь!

13.05.2022

МОЛИТВА ДО ЯНГОЛА-ОХОРОНЦЯ

Янголе, сивий Брате,
Морений катами,
Стріляний кулями,
Палений вогнями,
Подвигом окрилений,
Бачений бійцями!
«Азовсталь» окутуї
Крилом і молитвами!
Зупиняй, молю Тебе,
Через Бога-батька
Стріли люті звірові
Ворога-безхатька!
Посилай до Всесвіту
Молитви за душі
Героїчних подвигів
Людей небайдужих!
Нехай ворог чує,
Нехай ворог знає,
Що тут, в Україні,
Ніхто не чекає
Його гнилу душу,
Кляту-перекляту!
З нами правда й воля,
Рідний дім і Мати!..

17.05.2022

* * *

Підступно поранені крила –
Лютнева на них сивина...
Стікає сльозою по тілу
Війна...

Як грім серед мирного неба,
Промчали ракет табуни...
Кому і навіщо це треба?!
Москвинам...

Ерефія, відьма зрадлива
(Сестрою назвалась вона),
Залізла у серце і тіло
Сама...

Її не прохали про поміч,
Не звали у наш мирний дім...
Прийшла, то тепер нехай здохне
У нім!

Мені ця «матрьюха» – до д...пи!
В обличчя плюю русні!
Мерзенній межа – халупа
В багні!

А рідна моя Україна
Долала віки орду
Й ось знову ножі освятила:
«Я йду!»

Іде, оживає, міцніє...
У люті страшна вона...
Ти смерть, клятий враже, сіяв?!
То на!

23.06.2022

Дарина ГОРОБЕЦЬ

(смп. Чутове Полтавського р-ну Полтавської обл.)

Народилася 12 серпня 2004 р. в м. Полтаві. Студентка другого курсу Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, опановує спеціальність «Філологія (Українська мова та література)». Займається малюванням, графічним дизайном, робить перші кроки в поезії та прозі.

***

Не спить Україна, не стулює очі,
Не знає, коли закінчиться все це
Й засяє знов сонце, минуть темні ночі,
Кризь біль усміхнеться стражденне лице...

Як довго вже битва смертельна триває!
Не місяць, не рік, а криваві віки...
Народ мій спокою і щастя не має,
Тож знов за свободу стають вояки!

Чи кров'ю уп'ється сусіда той клятий,
Що край наш святий заганя у руїну?!
Мерзотні потвори прийшли убивати,
Та нас не поставлять кати на коліна.

Гидуємо їхнім імперосоюзом,
Не стерпимо більше ніколи ярма!
Клич вільної нації є нашим пульсом,
А рабського духу і краплі нема!

Юлія ГРИШКО
(м. Полтава)

Письменниця, викладачка й дослідниця мови, редакторка. Народилася на Полтавщині. Здобула вищу освіту на українському та іноземному відділеннях факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Закінчила аспірантуру кафедри української мови рідного вишу. Має наукові публікації у фахових виданнях України, Польщі, Литви та ін.

Захоплюється написанням віршів та малої прози ще зі школи. Учасниця II Міжнародного конкурсу української поезії «Поетично доба», Міжнародного молодіжного літературного конкурсу «Гранослав», Конкурсу рукописів видавництва «Читай українською», Конкурсу казкарів видавництва «Наш формат», Міжнародного поетичного конкурсу «Гайвороння», Національного конкурсу творчих робіт «Шлях розвитку сучасної культури. Погляд молоді» (до 30-ї річниці Незалежності України), Літературного конкурсу «Коронація слова» та ін. Фіналістка Міжнародного конкурсу оповідань «Open world» (2021). Друкувалося в альманасі «Рідний край» (м. Полтава) і на Національному порталі «Поезія вільних» Міністерства культури та інформаційної політики України.

МІСТО

Місто припишкле
Слухає тишу –
Тиша непевна
Зникає за мить.
Боже Всевишній,
Врятуй Україну,
Вона, калинова,
В вогні не згорить.
І вистоїть гордо
Натомлене місто,
Йому відбудують
Будинки й мости,
І квіти на клумбах –
Сині і жовті –
На честь перемоги
Будуть цвісти.

НЕЗЛАМНИЙ

Твій особистий простір
Заповнює порожнечу,
Будуєш мости наосліп,
Готуючи з пекла втечу.

Здається, далеко вихід,
Здається, що все пітьма,
Немовби невидимий вихор
Закинув тебе до дна.

Гартуєш свій дух із криці,
Плекаєш в душі тепло,
Палає вогонь в зіницях –
Тебе не здолає зло.

ЯКЩО НАСТАНЕ ЗАВТРА

Якщо настане завтра,
Тебе я обійму,
Побачу знову сонце,
Забуду про війну.

Новий день подарує
Життя один ковток,
Можливість, щоб зробити
Один важливий крок.

Новий день – це дарунок,
Що випав, як джекпот,
Надійся лиш на себе,
На армію і флот.

Якщо настане завтра,
Тебе я обійму,
Побачу знову сонце,
Забуду про війну.

РОЗКВІТНЕ КАЛИНА

Загояться рани,
Загинуть тирани, –
І висушать сльози
Заплакані мами.

Ніхто не забутий,
Ніщо не забуто, –
Ерефським гріхам
Не буде спокути.

Немає прощення
Тому, хто б'є в спину,
Тому, хто жорстоко
Вбиває дитину.

Їх гріх не замолять
У жодному з храмів:
Вони піддалися
Свавіллю тиранів.

Земля моя рідна
Із попелу встане,
Розквітне калина,
Як усмішка мами.

ДУША МОЯ ВИМОЛЕНА

Серце моє випалене,
Очі мої виплакані,
Душу мою вимолену
Птахи не візьмуть у вирій.
«Не час, – прокричать, – ще не час
Тобі підійматись до нас».

Серце твоє наповниться
Помстою і ненавистю,
Очі твої засвітяться
Злістю, а може, й радістю.
І душу тримай у тілі
В ім'я свободи і волі.

За серця всі випалені,
За всі очі виплакані
Чужинці згорять у вогні, –
За тих, хто тепер на небі,
І тих, хто лишивсь на землі.

МОЯ ПЕЧАЛЬ БЕРЕ МЕЧА

Моя печаль бере меча,
Рубає ворога з плеча,
Сльоза застигла ув очах,
Та ще горить моя свіча.
Ще сила чується в руках,
Затих в душі холодний страх,
Всі стріли – в ціль по ворогах.
Ненависть множить на два,
Незламні лук і тятива,
За землю, де ідуть жнива,
Впаде ворожа голова.

МАЯК

Ліхтарик маяка
Із мороку туману
Нарешті виведе
Маленький корабель.

Хитався у штормах
Посеред океану,
Як втіха для вітрів
І для підступних скель.

Ліхтарик маяка
Дає тривку надію,
Що впливе з п'ятьми
До порту корабель.

Якщо довкруг шторми,
Не кидай давню мрію,
Чекай на свій маяк
Й в полоні гострих скель.

І БУЛА ВІЙНА

Світило сонце,
Пташки співали,
І... була війна.
Під гуркіт неба,
Зі звуком сирен
Прийшла весна.

Багряне сонце
Зализує рани
На нашій землі,
Іще учора
Війна лякала,
Тепер – ми злі!
Чимдуж втікайте
Від нас, чужинці,
Втікайте геть,
Бо хліба-солі
Для вас немає,
А є лиш смерть!

Я вірю твердо:
Засяє сонце,
Співатимуть птахи,
І буде весна,
Бо синьо-жовтий –

Це перемога,
Це символ добра.
Затихне небо,
Змовкнуть сирени,
І піде війна.

КОХАННЯ?

Вслухаюсь в твій голос,
Коли говориш,
Вслухаюсь у дихання,
Коли ти спиш,
Нервую шалено,
Коли не дзвониш,
Так само нервую,
Коли кричиш.
На сходах твої
Я впізнаю кроки
І сяйво очей
Серед сотень облич.
З тобою не шкода
Прожити всі роки,
Піду за тобою, –
Лиш тільки поклич.

ЗАВЖДИ

А хочеш,
Будемо говорити з тобою завжди,
Коли холодно й дощ, набридлива мряка?

А хочеш,
Будемо сидіти й мовчки пити
Чорну міцну каву з далекої країни?

Ти, мабуть,
Не знаєш, але я завжди розмовляю
З тобою подумки, коли ти далеко,

Або п'ю
Наодинці чорну міцну каву з якоїсь
Далекої, але теплої країни.

НЕПОВТОРЕННЯ

Візерунки моїх долонь
Не повторяться.
Не повторяться
Мої сліди.

Візерунки крил метелика
Не повторяться.
Не повторяться
Малюнки на склі.

Вечори і світанки
Не повторяться.
Не повторимось
Я і ти.

МИТТЕВИЙ ВОГОНЬ

Теплі слова,
Теплі обійми,
Холод душі,
Холод думок –

Погаслі сонця
Мені не потрібні,
Мені не потрібен
Непевнений крок.

Миттевий вогонь
Або довге тління –
Ти сам обираєш,
Як писати рядок:

Або справжнє життя,
Або животіння,
Коли біля скроні
Тримають гачок.

ПЛАТТЯЧКО

Оповідання

Бабуся з онукою снідали за столом невеликої затишної кухні.

– Ну як, Уляно, готова до першого дня навчання в новій школі? – запитала бабуся, інтелігентно й неквапливо попиваючи чай.

– Звичайно, ба. Ти ж знаєш. Я дам собі раду, – з удаваною впевненістю відповіла онука, поспіхом наминаючи бутерброд.

– Знаю. Ти в мене розумниця. Цю гімназію мені порекомендувала Маргарита Степанівна, моя інститутська подруга. Вона особисто знайома з директоркою. Якщо навчатимешся тут, без проблем вступиш до престижного університету.

– Ба, не починай. Я ж тільки в дев'ятому класі.

– Саме час подумати про вступ. Пора визначатися. Та що там визначатися! З твоїм знанням іноземних мов ти зможеш стати дипломатом, – не вгавала бабуся.

– Ба, дякую за сніданок, я вже побіжу. Запізнююсь. До вечора!

– Уляна вискочила з кухні, швидко взулася, схопила наплічник і помчала вниз сходами.

Уляна жила з бабусею Тетяною Михайлівною, яка безмежно любила онуку, намагаючись з усіх сил забезпечити їй краще майбутнє. Тому в старші класи й вирішила перевести до елітної гімназії з поглибленим вивченням англійської мови. Уляна рано втратила батьків: загинули в аварії; з тих пір саме бабуся їй і за маму, і за тата. Онука розуміла, що бабуся хоче, аби вона вступила до університету міжнародних відносин. Але сама для себе твердо вирішила стати, як мама, учителькою англійської мови. Єдине, у чому дівчинка з бабусею не розходилися в планах на майбутнє, – треба гарно вчитися. Адже знання знадобляться хоч учителям, хоч дипломатом.

Нова школа від дому за пів години їзди тролейбусом; на думку бабусі, ці ранкові добирання в переповненому транспорті – абсолютно виправдані і є мало не дорогою в світле майбутнє.

Їдучи до школи, Уляна уявляла собі, як її приймуть, моделювала в голові різні ситуації, деś глибоко в душі побоюючись булінгу. Адже вона з простої, інтелігентної родини вчителів, а їй тепер доведеться навчатися з тими, кого називають «мажорами».

Так за роздумами дібралася до потрібної зупинки. Підійшовши до воріт гімназії, одразу відзначила, що, мабуть, чи не єдина прибула тролейбусом: усіх інших підвозили на автомобілях відомих марок іноземного виробництва, не найдешевших.

Опанувавши себе, Уляна впевнено рушила до свого навчального кабінету. Тут розпочалося традиційне представлення її класним керівником:

– Увага, клас! У нас поповнення. Хочу познайомити вас із новою ученицею: Макаренко Уляна. До речі, Уляна дуже добре володіє англійською та французькою мовами. Уляно, сідай, де є вільне місце.

Вона обирала парту. Клас придивлявся, оцінюючи. «Мабуть, помітили, що в мене одяг зі звичайного магазину», – подумала Уляна.

– Можна біля мене, – привітно сказав симпатичний хлопець, що сидів у середньому ряду, – я Бодя.

– Дякую, – відповіла, червоніючи. І, сівши поруч із цим доброзичливцем, почала діставати з наплічника підручник і зошит незграбними від хвилювання рухами.

– Не хвилюйся, ти скоро до нас звикнеш, – намагався підтримати її сусід по парті.

– Я не хвилююсь. Я до вас звикну. А от чи звикнете ви до мене? Чи приймете у свою «лакшері» компанію? – прямо й відверто запитала Уляна.

– А, ти про це? Залежить від тебе. У нас тут свої правила. Головне – не намагайся бути розумнішою за нас.

– Як це?

– Згодом зрозумієш.

Уже через тиждень навчання в гімназії Уляна справді зрозуміла, що мав на увазі Бодя. Виявляється, у класі всі танцюють під дудку Мілени, тато-бізнесмен якої робив пристойні внески у фонд гімназії. А Мілена часто цим зловживала. І навіть принципова завучка школи заплющувала очі на її витівки. До арсеналу шкільних розваг Мілени входило зривати уроки молодого вчителя історії, чіпляти однокласникам прізвиська – усерйоз і надовго, насміхатися над літньою математичкою, мовляв, у неї маразм, і

вона не попереджала про контрольну (хоч насправді попереджала!), тому клас не буде сьогодні писати ніяку підсумкову роботу.

Як не дивно, Уляна невдовзі подружилася з усіма й навіть із найбільш «мажорною» Міленою. Допомогло те, що якось Мілена невдало пофарбувала волосся (воно набрало зеленуватого відтінку), і всі з неї реготати. Але не Уляна: вона просто пояснила однокласникам, що в двадцять першому столітті людина має право виражати себе так, як хоче: через зачіску, одяг, аксесуари...

Тоді Мілена й прийняла Уляну у свою команду «крутих» дівчат і навіть брала із собою в похід по бутиках і шоурумах, де виставляли нові колекції брендового одягу. Уляна мала смак, що, певно, дістався їй від бабусі Тетяни – вчительки музики, яка любила повторювати: «Одяг, як і музичний твір, має вражати, викликаючи позитивні емоції, а не шокувати».

Якось після уроків Уляна з Міленою та ще двома однокласницями пішли «зацінити» (як висловлювалася Мілена) нову дизайнерську колекцію: вибирали, міряли й купували сукні. Власне, купували інші дівчата, крім Уляни. Мілена хотіла влаштувати вечірку з нагоди свого дня народження й попросила Уляну допомогти їй щось підібрати:

– Улю, розумієш, я маю всіх засліпити своєю красою, а особливо Даню. Він мені давно подобається. А днюха – хороший привід його запросити.

– Зараз щось підберемо, – Уляна перебирала вішаки із сукенками. – Ось. Знайшла, що треба. Примірай!

– Вау! – Мілена захоплено роздивлялася ніжно-блакитну сукню стриманого, але водночас вишуканого крою. – Мені підходить. Візьму й так. Без примірки.

Але платтячко купити не вдалося: картка не спрацювала. Як виявилось згодом, тато заблокував усі картки Мілени, бо та тринькала забагато грошей. Тому на сімейній раді було вирішено давати дочці готівку на руки раз на тиждень у лімітованій кількості, від чого шопоголік Мілена не тямала себе від обурення, змішаного з образою.

Наближалася вечірка, на яку запросили й Уляну, тож бабуся допомагала їй дібрати гардероб.

– Ба, ну що ми тут знайдемо серед мого масмаркету? Ти знаєш, як вони всі одягаються? – без докору, але з нотками суму сказала дівчина.

Тетяна Михайлівна хвилюку подумала, а потім принесла зі своєї кімнати блискучий пакунок.

– Що це?

– Купила на твій день народження. Але до нього ще місяць... Придумаю щось інше. А це візьми зараз.

Уляна відкрила пакунок, а в ньому лежало... Що б ви думали? Те саме ніжно-блакитне дизайнерське платтячко, яке не вдалося придбати Мілені.

– Ба, ти – диво! – Уляна вдячно обійняла бабусю й поцілувала в щоку.

Але що ж дивного?! Уля чи не щодня розповідала бабусі про неймовірний магазин дизайнерського одягу біля гімназії. А оскільки смак онуки виховувала вона, то й угадати бажану річ змогла легко.

Тепер Уляна мала що вдягнути на свято подруги. Вона сподівалася, що та зрадіє її обнові, у якій не соромно показатися в достойному товаристві.

І ось день народження Мілени настав. Уляна зробила зачіску, одягнула нове плаття, взула туфлі на підборах. І, за порадою бабусі, узяла таксі, щоб не трястися громадським транспортом у такому королівському вигляді. Узяла й подарунок – картину з пейзажем, яка підійде, казала бабусю, до будь-якого інтер'єру, та букет із п'ятнадцяти (стільки років виповнилося Мілені) троянд.

– Очманіти! Ну ти даєш, тихоня! – такою була перша реакція Мілени на новий образ Уляни.

– Тобі що? Не подобається?.. – здивувалася грубошам однокласниці.

– У тому-то й річ, що класно! Але ти руйнуєш мої плани на Даньку! Це я мала його зачарувати! А він із тебе очей не зводить! – далі обурюється Мілена.

– Плаття тут нічого не вирішує, – спокійно відповіла Уляна.

– Що ж, може, ти й маєш рацію, – здається, заспокоївшись, погодилася Мілена, – прохось, сідай, де тобі зручно, а я зараз повернусь.

Уляна сіла в крісло й мимоволі кидала задоволений погляд на своє відображення в дзеркалі навпроти.

Скоро Мілена повернулася зі склянкою вишневого соку (хоч цілком могло бути то й червоне вино).

– Ось, хочу тебе пригостити, – сказала Уляні.

Не встигла гостя простягти руку, як іменинниця вронила склянку, і весь її вміст вилився Уляні на сукню. У дівчини в очах виступили сльози, але вона не заплакала.

– Ой, вибач, я сьогодні така схвильована, аж руки тремтять, – ехидно грала роль Мілена, – нічого, зараз щось вигадаємо. Друзі, допоможіть вивести пляму на платтячку!

Із сусідньої кімнати вийшли однокласники з різними напоями в руках.

– Я чула, що плями добре виводити апельсиновим соком, – сказала одна з «мажорних» подруг, підійшла до Уляни й демонстративно вилила їй на сукню сік.

– Що ти робиш?! – скрикнула Уляна, зірвавшись із крісла.

– Упс, вибач, не допомогло! – відповіла «експертка» з виведення плям і зайшлася реготом.

– А може, кава допоможе? – сказала інша однокласниця й вихлюпнула каву... ні, не на сукню, а просто в обличчя Уляні. – Сорі, промахнулась. І кава не допомагає, – і теж загоготала.

Цього разу неслухняні сльози таки потекли по щоках Уляни струмочками.

– За що? Через плаття? – схлипуючи, запитала вона Мілену.

– Може, і через плаття! І взагалі, не пхайся в наше коло! Ти в нього ніколи не потрапиш! – уже кричала господиня вечірки.

Уляна рвучко попрямувала до виходу й почула вслід злу репліку Мілени:

– Мене навіть ім'я твоє дратує! Теж мені придумали! Улька! Інтелігенти без фантазії! Ще б Дунькою назвали!

І вся «мажорна» компанія знову почала дико ржати.

Наступного дня Уляни не було на уроках. Прийшла Тетяна Михайлівна, щоб забрати її особову справу. Дівчина ж повернулася у свою рідну школу. Більше не було наполягань на елітній гімназії, престижному університетові; бабуся навіть погодилася, щоб онука вступала до педагогічного: «Треба ж комусь дітей навчати й виховувати!»

Ірина ДОМНЕНКО
(м. Полтава)

Письменниця, педагогиня, консультанка в громадській організації «Інститут Аналітики та Адвокації», волонтерка.

Народилася 8 січня 1989 р. в м. Полтаві. Закінчила факультет філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2011). Працює в громадському секторі, викладає іноземну мову. Серед захоплень – література, хореографія, подорожі й кінематограф. Із літературно-художніми творами друкувалася в періодиці й колективних виданнях.

«Соцмережі пам'ятатимуть цю війну» – це збірка текстів, створених у різні періоди, починаючи від 24 лютого 2022 р. Авторка вважає, що події та злочини російсько-української війни надовго зарекуються в акаунтах соціальних мереж: через те їх не забуде ніхто й ніколи.

СОЦМЕРЕЖІ ПАМ'ЯТАТИМУТЬ ЦЮ ВІЙНУ

18.03.2022

Я одна з мільйонів українців, у яких є родичі в росії.

Мій дядько професійний військовий, але давно на пенсії. Він родом із Луганщини, як і моя мама.

Старший із двох двоюрідних братів воював у Чечні. При нас, тоді дітях, ніколи не обговорювали Чечню, а ми й не питали. А мали б.

У молодшого з двоюрідних братів я була на весіллі, ми спілкувалися в інстаграмі. Він і його дружина досі переглядають мої сторіз.

До 2014 року ми були в них у гостях кілька разів, вони бували в Полтаві. Їм подобалося в нас; жодного разу не відчули, щоб хтось до них, росіян, проявив негатив.

Вони не були «путінцями». Але в перший день війни ми відправили їм відео, як росія бомбить Україну. У відповідь – «Все так неоднозначно».

На 12-й день війни мені почав телефонувати в усі месенджери молодший із братів. Я не відповідала. Потім він написав, мовляв, що у вас там відбувається, ми переживаємо, «чемпомочь». Спочатку хотілося послати його вслід за військовим кораблем, потім написати, щоб вони свого діда шизоїдного прибили, потім – поможі сам собі...

Не написала нічого.

Бо їх більше не існує для мене.

Точніше, вони є, але як ті привиди в «Гаррі Поттері»: надто боялися померти, тому й вибрали існування в половинчастому стані – між світом живих і неживих.

Отак і з родичами.

У мене немає сил і бажання щось їм пояснювати, сперечатися. Я не Міша Кацурін, хоч і вражена його витримкою й тією ініціативою, яку він запустив.

Я не маю сил. Я не бажаю їм смерті.

У мене тільки байдужість.

Мені все одно, що з ними буде.

Зараз я всі свої сили витрачаю на те, щоб прийти самій до тям і бути хоча б мінімально корисною країні. Усі мої сили й думки – тільки на те, щоб ми швидше перемогли.

І мені похер, що там у моїх і чужих родичів на росії.

Пишу не для того, щоб викликати до себе жаль, образити чи похвалитися.

Можливо, хтось теж, як і я, має отаких родичів і такі переживання. Я хочу, щоб ви знали, що не одні. Нас мільйони. І ці мільйони мають зараз їсти, спати й давати собі раду. Бо дуже погано бути виснаженими, голодними й депресивними. Нам потрібен адекватний тил.

Я не сумую за своїм родичами з росії й не відчуваю втрати. Бо зараз уся Україна стала моїми новими родичами.

#standwithukraine #славаукраїні

30.03.2022

Мені часто сняться сни про танці. Як я танцюю, як проводжу тренування, як дивлюся конкурси й фестивалі танців, як зустрічаю давніх знайомих за танцями.

І мені за це було соромно. Як можна у війну мати таке в голові?!

Я вважала, що повинна бачити сни про те, як ми гідно воюємо, як російські солдати втікають до себе на болота, як ми виходимо святкувати перемогу. Або, навпаки, мені мусили б снитися жахи війни...

Що завгодно, але не танці. Чому ж вони сняться?

Бо це моя душа, моя нормальність. Це те, що не описати словами.

Те, за чим я так сумую. Фрагмент того, за чим так сумую. І що зараз не в пріоритеті.

Бо я бачу, як мої знайомі професійні тренери зварюють протитанкові їжаки, возять гуманітарку; як майстерні з виготовлення костюмів шиють тепер балаклави й розгрузки. Я бачу, як студії безкоштовно пропонують зали й навіть одяг для тих, хто виїхав із рідних місць, але хоче продовжувати займатися творчістю. Я бачу, як мої улюблені танцівниці дають майстер-класи за кордоном, щоб пересилати кошти для ЗСУ. Як світові зірки влаштовують безкоштовні зум-лекції для українських дітей. Я бачу, яка ми сильна й красива спільнота. Здавалося б, де танці, а де війна! Але ось ви всі тут. Усі ви на війні й робите, що можете.

Мені знову будуть снитися танці.

І, може, знайдуться ті, хто прийде й скаже, що я недотепа.

Але я більше не хочу відчувати сором, бо мені сниться те, що я люблю ♥ .

#danceforever #whatilove #standwithukraine #poltavadance

20.04.2022

Що спільного між війною й тренажем у танцях?

Я їх ненавиджу.

А якщо серйозно, то ця схожість – метафора, яка пояснює мені все, що я роблю з 24 лютого.

Тренаж у танцях – це комплекс вправ, які ти маєш постійно робити, щоб тіло було у формі. Регулярно. Це нудні, важкі комбінації на різні групи м'язів. Ти не хочеш, але знаєш, що мусиш їх виконувати. Це не якісь суперстрибки чи красиві танцювальні комбінації, що стають вірусними в інсті. Це тупо пахати кожен раз, кожного дня, щоб колись (може) ти зробила на один пірует більше чи на 2 см вище стрибок. Це щоденна рутинна, від якої нудить.

Це саме й на війні. Я щодня прокидаюся – і сідаю працювати, волонтерити. Шукати олію, печиво й пральний порошок. Розбиратися, що таке розгрузка й плитоноська. Шукати фури, камази, бетонні блоки (перші 2 тижні війни були саме такі). Я психую, бо постачальники не відкладають уже оплачений товар, роблять помилки в рахунках на оплату. Я психую, бо дзвонять незнайомі люди з проханням знайти хвіст єдиного рога. Я пишу аналітику, сидючи в черзі до лікаря за рецептом на заспокійливе. Я пишу за кордон усім, кому можу, із проханням supportUkraine.

Я, бляха, кожен день роблю це.

Я роблю тренаж, щоб одного разу мені вдався суперстрибок.

Я роблю роботу на війні, щоб одного разу Україна перемогла.

Це й буде наш суперстрибок.

Робота і є мій тренаж.

Я ненавиджу тренаж, але вже шість днів поспіль роблю його під голос неперевершеної @krystyna_shyshkarova.

Я ненавиджу війну, але кожного дня я роблю щось на ній для перемоги.

І якщо я на 6-й день тренажу вже можу встигати за супершвидкістю @uaqkaupaгц, то й Україна переможе.

Ми переможемо.

Робіть кожен свій тренаж.

Щодня.

#танецьнепозаполітикою

#славаукраїні #українапереможе

#danceworkout #danceexercise #danceforukraine

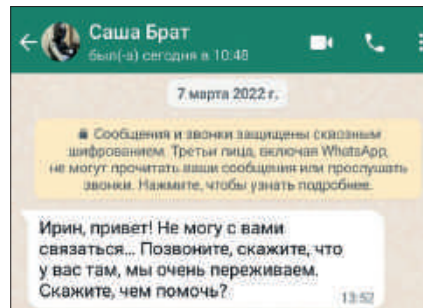
24.04.2022

На першому фото не просто паска.

Це паска, яку нам прислала пані Марта. Вона пустила нас жити у свій дім під Львовом, хоч ніколи не бачила до того. У неї двоє маленьких дітей, і вона з ними за кордоном. Але ось подумала й про нас і якось влаштувала цю доставку пасочки.

На другому фото єдине повідомлення від мого двоюрідного брата з росії на 12-й день війни. Як бачите, воно залишилося без відповіді; таким буде й надалі.

Уже два місяці, як світ поділився на своїх і чужих. Своїх – не завжди рідних по крові. Чужих – іноді навіть найближчих, здавалося б.

Я не релігійна людина. Але я ніколи в житті ні в що так не вірила, як у наші ЗСУ. І в наших людей.

Слава ЗСУ!

Слава Україні!

Героям слава!

01.05.2022

У мене є «моє місце» у Львові. Сюди я приходжу, щоб посидіти на лавці, випити кави, видихнути й почути себе. Раніше я дуже боялася величі цього місця, але не зараз.

Зараз я люблю тут бувати.

Але нині тут блошиний базар і всі мої лавки зайняті платівками PinkFloyd, значками, монетами й старими книгами.

Тому я смакую свій львівський круасан із бананом (на жаль, не в компанії Анджеліни Джолі). П'ю найкращий лате від київських хлопців, які перенесли свій бізнес у Львів.

І сиджу на сходах мого колишнього страху, а тепер мого місця сили.

01.06.2022

Так сталося, що цієї весни мене знову почали називати Ірина Володимирівна.

Я повернулася до викладання англійської: стала на підміну в кількох групах в @abc_language_school_.

Зокрема і в дитячих.

Друзі знають, що в мене немає замилювання дітьми просто так – «за замовчуванням». Але сьогодні я хочу сказати, що захоплююся своїми учнями.

Тим, як вони витримують в онлайн-школі по 5–7 уроків, а потім ще онлайн англійську.

Тим, що, незважаючи на те, де вони зараз і в яких умовах, роблять домашку й складають тести.

Тим, як стійко й зібрано переживають цю жахливу війну, підключаючись до уроків із кімнат без вікон, умовно безпечних коридорів і сховищ.

Тим, що ми можемо говорити на дуже дитячі теми, але водночас, розмірковуючи над питанням, який би гурток чи клуб організували в школі, вони кажуть, що то мав би бути якийсь благодійний.

Тим, як вони вміють мріяти й планувати, навіть коли мріяти й планувати страшно.

Тим, що з ними можна обговорити свого улюбленого «Гаррі Поттера» й фільми «Марвел», бо вони їх теж люблять.

Тим, що вони такі діти, але вже такі дорослі.

Дорогі мої дорослі діти! Я вами захоплююся і ставлюся до вас, як до юних дорослих, бо ви на це заслуговуєте.

Так хочеться, щоб наші уроки хоч трохи додавали вам позитиву й перемикали в нормальність від війни.

Так хочеться, щоб у нас було майбутнє без війни.

Пишу цей текст, а за вікном знову волає сирена – у День захисту дітей! Ми, дорослі, маємо зробити все, щоб винні за ці сирени були покарані. Усі до єдиного!

14.07.2022

Після того, як «прилетіло» в «Амстор», я не могла дивитися на свій блокнот. Фізично нудило, коли бачила список справ, які маю зробити. Навіщо все, якщо воно не має значення? Якщо воно не допоможе й не врятує від ракети. Навіщо робити ці рутинні справи, якщо під час наступної тривоги ракета може попасти у твій офісний центр? І останнє, що ти робитимеш, – це писатимеш якусь тупу «бумажку». Мій друг сказав, що треба просто на автоматі робити якісь звичні речі, що це пройде, ти адаптуєшся. І він правий.

Наша психіка стала як кисіль, така текуча й нетверда. Паніка на початку весни зараз сприймається як щось дике й далеке, а тоді це здавалося нормою. Ми так швидко втягнулися в цей перманентний стан неспокою й небезпеки!

Якось зранку я почула гул вертольотів над будинком. І хоч знала, що це наші, усе одно пронизала думка: «А якщо вони підбиті й падають?..» І якщо вони впадуть на твій дім, то те, що ти бачиш і чуєш зараз, буде останнім у твоєму житті. І картинка ранку стала враз такою яскравою й детальною, ніби я справді хотіла запам'ятати кожен нюанс.

Коли звучить сигнал тривоги, я завмираю на кілька секунд і

запитую себе, чи я зараз роблю те, що люблю. Частіше відповідь: «Ні!» Але ще рік тому така відповідь була б майже завжди. Тому я себе хвалю, що зробила правильний вибір. Іноді тривога застає мене на танцювальному занятті, і тоді я думаю, що це зовсім непоганий сценарій у разі чого.

Один знайомий, який воює на фронті, написав, що зараз у нього водночас так мало й так багато часу. «Коли ти не знаєш, скільки проживеш, не будуєш планів на майбутнє, і водночас стільки часу для того, щоб розібратись у собі й розкласти всі життєві питання в голові по полицках...» От би хтось за мене розклав по полицках усе в моїй голові.

Помічаю, що все більше люблю просто сидіти сама в тихому місці, пити лате чи воду й писати в блокнот. Маю такі «точки» вже в кількох районах міста. Не знаю, що це мені дає, але можна – після перемоги в мене буде більше часу на це?

Наталія ДОРОГАВЦЕВА
(с. Устивиця Миргородського р-ну Полтавської обл.)

Письменниця, членкиня Спілки літераторів Полтавщини й Миргородського районного літоб'єднання «Діє-Слово». Народилася в с. Затіні на Полтавщині. Закінчила Великобогачанську середню школу й Харольський технікум механізації сільського господарства. Майже двадцять років працювала провідницею пасажирських вагонів на Південній залізниці.

Згодуює, що вірші спочатку слухала: замість казок їх розповідав їй тато; сама ж почала писати в 5-6 років. Нині має в доробку поетичні збірки «У храмі совісті» (2006), «Кам'яно баба» (2009), «Чуєш?..» (2021), численні публікації в періодиці.

ЧУЄШ?

Чуєш, бабцю моя пра-пра...
Поміж нами – шуга століть.
Не тебе то татарин крав,
Зачарований мимохить?

А брова твоя – гнучий лук,
А твій погляд – немов стріла...
Загубився у часі звук
Твого імені. Ким ти була?

Ти ступаєш по сивій траві,
Взявши долю свою на плече,
В непокірній і дикій крові
Щось вогненне і рідне пече.

Чую голос тієї трави
І серезок твоїх передзвін:
Хочеш – вітер волоссям лови,
Бо коса твоя до колін.

Хочеш – слухай, як диха ніч
І як зорі в ріці течуть,
Як століття втікають пріч,
Як світанки тумани тчуть.

Глянь: в життя вирушає день
На своїм золотім коні.
Чуєш? Голос твої пісень
Одзивається у мені!

КАМ'ЯНА БАБА

Хто ти, звідки, з яких світів?
З-під чийого кременю-різця?
Час лице твоє не щадив,
І у тебе нема лица.

У смерканні твоїх сторіч
Твоя пам'ять іще жива?
До віками побитих пліч
Дістає степова трава.

І полин одцвітає, й спориш,
І роки пролітають гінко –
Ти не падаєш, ти стоїш,
Ти не ідол – ти просто жінка.

* * *

Послухайте: шепочуть чебреці...
І дух землі – ні з чим не порівняти.
Трави пучечок пахне у руці,
У нім – ромашка, материнка, м'ята.

Цілюща сила рідної землі,
Краплина соку, що життя дарує,
Ми живемо – великі і малі,
По всій землі одне життя вирує.

І кожна квіточка – неначебто сестра,
Тваринка кожна – і моя родина,
Така буденна істина й проста:
Оця земля, оцей весь світ – єдине!

Ми всі рідня – по тілу і по крові,
Це створено, щоб вічно так було,
Щоб трави розстилися шовкові,
Щоб із глибин забило джерело.

І щоб дитина, що прийшла у світ,
Ледь-ледь узрівши зорі світанкові,
Зустріла сонце, весен первоцвіт,
І серденько розкрила для любові!

МОЛИТВА

Ніхто не вчив молитися мене.
До Бога – зась! Казали, що немає.
Та не родився той, кого мене
Те непросте, що серце відкриває.

Оті слова – на всі часи і дні:
Про вічність, про любов, про грішну душу.
Один Господь суддя і пан мені –
Поки живу, за всіх молитись мушу.

Свою молитву ледве шепочу:
«Дай, Боже, сили тим, що ще не впали,
У храмі Совісті поставити свічу, –
Щоб душі заблукалі світло мали!»

Аліна ДУГЕНЕЦЬ

(с. Юрки Кременчуцького р-ну Полтавської обл.)

Студентка четвертого курсу факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, майбутня вчителька української мови й літератури, англійської мови та зарубіжної літератури. Захоплюється малюванням і читанням книжок. Робить перші кроки в письменницькій творчості.

НЕВИГАДАНА ІСТОРІЯ

О Боже, скільки мала я проблем:
Мала зарплата і старе авто,
І в подорож гайнути кораблем
Моєю мрією захмарною було.

Ремонт квартири, сукня, чобітки,
Малого у садок прилаштувати не може,
А ще сусідка без кінця ладна плітки:
«Ой вибрав, хлопче, жінку ти негожу!»

Всі ці проблеми зникли в одну мить:
О пів на п'яту ранку їх не стало!
Он за вікном північна Салтівка димить,
В будинку світло, газ, вода пропали.

Сирена виє, в двері стукає сусід:
«Чого ви сидите? В підвал тікайте!
Та одягніться, одягніться ж бо як слід!
Біжіть скоріш і інших погукайте».

Не пам'ятаю, як зійшла в підвал.
В руках малий, пляшка води і булка.
І зринув в пам'яті мені чомусь вокзал,
Лиш сувенірів тут не продає гуцулка...

Ми у підвалі провели весь день.
Сирена не змовка, і вибух щогодини!
Хтось плаче, хтось наспівує пісень
Про те, що ворог ляже в домовину.

Війна! Це вже війна! А не АТО-ООС.
Це росіяни б'ють по нас із «Градів».
Пихатий карлик їхній дав наказ –
Любитель пафосних парадів.

Яка доба минула вже, – не знаю:
Спинився часу лік, і зник зв'язок.
З безсилля вже й під бомбами дримаю...
Надворі, кажуть, знов іде сніжок.

Харчів в підвалі майже не лишилось,
На всіх ми поділили, хто що мав.
І кожному життя спокійне снилось,
Яке в нас «брат з росії» одібрав.

Та ось, здається, трохи обстріл стих,
Із біженців формується колона...
Немає сил дивитися на тих,
Хто щось рятує з недобитого балкона.

Зібрали й ми в валізи, що змогли.
Я сіла за кермо в свою автівку.
Хоч вдруге кермувала у житті,
З малим і мамою поїхали в мандрівку.

Я так колись хотіла закордон!..
А зараз в Польщу їду без бажання.
Рашисти з Харкова зробили полігон –
Немає краю їх бомбардуванням.

Нарешті дістаємося блокпосту –
З авто і бусів без кінця колона.
Жінки і діти – в невідомий простір..
«Щастя!» – бажає нам услід тероборона.

Прямуєм далі, а думки вертаються:
У тому пеклі чоловік зостався!
Не плачу, скільки можу, я тримаюся,
Та розпач на душі, хоч як старайся.

І знов блокпост – заставою Полтава.
Тут черга довжиною в пів життя.
А де ще та за обрієм Варшава,
Що має стати нам за укриття?!.

Здається, рушили – новий блокпост.
Тут Кременчук стоїть стіною!
А Харків наш, опалений форпост,
Усіх їх затуля від ворога собою.

Вперед, вперед! І майже без зупинки.
Втомилась очі, руки – як німі.
Суцільний морок, лиш машин жаринки
Сигналами поблискують в пітьмі.

Ми їдем далі й далі. Я не сплю.
Але ж наскільки натомилась очі!
Та я усе здолаю, все стерплю!..
Молитву мама нам читає опівночі.

Тьмяніє зір і вибуха вогнем,
Німіє спина і залякли ноги.
«Спинімось, на годиночку заснем
на тій заправці, доню, край дороги».

«Не будемо спинятись. Ти поспи.
Малий сопе... Не кинемо ж колону!»
Якби не безконечні блокпости,
То ми б уже були біля кордону.

Ми ідем далі й далі. Темна ніч.
Колона наша вогниками блима...
Отак тікають люди врізнобіч,
Бо «руській мір» стріляє за дверима.

Уже четверта ранку – скоро день.
Ще трішечки терпцю, і легше стане.
О Боже, на обгін якийсь пре «пень»!
Так поспіша? Чи, може, воно п'яне?

Куди ж ти їдеш? Господи! Куди?!
Чи ти не бачиш транспорту на стрічній?!
Й щільна колона – нікуди втекти!..
«Тримай малого, мамо!» Жах і відчай...

Поглянула довкола. Уже дніе...
А де це я? Де мама і дитина?
«Вітаю! Три доби ви в нашій клініці.
Усе гаразд із мамою і сином...»

О Боже, скільки мала я проблем...
А зараз їх нема – усі злиняли!
Роки прожиті обмірковую з жалем –
Багато їх нінащо змарнувала.

Курс на Варшаву? ДТП – і «STOP»!
Мов доля каже: їхати не треба!
Бо кожен з нас впотужнює народ,
Тримає міцно українське небо!

Ігор ДУДКА
(м. Полтава)

Письменник, медійник. Народився 10 вересня 1980 р. в м. Лубни Полтавської області. Закінчив філологічний факультет Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Працював журналістом, перебував на роботі в органах місцевого самоврядування й на державній службі. Нині працює у сфері масових комунікацій.

ДЕСЯТЬ ХВИЛИН

1

У ті далекі часи наші батьки місяцями пропадали у відрядженнях. Мене залишали на старшу сестру.

Ще п'ятирічною Юлька витирала носи всім дітям нашого будинку, що мали нещастя народитися пізніше за неї. Діти швидко виростали, тому з невитрачених покладів її гарячої любови я мусив користати сам-один.

Я належав їй тілом і душею. Іншого виходу в мене просто не було.

Мене годували чотири рази на день, зачісували, мили вуха й стежили за кожним моїм кроком.

2

Міцні лещата Юльчиної любови не послабли й тоді, коли вона почала зустрічатися з хлопцями.

Природа вділила Юльці неміряних щедрот. Їх не міг приховати жоден одяг. Подруги танули від безсилих заздросців.

Бідна Зойка з другого під'їзду марно виглядала своєї долі. Не допливаючи до її спраглого лона, хлопці лишалися на острові нашої Цирцеї.

3

Пам'ять мені вже зраджує, і перелічити всіх я не беруся.

Від Льоні Кравця мені на спомин лишилися нунчаки. А ще самопальний, але досить пристойний плакат із Брюсом Лі.

Від Кості Прохоренка – ніж із вигадливою прозорою колодочкою. Усередину було хитро вкладено голу, як сама правда, жінку, а коли перевернути – то захопленим юним очам відкривалася ще одна.

Від Борі Солтиса мені, на жаль, не дісталось нічого. Борю Солтиса дуже вчасно взяла під свою дбайливу опіку наша тоді ще могутня пенітенціарна система.

Простота, сила й любов до дітей – ось і все, що вимагала від хлопців Юлька. Як єдина в домі дитина я задоволено приймав подарунки. І здавалося, так триватиме вічно.

4

Переможцем у складній внутрішньовидовій боротьбі за велике серце сестрички став Жека Болт. Етимологія його прізвиська залишала широкий простір для фантазії.

Жека приїжджав на мотоциклі, якого любив майже так, як Юльку. Він картинно знімав шолом у барвах американського прапора. Його довге немите волосся віялося на вітрі.

Жека чекав Юльку, тримаючи сірника в мужньо окреслених губах. Із сусіднього під'їзду ніби випадково виходила Зойка. Жека вперто не помічав її скромних приваб – син прерій брав од життя лише найкраще.

Сестра цілувала Жеку.

– Ну держись, мала! Крепко держись!

І Юлька трималася.

5

Вони летіли об'їзною дорогою, шкіряна куртка Жеки напиналася горбом, Юлька тримала його в міцних обіймах.

Вітер бив ув обличчя, кропив дрібним дощем.

Юлька верталася з відчуженою гілкою бузку, ставила її до вази, і грона в'яли, розпускаючи важкий сопух.

6

Мене Жека впритул не помічав.

– Привіт, мелкий! – та й по всьому.

Він був певен свого місця біля Юльки й не потребував посередників.

Мене дивувало, наскільки Юлька не бачила його справжнього ставлення до дітей. Себто до мене – її любого, єдиного, найдорожчого в світі братика!

– Ми з Женею скоро будемо! Дивись, щоб поїв! Я там тобі картоплю закутала!

Що ж, спасибі й на тім, думав я, сидючи над кастролею. Картопля парувала, наче Везувій. Пристрасті текли гарячою лавою.

Та, власне, що ми знаємо про любов?

7

Я чистив зброю, а Зойка вигукувала:

– Казала! Протасенчиха! Він! На Завадщині! Кинув! Одну! З дитиною! Торгує! На базарі! Ліфчиками!

Юлька легковажно відмахнулася:

– Ой, Зой, знаю я твою Протасенчиху. Вона за Женею бігала, а він такий – та вона ж прастігутка, нащо мені шалава. Ну й тепер брехні пускає!

– Та я тобі кажу!

Юлька – батьків характер! – відрізала:

– Ти, Зой, мене пробач. Ти на Женю сама око поклала.

– Я? Та нащо він мені? Забирай свого Женю й пропадїть пропадом!

Плаття Зойки метнулося навколо її худих стегон. Зойка образилася.

Мені свиснули, і я подався грати у війну.

8

За всіх своїх недоліків Жека мав одну перевагу. Моя збірка жертвоприношень утрачала бажану повноту без невеликого, у палець, брелока-ліхтарика. Жека чіпляв його до кишені джинсів.

Я забув сказати, що куртка Жеки була густо засіяна заклепками й ланцюжками. Металевий ліхтарик «Made in China» становив із ними нероз'єднаний ансамбль. Сонце в розпуці заламувало свої промені, відбиваючись від сліпучо-осяйної поверхні цього бляшаного короля.

Однак на всі мої натяки Жека не вівся. А воювати без ліхтарика ніяк не випадало!

Нарешті покрови інакомовлень безжально оголили приховану суть. Жека викрутив ганчірку, якою натирав свого сяючого «Гарлея», і повільно, підсміюючись, виважив мені пів руки:

– А цього не хочеш? І ще – не Жека, а Євгеній. С уваженням

до старших треба, мелкий. А то й получить можна. Хоч? Так ти тільки скажи, я враз організую.

9

Уперше в житті я зустрів таку викличну байдужість, яка переходила в зневагу. Жека любив свого мотоцикла більше за мене.

– Чого повісив носа? – весело питала Юлька.

Удаватися до скарг я не вважав за потрібне. Щасливі глухі до плачів знедолених. Я вже мав нагоду в цьому переконатися.

– Ох і везе ж тобі, Юлько, – наприклад, скаржилася Зойка після примирення.

А сестра її, наприклад, утішала:

– Ну, Зой, усе в тебе буде. Я тобі кажу. Ти свого знайдеш! Точно-точно!

Але Зойка була невтішна, як і я. Нас було двоє, мов у лобі очей, аж доки не з'явився третій.

10

Діма Глушич працював у банку.

Дивуючи тубільців сніжно-білими сорочками, дрібні службовці щоранку слухняно тюпали до першого поверху сусідньої п'ятиповерхівки. Діма їхав на зеленій «Таврії».

Одного серпневого ранку його понурі думки порушило гурчання мотоцикла. На мотоциклі сиділо двоє. Бугая Діма бридливо проігнорував, але ту, що цвіла позаду...

Незнайомка подарувала йому байдужий погляд.

Діма втрапив у Юльчині тенета раз і назавжди. Її образ поставав перед ним у розвійному серпанку марень, затираючи хитку межу між днем і ніччю.

11

Почуття вимагають вислову. Ідеї повинні втілюватися в матерію.

Так ось, крім Юльки, нас єднали із Жекою млинці. Пухкі, повітряні, скупані в золотавім жарі.

Їх так любив Жека! Їх так любив я! Юлька годувала Жеку з рук. Я обходився власними скромними силами.

Але того разу, про який мова, я бігав зі своєю компанією біля річки. Сестрі довелося йти за сметаною самій. На пів шляху в гастроном і відбулася фатальна зустріч.

– Дівушка! Я віжу вас вперше, но кажется, что знаю целую вечность!

Важко сказати, яких зусиль Дімі коштувало відшукати в своєму занедбаному арсеналі чеснот поняття «сміливість». Але він заговорив з Юлькою, і вона, потверджуючи Сократову мудрість, його побачила.

12

Побачене її не те щоб аж так вразило. Юлька спочатку підсміювалася:

– Ще один! Ну-ну! Смішний... Не, ну смішний же!

Але після кількох, звичайно ж, цілком випадкових зустрічей почала замислюватись.

(Їй личила задума, високо начесане волосся й помада відтінку гіркого шоколаду. Принаймні вона звала цю дику барву саме так, а як насправді, я не знаю й до сьогодні).

Щодня – щодня – щодня сестра отримувала від Діми свою порцію захоплених і пласких, як Зойка, компліментів. Але їх говорено так задушевно, з такою проникливістю в найпотаємніші жіночі глибини, що ті переростали свою вбогу словесну оболонку й ставали еманациєю Вічного Океану Любови.

Його хвилі набігали й набігали, і не було тому безперервному набіганню жодного спину.

13

Спробуй тут не задуматися! Воно ж як – повелася раз, і вже все!

Жека наказував, і їй це подобалося. Діма прохав, і Юлька не відмовляла собі в приємності відчувати власну недосяжність.

Жека сприймав її як даність. Діма – як дарунок долі.

Лексикон Жеки не відзначався показною розкішшю. Діма говорив м'яко, ніжно, уникаючи виразних вуличних засобів.

Жека днями ганяв на мотоциклі. Діма сидів у своєму банку й видавав кредити, мірою скромних сил сприяючи зростанню національної економіки.

Що далі?

Саме це підступне питання раптом постало перед сестрою, як постає воно перед кожною жінкою, що подолала певний шлях обік якого-небудь Жеки.

Що далі?

14

Сумнів спиняє рух.

Ні, людина не починає задкувати, але й не іде вперед. Людина стоїть на місці, навіть коли їде на мотициклі.

– Мала, тебе щось не встраює?

Юльку все ніби влаштовувало. І чогось не вистачало.

Чого? Хто знає, хто знає!

Жека подарував Юльці килимок для танців. Діму підвищили до начальника відділу. Сестра хотіла заміж.

Прохолодними ранками, готуючи мені сніданок, Юлька думала про долю, випадок і дітей. Долю вона завжди обирала сама. Випадковість у її простому світі не мала жодних прав. Діти в ньому були закономірністю.

15

А Діма щоп'ять хвилин визирав у вікно. Для цього він навіть не переїхав за стіл шефа в протилежний куток.

Кожні пів години Діма вибігав курити, пантруючи сестру. Але Юлька чомусь почала посилати до гастроному винятково мене.

На сьомий день він кинув цигарку повз урну, хотів підняти, але підійшов до мене.

– Ростік, – ласкаво почав Діма, – піди до Юлі.

– Навіщо? – спитав я.

Діма замислився. Зморшки вкрили його вузьке чоло.

– Ну, – сказав Діма, – ти хіба не розумієш?

Я розумів, але з цікавістю чекав пояснень.

– Ех! – вичавив Діма зі своїх не пізнаних розумом глибин.

Голос його увіч підводив, і він мусив прокашлятися. Діма дістав пачку «Кемела». Його тонкі пальці тремтіли.

Він мені подобався, цей Діма. Зустрічі з ним завжди залишали солодкі спомини в шлунку. Діма, на відміну від Жеки, розумів мою важливість.

Але йому не вистачало рішучості. Конче не вистачало!

Жінки, як я встиг помітити, надають перевагу рішучим чоловікам. А Юлька була ого якою жінкою!

16

Від мого пильного погляду не приховалося: до серця Жеки таки вповзла гадючка підозри. Юлька не давала своєю винятковою доброчесністю підстав, але...

Між ними все частіше спалахували сліпучі іскри напруги.
Одного разу Жека мене штовхнув. Ніби ненароком, але тільки ніби.

І Юлька не стрималася.

– Що він тобі зробив? Я давно бачу, як ти Ростика не любиш! Хоч би шоколадку приніс коли! Ти й до наших дітей так будеш?

Жека метнув на мене лютий погляд:

– Ну що ти, мала...

Зойка з надією розпитувала сестру про те, про се. Діма страждав і чекав. Чого чекати, коли треба діяти?

– Ти б ворухився, якраз пора! – підбивав його я. Діма відмовчався.

Напруга зростала крещендо.

Щось мало статися. Я це знав напевне. Я навіть знав, що саме.

– Будь готовий, – попередив я Діму. – Я все беру у свої руки.

17

– Гей ти, малий засранцю! – гукнув Жека.

На багажнику мотоцикла лежав букет, старанно прикритий від пилуogi. Жека обережно розмотав пакунок. Двадцять одна біла троянда в його важких лапах мала вигляд особливо тендітний.

Жека робив хід конем. Він таки вмів ризикувати, переконувати й брати.

– Юля дома?

– Нема ще.

Юльчина пошта вже зачинилася. Але поки дійдеш, минуло хвилин десять.

Діміне відділення ось-ось мало зачинитися. Він ще сидів за столом і тривожно дивився на вулицю. Я не мав у цьому сумніву, бо бачив його напружену постать крізь шибку.

Жека з підозрою глянув на мене. Він вагався. Він цього не очікував.

– Передаси – завтра йдем із заявою, ну, щоб готова була, – врешті наказав мені Жека.

– Якою заявою?

Жека завів мотоцикла й сплюнув через плече:

– Не твоє собаче діло. Передай. Врем'я нема, понятно? Мені ще на Завадщину треба мотнутися.

І тоді я щосили вдарив його красеня мотоцикла ногою. Жека ледь не впав, але отетерів від мого нахабства:

– Шо-о-о? Ах ти ж...

18

Він помилився – у нас ще був час.

Цілих десять хвилин.

Можливо, навіть трохи більше.

19

– О Боже! – злякано вигукнула Юлька.

Але це був тільки я. Ну, на пару із Зойкою, але хто така, зрештою, Зойка!

– Що з тобою? Кажі! Що з тобою? Хто? Зой, що з ним?

Я витер кров з підборіддя. Губа розпухла й страшенно боліла. То був усе-таки непоганий удар.

Я лежав на худих колінах Зойки. Вона промивала мені розбиту губу.

– Та що? Дивлюся, Женя проїхав, з цвітами ось цими. До тебе, значить. Потом назад, ну, туди, на Завадщину. Мабуть, до... Ой, звиняй! А потом бачу, Діма малого на руках несе! Побитого, в пилюці... Я як злякалася... Ой, Юль, які цвіти красиві! Ну завелися, ну нічого ж страшного...

– Господи! Що ти мелеш! А якщо... сотрясеніє мозга? Ростику! Ти як? Ти мене чуєш? Бачиш? Ростику!

За спиною Юльки непомітно виросла тінь.

– У мене машина, – сказала тінь хрипким голосом.

20

Ми їхали додому з лікарні потемки.

– Спасибі тобі, Дімочка! Спасибі! Я чуть не вмерла! Боже, як же я за нього злякалася! Дурачок ти... Дурачок...

– Та ну, Юль. Дитина ж... Ну успокойся, успокойся. Все ж харашо...

Навіть зараз кажу – мені немає чим собі докорити.

21

Юлька побачила Жеку з вікна першою. Жека зняв шолом і продавав зуби. Поява Юльки його наснажила й насторожила.

Сестра вломила штахетину з паркану й, не зронивши жодного слова, пішла на нього. На Жеку ніхто й ніколи не нападав з такою своєрідною зброєю.

– Юль, що таке? Юль! Не, скажи! Ну чого ти? Давай поговорім!

Груди Юльки здіймалися в пориві священного гніву. Повірте, там було чому здійматись! Ніколи – навіть на весіллі – я не бачив свою сестру такою красивою.

Лють прикрашає жінок і робить чоловіків смішними. Втім, як і страх.

Жека стояв на місці, але за чотири кроки витримка його зрадила. Він кинувся геть. Жека біг вулицею, не збагнувши, що міг сісти на мотоцикла. Юлька спинилася й метнула штахетину.

– Ще раз побачу – ноги поламаю! Слабак!

Юлька розвернулася й рушила до будинку.

З її очей текли сльози. Я побрів за штахетиною, що самотньо лежала серед дороги.

22

Якщо дотепер страждав лише Діма, то нині настала черга Юльки.

Вона кріпилася, але інколи з її темної спальні я чув глухі схлипування.

Юлька страждала від того, що Жека Болт більше ніколи – ніколи! – не стискатиме її в своїх дужих лапах. На них вічним прокляттям горіла кров меншого брата.

Брат повертався зі школи, сумно їв, без загаду мив за собою тарілку й сідав за уроки. Принаймні зовні воно мало такий вигляд, а як було насправді – кому яке діло!

23

Букет Діми складався з трьох блаженських нарцисів. Діма не знав, як Юлька їх не любить. Він, схоже, взагалі нічого не знав. Блаженні невідущі!

Юлька зітхнула. У тому зітханні вона сховала щось таке, чого не можна передати словами. Та й навіщо?

Вони дивилися одне на одного. Діма – напружено, Юлька – вже з ледь угадуваною полегкістю. Я дивився на них, думаючи про сплачену за ці погляди ціну. Клята губа ще боліла. Завтра я мав іти до школи. Передчуття загальної цікавості до бойової рани вже опановувало мною.

Може, саме в такі-от миті диявол і бере наші кволі душі в довічну обладу пихи?

24

Жека завбачливо зупинив мотоцикла ще на закруті вулиці. Зойка зістрибнула на грішну землю.

– До завтра!

– До завтра, мала, – сказав Жека.

Вони поцілувалися. Жека провів мужньою рукою по гострих крутосхилах Зойчиного заду.

– Ну-у-у, ди-и-ивляться ж, – млосно прошепотіла вона.

– Та хай дивляться. Ця самашедша... Хай викусить...

Він натягнув свого американського шолома. Зойка попливла до будинку.

Я побачив, що таке щастя, а Зойка побачила мене.

– Болить? – спитала вона. – Бі-і-ідний!

– До свайби заживе, – сказав я, відчуваючи, що в мені повільно народжується пророк.

25

Чи варто описувати весілля Юльки й Діми?

Весілля як весілля. Вони досі згадують його мало не з побожністю, але я списую це на вікову сентиментальність.

За двадцять шість років усе здається казкою. Дарунком долі. Щасливою випадковістю.

Мені ж нині дивно думати, що я в свої дванадцять, як дорослий, вимагав у Діми:

– Будь готовий! Я все беру в свої руки!

Справді – важко робити те, чого ніколи не робив.

26

Незважаючи на сумнівну поведінку Зойки, сестра великодушно взяла її за дружку. Вони пили, танцювали й обіймалися.

Діма їв фаршировані яйця, зсунувши обридлу краватку набік. Він нагадував банківського службовця за перекусом. Власне, він ним і був.

– І коли ви ідете? – спитала Юлька.

– Післязавтра, – щасливо й провинно сповістила Зойка.

Вони обнялися ще міцніше й заплакали. Чорні струмки текли по їхніх гарячих щоках.

– А тепер дами пригласають кавалерів!
Так, подумав я. Так воно і є. Майже завжди так. Майже завжди.

27

Ми вийшли на балкон.

– Ху-у-ух, – полегшено зітхнув Діма.

Тиха осіння ніч лежала на дахах. Над дверима банку блимала сигналізація.

– На, – сказав Діма й витягнув з кишені піджака якусь річ. Він провів по металевій поверхні пальцем, і мене засліпило вузьке жовте сяйво. Ліхтарик був майже такий, як у Жеки. Навіть кращий.

– Заслужив. От не думав, що ти такий смелий.

– Та ти б телився довше, то вона б за ним у ЗАГС побігла!

Діма засміявся.

– Чого ти?

– А харашо, що в нього не було врем'я. А то б він тобі голову назад звернув!

Я уявив. Так, я уник страшної небезпеки.

Доля чи випадок? Хто знає, хто знає!

– Рискував, да, – потвердив я. – Ну й що? Я ж за сестру! Люблю її, заразу. Ти мені дивися, шутки шутками, а руку на неї піднімеш, я тобі ночью горло перегризу!

Я мимоволі подивився на його маленький кулак із тонкими пальцями. Він теж.

– Не, – сказав Діма. – Ти ж знаєш, я зовсім не вмію битись. І якби ти не впросив, я б тебе ніколи...

Я торкнув свою губу. Не знаю навіть чому. Мабуть, за звичкою.

– Да-а-а, – задумливо промовив я. – Це просто щастя, що в нього не було на мене врем'я.

28

Я довго беріг ліхтарика, потім віддав дітям Юльки й Діми.

Куди його поділи ці малі чортенята, я не маю жодного уявлення.

Анастасія ЄВДАШКО
(м. Кременчук Полтавської обл.)

Другокурсниця факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, майбутня вчителька української мови й літератури та німецької мови й зарубіжної літератури. Спортсменка, чемпіонка й призерка Кубка України з тхеквондо ІТФ. Любить природу, подорожі, екстремальний відпочинок. Вірить, що попри всі сьогоденні випробування, життя продовжуватиметься, а Україна квітнучиме.

ТРИМАЙМОСЯ, ДОРОГА ПОДРУГО!

Колись у славному українському місті Донецьку жила маленька дівчинка Ліза. Ходила в школу, гралася, раділа життю. Але 2014-го раптом почалася війна. Застало лихо доню з батьками на відпочинку в Бердянську, де вони мирно ніжилися в морській водичці під сонечком, нічого не підозрюючи. І ось змушені були втікати. Тато й мама з двома маленькими дітками не знали, куди їм податися. Спочатку не ризикнули вирушати далеко, тож поїхали до дідуся в село Андріївку на Донеччині. Сподівалися, що хоч там буде тихо. Проте тиша тривала недовго. Якось уночі попрочидалися від гучних вибухів. Не мали часу ховатися, тому забігли у ванну кімнату й там перечікували наліт. «Невже це не сон?!» – думала Ліза. Після обстрілів вони вийшли надвір, і діти на власні очі вперше побачили російський танк біля воріт й ущент зруйнований ворожим снарядом сусідський дім. А там же були люди!.. Це стало сигналом для їхньої сім'ї мчати чимдалі від війни та смерті.

Вирушивши в невідомість, Ліза тимчасово перебувала то в Дніпрі, то в Києві, аж поки її родина не перебралася в місто Кременчук Полтавської області. Тут моя подруга прожила гарних сім років. Забула весь жах із тих дитячих болісних вражень. Після закінчення школи вступила до університету своєї мрії та переїхала в місто Ірпінь, де батьки купили їй затишну квартиру. Вона захоплено розповідала мені, як їй усе там подобається, скільки знайшла собі друзів! У січні 2022 року я навідала Лізу на

канікулах, і ми вже вдвох захоплювалися красою та атмосферою Ірпеня. Домовилися про обов'язкову нашу наступну зустріч там улітку, а потім спільну подорож у Бердянськ на море. Але біда прийшла до нас вразі. Злочинна росія розпочала повномасштабну війну проти України...

Ліза прокинулася вдосвіта від вибухів і подумала: «Що, знову?!» Почалася паніка через відсутність зв'язку й неможливість додзвонитися до мами чи тата. Але зрештою вона якось уловила мережу. Мама вже їхала до неї, незважаючи на небезпеку й затори. Разом вони вирушили до Києва. Ховалися від ракет, як і 2014 року. Я відчула хоробрість подруги, коли зранку вона заспокоювала мене по телефону, хоч у моєму місті тоді ще було відносно спокійно. Із кожною секундою її ненависть до ворога зростала. Наступного дня було прийнято рішення їхати з Києва в безпечніше місце – знову втікати!..

Зібравши нерви в кулак, я чекала на таке жадане повідомлення: «Ми доїхали, усе гаразд!» Але отримувала інше: «Ми під обстрілом!» Час для мене завмер, серце наче хтось стиснув руками й не відпускав... Чекала нової звістки. І через кілька годин, які здалися мені вічністю, отримала нарешті смс, що найстрашніше минуло. Через дві доби Ліза дісталася до Закарпаття. Зморена, голодна, розтривожена, вона не могла заснути й відпочити, бо мама залишилася там, удома...

Невдовзі Київську область звільнили від окупантів наші воїни, і її жителі поступово відходять від жаху, завданого рашистами. Моя подруга дуже сумує за домом і якомога швидше прагне туди повернутися. Усі пропозиції виїхати закордон вона категорично відкидає. Хоче жити тільки в Україні й уже не боїться нічого. Я називаю це справжньою любов'ю до Батьківщини: коли не тільки в радості з нею, у розвагах та подорожах, але і в такі складні часи. Незважаючи на те, що зруйновані вже два її рідні міста (а на сьогодні ще й тяжко зранене третє – Кременчук), Ліза непохитно вірить в Україну та її краще майбуття. І так обов'язково буде!

Анна Єгорова
(м. Київ)

Журналістка, поетка, філологиня. Народилася 22 грудня 1993 р. в м. Полтаві, нині живе й працює в м. Києві. Закінчила КЗ «Полтавський міський багатoproфільний ліцей № 1 імені І. П. Котляревського Полтавської міської ради Полтавської області» й філологічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Вихованка літературної студії «Перевесло» ліцею № 1, співзасновниця незалежного мистецького об'єднання «Магнит Opus». «Ці вірші – згодка про студентські часи та розквіт духу. Дякую терплячій родині, наставниці Тетяні Бологурі та друзям-магнумівцям за це літературне життя».

МІСТО, ЖЕБРАК І БЕЗХАТНІЙ ПЕС

колись затемна
стомлене місто
стиха стежило як
ніжно й ретельно
маленьку кіску
заплітав
собаці
бідняк

занедбані пасма
вельми старанно
перебирав добродій
тепер ти в нас
доглянутий гарний
єдиний у всій породі

й отримавши дружній
плескіт по спині
мов заклик на добру вдачу
у темінь рушив
кудрлатий зайдисвіт
і гавкав подяку собачу

тоді затемна
стомленим містом
розчулений пес
гасав
гасав
допоки
не розплелася
єдина в породі
коса

* * *

він стискав її голову у руках
мов вичавлював з неї бурштин
наче вітер вона межі перст моряка
у штиль

він стискав її голову як бува
одинокий троянду трусить
він стискав і стискав аж її голова
розлущувалась на пелюстки

і стекла зі стільця роздяглася до ран
клятви сипала мов із жалем
й поки він пелюстки ненастанно збирав
вона мріяла що мовчала

і ловив у рукав і складав під язик
загортав у газету з-під риби
і поки лагодив старі терези
мріяв як заговорив би

ЧЕРВОНЕНЬКА КВІТОЧКА

— а якого тобі, моя крихітко?
якого тобі привезти?
старша, як завжди, обрала виродка,
а ти?

— хіба мій смак довести до ладу?
абикого, та лише
нехай його руки
пахнутимуть
шоколадом,
що випаде із кишень;

щоб зором на мене
лягав позолотою:
здавалось, ще погляд чи два —
й розіллється кавою,
такою солодкою,
як цукор би зіпсував;

нехай наді мною жартує без тями,
лише б його сміх не вичах;
і навіть якщо би приходив останнім,
то з найщасливішим обличчям.

сховати світло від серця ніде.
не вірю, та разом із тим
якщо він мій — неодмінно дійде,
не треба його вести.

* * *

а я, як прийшла до тебе,
хорошого,
не прийшла ніби звісткою, що все змінилося,
не прийшла викидати ганчір'я зношене,
не прийшла, мов до хворого, з милицями,

не прийшла, щоб провітрити коридори,
не прийшла стяти стелю, аби стежив за літаками,
не прийшла погратись надворі
чи то з долею, чи то з кармою...
а говоримо ми про диво
досконалыми голосами.
присягаюся, так гостинно
ніч мене ще не колисала.
кожен з нас кожну таїну знає,
лиш одну, ніби вже десяту:
не прийшла світити навзаєм,
а приходила разом сяяти.

А. М.

Лише подумаю і... не буду.
Уже за це хай мене не знатимуть.
Лише говори, що мене добре чути,
І я на ім'я тебе називатиму.
Можна присісти, але на підлогу.
Можна ховати (і так тримати!)
Але не слухати ні від кого,
Що *так не треба, що так не надо.*
Я не готова *палити чужі будинки,*
Аби увагу твою прикути.
Будь-що – задовге, якщо без упину,
І надто звичне, якщо повсюди.
Ти вартий більшого вандалізму,
Хоча й не питають, чого ти вартий.
А мені б тебе – неначе валізу,
неначе в подорожі – т р и м а т и.
Я б не затисла тебе речами,
Я б не котила тебе асфальтом.
Та це для них недостатня причина,
Щоб дозвіл дати,
Тебе тримати.
І навіть щоб потримати.

* * *

Ледачі люди,
сходи та виходи,
двигун засинає
сам-на-сам

нінащо нікуди

НЕ ТРЕБА ЇХАТИ.

Чи не краса?..

Мале багаття, велика іскорка,
Задивися на мить – й пастка.

нінащо нікуди

НЕ ТРЕБА ЇХАТИ

будь ласка.

Обирай: або сон, або вигадки;
Яке-не-яке чи чуже?!
Ну, куди тобі треба їхати?
Ну, куди тобі треба ще?!

.....
Двигун слухав весни,
Й потроху вирвався,
Спантеличив і автора, й читача:

Це все мало бути в сенсі

Мені НЕ ТРЕБА ЇХАТИ анікуди,
Я й так тримаюсь твого плеча.

Щоб знайти тебе,
Інших мап не шукаю;

Просто змінила масштаб –
Й що ходи тепер,
Що літай...
Ну, а я знайшла.

* * *

У мене
також немає дому, знаєш.
Якщо знайдеш –
то це назавжди.
Нема і дверей, відчинених навстіж,
проте йти
є завжди
куди.

Ти зажди,
може, влітку цю втому вловиш.
Не тепер: не проси, не піду!
Може, літом, блукаючи
лісом босоніж,
ти вполюєш жадану біду.

Бо якщо надивитись на зорі,
перед тим як лягти до постелі,
вони
ще бодай
кілька хвилин
сятимуть
зі стелі.

М. А.

Що такого в тебе
покласти ще?
Скільки лестоців,
скільки ласоців?

Я тобі вже й гніздо,
Я тобі вже й сніг,
А ти котиш мене ж
біля ніг моїх.

Навіть якщо ти – горе,
то неодмінно моє.
Хоч більше й не розумію,
хто з нас і в кого є.

Просто, коли ти бігтимеш
– кожним кроком розхитуючи перон,
Просто, коли шукатимеш мій вагон,
Хоч вихоплюй чужі квитки з кишень,
мов листки, листи з повітря лови,
Та моя нумерація розпочалася
зовсім не з голови.

Хто поверне тебе додому, коли не я?
Тримайся мене, валізо, тут наша колія.

ТРИ ВАСИЛІ Й ПАВЛО

Чого тільки тут не скоїлось, Боже,
Та дещо все ж як було.
Ішли силуети: і різні, і схожі –
Це три Василі й Павло.

Два Васі – банкіри, а третій – фізрук,
Павло – видавець, та не в цьому справа:
З дитинства праворуч від кожного – Друг
(Крім Паші: він крайній справа).

Синець за синцем з них кожен ловив,
Їм разом зуби ламали...
Штанці за штанцями друзям нові
Щораз купували мами.

Навчались – хто «іноді», хто старанно:
Все ж разом – не новина!
Хоч Васі росли за суспільним планом,
А з Паші ріс маргінал.

Так юність – три Васі бухали суботами,
Та тихо: бо Паша спав;
Так зрілість – з дружинами і роботами,
Вже й менше спільних забав...

Усі дивувалися друзям, які
Не стерлися крізь часи:
Йдуть в ногу попереду від батьків
Три Пашки й один Василь.

Наталія ЖОВНІР
(м. Полтава)

Поетка, прозаїк, авторка чотирьох книжок, публікацій в антологіях, журналах, зокрема в альманасі Полтавської обласної організації Національної спілки письменників України «Полтавська криниця», членкиня Національної спілки журналістів України та Полтавської спілки літераторів.

Закінчила філологічний факультет Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка (спеціальність «Учитель української мови і літератури»), багато років працює на ниві журналістики, була кореспонденткою газет «Молода громада», «Зоря Полтавщини», «Вечірня Полтава», виступала з дописами в «Дзеркалі

тижня», «Високому замку» тощо.

Від травня 2018 р. (часу заснування) координує діяльність літературно-мистецького об'єднання «Творчий ковчег Полтава», яке діє при ПОО НСПУ.

ВИШНІ ВОЄННОЇ ВЕСНИ

Настільки пишно квітують вишні –
Немов згадали часи колишні,
І білим цвітом своїм вони
Нас відгороджують від війни.

Розкішним цвітом немов говорять,
Що майбуття візьме верх над горем,
Що страх мине і відступить відчай.
Про урожайність цвіт білий свідчить.

За білим цвітом настане літо,
І будуть ягоди швидко зріти,
Усіх наситять оці дерева,
В яких сьогодні снага травнева.

В природі розквіт, війна в країні.
Облиті цвітом дерева нині,
Настільки рясно цвітуть вони,
Як не цвіли навіть до війни.

Неначе прагнуть нас втішить цвітом...
Вже дуже близько жадане літо.
Яскраве літо уже на часі –
Яким же буде воно наразі?

Чи теплим, щедрим, як повна чаша?
Чи буде мирним це літо наше?
Палка молитва до Бога лине:
Спаси для нас нашу Україну.

БУДЕ МИРНОЮ ОСІНЬ...

Восени ясени нас покличуть до отчого дому,
хоча там вже давно не живуть сивочолі батьки.
Скільки шляху додому – нікому іще невідомо,
скільки болю душевного виллється у рядки...

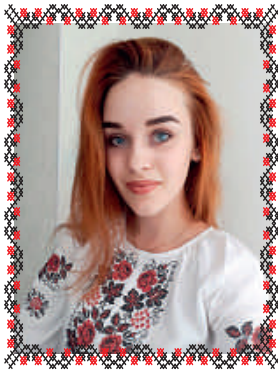
Буде теплою осінь, і мирною буде прекрасна,
чорнобривці та айстри заповнять весь простір душі.
Ми не знаємо точно, чи жар в коминах не погасне,
чи назустріч гостям дух оселі батьків поспішить?

Буде осінь, в яку ми згадаємо все пережите,
і сльозами рясними поллем біля хати грядки,
а тривоги і страхи розгубимо в стиглому житі,
в тому, що за життя не зібрали – не встигли – батьки.

Жаль, що їх вже немає. Одне тільки трохи втішає –
не дізнались вони, що їх діти спізнали війни.
В мирнім шурхоті листя тривога-напруга зникає,
захистити нас кронами хочуть ясні ясени.

Подолавши всю відстань, плечем об одвірки обпершись,
ми відпустимо втому й згорьованість нашу з весни,
і спізнаємо спокій, що болі усі перевершить.
Там, у затишку осені, рідні нас ждуть ясени.

Дар'я ЖУЧЕНЯ

(м. Кобеляки Полтавського р-ну Полтавської обл.)

Студентка другого курсу факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Кароленка, майбутня журналістка. У шкільні роки брала участь і перемогала в багатьох літературних конкурсах, писала творчі й наукові роботи.

«Люблю фіксувати свої думки в замітках у телефоні. Іноді з цих клптиків виходять історії, які я вкрай рідко оприлюднюю. Однак усе, що з'являється, – щире й від душі».

НЕ ПЛАЧТЕ – МОЛІТЬСЯ!

– Ну, куди воно годиться!?! – обурюється тітонька в буряковій хустині.

– Та ще тиждень цілий, розрішуть, може ж! – відповідає їй жінка, що стоїть за прилавком зі свічками.

Мої вуха вихопили лише дві репліки, поки я зачиняла за собою двері церкви. Жіночки, напевне, були засмучені тим, що на Великдень заборонили проводити службу.

Я почувалася схвильовано й ніяково: востаннє в церкві була місяців зо три тому. Завжди боюся зробити там щось не так, як треба: не там поставити свічку, не коло тієї ікони помолитися, забути пов'язати при вході на себе плахту чи відключити звук на телефоні... Список можна продовжувати дуже довго. Так і цього разу: я стояла в черзі купити воскову свічку й подумки згадувала алгоритм дій, які необхідні, щоб Бог мене точно почув.

Жінка переді мною замовляла молитву за свого сина. За Віталія. Тітонька за прилавком співчутливо дивилася на матір воїна, яка вмить зайшлася гірким плачем. У церковній тиші луною розходилися схлипи й ридання. Я стояла й відчувала, як у самої вже печуть очі від гарячих сліз. Продовжувала стояти нерухомо, наче все моє тіло вмить отерпло, не могла поворухнутися. Таке страшне воно – людське горе... Коли усвідомлюєш, що той чоловік захищає твій мирний сон, починаєш сприймати його біль як свій власний. «Не плачте – моліться», – прошепотіла матері військового тітонька з-за прилавка. Витерши кутиком хустки очі,

заплакана матір поволі пішла до виходу. Та, здається, її плач і далі висів у повітрі, – зачепився об запах ладану...

За мить двері знову відчинилися. Якась бабуся зайшла поцікавитися, що то за квітки ростуть у дворі коло церкви. І, напевне, отримала відповідь, але слова втонули у власному відлунні.

Узявши свічку, я підійшла до молитви «Про пом'якшення злих сердець». Прочитала тричі (сподіваюся, так робиться). Запалила свічку, що вже почала м'якнути в моїх долонях, від сусідньої, поставила, перехрестилась. Вийшовши з церкви, розмірковувала: «Про пом'якшення чийого серця я просила? Диявола путлера?! Чи є сенс просити про милість серця, якого не існує?» Від цієї думки геть засмутилася. Та раптом мовби прозріла: не важливо, із якими словами ти звертаєшся до Бога, – Він знає думки й справжні бажання, тривоги, страхи...

Дістала парасольку – розпочиналася злива.

МИ ЗАСЛУЖИЛИ

І знову літо. Це літо зовсім не схоже на жодне з пережитих. Не тому, що це моє перше «доросле» літо. Зовсім ні. А тому, що принесло воно із собою святу Перемогу. Перемогу Світла над темрявою. Перемогу добра над злом. Я в Україні, на своїй милій золотокосій землі. У Колісниківці. У моєму маленькому раю. Він уміщається у двох вулицях і луках. А ще тут не ловить інтернет (пам'ятаю, як минулого літа зранку бігла аж до краю села, щоб піямати мережу й подивитися свої результати ЗНО).

Я посеред лук, які вже от-от перетворяться на продовження лісу: там і там їх заповнили молоденькі деревця... Удихаю повітря, напоєне травами. Спека. Із пухкої, перекопаної коров'ячими ратицями землі йде тепло. Озираюсь і бачу грушу біля напіврозваленої хати прабаби Насті. Ту саму грушу. Місце романтичних здибанок моїх діда й баби. Дивно, що навколо неї так і не виросло жодного деревця, ані кущика! Стоїть одинока й замріяно поглядає вдалечінь. Ця груша – наче весела вдова, що в хаті влаштує вечорниці. Вона спостерігає, як молодь знайомиться, закохується, одружується й уже перестає приходити. Але з'являється нове покоління. І нове... Тепер, коли в селі не лишилося молодих, груша в сумній задумі згадує минуле. Певно, вона чула за свої роки не одне палке зізнання в коханні! Ще б пак! Росте ж на пагорбі,

а з нього добре видно Грушеву річку. Грошову. На дні якої досі в мулі хорониться скриня із золотом!.. Умошуюся під деревом. Дивлюся, як річка вилискує на палючому полудневому сонці.

Перепочивши, вирішую пройтися до Грушевої. Вона аж під самим лісом. Хоч і давно перетворилася на калюжу, здалеку видається, нібито це як і не річка, то пристойне озеро. Шкода, скупатися в ньому не вдасться! Мало того, що приходять на водопій корови, то ще й блохасті собацюри плюхкочуться. Ні, на Грушеву я можу лише дивитися... На її круті піщані береги, на дерева, що з'єднують її з лісом, на зелену траву, м'яку, мов велюрова подушка. Присідаю на той закудланий килим і слухаю... Слухаю тишу, легкий вітерець... Слухаю літо. Хоч я й терпіти не можу спекоту, так чекала на нього!

Ми всі чекали на нього. Бо це літо подарувало нам голуба з галузкою оливи в дзьобі. Мир, якого нам так не вистачало всі ці місяці. Мир, який ми, українці, за всі роки болю, страждань і смертей, як ніхто, заслужили!

Олена ЗАВІТАЙЛО (БУРЯК)
(м. Мурсія, Іспанія)

Письменниця, журналістка, художниця. Народилася 18 червня 1985 р. в с. Кловдієвому Бородянського району Київської області. Після аварії на Чорнобильській АЕС з батьками переїхала на Полтавщину. Виросла в с. Новоаврамівці Хорольського району, закінчила місцеву гімназію. Вищу освіту здобула в Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка на факультеті філології та журналістики. Працювала редакторкою художньо-публіцистичних програм Полтавського обласного радіо «Лтава», кореспонденткою обласної газети «Події та коментарі». Нагороджена спеціальним призом журі Всеукраїнського фестивалю теле- і радіопрограм «Калинові острови».

Літературно-художні твори друкувало в колективних збірках, усеукраїнській та обласній періодиці, альманахах «Золота доба», «Нова проза», «Рідний край», антології сучасної української літератури, українсько-американському журналі «Ukrainian People» (Чикаго, штат Іллінойс, США) та ін. Лауреатка II премії Всеукраїнського літературного конкурсу малої прози імені Івана Чендея (2019). Авторка збірки оповідань «Діточки» (2020).

Засновниця художнього проєкту «Пригода ART» та співзасновниця видавничого проєкту «Книжкова майстерня "Гранк"». Переможниця Всеукраїнського конкурсу на розробку оригінал-малюнків поштових марок (2017), засновниця й організаторка Міжнародного мультимистецького етнофестивалю «Свіччине весілля» (2016–2017).

Із 2018 р. проживає в Іспанії.

МАТІУЛОВИЙ СОН

На високому кам'яному березі ріки Синюхи здивованим лощам спинилося літнє мар'янівське надвечір'я. Молода грива його пахне стиглим білим наливом, теплим молоком і густим пирієм. Коник дихає на воду й жене до того берега ледь помітні мережива хвиль. Від захованих в очереті кладок по сірій землі стежок червень, позіхаючи, плететься до хат. Тут, коло їхніх вікон, підібгавши під себе ноги, разом із крученими паничами він і засне. А у відкриті шибки, наче тільки цього й чекала, полізе гаряча ніч. Уся-усенька: зі співами солов'їв, кумканням жаб та сюрчанням коників у траві. Ніч зів'є над Мар'янівкою матіуловий сон – ще один літній сон до ранку.

Із першим дзвоном зашитої в яблуні церкви малий Митько солодко потягнувся в ліжку і, наче раптово згадавши про літо, свіжим протягом вискочив з-під ковдри на подвір'я, на ходу застрибнувши в коротенькі штанці.

– Бабуню, уже почалася неділя? – перекрикуючи лемент качок і курей, загукав аж у той кінець двору.

– Неділя почалася, коли ти ще спав, – утираючи фартухом руки від січки, усміхнулась бабуня.

– То я проспав? – скис Митько.

– Сніданок не проспав.

І на столі під дідовою грушею рум'яним сонцем сіли пироги. Баба Тетяна поставила коло них миску з бокатими полуницями й пішла до хати за вранішнім молоком.

– Бабуню-у-у-у-у, я вже пої-і-і-ів! – тільки й добігло до сіней, а сам Митько вже мчав на п'ятихатки, до того двору, куди привозили Мишка.

Літом у Мар'янівці наставало інше життя. Із самого початку червня сільський гамір ріс і множився дитячими голосами. Замурзаним роєм летіла малеча з луку до річки, полохала птицю на Синюсі й припнутих у долині кіз і телят. І байдуже, кого звідки привозили: із Києва, Броварів, Полтави, Умані, Кіровограда – усі однаково збивали коліна й лікті, усіх однаково кусали комарі й оси, усім однаково попадало лозиняки за витоптаний баштан і обнесені колгоспні черешні. Для Митька літо в Мар'янівці було кращим, ніж якесь там Чорне море чи огорожені майданчики з каруселями в дитячих таборах. Тут свобода дихала на повні груди, котилася торбою з високого горба й лунко гепала в синю воду, а потім, обтрусившись, заходилася реготом – аж хапалася за живіт руками. Свобода гнала м'яча босими ногами й була непереможною! Канікули тільки почалися, і від того в хлопця на душі було намазано медом.

А ввечері Митько на лавці під хатою видихує все набігане за день. Десь за горбом урочисто й повільно повертається з пасовиська сита череда. Замурзані в ряску з річки лопотять гуси й качки. Митькова бабуня в хліві готує дійниці до нового молока, а дід під своєю грушею крутить зі злежаного за зиму пруття мітли. Лозина до лозини – міцні дідові руки зв'язують нехитрі пучки один за другим. «Дідуню, що ти робиш?» – вискочило з Митька, зачарованого вправною роботою старого. «Будуть мітли, – спокійно відповів дід Андрій. – Буде чисто. Гарно, коли чисто. Виметем подвір'я, виметем у загашниках і за тином, буде зелено». «У тебе вже багато, повен хлів. Для чого стільки мітел?» – не вгавав хлопець. «Мітли – це розум, це все життя!» «Життя?» – здивувався Митько. «Робота зв'язує руки, а голова вільна...» – «Дідуню,

а навчи мене крутити мітли». Дід Андрій садив коло себе хлопця, і починався урок... Тут, під грушею, не за одне таке мар'янівське літо Митько пізнавав світ. Дід показував, як клепають косу й точать ножі, розказував про хліб із тирси, чай із гілок малини, про голодні часи й чоботи одні на п'ятох, про сніжні аж до стріх зими й Синюху, що розливалася долиною, про велетенську рибу в річці й вепрів у лісі на тому березі.

«Дідуню, а ти був на війні?» – якось спитав малий. «Був», – промовив у вуса дід. «А розкажи мені, розкажи про війну!» Старий відклав убік недокручену мітлу й потягнувся до кишені за цигаркою. Перед його очима з посаджених дружиною червоних маків виросло палаюче село. Батькова хата, коні з підпаленими гривами, що мчали до води з пагорба і, розстріляні, тушами падали на чорну траву. Село кричало від болю. Люди вбивали людей. «Дідуню, а тобі було страшно на війні?» Кременезний старий у Митькових очах був схожий на той скелястий берег, який ніхто й ніщо ніколи не зрушить. Високий і міцний, наче вилитий з бронзи велетень. «Не було – не було ж, правда?» – хапав Митько своїми рученятами жилаві, темні, аж бурі руки діда Андрія. «Було, Митю. Було... дуже страшно».

А вранці знову був червень, молода з кропом картопля з печі, безкраї зелені луки, червоні маки, і Митько з Мишком мчали вниз до річки ловити жаб, стрибали з верби у воду, їли полуниці й чатували на сусідського kota в бузині. «Не страшно...» – говорив собі Митько, коли заблукав увечері в лісі. «Не боюсь», – твердив він, коли вступався за Оксану із сусіднього під'їзду. «Не страшно», – твердив, коли летів далеко від дому, за океан, на службу в армію.

Страшно! Уперше стало по-справжньому страшно, коли сусідки в дідовій хаті зависили дзеркало й запалили свічку. Коли ступив на поріг священник із півчою. Коли до дідового двору зішло село. Страшно було поглянути в той куток хати, де під образами лежав його рідний кременезний скелястий берег, наче вилитий із бронзи велетень, – його дід. І не дорослий Дмитро, а той малий Митя в коротких штанцях стояв тепер серед люду й тремтячими рученятами втирав мокрі щічки. Що це?.. Луснуло щось усередині, і тепер біжить вода – світу білого не видно. Дідусь помер! Ні! Ні... Це не діда Андрія немає! Це сконало літо в Мар'янівці. Це померло його дитинство. Зараз, ось-ось, винесуть похмурі дядьки з хати труну й понесуть червень на кладовище,

покладуть у чорну глибоку яму й засиплють землею. Це не діда Андрія не стало – це пішли із життя сніжні, аж під саму стріху зими, чай із гілок малини, чоботи, одні на п'ятох, дикі вепри й велетенська риба в Синюсі. А ще правда про війну. Нерозказана правда. Та, від якої боліло все дідове тіло, та, якою палали бабусині маки. «Дідусю... діду, мені страшно!»

На високому кам'яному березі ріки Синюхи здивованим лосам спинилося літнє мар'янівське надвечір'я. Молода грива його пахне стиглим білим наливом, теплим молоком і густим пирієм. Коник дихає на воду й жене до того берега ледь помітне мереживо хвиль. Від захованих в очереті кладок по сірій землі стежок червень, позіхаючи, плететься до хат. Десь за горбом урочисто й повільно повертається з пасовиська сита череда. Замурзані в ряску з річки лопотять гуси й качки. Дід Митя дістав із нагрудної кишені пучку тютюну, сипнув на клаптик паперу, край якого лизнув язиком, і зробив самокрутку. Наче храм, відчинив він хліва й виніс звідти під грушу оберемок пруття. «Дідуню, дідуню, а що то буде?» – загукав до старого онук. «Мітли...» – махнув вусами дід. «А навчи мене, навчи!» – просив хлопчик. І дід Митько сядив коло себе малого Андрійка і вчив. А довкола рожева матіола вже снувала дрімоту. Старий підняв голову й прислухався: знову співають солов'ї, сюркочуть у травах коники й кумкають жаби. Котиться... Котиться торба з високого горба! І від того усього в діда на душі намазано медом.

2010

УДОСВІТНЯ

Забрідками, навпрошки, ховаючись й озираючись, наче парубок у колгоспнім садку, старий Микита йшов щодень удосвіта однією дорогою уже який десяток літ. Усеньке село знало куди. Але чи й досі дідові соромно було за себе, чи звик уже, – шаркбав немічний вивченим до камінчика берегом, пригинаючи голову. За Мокрою долиною, звідки видно було останнє дворище, завжди пришвидшував ходу. Чи боявся кудись спізнитися, чи, може, хто чекав на нього в цю пору, чи ніс він комусь у своїй торбі щось важливе – хтозна? Однак тепер уже у своїй оцій поквапливості виглядав він дуже чудно: зсохлий, задубілий, куцуватий дід видавався в ранкову пору на лоні долини дивною істотою, хворим звіром, привидом.

Здершись на пагорб, Микита стелив коло дички свою торбу, усідався й підкурював цигарку. Наче свіжий вишневий кисіль, розливалася над дідовим картузом вранішня небесна глибочінь, у якій топили зорі-цятки, піною виринали й розчинялися в тім вариві хмари, булькало, кумкало, клекотало й виводило кожне свою вдосвітню. І здавалося дідові щоразу, мовби от-от і підхопить його на свою розчепірену п'ятірню ця вогка долина й пожбурить геть, за край туману, за вигини своїх боків, углиб порослого очеретом бездонного болота. А часом йому й правда хтілося втопитися, пропасти навіки.

Чи знав напевно, чи ггадував: як тільки дотягував свою папіросу, що вже шкварчала на губі, у Ганчинім дворі зривалася на лемент птиця. «Вийшла», – мовив щоразу про себе Микита.

Він не підходив до її двору ближче. Віддалека сидів отут спиною до господи, зімкнувши очі. А баба, впоравшись, щоранку шаркала до пагорбу вирвати щавлю, наче в її городі не росло такого. Ганка проходила дичку, не глянувши й разу в її бік, мов і справді звичною була присутність старого під розлогою кроною дерева в таку пору. Село вигонило корів до череди. Гриміли собаки по кутках, блідло вишневе вариво над головою, сходила роса... Дід виймав із засаленої кишені ще одну папіросу, поволі розгинався, підводився й, не озирнувшись, брів, звідкіля прийшов. Аж там, у ногах горбака, у пелені Мокрої долини, де ще виднілася Ганчина хата, старий спинявся лише на мить, аби поглянути в очі бабиної оселі.

Уже давно Ганка перестала лити сльози, коли Микита рушав від дички. Щоразу, вигнавши корову й дочекавшись пастуха, вона поспішала нарвати зелені, а тоді швендяла до хати й ставала у вікні, знаючи, що Микита ще на пагорбі, що піде, як тільки потік череди зарябіє в далечині за дальніми хатами. Знала, що він чекає, доки та втрапить до оселі, дочовгає до залитої сонцем шибки, звідкіля її ніколи не було видно. Баба проводжала старого поглядом і щоразу здригалася, як той повертав лице до її вікна, ніби наосліп відчуваючи, де саме вона стоїть. На Різдво й Великдень Микита лишав під дичкою куповане печиво, яке завжди розтягували відпущені на ніч сільські пси. Ніколи не взяла від його Ганка ні крихточки, ні рисочки...

У Немирівці баба весь вік була чужою. І поховають її, певно, інакше од усіх. Так вона знала. У тихій і непоказній дівчині – ще

зеленому зоотехнікові в роки її далекої юності – гарячі й горласті немирівчани не пізнали свою. Кликали її попервах до гурту. Гукали на святкові колективні гуляння співати – ніколи не йшла, відмовчувалася, навіть не вигадуючи відмовок. Танцювати Ганка теж не любила. Підсміювалися тутешні дівки, що та дерев'яна: «Стоїть Ганка коло клуба. В неї руки й ноги з дуба». «Нетесана колода – Ганчиної вроди», – реготали, як хто нову примовку вигадував про нетутешню. Однак чого-чого, а от вроди дівчині було не відняти. Закручувала на маківці такий калач смоляний, що дивно було, як його голова носить. Не вбиралася вона в барвисті сукні на свята – не було коли за відрізами в район мотатися та в чергах вистоювати, та й не тяглася за цим. Але ж і в ситці дрібненька та струнка Ганна Цівка вийняла в нього серце одним поглядом.

Микита Бивик приїхав до Немирівки в колективне господарство «Червона зоря» за направленням на роботу ветлікарем на три літа пізніше від Ганни. За побілованими будинками ферми, у літніх загонах, між темних кінських грив вона стояла в білому. Тоненькі руки дівчини так ніжно торкалися жилавої шиї коня, що той аж примружив очі. Позаду неї крутився ще один. Певно, ревнуючи, сірий смикнув за кісничок, і з дівочої голови чи не до самого долу бехнула така сама чорна грива, як у тих жеребців. Вітер підхопив кучері Ганни, і ті заграли пишними хвилями в небі, заливши Микиті смолюю весь його дотеперішній світ. Трохи-трохи – і село загуло. Узяли пару на зуби: то Микита в Ганки ночує, бо бачили, як разом селом на роботу йдуть, то Ганка Микиті обідання з дому носить. То до райцентру разом йдуть, на базар... А тому бідному парубкові вже як рік тільки та Ганка й снилася. Не втерпів хлопець якось, подався гупої ночі через Мокру долину. Виліз на пагорба, уместився коло дички й кроку далі ступить не може. Тепла долина вкутала Микиту, як родичка. Притулився до стовбура й заснув. Розвиднялося, коли Ганка вийшла за ворота по квасець – наварити до порання їсти. Нагнулася за зеленим і затерпла. Приходив відтоді Микита до дички щоночі. Купався в тих косах, що так міцно обвивали йому серце, аж до світання. А потому вертався долиною до себе.

Чудним і дивним було те кохання для люду. Знали й бачили – від сільського ока не втаїш, язика нікому не припнеш і вух не закладеш. Чи питала вона в хлопця, чого той злодієм вертає від неї до сходу, чи мовчала й жила тим, що мала, людям на страм і

собі на горі? Ніхто того не скаже. Ходив Микита до неї отак два роки. А далі перестав. Не тікав, не ховався від дівчини, не подався нікуди світ за очі – тут був, та тільки наче не він, а хто чужий. Ходить коло худоби колгоспної – знай свою роботу. І в Ганчин бік не подивиться. Рвала вона ті коси на собі, якими стільки ночей укривала своє кохання, виливала сльози без жалю. Питалася в нього, чого мовчить? Ні слова, наче й не було того свята їхнього. Ніби не просився до неї, не казав, яка вона йому рідна... Щодень вертала Ганна з роботи тихою, якою й була завжди. Мовчки поралася, а поночі, забривши в хату, падала на діл таки колодою й німим криком розводила стіни, доки ставало сил...

Вона постукала в Ганчину шибку пізно ввечері. Уже й не чутно було по кутках дівочих співів. Тиша прорвалася благим ситцем, і в її серці сіпнуло: «Прийшов». За дверима стояла жіночка, закутана аж за брови темною хусткою. Гостя сама зайшла до хати, скинула з голови платок і сіла на теплу постіль. Назвалася... А далі, більше нічого не чувши, Ганна гепнула ниць.

Микитина дружина приходила ще. Вона хотіла знати все: як той ходив, що їй казав, що приносив. Слухала спокійно. А чорна від болю дівчина не йняла віри в те, що коїться. Говорила... Казала про свою любов, про розпач, плакалася в горі. Ольга призналася про дітей, повіла, що жила в матері, доки Микита мав тут звести будинок, бо, як сам написав, дали йому в колгоспі не хату, а землю, то живе в кімнатці на поверсі. А вона чекала. Листувалися, приїздив до них у Фастів. Та як місяць не було від нього звістки, то згребла в жменю дітей і приїхала сама. Ольга все те говорила так, мов рідній сестрі. Навіть у голосі її чулося щось близьке. Останнє мовила жінка хижо, аж те сказане задзвеніло сталевую стружкою по підлозі: «Що було, то минуло. Дай нам жити тепер. Не приходь, не терзай чоловіка, мій він».

Як зірвалося оте останнє з її язика, то наче дотепер і не тямилась цього Ганна. Учепилося воно їй у коси, лізло за пазуху, роздирало кігтями груди, терзало, доки не випило останньої крові. А налившись, розчахнуло двері й ринуло з хати. «Мій він!» – клекотало вже десь за долиною, котилося чорним небом: «Мій... мій».

Вона лишилася в хаті сама. Сама навіки... Здавалося часом, що ніхто й не бував тут, крім неї. Минало отак, не загоївшись, плелось життя. Шаруділа, сохнучи, на припічку сушка, шмигало листя за шибкою, квасили долину осені, напували весни. Снами чи ви-

діннями він приходив до неї щонаочі, як завжди. Тихо заходив до хати й сідав поруч. Як же багато вони мовчали – вік балачок у те не вмістити! Як схилила на його плече голову, а він, розпустивши її косу, розчісував пальцями. Як зустрічали перші промені на пагорбі, як із ножа кормила вона його яблуками... Скільки ночей! Чи бувають у кого ще отакі короткі ночі: ніби всі – одна?! І було в тій світлій темряві так багато чийогось смутку тягучого. Ніби дихало їм у спину щось хворе. Важко дихало, мов перед смертю. А тепер... Виє воно за болотом блудним собакою, проситься... Чи то плачуть її ненароджені діти? «Мамочко... матусю...» Не пеленала, не годувала, не виносила, посивівши.

Йому не спалося вже з пів сотні літ. Не марилося, не ввижалося нічого. Тільки в темнім вікні, бувало, наче тінь, виростала й танула старезна розлога дичка. Ледве звівшись на ноги з ліжка, старий Микита навпомацки вдівся, узяв картату торбу, укинув туди два яблука й пішов. Баба перекинулася на інший бік і розплющила очі. Сінешня клямка ще стиха цокотіла, коли дідове шаркання вже чулося за хвірткою. Знала, куди пішов. Уже не ходять стільки, як він плентається долиною. Уперше такої ж ночі вона пішла за ним, ще діти до школи ходили, а тепер уже й у дітей онуки. Бачила, що чоловік стрічає ранки коло дерева, на горбаку, знала, що вертає додому ні з чим. Вік уже кличе його та груша самотня на пагорбі, вік її сторожує. Аби блудив, то, може, не так було би їй болісно, бо зі злости, певно, не болить. Прогнала б чи сама пішла кудись. А то терпить. Чого терпить? Ні йому життя не було, ні їй, ні Ганці тій триклятушій.

Уперше на заході літ рівний, як струна, Микита стояв під грушею на колінах, не зводячи очей із Ганчиних вікон. Сюди він ішов востаннє, бо ж знав чи думав, що більше на ноги звестися не зможе. Це була його дорога в один бік. Заклятий, дід наче благов у долі своєї прощення. У скляному його погляді відблискував світанок. Наче свіжий вишневий кисіль, розливалася над дідовим картузом вранішня небесна глибочінь, у якій топли останні цятки-зорі, піною виринали й розчинялися в тім вариві хмари, булькало, кумкало, клекотало й виводило кожне свою вдосвітню. Зляканим дитям долина дивилася на пагорб, де вітер спросоння смикав за мотузку. «Діду, діду, сонце встало!»

2013

МОТРОНА

Сон залишив її давно. Пішов із тими митями-роками, де було колись бабине горе й щастя, біди й розлуки, любов і мрії. Усе-усе побігло полем кудись за обрій, пропало без сліду й знаку. А тут, у хаті – тільки стіни сирі, наче вимочені в тій гарбузовій кваші, що курям натирає на ранок і лишає коло печі, аби теплим снідали. Трохи тягне морозом із долівки, чути старими простьолками й цвілим кожухом із шифанера. З ночі в ніч баба дивиться в стелю. Крізь шваркіт жарини-лампи вслухається в перегук далеких дяківських псів. Коли-не-коли озивається і її Бровко – чи на kota, чи від холоду... А вона все чекає, що цокне сінешня клямка та рипнуть двері.

Давно вже немає діда. Минулого року й сина-афганця віддала землі. Невістка подалася на заробітки в Італію. Онука десь підкорює столицю. Перевертається Мотрона в сирій постелі, наче в землі. Чи сон у відкриті очі, чи марево: гупає колодка об землю. Чути сокиру – Андросик у дворі дрова рубає. А вона, Мотронка, у шибку на нього дивиться. Милується своїм щастям. Ось-ось зарум'яняться пироги – гукатиме до столу:

– Андросю! Коте мій чорнявий! А йди-но, борщу насипала.

А сама ну червоною хусткою запинатися, наче й не варила нічого, не товклася коло печі, а так увесь день «продівувала». Сідає край столу, кулаком голову підперши, чекає, коли на порозі стане:

– А з чим бокаті?

– А з чим їв би?

– Із цілунками-любощами! Чи маєш таких?

– Маю, Андросику! Коте мій чорнявий. Напекла-напекла.

Ніхто вже не зайде у двері. Крайня хата коло поля. Ті, що колись поруч позводили, – давно порожні. Хто сюди приїде, кому вони треба, ті глиняні «хороми»? Ідуть люди в землю, наче краще там. Один за одним лишають її всі, кого знала, кому вірила, кого не забуде. Проводжати ходить.

– Як же це ти, Манько?.. На кого ж ти діда свого лишила? Вставай, дурна, не вигадуй!

– Бувай, Мотю, не згадуй словом лихим. Як образила коли в дівочтві чи тепер оце, – вибачай, не сердься. Не встану вже. Ноги не ходять. Чи що хлопцям твоїм передати?

– Передай, подруго, гостинців. У вузлику тут пироги.

Заплете корінням Маньку, травою зав'яже, занесе снігами.

– Куди ж це ти, Нінко, дружко моя весільна, що й дітей не дождала попроситися?

– Приїдуть. Навідають. А ти з пирогами? Балуєш хлопців своїх.

Виє-виє між хрестами й огорожками. Ковтає суха земля людей, ніяк не насититься. Ходить Мотрона в гості до подружок, до сина Івана, до Андроя свого. Причісує на могилах то суху траву, то зелену, айстрами голови їхні обсаджує. Умиває очі кам'яні – намальовані на плитах. Тихо на селі. У хаті тихо. Мовчить «брехунець», не згадати, коли й говорив востаннє, телевізора вже з десяток літ як потягли разом із каструльками й образами. Газет листоноша не носить – далеко з району, двадцять кілометрів битою дорогою. Тільки вітер з поля грудочками в шибку дражниться:

– Виходь, Мотронко. Чи спиш?

– Не сплю, Андросику. Хай тільки батько заснуть із матір'ю.

– Прибігай до млина. Я там чекатиму, щоб собака глотки не рвав.

– Буду, коте мій. Жди мене.

А з полумиска-молодика на барвінок молоко – рікою. Біло-біло по коліна. Літо плечі лоскоче. То завтра йти в поле з ланкою на буряк. То завтра сонце проїдатиме сорочку, то завтра... А тепер умилася баба водою холодною. Кинула на плечі червону хустину. Вибігла на сніг босими ногами. До млина, до милого – там уже, чекає на неї. Полягають у барвінок, буде косою гратися, розплете, розсипле по плечах чорні пасма. Говоритимуть, наче вік не бачилися. Не наговоряться.

– Мотю, ти?

– Я, мій коте.

– Чи ти кинула псові що, аби гриз собі тихо?

– Кинула хліба окраєць.

– Чого ж то він голосить так? Пів села розбудить.

Не розбудить... Сплять утомлені люди міцно. А хто не спить, не почує – далеко сюди, через поле. Розіслала Мотрона коси по білому снігові, та не видно їх – біліші. Три дні Бровко на місяць вив. На четвертий із цепу зірвався. Сторожує свою бабу за млином. Нехай уже виспиться.

2013

СОЛОМ'ЯНА ВДОВА

– Сам прийшов. Ну, то хай живе, гвіздок який у стіну заб'є чи велика відремонтує, і то вже добре. Таки ж дві пенсії вкупу. Та чи мені миски борщу шкода. Онде за хлібом пішов, а так би я плентала. А в мене ноги теж не в лотерею виграні, – тараторила Нінка кумі, виправдовуючись чи то перед нею, чи перед собою за те, що прийняла свого гуляку назад.

– Так, а ти йому де постелила, чи разом, може? – усе допитувалася кумонька, діловито підперши свої два підборіддя рябим кулаком.

– Та Бог з тобою! Він десь тинявся майже тридцять літ, а я його назад до пазухи? Оно де спить, – Махнула рукою Нінка в бік старенького дивану, що стояв під вікном у кухні.

Жінка знала, що товаришка однак рознесе по людях усе, що довідалася, як сама захоче. І що баби вже слиною стікають погріті зуби на сонці. Вона вже аж бачила пику продавчині Вальки, яка її Володьці буде той хліб відпускати. Знала, що село й без того вже як вулик гуде. Та людям завжди треба про щось говорити. Нехай говорять, із неї не відпаде.

Володька ще знадвору почув, що в хаті гості. Здогадуючись, хто саме і з якою метою, двічі гепнув підошвами об поріжок, обстукуючи лапті, аби його почули. Стягнув із лисини картуза й неквапно побрів до кухні. Жінки одразу затихли. Григорович привітався з кумою, поклав хлібину на стіл і знову пішов надвір. У хаті, яку колись сам же звів, і на власному обійсті йому тепер було ніяково. Кожен загашник, кожен забитий Нінчиною рукою гвіздок у цім дворі наче дорікав йому: «Бачиш, і без тебе обійшлася!» Косо-криво, але живо. Нінка ніколи не була аж надто доброю господинею, одначе як схоче, то й на гору знесе, а як ні, то й згори не скотить. Володька тинявся двором із кутка в куток, не знаючи, де подітися й за що братися. У його сивій голові стояв такий самий сивий туман. Хоч іще міцний та рівний, але дід, він знову вкотре на віку мав комусь щось доводити. Та чи хотів того, він і сам не знав. Треба було щось робити, аби думати менше, та всі його пориви спека прибивала до землі. Ще й обідішні півні глотки не рвали, а сонце вже проїдало кашкета. Заклавши за спину руки, дід Володька понуро навмання брів госпоною. Сюди, де він колись клепавав косу, Нінка виперла стіл для сушки. Он там

бузок розрісся. У теплиці давно вже шибки посипалися, лавка під грушею зігнила. Тамечки дірка в паркані. Геть усе трохи більш як за двадцять літ обтрусило із себе чоловіка, наче й знаку його тут ніколи не було ні в дворі, ні в хаті. Усе приловчене до бабської руки набуло якихось інших ознак та обрисів, інакшими, трохи сумними очима дивилося на божий світ. І йому по-людськи стало шкода цю жінку, яку він колись певно що любив і яку так сильно образив.

Наче в погріб, дід зайшов у густий аж темний сад, що розлігся за хатою. Його вогка прохолода огорнула дідове тіло, немов свіжа сорочка. Григорович уместився на м'яку молодесеньку траву й притулився спиною до яблуні. Довжелезне, важке її гілля майже сягало землі, і чоловік опинився під ним, немов у халабуді. Ледь уловимий вітерець, що час від часу кудлав деревам пишні гриви, заскакував дідові за комір, лоскотав йому спину й щось тихенько наспівував, випурхуючи ввись. Аби не гуло в ногах та не тягнуло поперек, Володька й досі чув себе парубком у цім садку, наче зчора вийшов він сюди, до цієї яблуні, й тут і був, і не носила його нечиста двадцять вісім літ бог зна де, доки й Нінка поста-ріла та висохла, поки дівчата їхні повиростали та розбіглися. А як згадав про дочок, то ним аж тіпнуло. Що казати їм, як прийдуть до матері в гості? Куди очі подіти? Це Марині восени вже сорок буде, якраз як йому, коли пішов, Ользі навесні тридцять шість виповнилося. Як то так, коли ж воно встигло? Чи пробачать йому дівчата за матір, за себе, що й писати їм стидався, а теперечки явився? Чи, мо, радітимуть? Та як уже буде. Як не виженуть, то по осені садок обрізати треба, антонівка зовсім глуха стоїть, чи й родитиме вже? Понаростало, понакручувало коряччя від низу до верхів, до усього тепер добрих рук треба.

За тою дідовою думою кума вже встигла до центру доїхати, а Нінка борщу зварити, але обідати чогось не гукала його, а він сам до хати не йшов, страхався, що розпитувати буде або дорікати-ме, та ще плакатиме не дай Бог. Але відчора вона нічогісінько в нього не питалася. Поночі прийшов, аби люди не бачили, спитав, чи прийме назад, а та мовчки пустила до хати, послала на тім дивані, що він колись, шоферувавши, з Латвії привіз (бач, не спить на нім), а сама, як так і треба, пішла до телевізора. Уранці обізвалася за сніданням щось про політику та за сусідів трохи порозказувала, хто яку хату де купив та звідкіля приїхав, а про себе

нічого – чи жила з ким, чи сама була. За дочок – ні словечка. І в його самого нічого не питала. А як то його почати, бо ж годилося би наче? Не по-людськи якось воно – варився дід. Та, зітхнувши, поволі підвівся з-під яблуні й, позичивши в Сірка очі, побрів до хати. Ізсередины на вулицю чути було засмажку й часник. Дідові аж у животі забурчало. Нінка тарабанила мисками й лаштувала обідати. Усе крутилася як муха в окропі, більше вдаючи заклопотаність, ніж то було насправді. Володька вмостився край столу, упершись рівними руками в коліна. Так він всідався й замолоду, коли збирався заводити із жінкою якусь серйозну розмову. Але тепер не зводив очей, мов там знизу, у його під лаптями, держава творилася, і він уважно на то дивився. Двічі кахикнув і голосно вдихнув повітря, намірившись почати нарешті балачку.

– А ти оце сама, значить? – спитав і завмер, бо й сам знав, що якось не з того кутка зайшов. Нінка аж оторопіла на мить, насапаючи борщ.

– Стиць, моя зозуляста. Аякже! Чого ж, жила тут з одним, так сама й витурила, бо завіщо ланцюгу кормить, – збрехала та. – Чи ви думаєте, баба без мужика нічого не втьопна? І хліб маю, і до хліба, хіба не бачиш.

– Таке ж, таке. Я ж нічого, це я так, спитався та й усе, – затохтів.

– Я ж оно не питаюся, де тебе чорти таскали піввіку, – уже не вгавала жінка, хоч саму аж морила думка, де то він був, чого втік від їх, чого ховався й чого вернувся. Але й спитать його таки боялася, бо зажило вже наче й снитися перестало.

– Так я той... розкажу, як хочеш, – мало не пошепки прохрипів дід.

– А не хочу! – відрубала Нінка. – Їж мовчки, поки дають.

Обоє нехотя їли й мовчали, аж чутно було, як мухи дзижчать та ложки об зуби цокають. А тоді Нінка збрала миски й заходилася їх перемивать у тазику, де стояла вже набрана тепла вода. Володька було зібрався на вулицю закурити, як жінка раптом спинила.

– Одно мені скажи, ти назовсім чи як? Бо як збираєшся знов у мандри, то зараз іди. А як ні, то... бо мені знать треба, чи наймать людей на косовицю, чи...

– Назовсім я, – уже рушаючи з хати, тихше протягу видихнув дід, урвавши Нінчину жваву пісню.

А та з ганчіркою в руках як стояла, так і впала на стілець, мов той клунок із борошном. Вона не знала, плакати їй чи сміятися, бо хотілося й того, і другого. І боляче було, бо ж вернувся й наче віхтем сухим по рваному, аж кров виступила. І кричати хотілося, і очі йому повиймати, а чогось наче руки хто відтяв. Може, аби років із десять тому прийшов, то й на поріг не пустила б. А тепер... Не пробачила йому, ні... Пожаліла, мабуть. Скільки літ вона кидалася вночі, дослухалася, чи не стукає в двері, з хати вискакувала, як собака рвався. А він оце аж тепер... Як уже й чекати перестала. Як перегоріла вже.

До вечора обоє – ні за холодну воду, бо в обох мов хто жили висотав до ліктів – руки ні до чого не стояли. Володька до полудня десь подівся, бо до хати не заходив зовсім, а вона упала колодою на диван ні жива, ні мертва й пролежала так аж до порання. Його в поміч не звала, до хліва пішла сама. Стала перевзуватися до корови, аж коло лавки з дійницями відро повнісіньке ряски стоїть. Нінка всілася на лавку й довго дивилася на той корм для вутят. А тоді розревлася, наче дівка. І печаль, і відчай, і образа, й злість випікали її від п'ят аж до горла: як сама отих телят годувала на здачу та тягала їх по троє на пасовисько, що й суглоби їй прив'яззю виривали. Як відра з пійлом їм носила за три городи, аж руки до землі повитягувала, як молочку в торбах на базар возила та днювала й ночувала за тими прилавками, аби дівчатам на вдівання заробить... Де ж ти був тоді? Де ти був?! А тепер прийшов – ось він я! Беріть, доглядайте та горшки за мною носіть!..

Сльози жінки висохли вмить, наче хто їй крана закрутив. Із гачка на дверях вона схопила ганчірку й прожогом вискочила з клуні. Шукать Володьку не довелося: як то кажуть, під гарячу руку знайшовся. Куди вже діставала – прикладалася, аж захрипла, хекаючи. А втомившись, бебехнула сракою об землю, а тоді й уся впала, хлипаючи вже від того, що зробила.

Відхвativши від жінки чесно зароблених «печеників», Володька трохи осмілів і почав піднімати Нінку із землі. Згорьована, вицвіла, сива, вона йому була чужою тепер. За ті дванадцять літ, що колись разом прожили за роботою та клопотами, він так і не встиг її тоді роздивитися. І якось усе частіше казав – вона мені трапилася. Не зустрів, не знайшов, не діждався, а трапилася...

Це для нього так було, не для неї. Нінка хоч і скупа на слово вродилася, та любила Володьку сильно. У перші дні, як із рейсу

не вернувся, так побивалася, аж захиріла, мало за костухою не пішла. Аби не діти, точно дуба врізала б, думала – розбився на дорозі. А тоді сама вбить готова була, як почула від завгара, що живим його бачив на ярмарку з молодичкою. Поривалася шукать, навіть листи писала куди попало. А далі втомилася, змирилася, звикла. Солом'яною вдовою піввіку лямку за двох тягла. Забути його силувалася, так ще й дівчата обоє – викапаний він, високі, біляві, й очі в обох – синизна без берегів. Усе талдичила їм, що хоч тут татусь не покупувся.

Володька вмив зарюмсану бабу, відвів до хати і вклав на диван. Сам видоїв корову, підстелив і позамикав у господі. Нінка вийшла зі спальні до чоловіка, як той уже цідив молоко.

– Вечірне – на сметану, дівчата мають приїхати. А вранішнє – на дзачу, – в носа пробубніла вона.

Володька кивнув, виправ цідилку й почав лаштувати на стіл. Нінка мовчки дивилася, як у неї на кухні пораяється якийсь дядько. Він був трохи схожим на того Володьку, що колись, сорок років тому, так безжально й безповоротно загарбав її серце. Тоді він був, мов та свічка, високим, збитим і горів. Кому й за що віддав він свою статечність, свою красу, отой вогонь? Ні блиску в очах, ні сили в руках, ні стану, ні слова, як постріл. Боязкий, квапливий, незграбний. Він – чи, може, лише здається? Може, зовсім розум утратила? Може, хто насміхається над нею? Чоловік подав до столу смаженої картоплі з яечнею, молоді цибулі, сала нарубав, а тоді дістав із торби пляшку кагору та плитку шоколаду.

– Це що? – кліпнула Нінка в бік вина. – Смуток за галстука заливати будемо?

– Та чого ж смуток, таке ото, – усміхнувся чоловік. – Неси чарки, поговоримо по-людськи.

Після жінчиних стусанів йому трохи полегшало, і він уже не боявся ні її докорів, ні сліз. Був готовим до всього, бо таки заробив. Нінка не підбирала слів, говорила про дітей, розказала про трьох онуків, яких дід і в очі не бачив. Про те, як жила, – тяглася, щоб у їхніх дівчат не гірше було, як у всіх. Хвалилася, що старша вчителює в місті, а молодша – бухгалтерша на підприємстві. Що обидві голови позав'язували з толком, а не так, як вона – за сині очі та неспані ночі. Володька слухав і все кивав, підтакував. Після того почутого йому аж язик у роті загубився про себе розказувать, а вона й не питала. Частково з гордості та образи, та більше

того, що боялася дізнатися, чого він насправді вернувся оце аж тепер. Може, п'яниця та вигнали, чи бився абощо. Вона не питала, бо ж іще, певно, хотіла таки почути, що не зміг без неї, от і все.

Повкладалися вже за північ. Обом у два вікна порізну світив один молодик. Обом не спалося. Раз по раз Нінка вставала натирати ноги, а Володька все виходив на вулицю, підкурював на порозі цигарку й важко зітхав. Він розумів, що після почутого від жінки вже, певно, ніколи не зможе розказати їй свою правду. Не прийме вона її, не зрозуміє, бо, чесно кажучи, він і сам уже мало що розумів у своєму власному житті. Та чи й повірить Нінка, що завскладу в Сумах підставив його тоді на п'ять років холодної, а добряче старша чиновниця витягла його звідти за матню. Чи пробачить, довідавшись, що цілий рік із кожного рейсу він завертав спочатку до тої іншої, а вже тоді їхав додому. Не хотів сидіти й не мав чим платити, а вертався до жінки чогось без каменюки на шиї. Як сказати Нінці, що не гризла його й однісінька ніч з тою іншою? Може, того, що та чужа здувала з нього пилинки й кормила з долоні апельсинами; що довідався від неї в ліжку такого, про що вдома навіть балакати було зась, що там його не їли їдом і не дорікали усяким дріб'язком... Спочатку не дорікали. А далі мав обов'язків більше, ніж снілося. Та ще більше крику, плачів та погроз. Мусив тікати, та не від Нінки й дівчат, а від тої лярви, від тюрми й позору... Та так утік, що й із собаками дороги не найшов би назад. То там, то сям підживив та працював, аж коли не підживився остаточно. Узав собі жінку з двома дітьми, таку ж згорьовану, як оце Нінка. Та вона наче й схожа була на неї з лица і так по всьому. Жив собі, добре чи ні – хтозна, якось жив. Старався, тягнув. А як Лідка померла, приїхали її діти й сказали: «Йди, відкіля прийшов». Більше року тинявся. Поки ще дужчим був, то хоч сторожем брали та копійку давали на харч і ночувать було де. А як став хворіти – хоч під парканами пропадай. Немає більше куди, того й вернувся.

На одне вухо спавши й Нінка думала про своє. У тій подушці, що давно була вже висохла, знову мокло пір'я, знову ворушилися бабині прищвілі спогади та здогади. Вона не розказала Володьці, якою стала за вік масною від бабських пліток. Та кожна собака в селі гавкала їй у спину. У кожному дворі краще од неї знали, кого вона приймає та з ким спати лягає. Не розказала йому, що той-таки завгар першим за спідницю її хватав. Не призналася, що

важкими були не коса та лопата, а людьми придумана слава, бо не кидає чоловік жінку абичого та ще з двома дітьми. А людям і не треба причину знати, вони її самі розкажуть, рознесуть, роздують...

На поранок Володька сам поніс удій молочарям. Забачивши його з бідончиком, усе місцеве бабство, яким усна газета ще звечора рознесла новину, умить ожвавилося. Віталися, мов із родичем багатим, навіть ті, хто ще мить тому розпинався, яка він скотина; беззубо всміхалися йому в очі, бажаючи доброго ранку й здоров'я. Не лишилося в його тут ні друзів, ні добрих сусідів – самі язики.

У п'ятницю вранці Нінка вчинила тіста на рогалі, зарізала курку, вимила підлогу й перетерла в сервантах. Чекали на дівчат. Володька марудився, жінка звично хваталася за все сама, а він лиш безпорадно тупцяв коло неї та питався, що робить. Баба сердилася, бачила, що той нервує, і в неї самої ще більше починали труситися жижки. Раз по раз вона відряджала діда то по зелень коровам, то по ряску вутяттам, аби під ногами не плентався. Нінка знала, що дівчатам уже доклали, що батько вернувся, але ні Марина, ні Ольга нічого про це телефоном у матері не питалися, може, й самі хвилювалися. Як то вони поведуть себе? Аби хоч лайки не було людям на радість, – аж за серце хапалася баба. Ближче до вечора обоє почали чепуритися.

– Ніно, чуєш, а сорочки моєї синьої, що з коротким рукавом, там у шихванері, бува, не з'їла міль? – спитався дід, причісуючи рідкого чуба перед дзеркалом.

– Згадала баба дівера! На ганчірки пішли твої сорочки, – зареготала Нінка, хоча геть усі чоловікові речі вона колись випрала та, акуратно замотавши, винесла на горище.

– У тім будеш, у чім прийшов, нехай бачать, які статки маєш, що за тобою аж земля западається, може, пожаліють та хоч не битимуть, – бовкнула, аж самій стало боляче. Коли у вікнах блиснули фари машини, обоє завмерли.

– Ходьом, – уже за мить чогось пошепки мовила Нінка дідові й першою подалася до дверей. Володька чув, що геть увесь укрився холодним потом, серце його калатало аж у скронях, він боявся рушити з місця, одначе поплівся за бабою. Уже на дворі дідові зовсім стало зле. Мов крізь марлю він дивився, як за ворітьми Нінку обцілюють гості, як витягують із машини торби,

як рушають до двору. Уже за мить дід почув, як чиїсь дужі руки підіймають його із землі. А до тьми прийшов на дивані.

У кімнаті пахло серцевими ліками й було людно. Нінка сиділа поряд із ним, утираючи хусткою очі. Позаду неї збиралася фельдшерка, коло якої копошилися дві молодички.

– Ти куди це знову намилився? – ледь-ледь пробубніла стара під носа, коли дівчата пішли проводити лікарку. Володька водив очима по стелі й усе не міг добрати, що з ним трапалося. Жінчин голос трохи розвіяв йому туман, і дід згадав...

– Ото вони? – прохрипів недужий.

– Вони-вони, – крізь сльози усміхнулась баба.

– А що казали?

– Та що вже про тебе, старого телепня, можна казати. Тільки явився і знову в мандри надумав. Чи дарма ми оце стільки тебе виглядали? – сьорбнула носом Нінка, аж Володьці й самому на очі вийшла вода.

– Чого ж не вертаються? Пішли з хати й нема...

– Шурка сказала, не можна тобі хвилюватися. Полеж трохи.

Аби не ятрити дідові хворого серця, Нінка пішла з кімнати. Коли вже зачиняла за собою двері, Володька почув, що котрась із дівчат спитала в неї, як там батько? Мов із відер, хлюпнуло в діда з очей. Це він, той батько, старий, чужий... батько. Нерухомо, каменюкою на Нінчиній постелі дід лежав і плакав. А за стіною вечереяла родина. Тихо, ледь чутно дочки із зятями щось розповідали матері, наче дзвоники обзивалася до бабці малеча. Крізь теплу вечірню шибку до діда в ліжко нарешті повзла любов. Ні, не та, від якої колись горіло в грудях і терпло в ногах. Тиха, сумна, спокійна. І починалася вона десь там, за невидимим обрієм, за прозорими ріками, десь, відкіля він так довго сюди ішов, а тут, у його тремтячих плечах, виростала кремезним деревом. Довже-лезне, важке його гілля майже сягало землі, і дід лежав під ним, немов у халабуді.

2016

Юрій ІВАНОВ
(м. Київ)

Поет, журналіст, член Національної спілки журналістів України. Народився 15 вересня 1985 р. в м. Решетилівці Полтавської області. Закінчив Решетилівську гімназію імені І. Л. Олійника, у якій відвідував літературну студію, випускав газету «Кнопка». Уважає своїми творчими й духовними наставниками Григорія Кошкалду та архієпископа Афанасія (Володимира Шкурупія).

Закінчив філологічний факультет Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка за фахом «Учитель української мови та української літератури, зарубіжної літератури. Редактор освітніх та літературних видань» і магістратуру психолого-педагогічного факультету цього вишу за фахом «Викладач культурологічних дисциплін. Культуролог». Був активним учасником літературної студії «Заспів», друкувався в колективних виданнях. 2008 р. опублікував власну поетичну збірку «По за часом і простором».

Працював позаштатним кореспондентом «Газети по-українськи», журналістом «Нової газети по-полтавськи», головним редактором обласної газети «Європейський вибір», заступником редактора та керівником відділу новин у Полтавській обласній газеті «Просто РАЙОНКА», журналістом у центральних ЗМК: «Обозреватель», «Закон і Бізнес» та ін., директором і головним редактором газети «Полтавський вісник».

Сьогодні керує прес-службою Національного есперанто-будівельного альянсу України. Також є заступником голови БО «Благодійний фонд Віктора Лещинського». Команда цієї організації з перших днів війни скерувала всі свої зусилля на допомогу ЗСУ й теробороні, які героїчно захищають Україну від російської агресії, та цивільному населенню.

У червні 2021 р. заснував інформаційне агентство «Оперативно Україно інфо», сайт якого висвітлює всеукраїнські новини, уміщує матеріали про талановиту молодь. Наразі діє проєкт «Слідами війни», мета якого – зібрати й зафіксувати воєнні злочини росії в Україні.

ЯК ЖИВЕ КИЇВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

«Оперативна Україна інфо», 01.05.2022 р.

Як живуть у столиці під час війни, як працює громадський транспорт та інфраструктура.

Комендантська година в Києві після Великодня скоротилася й триває з 22:00 до 5:00.

Наразі метро працює з 6:30 до 20:00. Водночас підземні станції продовжують цілодобово приймати людей як укриття. Проїзд – безкоштовний. Потрібно лише при вході показати правоохоронцям документи, які посвідчують особу, у паперовому вигляді чи в додатку «Дія».

Орієнтовний інтервал руху потягів на всіх лініях складає 10–15 хвилин.

Під час повітряної тривоги рух наземною ділянкою червоної лінії призупиняється. Також у цей момент не курсують потяги зеленої лінії через Південний міст.

Нині працюють лише два пересадні вузли: «Золоті ворота» – «Театральна»; «Площа Льва Толстого» – «Палац спорту». Без зупинки поїзди прямують через станції «Майдан Незалежності», «Хрещатик», «Дніпро», «Гідропарк», «Кловська».

Наземний пасажирський транспорт курсує з 7:00 до 21:00: автобуси, тролейбуси та трамваї. Детальний розклад маршрутів можна дізнатися на сайті КМДА.

Поступово в столиці відчиняються продуктові магазини, кав'ярні, СТО, перукарні, аптеки, кіоски, ринки та ін.

Наприклад, у районі метро «Лук'янівська» підприємці вже починають відновлювати пошкоджені від обстрілів мафи й магазини. А ось McDonald's так і не поновив своєї роботи.

Щодо продуктових магазинів, то великі супермаркети починають працювати о 9:00 (таких більшість), деякі о 8:00 або 8.30 і зовсім небагато точок – з 10:00. А зачиняються магазини о 20-21годині. Наприклад, «Сільпо» на «Лук'янівці» працює до 21:00.

Купити алкоголь у магазинах та закладах сфери обслуговування можна з 11:00 до 16:00.

На продовольчі товари дефіциту немає. А ось із тютюновими виробами є проблеми. Їх не встигають завозити, адже купують сигарети блоками.

Наразі людей у столиці не так і багато, але з кожним днем їхня кількість поступово збільшується.

Наприклад, на «Лук'янівці» містян значно менше, ніж у спальних районах, адже тут були обстріли. І це людей налякало та змусило виїхати. А нещодавні вибухи лише посилили перестороги та не додали бажання повертатися.

Чимало киян почало безплатно відвідувати Національний ботанічний сад імені М. М. Гришка НАН України, що на «Дружби Народів». Там наразі рясно цвітуть магнолії. Однак 30 квітня його зачинили. Чи буде він працювати найближчим часом, – невідомо.

На днях у столиці виникла проблема з паливом, тому міська влада застерегла водіїв утриматися від поїздки на авто.

ДВА МІСЯЦІ ПІСЛЯ ОКУПАЦІЇ: ЯКИЙ МАЄ ВИГЛЯД НИНІ ПОНІВЕЧЕНА БОРОДЯНКА

«Оперативна Україна інфо», 28.05.2022 р.

Учора наша редакція побувала в Бородянці на Київщині. ЗСУ два місяці тому звільнили це селище від окупації російських військ.

Селище міського типу Бородянка знаходиться за п'ятдесят кілометрів від Києва. Ще при в'їзді до цього населеного пункту нас зустрічає понівечений міст. Якщо бути точнішим, то його залишки...

На вулиці Центральній розташовані майже всі адміністративні будівлі, кілька пам'ятників та багатоповерхівки. Сюди ще на початку березня заїхали танки російської федерації.

Саме в центрі селища й точилися найзапекліші бої між теробороною та ордою окупантів.

Таке враження, що ворог гатив по всьому, що бачив. Від деяких будинків залишилося тільки згарище, але є й такі, у яких немає даху чи вибиті вікна. У дворах подекуди видніються обгорілі авто.

До нашого об'єктиву потрапило кілька багатоповерхівок, які дивом вистояли. Проте чи надовго це?

Місцеві люди кажуть, що дуже легко зрозуміти, чим стріляли в будинок. Наприклад, якщо в будівлі велика діра в стіні, то цілили з танка. Коли ж на місці будинку руїни, то закидали ракетами. Пряме ж попадання в панельну багатоповерхівку означало смерть для всіх мешканців, незважаючи на поверх проживання: будівля за мить складається, як картковий будиночок.

Атмосфера в селищі важка. Наче проживаєш разом із місцевими людьми той жах, який тут був ще недавно. Навіть у самому повітрі мовби витає смерть.

Однак люди потроху повертаються... Дехто в приватному секторі навіть почав ремонтувати свої оселі: установлює вікна, робить нове перекриття даху.

Переконають, що все поступово відновлять і Бородянка буде ще кращою, ніж до цього. Головне, щоб якнайшвидше здолати ворога й здобути таку вже вистраждану й довгоочікувану Перемогу.

ЯКИМ Є ГОСТОМЕЛЬ ПІСЛЯ ОБСТРІЛІВ РОСІЙСЬКИХ ОКУПАНТІВ

«Оперативна Україна інфо», 09.06.2022 р.

Учора наші кореспонденти побували під Гостомелем на Київщині, щоб розповісти й показати весь жах, який довелося пережити місцевим жителям через воєнну агресію росії.

Селище Гостомель – за 5 км від окружної дороги Києва. Воно постраждало від бойових дій з боку росії десь на 85 %.

На вулиці Річній у селі Мостище, яке нині частина Гостомеля, зустрічаємося з Андрієм Горішним, у якого тут живе дядько. Андрій погодився розповісти й провести нас тими місцями, де орки безжально обстрілювали помешкання людей та соціальну інфраструктуру територіальної громади. Одразу показує вигорілий дотла готельний комплекс «Бабай-комора» та розбомблені супермаркет «АТБ» й приміщення автомийки.

Далі бачимо приватні будинки, які всі понівечені. Майже половина осель вигоріла, а решта постраждала через обстріли. У деяких будинках немає вікон, даху, пошкоджені стіни. А є й такі помешкання, які вже неможливо відновити. Адже від них лишився тільки фундамент.

«Ось двоповерховий будинок мого дядька, а точніше половина, яка від нього залишилася. Немає жодного вікна, дверей. Усередині потрібно робити капітальний ремонт. Стіни мають тріщини та вибоїни. На підвір'ї, дивіться, ще лежать залишки меблів та побутової техніки», – говорить Андрій.

Далі йдемо на вулицю Садову, 21. Там розташовані дві п'ятиповерхівки. Перша вигоріла майже на 50 %, друга постраждала більше. У ній немає одного під'їзду. Тут було пряме влучення снаряда.

«Нині в цих будинках проживає десь до сотні людей. Вони не мають ні світла, ні води – змушені купувати її в магазині чи ходять набирати по селі. Поки що місцева влада знизує плечима й не знає, як допомогти», – продовжує розповідати чоловік.

Прямуємо до магазину «Фора», який лише частково обстріляли. Проте він не працює. А на п'ять вулиць діє тільки одна невеличка продуктова крамниця.

Поряд стоїть пам'ятник полеглим у роки Другої світової війни солдатам, пошкоджений вибухами та обстрілами. За ним видніються приватні будинки, які теж не вціліли.

Люди самотужки намагаються навести лад у своїх домогосподарствах. Кажуть, що треба встигнути до настання холодів. А все ж надіються отримати якусь компенсацію від держави за завдану російським агресором шкоду.

ОБСТРИЛИ ГОСТОМЕЛЯ: ЯК ДВОПОВЕРХОВИЙ БУДИНОК ЗА МИТЬ ПЕРЕТВОРИВСЯ НА РУЇНИ Й НЕВИМОВНИЙ БІЛЬ ДЛЯ ГОСПОДАРІВ

«Оперативна Україна інфо», 10.06.2022 р.

Наші кореспонденти побували в Гостомелі на Київщині. Там робили репортаж про воєнні руйнування міста. У селі Мостище познайомилися з 54-річним Віктором Гайдаєм, у якого наполовину розбомблений добротний будинок. Чоловік погодився розповісти нам про свої втрати від війни.

Віктор Гайдай придбав у Мостищах будинок за два місяці до початку війни. Віддав за двоповерхову оселю на 114 кв. м. аж 100 тисяч доларів (це без оформлення). Нині споруда наполовину зруйнована ворожими снарядами.

«Фасадна частина будинку повністю потрощена. По всьому двору розкидана цегла, крівля, дошки. Вибуховою хвилею повідкидало рештки меблів, побутової техніки. Знесло практично й всю огорожу», – говорить із болем у голосі.

Коли саме знищили будинок, він точно не знає. Адже після 5 березня з родиною евакуювався. Вивіз дружину Лесю та п'ятьох сусідів. Напакували цілу машину людей. Навіть багажник не пустував: у ньому були коти й собаки.

«За два дні до виїзду по нас лупили безперервно. Ми майже весь час сиділи в підвалі. Коли ж було зовсім небезпечно, то йшли до ДОТу часів Другої світової війни. Він знаходиться за 70 метрів від мого дому. Виявилось, що це найбезпечніше місце в селі. Але якось так вийшло, що цю історичну пам'ятку хтось приватизував. Тож нам довелося гуртом розбирати величезну

бетонну огорожу, щоб потрапити в те сховище. Нині ту стіну вже знову хтось повернув на місце».

У ті пекельні дні вони виїхали до Вікторової матері в село Пирогівці Хмельницької області. Там прожили більше двох місяців.

7 квітня чоловік дізнався від товариша, що його дім зруйнували: «Не міг повірити в це. У ту ж хвилину сів в авто і поїхав у Гостомель. Як побачив руїну, – відчув страшне спустошення. У цей будинок вклав усю душу. І ми витратили на нього все життя... В оселі не лишилося жодної віконної рами й дверей... Трохи оговтавшись, зняв руїни на відео й поїхав ночувати в селище Нemişаєве до родичів дружини».

Віктор Гайдай каже, що взявся потроху прибирати своє домогосподарство. Але поки що тільки всередині будинку, щоб можна було якось переміщатися. Глобально розчищати ще не можна, адже має приїхати спеціальна державна комісія зафіксувати руйнування: «Місцева влада поставила перед фактом тих людей, які вже почали своїм коштом робити ремонти, що компенсацію за це не отримають. І це при тому, що вони зафіксували всі збитки на відео та зробили світлини».

Однак гостомельці все ж поступово відновлюють оселі власноруч, бо їм ніде жити. А чекати невідомо стільки часу – не варіант. Побоюються, що не встигнуть полагодити будинки до настання холодів.

«Сподіваємося, що перемога України вже не за горами і що після цього керівництво держави виконає свої обіцянки щодо відновлення помешкань українців, які постраждали внаслідок російської агресії. Ми всі в це дуже віримо...», – додає гостомелець.

До речі, Віктор Гайдай – «афганець». Був контужений. Має інвалідність другої групи. Із 2014 р. допомагав вивозити родини своїх побратимів із зони АТО.

СЛІДАМИ ВІЙНИ: ІРПІНЬ ВРАЖАЄ КЛАДОВИЩЕМ АВТОМОБІЛІВ, ОБСТРІЛЯНИМИ БУДИНКАМИ ТА ЗНИЩЕНИМ АДМІНКОРПУСОМ ПОДАТКОВОГО УНІВЕРСИТЕТУ

«Оперативна Україна інфо», 16.06.2022 р.

Учора, 15 червня, наші кореспонденти побували в Ірпені на Київщині. Тут через запеклі бої з російськими окупантами пошкоджено 80 % міських об'єктів, а майже 3 тисячі будівель не підлягають відновленню. Прогнали ж звідси орків лише 28 березня.

Ще при в'їзді в місто нас зустрічає кладовище автомобілів. Обгорілі машини лежать одна на одній, немов із декорацій до якогось фільму жахів. Тут час від часу зупиняються люди, підходять сфотографуватися.

Місцеві жителі кажуть, що рашисти впродовж місяця обстрілювали місто й тероризували населення: убивали, катували, гвалтували й мародерили.

Як раніше повідомляв міський голова Ірпеня Олександр Маркушин, тільки для відбудови знищеного або пошкодженого житлового фонду міста потрібно близько 850 мільйонів доларів. А вартість відновлення знищеної міської інфраструктури становить близько 150 мільйонів доларів.

За останніми підрахунками, озвученими в ЗМК радником міського голови Ірпеня Андрієм Літвиновим, у населеному пункті пошкоджено 80 % міських об'єктів, близько 3 тисяч будівель не підлягають відновленню.

У середмісті до нашого фотооб'єктива потрапили будинки різного ступеня зруйнування: є такі, що мають значні ушкодження; у деяких повибивані вікна, видно сліди від обстрілів або постраждала лише покрівля. Однак трапляються й оселі, які вже не можна відновити.

Привернув нашу увагу й Державний податковий університет, адмінкорпус якого цілком згорів, а інші корпуси й гуртожитки мають значні пошкодження. У будівлі спорткомплексу побачили величезну діру. Кажуть, що це поцілив у неї танк. Детальніше про податковий виш розповімо в наступному матеріалі.

За словами місцевої влади, нині в Ірпені повністю завершили розмінування території. Усі будинки й місцевість перевірили.

Тепер залишилися тільки знайти кошти, щоб відновити інфраструктуру міста й повернути йому колишню привабливість.

КІЛЬКА МІСЯЦІВ ПІСЛЯ ОБСТРІЛІВ: ЯКИЙ ВИГЛЯД МАЄ НИНІ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ В ІРПЕНІ

«Оперативна Україна інфо», 17.06.2022 р.

Наші кореспонденти побували в Ірпені на Київщині. Тут робили репортаж про зруйноване орками місто. Увагу привернув Державний податковий університет, у якого адмінкорпус вигорів ущент, а інші корпуси й гуртожитки теж мають значні пошкодження.

Біля навчального закладу зустрічаємося з в. о. проректора з міжнародної діяльності та інвестицій ДПУ Василем Чмелюком. Він згодився провести для нас невеличку екскурсію зруйнованим університетом.

«Ірпінь з моменту вторгнення російських окупантів став лінією фронту. В укриттях вишу знайшли прихисток майже 700 місцевих жителів. Перші 10 днів війни адміністрація навчального закладу разом із викладацьким складом теж перебувала тут», – починає розповідати.

Якраз проходимо повз спортивний комплекс. Василь Чмелюк показує нам величезну діру в стіні. Каже, що це такі наслідки від пострілів танків.

«4 березня університет зазнав перших руйнацій. Були мінометні обстріли. Ми нарахували тоді шість влучань. Зрештою сталося два загорання, які одразу локалізували. Наступного дня відбулася евакуація нашого університету до філії в місто Сторожинець Чернівецької області», – говорить в. о. проректора ДПУ.

За його словами, широкоформатних руйнувань університет зазнав 30-31 березня – перед відходом ворожих військ: «У цей час якраз і знищили адміністративну будівлю вишу, навчальні аудиторії соціально-гуманітарного факультету. Тоді ж зазнали руйнувань і два наші гуртожитки, спортивний комплекс та медич-

ний центр. За попередньою оцінкою університет постраждав на 50 %. Наразі чекаємо відповідну державну комісію, яка зафіксує руйнування та встановить чіткі цифри для подальшої відбудови закладу».

Василь Чмелюк додає, що керівництво університету вже розпочало роботу із залучення донорських та грантових коштів на його відбудову й реновацію. Треба встигнути до настання зими полагодити дах і вставити вибиті вікна, щоб будівлі далі не руйнувалися.

МЕШКАНКА ВИШГОРОДСЬКОГО РАЙОНУ ПОКАЗАЛА, ЯКИМ Є ЇЇ БУДИНОК ПІСЛЯ ОБСТРІЛІВ

«Оперативна Україна інфо», 05.07.2022 р.

Понад три місяці тому ЗСУ звільнили від російських окупантів Вишгородський район на Київщині. Від запеклих боїв у цій громаді дуже постраждало селище Іванків.

Місцева жителька 51-річна Лариса Даниленко погодилася показати нашим кореспондентам, на що перетворився її добротний будинок. Зустрічаємося біля обійстя жінки за адресою вулиця Івана Проскури, 89/3. Господиня відразу починає розповідати про те жакіття, яке з родиною пережила від перших днів російської агресії: «До селища вороги йшли з Чорнобиля. Прямували по нашій трасі. Гуркотіла важка техніка. У цей час ми перебували вдома. А 25 лютого вже почалася окупація. Тоді й був великий обстріл. Зовсім низько літали їхні літаки. Вибухали гранати. Ми вирішили покинути будинок і заховатися в підвалі. Ще сповна не усвідомлювали, наскільки все небезпечно».

Але до сховища жінка з чоловіком і двома доньками не встигли дібратися. Їм завадив потужний вибух. «Вибухова хвиля знесла нас із ніг. Отямившись, побачили, що в нашу оселю влучив снаряд. Він розніс її на частини. Пошкодив наше майно. Згоріло все, що мали», – із боєм у голосі розказує пані Лариса. Показує дірки в паркані, які лишилися від осколків. Після цього запрошує на подвір'я. Біля понівеченого будинку бачимо пральну машину

й холодильник: їх викинуло вибуховою хвилею на вулицю. Звісно ж, про їхню справність годі й говорити. Поряд на землі лежать вхідні двері. «Ось тут ще недавно була кухня. Стояла плита, на якій готувала їсти, пекла пиріжки... Далі були дві спальні й зала. Навіть меблі не вціліли. Згорів і весь наш одяг. Нічого тепер немає...» – тамує сльози жінка. Її сім'я позбавлена елементарних умов для проживання. Тимчасом перебиваються в родичів. Тож редакція ІА «Оперативна Україна інфо» просить усіх небайдужих за можливості допомогти цій родині.

* * *

Браті?! Нічого немає в нас спільного!
Ви нелюди, підлі створіння, потвори!
Смерть принесли від свого божевільного,
Щодня тільки множите горе.

Орки, навіщо прийшли? Скажіть?!
Щоб ви усі передохли!!!
Кулі влучають в дітей й матерів...
Щоб вам ті руки відсохли!

Кров'ю вмивається рідна земля,
Ракети летять звідусюди...
Небо закрити світ не спішить...
Ми ж жити хочемо, люди!!!

Знову сирена... Треба в підвал...
Ранок настане вчергове!
Вірю, Україно, здолаєш усе!
Буде в нас щастя ще море!

12.03.2022

* * *

Не сказано тисячу слів,
Що мав мені тато сказати...
І сотні заплутаних снів
Я так і не зміг розгадати.

Не зроблено тисячу справ,
Що мали б робити ми разом,
Якби вічним сном він не спав!..
Аж серця стискаються м'язи...

Не пройдено тисячі миль, –
Дорогу я сам прокладаю.
У вічній розлуці хоч вий!
Із небом нічим розмовляю...

Я плачу у парі з дощем,
Далеко спочив він від мене...
Багато років давить щем!
Ми різних світів полонені...

* * *

Цілуй мене жадібно й гаряче,
Як наче це робиш уперше.
Бо серце сумує і плаче,
Коли є між нами межі.

Цілуй мене палко й нестримно,
Щоб бігли мурахи по шкірі...
Я ночі рахую самотньо-зимні,
На щастя чекаю і вірю.

Цілуй мене ніжно й грішно,
Відчуй мого тіла трепет.
І хай не чекають всі інші...
«Люблю тебе», – чуєш шепіт?

Цілуй мене так, як ніколи...
Мов робиш ти це востаннє...
Молюсь знов у храмі іконам...
Ти щастя моє й покарання...

* * *

Зима принесла у душу твою морози.
І ти віддаляєшся, десь блукаєш...
Лиш подушка бачить проліті від болю сльози,
А щастя в дорозі... Його лише обіцяєш.

Зима замітає стежки моєї надії
І ночі самотні. Ненавиджу їх...
А жеврїть, як інші, не зможу, не вмю!
Ламаєш потроху мене, як і всіх...

Зима поміж нас... Я весну, як Бога, чекаю!
Ще промінь у серці кохання не згас.
До тебе чомусь знов і знов повертаю...
Ти скажеш укотре: «Все буде, не час...»

* * *

Самотній вечір сходить на поріг.
Нестерпна тиша і думки про тебе!
Ще вчора я втекти б не зміг,
А нині розумію: треба!..

Самотній вечір... Так не раз було...
Душа, мов пташка зранена, страждає...
Моє кохання вишнею цвіло,
А зараз квіт той опадає...

Самотній вечір... Скільки я чекав...
Ось завтра буде все інакше!..
І вранці знову сам собі брехав,
Молився за кохання наше...

Самотній вечір... Більше так не хочу!
Вже відболіло наче й відпекло!..
Та рана в серці досі кровоточить,
Ти ж п'єш її, немов вино...

Самотній вечір... Сніг летить, кружляє...
Тобі мене не зрозуміти...
Страждає той лиш, хто кохає...
А за вікном гуля безпечний вітер...

Самотній вечір сходить на поріг.
Нестерпна тиша і думки про тебе.
Ще вчора я втекти б не зміг...
А нині розумію: треба...

* * *

За парканом йде чуже життя,
За порогом ти чомусь блукаєш...
За сьогодні стерлись почуття,
А за ніч я все тобі прощаю...

За зимою йде чомусь зима,
Не в природі, а в душі у мене.
Ти, як завжди, будеш не сама:
Чи зі мною, а чи з кимось, певно...

Хай не скоро зустріч настає,
Наче поряд ти, себе я тішу,
Чую, мила, серце я твоє...
А на ранок, звісно, буде тиша...

За парканом йде чуже життя,
За порогом ти чомусь блукаєш...
За сьогодні стерлись почуття,
А за ніч я все тобі прощаю...

* * *

До тебе приведуть усі дороги.
Моя любов сильніша від стихій.
Вона розвіє морок і тривоги,
Ніхто не стане на заваді їй.

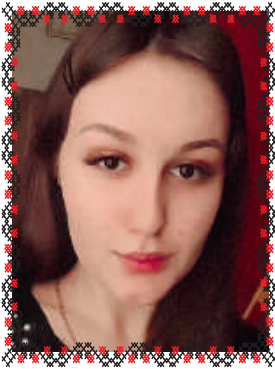
До тебе приведуть усі шляхи.
Ти не пручаєшся, і я це знаю.
Любов простить тобі земні гріхи,
Хоч іноді душа моя й страждає...

Моя любов сильніша за життя!
Вона міцніша вже й мене самого!
Зароджує і в тебе почуття
І порятунком є від всього злого.

Моя любов сильніша і за смерть.
Я завжди поряд із тобою буду...
Хай не спиняє буднів круговерть,
І заздрісні нехай обходять люди.

До тебе приведуть усі дороги!
Моя любов сильніша від стихій!
Вона розвіє морок та тривоги,
Ніхто не стане на заваді їй!

Владислава ЙОВЕНКО
(м. Полтава)

Народилася 19 травня 2003 р. на Полтавщині. Студентка третього курсу психолого-педагогічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Захоплюється історією України, національною культурою, закохана в народні пісні. Кілька років тому почала писати вірші. «Поетія – це те, що йде від душі, це твої емоції, які виливаєш на папір – у поетичні рядки».

ЗАЧЕКАЙ

Ще трохи, моя люба, зачекай,
Я повернуся у село весною.
Із перемогою, звичайно ж, обіцяю!
Ми тут вас прикриваємо собою.

Цей час, кохана, швидко пролетить.
Ще будемо щасливі – вір мені!
Волошки ніжно зацвітуть у житі
І сповістять всім, що кінець війні.

ХОЧЕТЬСЯ ЖИТИ

Сирий підвал, знесилені люди...
У куточку скигнуть хлоп'я.
Притулилось матусі до грудей
І шепоче її ім'я.

«Як ти міцно, мамо, заснула!
Прокидайся, дуже прошу!
Хочу, щоб ти мене пригорнула.
Чуєш? Тут тебе не залишу.

Ой, матусю, яка ж ти холодна!
Зараз вкутаю, обійму!

Ти, напевно, дуже голодна?
Прокидайсь, я тебе підйму.

Мамо, мамо, розплющ свої очі!
Щось болить мені, ой болить!..»
В лютім пеклі смертельної ночі
Так малому хочеться жити!

Він не зна ще про смерть нічого,
Та матуся не здійме повіки...
Для катів не існує святого!..
Проклинаю рашистів навіки!

ПО ТЕЛЕВІЗОРУ СКАЗАЛИ...

«А нам по телевизору сказали,
Что Путин вас спасает,
Товарищи с госдумы объясняли,
Что он у вас нацистов выгоняет...»

Та тільки в нас не так, як вам белькочуть.
Увесь народ встав край свій боронити,
А «брат российский» приніс смерть і злочини,
Бо не волиєм в його рабстві жити.

Сирени гул і погреб за домівку...
Горять будинки, у руїнах храми...
Страшна війна із ворогом одвічним –
У бій онуків проводжають ветерани.

Дружина відправляє чоловіка,
Доньці від нелюдів шукає сховок...
Ракети запуска кремлівська кліка
і мародерів табуни озброєних.

«Ну что вы, что!.. По мирным не стреляем!
То сами вы! А нас благодарите...»
Невинні жертви помсту закликають!
На цьому світі в пеклі вам горіти!

УКРАЇНО, Я БУДУ ВІЧНО ТЕБЕ ЛЮБИТИ

Плаче-квилить моя Україна!
Ріки сліз на щоках матерів!..
Син поліг від ворожої міни,
Бо сусідський народ озвірів.

«Україно, я буду вічно тебе любити!» –
Увостанне промовив солдат,
як снаряд прилетів...
Як нам хочеться жити, хочеться жити!
Та сусідський народ одурів.

З пам'яті злочини ці не зітреш...
Завжди ятритимуть душу рани болючі...
Але в любові народній, Вкраїно,
ти знову розквітнеш,
В муках гартуються нині
віки всі твої грядущі!

Тетяна КЛЬОКТА
(с. Малі Будища Полтавського р-ну Полтавської обл.)

Поетка, педагогиня, членкиня Національної спілки письменників України, Полтавської спілки літераторів, Зіньківського районного літературно-мистецького об'єднання «Свічадо».

Народилася 21 вересня 1964 р. в с. Бірки Зіньківського району Полтавської області. Навчалася в Бірківській середній, Малобудищанській восьмирічній та Опішнянській середній школах Зіньківського району. Закінчила філологічний факультет Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка, де було активною учасницею літературної студії «Зоспів». Заступниця директора з навчально-виховної роботи Малобудищанського ЗЗСО І-ІІІ

ступенів Опішнянської селищної ради, учителька-методистка.

Авторка книг поезії «Неповторність» (2006), «За порогом тиші і гомону» (2011), «Номалюй мені день» (2013), «І знову паринаю в чебреці» (2014), «Між Богом і травою» (2018), численних публікацій у періодиці, альманахах, антологіях та колективних збірниках.

Лауреатка літературно-мистецької премії імені Володимира Малика, Міжнародної літературно-мистецької премії імені Пантелеймона Куліша, Полтавської обласної премії імені Паноса Мирного, Загальнонаціонального конкурсу «Українська мова – мова єднання», дипломантка ІІ Міжнародного конкурсу на кращий твір для дітей «Корнійчуківська премія».

***

П'ю вєсну спраглими вустами.
Гірка й солона ця весна.
Дитячі сльози... Відчай мами...
І канонади дикі гами...
І тисяч доль жахливі злами...
Чия вина?

Від обережності до злості
Тоненька напнута струна.
Гуде небес безмірний простір.
Прокльони стигнуть в високості.
Наш біль і жах незваним гостям
Стократ повернеться сповна!

* * *

Вечір в очі дивився й мовчав...
Я мовчала. А що говорити?
Вся душа, як земля, перерита,
Серце марно шукає причал.

Там, де вчора ще квітли сади,
Зяють вирви, руїни, могили...
Злобні орки ненависть збудили –
І розквітло пагіння біди.

Демон смерті блукає між трав.
Всепрощення вже годі й шукати –
Кожним нервом жадаю відплати...
Під обвугленим комином хати
Вечір в очі дивився... й мовчав.

* * *

Вливаюся молитвою у вись.
Звучить захмар'я відгомоном дзвонів,
І квітне мудрість в сонця на долоні,
Малим зерням посіяна колись.
На порох дні стирає дикий млин.
Печуть думкам торішні грубі стерні.
Тривога гіркне, як старий полин.
Надії никнуть під розлогим терням.
Всевишній отче, в серці озовись,
Веди шляхами праведних законів.
Вливаюся молитвою у вись –
Гукає небо відгомоном дзвонів.

* * *

Хай кулі стануть хрущами
В липневий вечірній час,
Ракети лелеками стануть,
Повернуть дітей до нас...
Отих, що від бомб і «Градів»

В пожежах, в руїнах стін...
У чім вони винні, враже?
Шалені осколки мін
Не знають ціни людині,
Не мають своїх ідей.
Як підло – стріляти в спини,
Вбивати мирних людей.
Нехай захлинуться в злобі
Нікчемні людці в кремлі!
Хай змиє небо дощами
рашистів з лица Землі!

* * *

Лікую душу Львовом... Гомонять
Старі будинки про минуще й вічне,
З усіх усюд збираються на віче
Левиці й леви, щоб мене обнять.
Крилаті звірі крила віддають,
Гостинні – щедро діляться серцями.
«У світі легше жити з пазурами», –
Шепочуть злі і пазурі несуть.
Учуся жити знову і крізь біль
Я порадію лев'ячим обновам...
Коли болить, лікую душу Львовом,
Душею обіймаю вічний Львів.

* * *

На сторінці літа
кілька літер смутку
я давно шукала
квітку-незабудку
а земля манила
пуп'янками зливи
золоті кольчуги
одягали ниви
вишивали вишні

сонечка червоні
і тримало небо
у своєму лоні
на сторінці літа
кілька літер смутку
і мене і ниви
й квітку-незабудку...

* * *

Тоненько намазує сміх на скоринку вікна
Серпневий світанок, солодить цитринкою сонця.
Як тепло дрімати у літнього дня на долоньці
І чути в собі, як достиглих небес глибина
Розкрює мудрість на досвід, дорогу і час,
А стомлену вічність – на завтра, учора й сьогодні,
Тримати в собі ту небесну священну безодню,
Допоки останній вечірній промінчик не згас.
Горять всі стежки – в скриню ночі їх попіл мету,
Штовхаю у безвість, щоб кануло все без останку.
Серпневий світанок назавтра почне все спочатку.
Молюся до світу на синіх небес висоту.

* * *

пригорщами грози
нас напувало літо
очі небес в zenіті
чисті до бірюзи

сонце як кошеня
сонно лизало руки
кликали ліс і луки
стежкою навмання

літо вело й несло
і дарувало крила
літо літати вчило
ставило на крило

мавки в останній раз
літо вплели у коси
і поманила осінь
в тихі тумани нас

* * *

Приручила ранок. Годувала з жмені,
Слухала щасливих птахів теревені,
Гладила пір'їнки сивого світанку,
Цілувала очі, наливала в склянку
Сонечка по вінця й чистої блакиті.
Приручила ранок – і з тієї миті
У душі, як в казці, соловейки срібні,
На барвистих струнах роси грають дрібно,
Радують до світу тихі сни квітчасті,
Сипле ранок жмені сонячного щастя.

* * *

Іриси з ірію –
усмішки янголів,
крилаті красені,
осанна травневі.
Віншують радо їх
зозулі й горлиці,
до світлих усмішок
веселка горнеться.
І я веселкою
росу визбирую,
цілую крилечка
ірисам з ірію.

* * *

Вечір у склянці чаю
тихий імбирний вечір
зірка стежки гортає
я накриваю плечі

шаликом матіоли
під комарині зриви
медом стікає вечір
із золотої ринви
гусне на грудях ночі
солодко до знемоги
серпень цілує очі
втомленої дороги
нам простягає груша
щедрі дарунки раю
гріє-голубить душу
вечір у склянці чаю

* * *

Відмайоріло літо. Майоран
Згубив серпневу усмішку. Майори
Звели на клумбах вересневі хори,
І справ осінніх світлий караван
Постав нараз. Вісь осені звела
На виднокрузі паморозь і зливи.
Майнуло в мандри птаство гомінливе:
Хто за моря, а хто за океан.
Відмайоріло літо... Віднесло
У тиху заводь світлий сміх калини,
Поклало в срібний кошик павутини
На полинах настояне тепло...
ВІДМАЙОРІЛО ЛІТО....

* * *

Стишую кроки: до осені близько. Навіщо
Переступати пороги незримі. Болюче
Падають зорі на сіре глевке попелище.
Вицвілим парусом небо лягає за кручі.
Стишую серце... Куди нам спішити? До весен
Довга дорога. Човни вже чекають на Леті,
В гомоні вечора чуються виплески весел.
Клекіт лелеки засіяли в землю на злеті.

Стишую думку. За крок до нірвани радію:
Гомін лелечий проріс попід небо спокоєм.
Рясно вродило. І янгол згортає в сувої
Всі мої радощі, болі, тривоги, надії.
СТИШУЮ КРОКИ...

* * *

пошарпана сукня
промочені ноги у неба
при корені сонця
простуджений галас заснув
по берегу осінь
пагінням вростає у себе
пустив очерет
перехрестями вицвілий сум
початок з кінцем
пахне вічністю випране поле
пройду перебуду
піском протечу між хвилин
посохлому листю
почується сміх матіоли
поля заколише
побілений часом полин
по берегу осені
пройдемось небо обнявши
полин перетре
посірілу збентеженість нашу

* * *

Я не сказала осені прощай,
а просто заблукала в падолисті,
з дощу зняла шипшинове намисто,
а колючки залишила на чай.
Десь човгає підошвами чобіт
грудневий смуток, ріже веснам вени,
а я тримаюсь за листок зелений,
тулюсь туманом до схололих віт.

Тримаю небо за рожевий край.
Крилаті верби кличуть у дорогу.
Зухвала злива змила всі тривоги....
Я не сказала осені прощай.

***

У житті – як на довгій ниві:
То нещасні ми, то щасливі,
То штормить, то шепоче спека,
То ми близько, а то далеко.

Добрих злидні знаходять злими.
Рідні вчора стають чужими.
Ділять спадщину, славу, владу.
Вірні шовком гаптують зраду.

Марять спокоєм, прагнуть волі.
Злікувавши старі мозолі,
Натирають нові до крові
І ненависть несуть з любові.

У житті – як на довгій ниві...
Де вже тут розібратись живо:
Хто правий, хто і в чому грішний.
Тож і судить нехай Всевишній.

***

прохромлюю змія списом
розумію
або він мене або я
земля ще не вродила
толерантного змія
зібравши нерви
в тугезний вузлик
цілюся в очі
нехай не бачить
нової жертви
а змій регоче

на запах крові
повзе тварюка
а кров повсюди
я ціпенію
від його рику
тікайте люди
а люди сходяться
кругом мене
з мечами й кіллям
мовчки
нараз
забивають
падлюку змія
дух переводжу
ось де він
казковий лицар
поклали усмішки до ніг
і розійшлися

* * *

у кожного соняшника своє небо
він укривається ним як ковдрою
застеляє
як розкішну оксамитову скатертину
під пишні хлібини хмар
скромно пов'язує
розвінчану і побожно схилену голову
сповиває у клаптики небесної блакиті
кожну гостродзьобу зернинку
а увечері
коли рої бджіл над соняшниками
стають зірками
одягає зоряну вишиванку
і прямує в найсолодші сни
щоб ступивши на світанковий поріг
ти врешті збагнув:
У КОЖНОГО СОНЯШНИКА СВОЄ НЕБО

Юрій КОЗЬМІН

(м. Кременчук Полтавської обл.)

Випускник філологічного факультету Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2003). Працював у рекламній агенції, нині – фрілансер і викладач програмування й тривимірної графіки.

НАПИСИ НА СТІНІ

День 21

Третій тиждень. Від загального «ми» починаємо втомлюватися, і все частіше хочеться знову знайти своє «я». Дякуючи нічним тривожним сиренам та спричиненій ними бездіяльності час для рефлексій є...

Уже після початку війни одна з моїх учениць надіслала у вайбер фото... Виявляється, ми з нею навчалися в одному класі 😊.

Випускне фото. Одне з перших кольорових. («Кольоровість», звичайно, умовна, бо в ті часи про коректне відтворення кольору ніхто й не чув.) Ми – молоді, зовсім діти... Регочемо на всі тридцять два. І класна керівницка, викладачка малюнку й живопису, радісно махає нам на прощання в об'єктив.

Якби хтось тоді сказав нам, якими ми були щасливими! Проте ніхто не сказав. Мабуть, чекав, що ми самі це зрозуміємо... Згодом.

Є щось магічне в сімейних фотоальбомах. Від одного погляду на їхні палітурки переймаєш дивним відчуттям – суміш цікавості, теплих спогадів і... ваготи. Напевно, усе це – інгредієнти терпкої страви під назвою ностальгія?

І саме зараз, під чергове волення сирени, нескінченні зведення новин із фронтів, настає час пересилити себе й зазирнути в ці товсті фоліанти, конверти зі щільного чорного паперу. Когось згадати, із кимось остаточно попрощатися. У пам'яті спливає віршований рядок: «Все фото с родными всегда нерезкие...»

Ось мої перші фотографії з мамою. Я ледь упізнаю себе на них. Пригадую тільки втомленого дядька, який чомусь ховався під чорною ковдрою якогось ящика і глухим басом повідомляв, що «зараз вилетить пташка». Чому це було так страшно? А думка про «пташку» з чорного ящика просто жахала?! Переляк так і застиг у моїх очах на фото. А мама посміхається.

Якби хтось сказав тоді, що це були найбезпечніші моменти нашого життя. Та ніхто не сказав. Мабуть, знав, що ми зрозуміємо це самі...

А ось аматорське чорно-біле фото, на якому ми всім класом на екскурсії в Устимівському дендропарку. І знову регочемо, як ненормальні, наставляємо різки одне одному. Від цієї екскурсії залишився тільки невиразний спогад про величезну алею розквітлого різнокольорового бузку й те, як ми всю дорогу в автобусі щось викрикували, дратуючи наш супровід, і безтурботно жували, мов ті ховрахи, припасені бутерброди.

Якби хтось сказав тоді, що то найбезжурніші моменти в нашому житті... Але він промовчав. Припускаючи, що колись, переглядаючи стрічку новин із фото зруйнованих міст, ми згадаємо ту бузкову повінь.

Училище. Ми – строкатий коктейль застиглого дитинства й передчасної дорослості. Серйозні, при краватках, утім із ледве стримуваним сміхом в очах. Готові вибухнути черговим жартом. Класний керівник на світліні в центрі, поблажливо посміхається у вуса. Попереду в нас ціле життя і впевненість у ньому... Парні фото – з наміченими «першими коханнями на все життя до наступного тижня».

І знову: хто б тоді сказав нам, що це був найцікавіший час у нашому житті?! Промовисте мовчання стояло в нас за спиною, мовби чекало, що ми усвідомимо це самі.

Університет. Ще доросліші. Інші люди, інші групи. Клеїмо дурня в кабінеті фізіології. Бинтуємо одне одному голови, накладаємо шини на руки, обіймаємося зі скелетом (ну, це як завжди). І знову сміємося. Гучно, радісно, часом нахабно. Навіщо нам, майбутнім філологам, журналістам, ведучим радіо, уся ця нісенітниця з протигазами й особливостями накладання джгута при артеріальній кровотечі... Але якби хтось тоді сказав нам, що це будуть найважливіші уроки в нашому житті! Що буде момент, коли ми болісно пригадуватимемо кожну розповідь із тих далеких років! І хтось тоді таки говорив, але ми не вірили...

Роботи. Нові колективи. Виробничі моменти і, звичайно ж, корпоративи, неформальні гулянки. Ось ми всією різновіковою юрбою на дачі в директорки зустрічаємо Новий рік. Вишикувалися на сходах і визираємо з-за спин колег. Начебто «зробили розумний вигляд», але блиск в очах, рум'янець видають кількість випитого, і лунає... лунає веселої гулянки, жартів і приколів гомін. «О! А це що? Фон-дю... Тю! А куди тут горілку заливати, Миколаївно?» Затаєні образи, інтриги... Але якби хтось сказав тоді, що це буде найдружніший колектив у нашому житті... Мовчання.

Від кожного фото відділяють різні проміжки років. Директорка пішла на пенсію, її замінив інший керівник, на якого покладали великі надії, – як виявилось, невиправдано. І ось від колективу – лише фото, де ми мов велика сім'я...

Університетська братія перекочувала у фейсбук. Від неї залишився хіба що взаємний обмін смайликами під світлинами – така собі «перекличка», мовляв, ми ще пам'ятаємо, хто це.

Училищні однокашники нині колеги – вельмишановні Васильовичі, Геннадійовичі, Миколаївни, Петрівни. А від «союзів на все життя» залишився тільки невиразний спогад і ніяковість у розмовах при зустрічах. Та й зустрічі поодинокі, нечасті. О, так, є ще група у вайбері, де майже щоденно: «Як ти?», «Гаразд», «Тримаємося», «У сховищі зараз»...

Ну, а «шкільні друзяки»?.. Кожен крокує своїм шляхом, і зараз ми навіть не зразу впізнаємо один одного. Іронічна доля сміється, подеколи перетинаючи наші траєкторії, проте ми не помічаємо цього глузування.

І лише ті ранні дитячі фото, де ми боїмося фотографа й де мама... особливо болісно нагадують про те, що ми втратили безповоротно.

Зараз уже інший час, і, певно, в альбомах з'являться нові знімки. А той невблаганно-таємничий хтось нарешті-таки скаже, що ж це за період у нашому житті! Але мовчить. Чекає, що ми самі визначимо його для себе.

День 35

– Кажеш, що треба зробити знімок даху над другим під'їздом?
– Так. Знаю, там ще нема чого особливо знімати, але потрібен робочий кадр. Ну і загальний вигляд з цієї точки.

Розмовляємо з виконробом у його «битовці» – вагончику, де будівельники перевдягаються та обідають.

Якраз обідом і зайнятий мій співрозмовник: поглинає з півлітрової банки домашній борщ. У пластиковому судковій – гречана каша та щось м'ясне зверху.

– Ти обідай, – перериваю за мить до старту його тираду, у якій нормативними будуть хіба що прийменники. – Я почекаю й тим часом пофотографую майданчик.

– Так, сходи сам! Там якраз друга бригада стяжку заливає... Тільки попередь, щоб каски вдягли, якщо в кадр хтось із них потрапить. Ну, чи нехай сховаються кудись...

– Ні, сходимо разом. Чого я буду твоїм робітникам вказівки роздавати...

Відчиняються двері, і входять робітники.

– Чуєш, там на другому павук потрібний. Де він?

Заготовлена й відкладена щодо мене тирада вихлюпується на їхні голови. Схопивши ключі й продовжуючи озвучувати напрямки, кому куди йти (і тут пункт призначення російського корабля не є остаточним), мій співрозмовник вирушає з ними.

Виходжу на повітря. Весна на тлі будівництва. Стукіт, скрипи, окрики, залізний брязкіт... І сонячний зайчик, що відбився від склопакетів, які піднімає будівельний кран.

Виконроб повертається, задоволений емоційною розрядкою, і вже добродушно бурчить собі під ніс, що з цією роботою можна схопити виразку шлунку.

По обіді ми невапливо бесідуємо про те, про інше. Але вся балачка впирається в одне...

Сиджу на дерев'яній лаві. Такі самі були в літньому таборі, де я працював багато років тому. Ними користувалися в ідальні та під час проведення заходів. Можна було розмістити чималенько народу. А за бажанням, – то ще більше! Але сидіти було треба смирно: необережний рух, і це меблеве творіння легко перекидалося з усіма, хто там примостився. Що, власне, подеколи й траплялося, даючи привід для веселощів.

Дивний і якийсь недоречний спогад. А може, навпаки, бо ми саме говорили про наслідки війни. Скільки років нам знадобиться, щоб залікувати всі рани, хоч би видимі... Не озвучив, але подумав про те, скільки ще дітей загине від «забутих подарунків»: снарядів, гранат і мін, які причаїлись у землі під тонким шаром трави, – сплять і чекають, коли хтось необережний стане на них, стукне заступом лопати або підкопне безтурботно черевиком.

А далі – як у Ліни Костенко:

Як їх зносили з поля!

Набрякли від крові рядна...

Теплий вітерець час од часу зазира в «битовку»: ворушить стоси креслень, колише прикріплені до стін «візуалки» майбутнього будинку, графіки змін... Нарешті перерву закінчено й ми йдемо на дах.

Є в мене пара мрій, які поки що не здійснилися, а зважаючи на останні події, не скоро й здійсняться. Одна з них – політати на повітряній кулі. Що ж, нехай так, як тепер, але я все ж опинюся на висоті!..

Останні кілька прольотів ще без поручнів. Навіть тимчасових. А на дах ми взагалі спинаємося по дерев'яній хиткій драбині. Сходи на технічний поверх встановлені, проте впираються поки що в перемичку, під якою – метрів шість порожнечі.

Перше, що бачу, – зацікавлений і трохи здивований погляд кранівника. Він у своїй отій кабінці, на яку ми зазвичай дивимось із землі і яка нам здається тааакооою мааалеєєєнькою. Несподіваний ракурс. Тут вона поруч. Хоч руку простягни. Теоретично до неї можна навіть дострибнути... Але Бонда мені зображати чомусь не хочеться (та й про повітряну кулю слід добре подумати), адже під ногами лише тонкий шар металевої сітки, яка неприємно вібрує при кожному кроці й крізь яку добре (занадто добре, як на мене) прозирають нутрощі майбутніх квартир і коробки санвузлів.

Відчуття таке, як під час відвідування дзвіниці костелу святої Ельджбети у Львові. Багато років тому ми з друзями їздили туди й вирішили (три дурники) полізти на ту дзвіницю. Ніхто й не попередив нас, що весь підйом складається з таких ось решітчастих ажурних сходів і майданчиків. Ти піднімаєшся вгору, а під ногами так бридко пружинить метал. Коли ще вгору – то й нічого, а як

спускаєшся вниз – мимоволі доводиться дивитися на це прозоре мереживо, крізь яке так добре видно, скільки тобі летіти в разі чого...

Львів... Ось ще одне місце, куди хотілося б поїхати, але...

У кишені пискнув телефон. Знайома пише:

– Ти дистанційно працюєш? У центрі буваєш?

(Ага, ось зараз хотів би якраз «дистанційно»!)

Але відповідаю:

– Так, працюю дистанційно. У центрі буваю. Але рідко. (Зате влучно. Якого рожна я сюди поперся?!)

Відповідь не змушує себе довго чекати:

– Хочу тобі показати одне гарне місце. Тобі сподобається!

(Ага. Я саме зараз вже в одному такому місці.)

– ...інтрига...

(Ото буде «інтрига» будівельникам на три поверхи нижче, якщо ця підлога піді мною провалиться!)

Відповідаю смайликом, і якийсь час ми просто стоїмо, розглядаючи панораму міста.

Дерева звідси – мов невиразні грудки брудної губки або кувельця пилу, що застрягли між трикутниками дахів і панельними коробками. Через тиждень-два їхнє гілля вкриє яскраво-зелений наліт, а тоді вибухне, спініться біло-рожевим – і над містом попливе квітковий аромат.

Який гарний вид буде звідси!..

Затримуємо погляд на пагорбах, які тануть у серпанку на протилежному березі, аж хтось із робітників невмисне кидає фразу, мовляв, це ж ідеальна точка для... zenітного обстрілу.

Боже мій!

І справді намагаюся уявити zenітну установку тут на даху. Не вдається. Але на пагорби дивимось вже інакше: з якоюсь новою тривогою ловимо обриси найближчого містечка. Робітники кажуть, що за ясної погоди побачити його звідси можна.

Закінчивши фотографування, збираємося спускатися й раптово вловлюємо звук оркестру. Урочистий, давно забутий марш.

– Що? Когось ховають?

– Певно. Читав, що сьогодні прощання з хлопцями, яких привезли звідти.

Удивляємося в бік церковних куполів. Вони теж здаються маленькими, проте сліпучими. До болю в очах. До сліз...

А що, зараз теж ховають з оркестром?

Мабуть, так.

Далі спускалися вже мовчки.

* * *

Місто готується до весни. Воно як підліток, що вже прокинувся, але не піднявся з ліжка. Мить – і залопотить босими ногами по весняних калюжах... Прочинить вікна зелені, цвітінню, пташиному щебету. Життю. ЗВУКАМ...

Уже йдучи додому, порівнявся з тією процесією: довга низка машин і автобусів. Похмурі обличчя у вікнах. ОЧІ! Очі людей, які дивляться й не помічають навколишнє життя. Багато автобусів. Багато машин.

Перехожі зупинялися. Не ставали на коліна на узбіччі, проте вмовкали надовго. Особливо помітивши перший автобус, із вікон якого ніхто не визирав.

День 88

Страшенно люблю слухати, як щось розказують діти. Їхні спонтанні й захоплені оповідки завжди цікаві й напрочуд точно відображають життя.

– А знаєте, куди ми ходили з татом на вихідні?

– Ні, а куди?

– О! Ми були на виставці йоботів.

– Кого?!

– Ну, йоботів, машинок таких, на людей схожих. Їх ще т'янсфоймеями називають...

Цю історію почула моя мама від свого трирічного учня досить давно. Ще «ДО».

А ось враження на 88-й день «ПІСЛЯ»:

– Ми так давно з вами не зустрічалися! А ми з мамою бачили, як прилетіла ракета! А ви бачили?

– Так. І як це тобі?

– Ой, страшно...

Такий нині досвід у наших три-, чотири-, п'ятирічних дітлахів. Уже бачили справжню бойову ракету. У дії. Над власним містом.

Стою нещодавно на світлофорі, чекаю зелене. На дорозі за-тор: довжелезна черга машин до заправки створила ілюзію пере-

повненої вулиці, хоч зазвичай вона майже порожня. На самому переході вимушено зупинилося авто, на яке одразу звернув увагу. Для мене всі вони на одне лице (чи як там про цих колісатих монстрів кажуть?), але це вирізнялося своїм специфічним зеленим матованим забарвленням і конструкцією. Щось проміжне між позашляховиком і мікроавтобусом. Мимоволі очі піймали бічне скло. За ним на підлозі помітив щось велике, також зеленаве, з коротким написом іноземною на яскраво-жовтій етикетці. Джавелін. (Що ж, дитино моя, тепер і я бачив справжній джавелін. І не лише на картинці.)

Під час гальмування ця «конструкція» похитнулася, і її тривожний рух зупинила нога в запиленому берці. Погляд ковзнув угору на чоловіка десь мого віку, і наші очі зустрілися. Він спокійно і трохи втомлено дивився на мене. Без емоцій чи інтересу. Просто крізь... Крізь скло й мене... Майнуло дурне в голові: от якби ту штуку розпиляти біля етикетки й поставити сторч (облуда на кінці забезпечить надзвичайно хорошу стійкість), – був би славний мангал! Якщо просвердлити по боках отвори, була б хороша тяга, а згори і казанок прилаштувати можна... (Пам'ятаю, як, працюючи в дитячому літньому таборі, ми ламали голову над тим, як і з чого зробити недорогий і функціональний пристрій для походів.)

Дивні ми люди. Це ж скільки коштів, зусиль і часу витрачено на те, щоб створити цей агрегат. Читав, що одна така установка коштує приблизно 177 600 доларів. А одна ракета до неї – 77 000 чи щось таке. Страшно уявити цю суму. Більшість із нас не заробить таких коштів упродовж життя. А та невеличка блискачка ракетка, трохи більша за олівець у блакитній височині, летить собі, виблискує на сонці. Зовсім не страшна. Майже така, як оті моделі, що колись, багато років тому, в іншому житті і, здається, на іншій планеті, виготовляли школярі в клубі авіаконструкторів. (Потім моделювання чомусь вийшло з моди, а за останні двадцять років усі слова у фразі «хлопець у клубі склеїв модель» радикально змінили свій зміст.) І ось тепер на виготовлення ракети, начиненої смертю, витрачають сотні тисяч. Задля чого? Щоб знищувати?! Убивати! Калічити!

Дивні ми люди...

Авто неохоче рушило з місця. Проплигло обличчя за склом, проте наші погляди, зчепившись у німому діалозі, уважно стежили один за одним, договоряючи тему про мангал. Про прості, мирні, дешеві речі, які роблять нас щасливими. Могли б зробити.

* * *

Спадають п'янки літні сутінки, і в казані над вогнищем щось булькотить під мирну, неквапну розмову й постукування пляшок із прохолодним пивом. Оддаль галасують діти, вихваляючись, що минулих вихідних вони з батьками ходили на виставку РРРоботів. А завтра буде новий день, сонячний і тихий. І буде річка. І буде пляж. Без сирен. І жоден із тієї голопузої галасливої ватаги не бачитиме справжньої ракети, яка б летіла на його місто....

* * *

Але...

Струна поглядів натягувалася – ми вивертали голови, щоб мати змогу ще трохи, ще якусь мить контактувати – ставала тоншою, аж поки остаточно не порвалася: авто набирало швидкість.

Мені – зелений. Йому – на війну, де стрімко летять ракети, випереджуючи свій рев. Летять туди, де чотирирічні діти нажаханими очима вдивляються в небо. Де їхні мами тремтячими руками вихоплюють телефони й кричать: «Прилетіло!»

88-й день... Без двох днів – три місяці.

Олена Колінько
(м. Полтава)

Дитячо й підлітково письменниця. Авторка казкової повісті «Шпалереон» (2018), лауреатка літературних відзнак «Коронація слова» (2014) та «Корнійчуківська премія» (2018). Віршики й казки для племінників писала ще в школі. Мрійниця, фантазерка, любителька кульбаб, совенят і Вінні-Пуха. Керівниця Клубу анонімних книголюбів.

Випускниця філологічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Зараз працює в Полтавській обласній юнацькій бібліотеці імені Олесья Гончара.

ТИСЯЧА РОКІВ НЕСАМОТНОСТІ

Я прокидаюся рано. Мене будять гудки потягів на обох вокзалах – Київському й Південному.

Час світанку – після четвертої години – це такий собі «щене-ранок». Ну, знаєте, бувають адреси на зразок Чорновола, 2-а і 2-б. Щось таке, що суто арифметично не вписується між другим і четвертим будинком. Так ось світанок – це «ранок-а», окремих час доби, окреме життя зі своїми тихими законами, собачими зграями, біло-сивим повітрям і колючим холодом.

Рівно о 4.18 разом із яскравобарвним гуртом спортивно одягнених старшокласників на перон виходить злегка сутулий хлопець. Кутається в темне пальто й ховає вуха за піднятий комір. «Ранок-а» миттю накладає на компанію, зазвичай веселу та гамірну, свої чари – і хлопці в набурмосеній тиші минають металеву хвіртку.

Я вже натренована й можу легко відрізнити тих, хто повертається до мене як додому, від тих, які вперше ступають на мої асфальтовані землі. В очах перших – тепло й полегкість, другі дивляться сторожко й оцінливо.

Очі хлопця в пальті байдужі.

Це якось... аж образливо.

Він що – не хоче тут бути? Його не манять пригоди в новому місті? Ну так, я не з тих, хто вражає легко й одразу. Від мене не божеволіють з першого ж подиху, я закохую поступово (був би в мене смартфон, поставила б тут хитренький смайл). Та все ж – енеєві галушки! – цей хлопець мене зачепив.

Тому я випускаю з поля зору понад 300 тисяч інших мешканців і гостей та пильную лише його.

Компанія стиха перемовляється, на зупинці вже чути їхній сміх. Лише «мій» тримається осторонь, дістає навушники й відгороджується від усіх музикою чи що там у нього.

Хоч у тролейбусі хлопець трохи реабілітується в моїх очах: він єдиний дивиться у вікно, поки інші гигочуть, намагаючись запхати до кишені одне одного обгортку з-під снікерса. Гра завершується, коли обгортка непомітно потрапляє до велетенського рюкзака тренера. Спортсмени пхикають в кулаки, перезираються, косять очима в бік рюкзака й ледь не лускають через потамований регіт. І пропускають усе цікаве. «Гей, бовдурята, – хочеться мені їм крикнути, – ви щойно проїхали мій офігезний красзнавчий музей (український модерн, на хвилиночку!)».

Хлопець у навушниках музей помітив, провів його поглядом, але гідного захвату не виявив і навіть не витягнув шию, щоб краще роздивитися за деревами башточки й різнокольорову дахівку. Ну ок...

Тренер вивів хлопців із тролейбуса в центрі й скерував до наукового ліцею. «Мій» зайшов у вузький хол останнім.

– Марку, жуйку будеш? – гукнув до нього один зі спортсменів.

Марко кивнув і за всіма завернув у темний коридор. Ішов ліниво, роззираючись довкола водночас чіпким і байдужим поглядом. І не помітив, як нашттовхнувся просто на вчительку (на вигляд – щонайменше вчительку вищої категорії, а то й методистку). Педагогиня, як говорив один мій славетний син, «розкудкудахкалась, як квочка»:

– Юначе, варто дивитися, куди йдете! Надалі будьте ласкаві поводитись обережніше.

– Вибачте, я не... – спробував виправдатися, але його вже ніхто не слухав. Підбори поважної пані поцокотіли геть.

– Не парся, вона завжди така, – почув Марко сухий дівчачий голос, немов записаний на високочутливий мікрофон.

Із хлопцем порівнялася струнка дівчина. Очі її були такими великими й загадково-темними, ніби вона зійшла з картини Маргарет Кін.

Хлопець знизав плечем. Я й не парюся, мовляв. Але я ж то помітила, як його байдужість тріснула, наче тротуар, з-під якого пнеться деревинка.

Через кілька годин Марко з хлопцями бігав на лицейному спортмайданчику. Він, виявляється, капітан гандбольної команди й після генерального тренування змагатиметься на моєму міні-стадіоні «Динамо» за Всеукраїнський кубок шкільної ліги.

Після вдалого пасу Марко випростався й роззирнувся. В одному з вікон ліцею на підвіконні сиділа та темноока. Не знітилася під його поглядом. Але й не усміхнулася, лише злегка помахала рукою. Ні, щоб помахати дівчині у відповідь, – застиг, дурбелік, ніби в мене з'явився новий пам'ятник. Доки його ж гравець експресивно до нього не заволав. Дуже експресивно. Марко вмить включився в тренування й до свистка на вікно не дивився.

Гра промайнула швидко. Після матчу до Марка весь час хтось підходив, вітав, із усмішкою плескав по спині: тренер, команда, навіть суперники не полінувалися потиснути йому руку. Марко приймав усе з покерфейсом.

У ліцеї хлопці переодяглися, поїли. Тренер утішно, ніби це він сам так розщедрився, повідомив:

– Тут дівчата захотіли вам екскурсію містом провести. Відпочиньте. Заслужили!

З-за плеча тренера вигулькнула темноока.

Усією компанією вони йшли моєю ошатною брукованою вулицею поміж кафешок, клумб і вуличних музик.

– Як Дерибасівська в Одесі, – озвався хтось.

Пффф! Це Соборності. Со-бор-но-сті! Прошу не плутати!

Марко й Таня (уже познайомилися) повільно брели позаду.

– Ти не схожий на спортсмена, – констатувала дівчина.

Він усміхнувся самими очима, перекинувши язиком жуйку.

– Угадала. Не мрію про спортивну кар'єру. Це в нас Тоха марить Олімпіадою. Кандидат у майстри спорту. Легка атлетика. О, це у вас типу театр?

Ех... Так, дитино, «типу». Але дякую, що помітив.

На Білій альтанці (моя гордість із шикарним оглядом довколишніх зелених пагорбів, дачних поселень і Хрестовоздвиженського монастиря) Марко з Танею зайняли дивом вільну лавочку. Хвилин за десять хлопці з дівчатами-екскурсоводками кудись випарувалися, підозрюю – до найближчого магазинчика. А моя парочка-Петро-та-Наталочка їхнього зникнення навіть не помітила.

– Тут гарно, – насилу відірвавши погляд від Тані, сказав Марко.

Та невже? Нарешті помітив-таки? Ото ще мені парубок моторний.

Теревенили вони, аж доки Іванову гору не затягли лілові сутінки. Марку почали щохвилини телефонувати. Це дратувало.

– О котрій поїзд? – урешті не витерпів він і прийняв виклик. – Я встигну. Встигну, кажу. Як-як – таксі викличу. Добре, добре, уже дзвоню.

Але хто б там подзвонив. Коли ось тут, просто в середмісті, п'яно пахло сухою травою, пізніми квітами й трохи димом, а далеко внизу, ніби ще одне зіркове небо, аж до горизонту пливли вогники будинків. І це сяйво відбивалося в її незвичайних темних очах.

На останніх секундах застрибуючи у вагон потяга, Марко озирнувся.

Я вже натренована й можу легко відрізнити тих, хто полишає мене назавжди, від тих, кого я прив'язала до себе міцно й беззаперечно. Я бачила Маркові очі й точно знаю: він повернеться.

Гудки двох вокзалів ще довго не давали мені заснути. Мала б смартфон, узяла й написала б комусь довге приватне повідомлення про тисячу років щемкої несамотності...

ТАЄМНИЧЕ ЗНИКНЕННЯ ЖИРАФА ҐУДЗИКА

День у Ясі та її мами видався веселим, як різнокольорова цукерка-шипучка. Спочатку вони забігли в улюблену кондитерську, де Яся пригостила тістечком свого найкращого друга Ґудзика. Іграшковий жираф Ґудзик кумедно замурзав свого носа в крем і чемно сказав: «Дякую! Смачнучо-смачнезно!»

Потім вони втрьох поганяли голубів біля театру Гоголя. Птахи здіймалися в небо багатокрилою хмарою й ледь не збивали Ясю та її маму з ніг. Дівчинка дзвінко сміялася, а Ґудзик хитренько поглядав на птахів із кишені Ясиної сукенки.

– Мамо, ходімо в гості до мамонта! – запропонувала мала.

Жираф зацікавлено нашорошив вушка.

– Ходімо!

За мить їхня весела компанія опинилися перед замком із башточками, кольоровою дахівкою та блискучими, схожими на кручені карамельки, колонами. Це був Полтавський краєзнавчий музей.

– Вжух! – вигукнула Яся, коли вони завертілися в дерев'яних карусельних дверях.

Біля кістяка мамонта мама з дочкою трохи пофантазували про льодовиковий період, а жираф сторожко позирав на велета. Гудзик любив слухати цікаві історії про мамонтів, але ж і страшно: ще як оживе та посуне на тебе з отими своїми гігантськими бивнями!..

– Хух, як чудово погуляли, – сказала Яся, падаючи вдома на синій-синій диван. Аж раптом злякано підхопилася. У кишені її сукні було порожньо.

– Гудзик зник!

– Починаємо операцію «Жирафопошук», – тут-таки відгукнулася мама на засмучений погляд Ясі.

– Чи не бачили ви тут наймилішого в світі іграшкового жирафа? – запитала Яся в голубів, коли вони з мамою повернулися до театру Гоголя. Птахи лише набурмосено заворкотіли. Гудзика вони не бачили.

– Тут жираф не пробігав? – перехилившись через бортик фонтана в Сонячному парку, допитувалась Яся у свого відображення на воді. Маленькі хвилі зблиснули райдугою, але нічого не відповіли.

– Запитайте, будь ласка, у мамонта, чи не бачив він мого жирафа? – попрохала дівчинка в касирки в музеї. Тітонька-касірка комусь зателефонувала, поцікавилася про іграшку й лише сумно похитала головою. Ні, у музеї Гудзика теж не було.

Яся вийшла з музею й розгублено роззирнулася. На очі їй уже наверталися сльози.

– Я бачив твого друга, – раптом почула вона хрипкий голос над головою. Підняла очі й побачила, що то всміхається пам'ятник Тарасові Шевченку.

– То пам'ятники розмовляють? Я так і знала! – радісно вигукнула Яся.

– Дуже зрідка, – примружився кам'яний Тарас. – Твій друг потоваришував із собакою, вони десь тут поруч.

– Дякую, Тарасе Григоровичу!

Яся з мамою дуже швидко відшукали за лавкою цуценя мопса, яке обіймало лапкою Гудзика й солодко спало.

– Йому було дуже страшно й самотньо, тому я залишився з ним, – пояснив Ясі жираф.

Ясіна мама шукала в парку господарів малого собаки, але всі лише руками розводили.

– Він такий милий! Можна залишити його собі? – з надією запитала Яся.

Але мама похитала головою.

– Хтось сумує за ним так само, як і ти за Гудзиком, коли він загубився.

Яся подумала й погодилася.

– Поглянь, тут на ошийнику є номер телефону, – радісно озвалася мама. – Зараз ми повернемо цього малюка.

Невдовзі до них підійшли бабуса з хлопчиком, який старанно ховав свої червоні очі.

«Мабуть, плакав», – подумала Яся.

Та за мить хлопчик уже всміхався й обіймав сонне цуценя.

Хлопчика звали Сергій, і вони з Ясею подружилися. Інколи навіть разом гуляли: Яся з Гудзиком і Сергій із мопсиком. А одного дня, зупинившись біля пам'ятника Шевченкові, Яся серйозно сказала:

– Нам Тарас Григорович підказав, де шукати твого цуцика й мого жирафа.

– Пф-ф-ф, пам'ятники не розмовляють, – відказав Сергій. Мопсик смикнув за повідок, і вони рушили парком.

Яся знизала плечима й подалася за другом.

Жираф Гудзик вистромився з Ясиної сумки й поглянув на пам'ятник. Тарас підморгнув йому й усміхнувся в кам'яний вус.

Наталія КОЛІСНІЧЕНКО

(с. Засулля Лубенського р-ну Полтавської обл.)

Педагогиня, поетка, членкиня Лубенського літературного об'єднання імені Олесь Донченка й Полтавської спілки літераторів.

Народилася 27 вересня 1976 р. в м. Лубни на Полтавщині. Закінчила філологічний факультет Полтавського державного педагогічного інституту імені В. Г. Короленка. У студентські роки було одним із лідерів літературної студії «Заспів» рідного вишу, активною учасницею збірань молодих письменників у містах Харкові та Києві. Неодноразово лауреатка районних та обласних конкурсів «Поетично-весна». З добірками віршів виступала в журналі «Дніпро», «Літературній газеті», альманахах «Великдень», «Криниця», «Рідний край», «Ріднокрай», колективних збірках «Відлуння Василевого Різдва», «Лубенський ужинок», «На полотні вишиваного слова».

Упродовж двадцяти років працювала викладачкою філологічних дисциплін Лубенського фінансово-економічного коледжу Полтавської державної аграрної академії, керувала літературною студією «НІМБ» («небезпечні імпровізації маловідомих безсонь»). Перемогла у Всеукраїнському конкурсі «Викладач року – 2008», має звання «Відмінник аграрної освіти».

Із 2018 р. працює в ОЗ «Засульський лицей Лубенської міської ради», керує театральним колективом, літературною студією, науковими дослідженнями учнів-членів МАН України, публікується у фаховій періодиці.

Захоплюється журналістикою, була відповідальною редакторкою та в. о. головного редактора «Радіо Лубни» (2008–2009), у складі авторського колективу здобула літературно-мистецьку премію імені Володимира Малика за радіопередачу до 75-х років Голодомору в Україні, дописує до мережевих платформ.

* * *

Перехрестя тонких рук
І оманлива далечинь...
Не лелека приніс, а крук...
В білу каву кладеш чорну сіль.

В цьому світі – все навпаки.
Де константи були – там вир.
Гине той, хто завжди стійкий.
Тихо нидіє хворий кумир...

* * *

Ні тебе, ні мене
Ця печаль не мине,
Нас немає давно у райдугах.
Простір втратив обшир,
І Декарту не вір:
Всі площини давно знайдені.

Де той простір, де ми?
Там осінні дими.
Там спалили на площі тінь мою.
І душі жити мить,
Та вона ще горить.
Вір мені, вір мені, вір мені.

* * *

Врешті скажи, чому
Серце заплутав у віях?
Кров'ю бринить, рожевіє.
Битись би в грудях йому.

Тихо скажи, чому
Величі мало у барвах?
Невідповідності карма?
Тільки кого і кому?

Чом у невпинності днів
Це не остання втрата?
Був ти не другом і братом
На гільйотинах снів...

* * *

Я б купила квиток на літак,
Та немає такого рейсу.
Написала б тобі листа,
На конверті – коротка адреса...

Я тебе дуже часто зву,
Коли в тілі душі незмога...
Знаю я, що останній звук
Буде словом самого Бога...

СЕРПНЕВЕ

Маршрути розрізані. Вибухам тісно.
Затягує мед почуттів тільки мух.
Сerpневі абстракції звужують місце,
Де зір відмовляє і зраджує слух.

Навіщо ці Спаси, коли неспасенні?
Є втома і жаль, і нестрачений біль...
До кого на сповідь? Чи винні блаженні?
І хто порятує від всіх божевіль?..

ПАМ'ЯТІ ЮКІО МІСІМА

Про смерть півоній навесні напише,
Про смерть мою напише восени.
Він знов воскрес навіщось поміж вишень,
Японським дивом виріс із труни.

В останніх снах померлих самураїв
Ми зустрічали сонця кровосхід.
Натхнення біле тихо помирає,
Мов тане на вершинах щастя лід.

У золотому храмі не вінчались,
За масками ховали сміх і плач...
Півонії ростуть із нашої печалі
Крізь сніг невдач.

* * *

Ми пройшли не в обіймах зчеплені,
Ми пройшли і німі, й чужі,
Лиш помітила, наче в дзеркалі,
Свою душу в твоїй душі.

Тільки вгледів ти ледь розгублено
Під презирством тремтячих вій
Сірі очі у карій купелі –
Свою душу в душі моїй.

АНЕСТЕЗІЯ

Пали! – не палиш –
Палко без вина.
Полинеш в полум'я –
Поглине морок.
Засни: в безсонні
Миготіння сну –
Нутро твоє,
Занурене у норах.

Співай чи скигли –
Слів не оббереш,
Мов по́терті
Із одягу у скрині.
Все, що забулось,
Зайве не бентеж.
Життя без меж,
Межа безсмертя нині.

Заколисаю
поглядом блакить
І розіб'ю
на кришталеві куби –
Ні сліз, ні крові.

Справді, не болять.
В анестезії порятунок,
Любий.

ДЗЕРКАЛО

У дзеркалі мій двійник,
Реальніший він за мене.
Зі страдницьким зламом брів,
З хвостами кумедних слів
І оком блакитно-зеленим.
У дзеркалі мій двійник.

У дзеркалі – відчай мій.
Себе я втрачаю, так...
В кімнаті, мов світ, пустій
Кричить мені воля: «Стій!»
І душить невидець-страх...
У дзеркалі відчай мій.

І колеться-б'ється скло,
І колеться-б'ється світ.
З руки на підлогу – кров.
Мовчання мільярдами мов
У кожнім уламку пищить.
І колеться кляте скло.

Нарешті я вільна! Піт
Втираю з чола, зі скронець...
Та що це?! Дзеркальний лід
Лишив на підлозі слід –
Сто тисяч очей, долонь
Моїх... О дзеркальний світ!

ВОГОНЬ

Вогненне тіло,
Огнисте волосся,
Горить – згоріло,
З вогнем злилося.

Спали мене, брате,
Вогнений боже,
Життя забрати
Моє ти можеш.

Огнистим духом,
Всесвітнім криком
На тебе схожий
Шалений музика.

Шалений острів...
В пустелі тіні,
Мов голки гострі
В моєму тілі.

В моєму тілі,
Вогнистий боже,
Акорди стлілі –
Спали, ти можеш!

Я бог! Танцюю!
Я бог! Злітаю!
Вогонь цілую,
В огні вмираю.

І ти – вогненна,
Золотокоса,
Прийди до мене,
Чого голосиш?

Чого ти плачеш?
Води не треба,
Бо я прямую
Вогнем до неба...

* * *

Палюче око Герострата –
Скажене сонце понад світом –
Шукає не ефеські храми
На вулицях модерних міста.
Посеред спраглого каміння,
Посеред всохлого бажання
Ще квітне десь чужа свідомість...
Палюче око Герострата
Понад юрбою, понад світом,
Зриває маски карнавальні...
– Я вас палю, я прагну слави.
Себе палю, бо так бажаю.
В безумній вервиці тортур
Душа конає понад світом,
Звивається. Юрба регоче.
Палюче око Герострата
Себе шукає. Попелище...
Скажене сонце серед ночі.
Хто ж Герострат? Кого хто знищив?

ПУСТЕЛЯ

Пустеля. Срібний дзвін повітря.
Аго-о-ов! – кільцем полон звучання.
Твоє у відповідь мовчання
Сліди чуттєвості нехитрі

Стирає. Грузнуть ноги в сонці,
Розлитому в дрібних піщинках.
Іду, не знаючи спочинку.
Ти – мій міраж, твій образ в оці.

Твій погляд – в серці. Я в пустелі...
Повітря лащиться ліниво.
Люблю я бачити це диво –
Тебе у срібному люстерці.

* * *

Ти – мандрівник ночей.
Сорочка з вогню пече,
А ти смієшся
І б'єшся, б'єшся
В ритмі рим.

Ти – мандрівник пустель.
Піщана акварель,
Тривожні каравани
Ідуть тобі крізь рани,
Під шкіру і згори.

Ти – мореплавець снів,
Холоне сонце днів,
Лиш ген на виднокрузі
Хрести, під ними друзі.
Вітри, вітри, вітри...

* * *

Замикаєш свою ніжність.
Вона пахне вчорашньою кавою.
На сторінках скупих Бегбедера
Я була ще для тебе цікавою...

Таємниці для того й народжені,
Щоб колись їх відкрити подихом.
Підсвідомість здолати можна:
Бути Фройдом... а стати порохом.

Одягни гальмівну сорочку
На думки, що згубили курси...
Замикаєш свою ніжність,
Мовчки впавши на ложе Прокрустове...

ВЕЧІР

Впалі щоки ярами сизими
Переорюють душу в свічаді.
Очі тьмяним відбиткам нераді...
А повітря зів'яло нарцисами,
І кімнату стискає задуха...
Відсторонені дивні рухи...

Пальці ледве торкають речі,
Речі плачуть у їх полоні.
І покреслені долі – долоні
В темних жменях ховають вечір.
Золотава на меблях пляма –
Сонце променем риє яму.

Вечір ніжно бере за плечі...
Очі в дзеркалі весняніють...
Відсторонені руки німіють,
І сміється квітневий вечір.
То сторонніх очей зла згряя
У вікно виліта... відлітає...

Катерина БІБІК

(с. Засулля Лубенського р-ну Полтавської обл.)

Учениця 11 класу ОЗ «Засульський ліцей Лубенської міської ради», учасниця літературної студії «НІМБ», поетка, журналістка шкільної газети «ВУЛик», музикантка (бандура, ансамбль ложкарів). Неодноразова лауреатка й переможниця конкурсів «Змагайтесь за нове життя», «Стежками Каменяра», «Об'єднаймося ж, брати мої!» 2021 р. нагороджена Премією міського голови.

ЯК ТИ, РОСІЄ, СВІЙ ВТРАТИЛА УМ?

Всякій державі – звичай і права!
Всякому злодію – суд і тюрма.
Всякому ворогу щоб запекло,
Горло вороже петлю щоб знайшло.
Я ж у полоні нав'язливих дум:
Як ти, Росіє, свій втратила ум?

Крала в сусідів ти землі віки
І запивала свій сором гірким.
Зводила гонор, як хижий той звір,
Ковдру брехні розтягла вже до дір.
Я ж у полоні нав'язливих дум:
Як ти, Росіє, свій втратила ум?

Знаю, що смерть – мов коса замашна!
Військо-орду не обійде вона!
Згине у бункері ботоксний цар,
Що готував на Україну удар!
Згине у полум'ї клятий москаль,
Бо українці міцніші за сталь!!!

ЩО Є СВОБОДА?

Що є свобода? Хіба ж нам не знати?!
Вільно у світі свій шлях обирати!
Богу молитися в мирній країні,
А не шукати рятунку в чужині!

Хліб у полях, ніби золото, плекати.
Ніжно дитинку малу колихати.
Мати своїх невмирущих героїв,
Тих, що завжди за народ свій горою!

Пісню, мов квітку, сплітати вінками.
Вкрити цілунками рученьки мами.
Гордо стояти за землю святую!
Волю народ наш найбільше цінує!

Що є свобода? У нас знає кожен:
Вільна людина пільму переможе!
Вільний народ рабське військо здолає!
Що є свобода? – Дорога до раю!

* * *

Не шукай щастя за морем.

Г. Сковорода

Коли б мені вмістити в торбу мрії,
Лишити смуток згорнутий і біль...
Перебрести річки й моря змілілі,
Перелетіти гори без зусиль...

Забути тугу, що гукає в серці,
Обличчя вмити від солоних сліз...
Зів'яли мрії в цім шаленім герці,
І перекинувся на півдорозі віз.

Коли б мені забути запах сонця
На пелюстках волошок у полях,
Забути, як стрічає ранок сонях,
Як жайвір пісню тче у небесах...

Ні, я не зможу... Замала торбина,
Аби туди вмістилась Україна...

КРИЛАТА

Драматична поема в трьох діях

Дійові особи:

Леся – Леся Українка.

Олена – Олена Теліга.

Ліна – Ліна Костенко.

Зневіра – жінка в чорному, обличчя за щільною вуаллю.

Мовчання – малюк, дуже тихий, прозорий.

Сила – молода особа в червоних шатах із палючим поглядом.

Радість – дівчинка в зеленому одязі, увінчана вінком із кульбабок.

Дія I

Кімната із завішеними вікнами. Стіни темні. Темряву прорізали промені світла. Виходить Зневіра, гортає книгу з чистими сторінками.

Зневіра:

Моеї книги чисті сторінки...

Слова розбіглися, сховалися, померли.

Страждання їх з душі моєї стерли.

Мовчання хай говорить крізь віки.

(На сцену легко, наче вітерець, вибігає Мовчання.)

Мовчання:

Мене ти кликала, сполохана Зневіро?

Я твій малюк, твоє бліде дитя,

Що й говорить не вміє до пуття,

А ти мені даєш розбиту ліру...

Зневіра:

До мене йди, згорьоване дитя.
Я матір'ю тобі нарешті стану.
Бо ти – це я, дитя моє кохане,
Моє німе, заплакане дитя...

*(Мовчання пригортається до Зневіри,
вона гладить його кучері...)*

Колись мене всі звали ніжно «Віра»,
А я носила шати осяйні,
Писала вірші світлі і пісні,
У душі сіяла лиш зерна миру.

Мовчання:

Чому ж ти плачеш, матінко, скажи?

Зневіра:

Я зрадила себе. Я інша стала.
Немов актриса, роль я не зіграла.
Збагнула, що ми в світі цім чужі.
І книга ця без жодного рядка –
Це моя карма, доля невблаганна.
Ніколи жінка генієм не стане.
І що тут вдієш? Істина така...

(Мовчання засинає. Над ним схилиється заплакана Зневіра.)

Дія II

Ураз кімнату заливає сонячне світло. Чути пташиний спів. На стінах розпускаються квіти... Заходить молода жінка в червоній сукні. За нею біжить весела дівчинка. Чути її сміх, що зливається з багатоголоссям весни.

Радість:

Як хороше дзвенить пташиний спів!
Весна вливається у кров, мов сонце!
О Сило, подивися у віконце!
Там стільки квітів, музики і слів!

Сила:

Велика сила в цих простих словах,
Які пробуджують бажання жити!
Ми вміємо з тобою говорити
Із сонцем, проганяти тьму і страх.
Я силу слова знаю, що зцілить
Від туги, від печалі, від зневіри!
Лиш той живий, хто в себе свято вірить!
Хто вміє інших словом запалить!

*(Радість помічає Зневіру та Мовчання,
які забилися в куток, ніби ховаючись від сонця.)*

Радість:

А хто ця жінка... біла, як мара?..

Сила:

Це ж, доню, Віра. Це моя сестра!
Були ми з нею мов ті білі крила:
Бо Сила й Віра! Віра й Сила!

Зневіра:

Сестро, голос твій – зі сну?

Сила:

Ні, люба. Принесла тобі я весну,
Ту, про яку ти забула давно...

Зневіра:

Було колись у давньому кіно.
Ми мріяли про неба далину...

Сила:

Так ось... Я привела тобі Весну.
Життя прекрасне. Тільки озирнися!
На світ привітно знову подивися!
Жени зневіру з серця і душі!
Кохай і мрій, борися і пиши!!!

Зневіра:

Я, сестро, лиш Мовчання народила...

(Пригортає до себе малюка.)

Це ти в нас Сила... Я ж безсила.

Сила:

Ти кажеш, жінка генієм не стане?

Скажи ще: сніг і крига не розтане.

Дія III

Кімната в білих тонах. Заходять три жінки в білому. Дві з них несуть по крилу.

Радість:

Найлегше впасти у зневіру, скніти!

А треба жити! Знайте, треба жити!

Леся:

Я тридцять років воювала з болем.

У серці я саджала білі квіти.

Я усміхалась, як це вміють діти,

І камінь підняла! Я вдячна долі.

Ні, не страждати вміла я – любити!

Вставай, прокинься вже нарешті, Віро!

Знайди свою забуту бідну ліру!

Дарую я тобі своє крило!

(Голос за сценою.)

І вмить крило до спини приросло!

(Олена заходить за руку з Радістю.)

Олена:

О Радосте моя зеленоока!

Земля тут українська! Тут неспокій!

Та я раділа щиро кожному мить!

Бо смерть безсила – доки тут дзвенить!

(Показує на серце.)

Дарую я тобі своє крило для неба!
А скиглити – то не твоя потреба!
Здіймайся, жінко, сильна і міцна!
В душі весна! У віршах теж весна!

(Голос за сценою.)

І біле подароване крило
Умить до спини щільно приросло!

Ліна:

Нескорена. Так кажуть. Горда Ліна.
Так, не схилила я свої коліна.
Я «політичну біжутерію» не брала.
Я просто дихала, боролась і писала!
І крил своїх тобі я не дарую!
Бо я сама під хмари ще мандрую!
Злітаю на акордах рим дзвінких!
Скажу тобі: не думаю про вік!
Не скигли, дівчинко, бо справа то огидна!
Прокинься, рідна! Більшого ти гідна!!!

Три білі постаті зникають, наче тануть у променях сонця... Сталося диво! Чорний одяг Зневіри здимається... Прокидається від сну Мовчання, що тихенько спало в куточку.

Зневіра – Віра:

Я, сестро, стала іншою! Я знаю!
На крилах білих легко так злітаю!
Моє Мовчання, Голосом озвися!
О Радосте, у серце повернися!

*(Мовчання – Голос Поета і Радість обіймаються,
прямують у далину.)*

Сила:

З тобою ми немов ті білі крила...

Віра: Бо Віра – то є Сила!

Сила: Сила – Віра!

(Сестри обіймаються.)

Софія КАРАУЛОВА
(м. Лубни Полтавської обл.)

Учениця 9-Б класу ОЗ «Засульський ліцей Лубенської міської ради», учасниця літературної студії «НІМБ», поетка, актриса, музикантка (скрипка). Переможниця Всеукраїнського конкурсу «Стежками Каменяра».

***

Найстрашніша клятьба – полюбити раба!

І. Франко

Найстрашніше – не вмерти, жакливо – не жити.
Страшно згаяти час і людей не любити.

У словах і у снах не знаходити суті.
Вільні руки тримати, немовби ті скуті.

Страшно падати? – Ні, найстрашніше лежати.
Від сумління втекти, «щирю» радість зіграти.

Так, жакливо в собі загубити людину.
Дати волю журбі, лити сльози невпинно...

Страшно жити в неволі одвічних ілюзій,
Обіймать ворогів, сторонитися друзів.

Найстрашніше у рабстві гнітjочому скніти
І цю рабську покору в собі полюбити!

Я ТРОМБ У СЕРЦІ БОГА

Я не народ, я лиш його судина,
Я пил століть, я спрага, я билина...
Я не Мойсей, я лиш його дорога
З п'ятьми, із рабства – до самого Бога!

Я не скала – я скалка, я тривога,
Бо битися у скроню вже знемога...
Коли пульсую – хтось лиш завмирає.
Ти голос чуєш – а мене немає.

Мої шляхи – досліджені і збиті.
Мої любові – в твоїх перелітї.
Хто ж там?! Це ти у черзі ночі?
Шукаєш слово стримано-пророче...

Кричиш, волаєш – а тебе не чують!
Нуртують волю – ніби сталь гартують.
Зів'яле листя – то чуття торішні...
Нестиглі на гіллі засохли вишні.

Нехай трембіти не про смерть віщують!
Хай ще почують! Хай мене почують!
Я не народ – я тромб у серці Бога!
А серцю битися знемога вже, знемога...

***

*Як много важить слово,
Одно сердечне, теплеє слівце!*

І. Франко

Ми слово чуємо з народження від мами,
Любов говорить ніжними словами.
Нас мудре слово сонцем зігріває,
І хворого теж слово підіймає.

Зоріє слово рідне, українське –
Гнітить, ламає покручем чужинське.
Ти можеш знати інших мов багато,
Не можна, друже, рідну забувати!

У нашім слові – шум карпатських буків,
Ясне сузір'я мелодійних звуків.
Дніпра прадавнього могутня сила.
У слові пташечка гніздечко звила.

Душею в слові можна віродитись.
Без нього в світі легко загубитись.
Бо хто ж безмовного колись почує?
Народ німий усе життя кочує...

МГАРСЬКИЙ МОНАСТИР

I

Лубни – моє старе, величне місто.
Лубни – на перехресті всіх епох.
Створив тебе з тепла й блакиті Бог
І одягнув смарагдове намисто!

Князь Володимир мудро повелів
На березі Сули град будувати,
Щоб половців навали відбивати
І берегти кордон від ворогів!

Гриміло гордо з іменем любові
До рідної землі і до коріння!
Посіяне ним проросло насіння
І відгукнулось у величнім «Слові...».

У Києві вже відгриміла слава,
І коні не іржуть тут, за Сулою.
Століття плинуть листом за водою,
І занепала русичів держава.

Сплюндрована і спалена Батиєм,
Затиснута в історії лещатах.
Мій краю барвінковий, світ хрещатий,
Тебе лиш попіл безвісти покриє...

II

Але часи козацькі прилетіли
В столицю Вишневецького Яреми.
Тут золото, палаци, діадеми...
І водограї в небо зводять стріли!

І доки син корону приміряє,
Раїна, мати, Богу догоджає.
Приснився праведниці сон пророчий,
Коли вона стулила з втоми очі.

У світлім мареві там янгол виступає
І каже: «Проведу тебе до раю,
Коли ти храм пресвітлий закладеш
І краю православ'я повернеш!»

Хоч син Ярема був магнат великий,
Та він подався в клятї католики.
Раїна Могилянка – світла сила.
Гріхи і зради сина відмолила.

І храм постав велично за Лубнами,
Мов сповідь, каяття, покута мами...
Цей монастир спрадавна Мгарським зветься
І озивається стодзвоном в серці.

Тут Афанасій свій знайшов спочинок,
Тут журавлі кружляють срібним клином,
Тут спокій і краса потішать око.
Шедевр доби козацького бароко!

Перекази, що йдуть із давнини,
Розповідають, що ходи в Лубни
Ведуть підземні з місць святих, таємних,
Але того не доведу вам, певно...

Перебував тут Юрій, син Богдана
Хмельницького – славетного гетьмана!
І Пушкін, і Шевченко, і Петро...
Кого за ці віки не занесло?!!

III

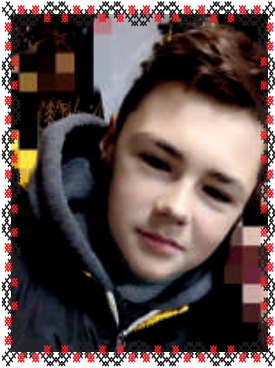
В часи радянські все тут розстріляли,
Святим іконам очі видирали.
Був піонерський табір і дисбат.
А дзвін святий гримів, немов набат!..

Монахів-страдників «совети» катували,
Серця, покірні Богу, виривали.
Було тут горя у ХХ столітті...
Про це не згадують в святковій миті.

І на кістлявій схиленій горі
Постав з руїн цей красень на порі.
Співають тут тепер святі пісні
І дзвонять радо дзвони голосні.

Поганому тут місця не буває,
Господь обійми людям розкриває!
А білих хмар швидкі отари,
Мов чисті душі, мов святі примари...

Мгар – біла квітка віри і прозріння
У сяйві миру, радості й терпіння!
Хай Великодні дзвони над Сулою
Летять, мов білі птахи над водою!

Даніїл КИРИЧЕНКО

(с. Солониця Лубенського р-ну Полтавської обл.)

Учень 9-Б класу ОЗ «Засульський ліцей Лубенської міської ради», учасник літературної студії «НІМБ», лауреат конкурсу «Поетично весна Лубенщини».

НЕ ЗДАМСЯ БЕЗ БОЮ...

Кришилося небо, і сльози вогнями спадали.
Тривожно озвався мобільник в холодній руці.
Це мама, яка йому вчора казала:
«Синочку, а я тобі вдома печу млинці...»

Млинами прокрутиться час, перемеле м'яку.
І каву холодну товариш в окопі доп'є.
Це смерть-наречена тримає його за руку
Й питає: «Чи в тебе кохана хоч є?»

Кохана... Весна... Перекреслено все війною,
Яку розпочав ненависний кремлівський кат!..
Любив він співати «Не здамся без бою!»,
Любив сині очі, які, наче зорі, горять.

Він кинув усе: наполохану бідну матір,
Студентську кімнату з конспектами на столі.
І ніжну кохану залишив чекати,
І дні рахувати до зустрічі, доки він тут, «на нулі».

Лишилась гітара з обірваною струною,
І збірочка Стуса, і власні невмілі рядки...
Навіки замовк... Він співав: «Я не здамся без бою...»
Він витримав бій. Він героєм пішов у віки.

КІБОРГИ

Ні, не за славу! Не за нагороди
Стояли ми не на життя – на смерть!
Сини козацького уславленого роду,
Нас не лякала хижа круговерть!

Нас звали «кіборги»... Бо ми були стожилі.
Не витримав тоді лише бетон!
А ми злітали в небо, білокрилі...
Співало небо з горя в унісон...

Сто журавлів додому не вернули...
У вічний вирій відлетіли, в сні...
Не обійме матуся, не притулить
Сухі уста до сина голови...

За ними тужить досі Україна,
Кінця немає клятій тій війні.
Як за столом збирається родина,
Згадайте тих, кого ми на колінах
Стрічали у закритій вже труні...

НАЩАДКИ КОЗАКІВ

Під малиновим козацьким стягом,
Коли у небі вже ворон кряче,
Бився з татарами, з турком, з ляхом...
Доля любила тебе, козаче!

Мужньо терпів ти усі тортури.
Очі пекли і саджали на палі...
Сила козацька долала мури,
Наче ці люди були зі сталі!

Мчали століття стрімким галопом,
Вольниця давня в книжках лишилась.
Воля окроплена кров'ю й потом.
Що ж, не дарма ви за неї бились.

Знов на кордонах підступний ворог,
Той, що колись удавав з себе брата.
Дух і звиягу не знищить горе!
Серце козацьке в мого солдата!

ВОЯК ЧИТАЄ ЛИСТА

Вояк читає листа...
В окопі тривожна тиша.
«Ти рано дорослим став...» –
Хлоп'я незнайоме пише.

Вітає його з Миколаєм,
Бажає міцного здоров'я.
Малюнок сторінку вінчає
І підпис простий: «З любов'ю».

Скуйовдив волосся сиве.
Йому ж дев'ятнадцять тільки!
Донецька зима красива
Струсила сніжок із гілки.

Ні, він не заплаче тихо,
Війна навчила терпіти.
Він вірить: здолаємо лихо!
За ним – Україна і діти!

Галина КОНОНЕНКО

(м. Полтава)

Письменниця, педагогиня. Народилася 13 липня 1950 р. в с. Калашники Решетилівського району Полтавської області. Навчалася в Шкрупіївській восьмирічній та Жовтневій середній школах на Полтавщині, у Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка. Багато років викладала українську мову та літературу в Аграрно-економічному фаховому коледжі Полтавського державного аграрного університету. Сьогодні на заслуженому відпочинку, проте, заохано в літературу, власними творами жваво відгукується на гострі проблеми нашого буття.

ЗЕМЛЕ МОЯ ПОЛИНОВА, МОВО МОЯ КАЛИНОВА

* * *

*Селу Калашники Решетилівського району,
яке зникло з мапи Полтавщини
майже півстоліття тому,
присвячую*

Мені знову наснилося рідне село:
Біленькі хатини рядочком
І сага зелена, густий верболіз,
Гора Калашницька з садочком.

Ця «подорож» тепла в далекії дні,
В казкові природи багатства
Навіяла спогади милі й терпкі,
Де юність шукала омріяне щастя.

Стежини, порослі чар-зіллям п'янким,
Вели по життю, як годиться,
Із казки дитинства у зрілі роки...
Життя відбулось – колоситься.

Та рідні левади з лелеками в них,
Чебрець і васильки по балках
Частіше з літами приходять у сни,
Бо роду там код і любові там ставка.

2020

ГІМН РІДНІЙ ЗЕМЛІ

Натхнення черпаю від сили землі
й любові до рідного краю.
Відшукую перла в «словесній руді»
І отчий свій край величаю.
В землі цій джерела пульсують стрімкі,
Наповнюють душі відвагою й честю,
Тож сила народу від духу землі,
А гідність незламна в позиції серця.
Чарівна земля моїх предків-батьків
Всього на віку зазнавала
Від орд чужоземних, від гніту панів...
Та гідність свою не втрачала.

.....
Той шлях до свободи і волі зазнав
Багато трагедій і зради,
Бо кожен загарбник зламати бажав
Наш дух непокори до їхньої влади.
Україно! Змогла ти повстати з руїн,
Зуміла не втратити мову величну,
Культуру і звичай, і мудрість, і віру,
І пісню свою бойову та ліричну...

.....
О земле Господня, о мій отчий краю,
Знов чорне вороння нам світ затуляє!..
Це заздрісний Каїн напав із росії
І цвіт твій ламає, і смерть всюди сіє...
Ти вистоїш, вірю! Не дашся в кайдани!
Народ наш безсмертний в священній борні!
Він символ свободи, він неподоланно
Обстоює правду і мир на землі!

2022

СИНАМ УКРАЇНИ

Ми живемо в Україні,
У козацькій стороні.
Споконвіку мусим волю
Здобувати в боротьбі.

І сьогодні наші вої,
Як колись, в добу звитяг,
Захищають рідну землю
Від ворожих посіпак.

Слава й шана добровольцям,
Що спинили хід війни!
Сходить українське сонце!
Кланяюсь вам до землі!

Слава Україні!
Героям Слава!

2016

ДО УКРАЇНЦІВ

У час виборів 2019 року

Україно! Моя ти коштовна перлино!
Як хочеться миру і щастя тобі...
Чому не розправиш ти крил соколиних?
Яка ж то полуда на очі твої?

Народе вкраїнський, збери свої сили нарешті,
Згадай про минуле величних визвольних подій.
Твій шлях до свободи важкий і тернистий не вперше,
Не дай підкоритися тиску всесвітніх стихій.

Твоя незалежність – у мужності, правді і силі,
Іди по життю до ідейних вершин,
Змітай на шляху всю полону байдужості й гнилі,
Свою суверенність постав поряд інших країн.

Для розквіту й щастя можливостей в тебе чимало:
Безмежні простори водойм і родючих земель,
І надра багаті, й людей роботящих немало –
Нема патріота очолити поступ вперед.

Знайдіть, українці, свого Вашингтона,
Довірте свій голос в змаганнях тому,
Хто розум і серце, любов до народу
Віддасть без вагання на службу йому.

НА ЗАХИСТ РІДНОЇ МОВИ

Мово моя материнська! Мово моя українська! Схиляюся перед твоєю трагічно-героїчною долею. Але насамперед перед твоєю життєвою силою, бо тільки віковічно справжнє може встояти й відродитися.

За час 300-літньої боротьби за право говорити, читати, писати й просто існувати ти, мово, пережила 174 заборони у вигляді циркулярів, постанов, наказів, законів. Ти довгі століття була зневаженою, «неперспективною», зрадженою своїми громадянами на противагу російській мові, яка панувала на нашій території у всіх сферах суспільного життя... Тому й не дивно, що в мові українських громадян і досі поширений суржик.

Тож саме українська мова в Україні потребує захисту, бо іншої землі, іншої держави в неї немає.

Відомий чеський славіст і поет Йозеф Юнгман колись сказав:

*Тільки через мову живе народ:
Її смерть – його кончина.*

* * *

Мово древнього народу,
Ти з глибин віків прийшла,
З покоління в покоління
Розвивалась і росла...
Та прийшли роки непевні,
Де тобі закрили рот,
Більше сотні циркулярів
Вийшло з-під пера «господ»:
«Мы наречие мужланов
Не дадим распространять...»
Тож читати і писати,
Навіть пісню заспівати
Українцям було зась.
Так роки йшли за роками
Довжиною в триста літ,
Лиш в двадцятому столітті
Врешті встала ти з колін.
В незалежній Україні
Розвивайся й процвітай,
Але знову чую хором:
«Вы лишили наших прав...»
Дорогі російськомовні
Українці ви мої,
Материнську свою мову
Ви шануйте й бережіть.
І пісень своїх співайте,
І читайте й говоріть,
Але мову українську –
Як державну – теж прийміть.
Ви ж є діти України,
Це земля ваша, ваш край,
Кожен знайде, як захоче,
щастя, розвиток, розмай.
Треба тільки згуртуватись
І відкинути розбрат.
Тож єднаємося, друзі,
Щоб розквіт наш рідний край.

2021

ЛЕЛЕКИ

Лелеки, лелеки летять іздалека,
Летять, поспішають у рідні краї.
Їх кличе бажання і сила нестримна
Продовжити рід свій на отчій землі.

А шлях той тяжкий з небезпекою злою...
То, може, в чужині лишитись навек?
Тут сонце, і простір, й поживи доволі...
Та в серці лелечім клекоче інстинкт.

Спасибі, лелеки, за вірність крилату
До рідного краю, до отчих основ,
Вертайтесь щороку в гніздечко над хатою,
Несіть нам на крилах надію й любов.

2022

ОСІННІЙ ЕТЮД

Чарівна красуня із пензлем в руці
Гуляє лісами, садами, гаями,
Торкається клена, калини, беріз –
І враз перетворює в казку-заграву.

Ось берест тріпоче багряним листком,
А далі берізки хизуються в златі,
Лиш дуб огорнувсь рудуватим шарфом,
Та тон цей рудий теж родзинка у гамі.

Осіння палітра – природи вінець –
Звітує салютом барвисто-ласкавим,
Та кожен циклічний етап – не кінець,
Наступні по-своєму будуть яскраві.

Так плинуть у вічності ритми красот,
І кожен із них – це шедевр унікальний.
Та разом із тим маєм безліч тривог
За світ цей святий і крихкий, мов дзеркальний.

2021

Поліна КОНОНЕНКО
(м. Полтава)

Юно письменниця, музикантка, художниця. Народилася 27 лютого 2012 року в м. Полтаві. Учениця 5-Б класу Полтавського ліцею № 6 «Лідер». Любить мистецтво, природу, тварин. Вірші почала писати в третьому класі під впливом бабусі-літераторки Галини Кононенко. Також пробує свої сили в прозі.

ДВНАДЦЯТЬ МІСЯЦІВ

Грудень грудочками снігу
Нам несе веселу втіху.
Січень вже січе морозом,
Щічки й носик всім морозить.
Лютий хуртовину крутить,
Аж від холоду нас мутить.
Березень дарує чудо –
Проліски тендітні всюди.
В квітні квіти розцвітають,
Сонечко ласкаве сяє.
Травень травами буяє
Й нумо гратись закликає.
В червні ягідки поспінуть –
Вітаміни діткам милим.
Липень славиться красою,
Поспішають всі на море.
Серпень радує жнивими –
Щедрим житом, пшеницями.
А у вересні до школи
Першачки спішать чудові.

В жовтні листячко жовтіє,
Їжачок про сон вже мріє.
Листопад обтрусить віти –
Землю листячком зігріти!
Кожен місяць для нас диво,
У дарунках його сила.

2020

ВІРШ-ДУЕТ ОНУКИ ПОЛІНИ Й БАБУСИ ГАЛИНИ

В нашім краї білі гори,
Біле поле, білий гай.
Снігом вкриті всі простори,
Аж іскриться небокрай.
В нашім краї сине море,
Річка синя, синій став.
З них веселка бере воду,
Щоб добірний був вражай.
В нашім краї знов квітують
Поле, луки, клумби, сад...
Все барвисте і красиве –
Дивовижний світ-розмай.
В нашім краї чорне поле,
Ліс чорніє і мовчить.
Відлетіло в вирій птаство,
Йде природа на спочин.
Тож наш край весь кольоровий,
Я палітра веселкова!
Плине, міниться, цвіте,
Гріє душу й сум жене!

2021

ВЕСНА

Весна – пречудова пора,
Бо все навкруги оживає,
Природі від сну прокидатись пора:
Вже сонечко ясне привіт надсилає.
Весна зачаровує всіх
Струмками, зеленим розмаєм
І проліском ніжним крізь сніг
Небесну блакить величає.

2021

Крістіна КОЧАН

(с. Дубові гряди Красноградського р-ну Харківської обл.)

Другокурсниця факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, майбутня вчителька української мови й літератури. «Я ніколи в житті не писала вірш, але в цьому творі просто розповіла про свій страшний день. Не могло й подумати, що у 20 років прокинуся від вибуху та слів "Почалося війна!" Зараз мій брат захищає нас, і я щиро вірю, що перемога вже близько й усі наші герої та героїні повернуться додому живими».

МОЯ НЕЗЛАМНА УКРАЇНА

Мій день почався жахливо:
Під вибухи й крики «Війна!»
Ти знаєш, як це – жахливо?
Коли близьких поруч нема,
А ворог із «Градів» лупить,
Спопеляє сонні міста,
Й ніхто тебе не приголубить,
Устати руки не подасть...

Тяжко бачити сплакані очі!
Виряджати на фронт брата й тата!
Україна жде їхньої помочі,
Плачуть діти, і плаче мати...
Чорні дні і страшні місяці...
Окупанти, смерті, фронти...
Сльози радості на лиці,
Як прийде смс: «Живий!..»

Росіянцю, гнила людино,
Що забув ти в чужому домі?
Про братерство торочиш невпинно,
Братовбивство несеш натомість.

Ми ніколи не будемо рідні,
Бо між нами прірва війни,
Ви злочинці, негідники підлі,
Та щодень все сильніші ми!

Тож затямте: ніколи Україну
Не поставити вам на коліна,
Ні замучити, ані вбити!
Вас не стане, а ми будем жити!

Альона КРАВЕЦЬ

(с. Іванівка Петриківського р-ну Дніпропетровської обл.)

Другокурсниця факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, майбутня вчителька української мови й літератури, англійської мови та зарубіжної літератури.

Біль у серці, надія на краще, віра в нашу перемогу спонукали її взятися за перо в цей страшний час.

* * *

Заховалось сонце за хмарину,
Гомін міст і сіл ураз затих,
Зажурилась наша Україна –
Мати молиться до всіх святих.

Боже, захисти мою дитину,
Рідну землю збережи, прошу!
Московитів орди хай погинуть,
Годі їх вогненного дощу!

Виродки терзають Україну!
Скільки нам ще муки ці терпіти?!
Хочуть обернуть все на руїну,
По народу й сліду не лишити!..

Клятий враже, Україна б'ється,
Ми єдині в люті проти тебе,
Все тобі сторицею вернеться:
Здохнеш тут чи в лігві «за поребриком».

Україно, мамо мила!
Море сліз ти пролила!
Та гуртують діти сили,
Щоб ти знову розцвіла!

Валерія КРУПЧЕНКО

(м. Полтава)

Журналістка, поетка, студентка магістратури факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Її творчий девіз: «А слово – струм. А слово – зброя. А віще слово – вічове» (Ліно Костенко).

Він був патріотом. Поціновувачем мистецтва й літературного слова. Вірним товаришем, сином та хлопцем. Те, що буде написано далі, – його історія. Історія подвигу, яка, на жаль, досить швидко обірвалася, проте спогади про нього будуть закарбовані в цих словах та пам'яті багатьох.

МАЙДАН. КРИВАВЕ ПРОТИСТОЯННЯ

* * *

Я стою на Майдані... І розумію, що це вже не той Майдан... Тут немає більше запаху кави, відлуння віршів Костенко й Франка, не чути музики, під яку зазвичай танцює молодь біля фонтану... І тут ті самі «петарди» несуть у собі смерть і запах сотень тисяч жертв... Тут, на холодній землі, стоять люди. Чоловіки й жінки. І вони стоятимуть. А потім підуть уперед...

* * *

На Майдані в кожного була своя правда й ідея. Майдан був живим процесом протистояння ідей, віри в світле майбутнє та правду... Тільки на Майдані я стояв, спілкуючись із тими, кого зараз називають «москалями», ділився з ними своїми думками щодо цього всього... А через годину цей самий «москаль» кидає в мій бік «коктейль Молотова»... Справді, на Майдані моральні орієнтири в людей були різними...

Майдан мав мільйони облич...

Не можна просто сказати, що він був «Революцією гідності» або лише «виступом за цінності», адже гідність, цінності, єдність і патріотизм є одним мільйонним фрагментом із повної картини пекла. Зрештою, Майдан став чимось важливим, чимось тим, що стосувалося людських життів і головного питання людства: «Як жити далі?» Бо від усього, що обіцяла нам теперішня влада, віяло лише руйнацією та смертю. І питання постало так: «Життя або смерть...»

Чому я взагалі вирішив туди піти? Що мене змусило залишити всі справи й поїхати на Майдан? Узагалі-то я просто побачив пост журналіста «Української правди» Мустафи Наєма 21 листопада: *«Ладно, давайте серйозно. Вот кто сегодня до полуночи готов выйти на Майдан? Лайки не считаются. Только комментарии под этим постом со словами “я готов”. Как только наберется больше тысячи, будем организовываться»*. І я, зібравши все необхідне, вийшов на Майдан... і побачив там не просто кілька десятків небайдужих людей, а десь із півтори тисячі, а через десять днів чисельність на Майдані складала 120 тисяч осіб... Як мінімум...

І всі ці 120 тисяч, як мантру, повторювали: «Мирний протест»... Так, спочатку все було тихо й мирно... Але ніхто навіть уявити не міг, як будуть розвиватися події далі... Напередодні саміту у Вільнюсі Євромайдан якимось збезлюднів, але я все ж таки не зміг звідти піти... Я хотів затиснути голову між колінами й плакати... Я просто не міг повірити в те, що це все можна вирішити словом... Я й ті люди, які перебували в цей момент на Майдані, розуміли, що це ще тільки початок... Бандитській владі не потрібен мир... Вони все вирішували кров'ю... Усі угоди й договори підписані кров'ю жертв... Це розумів не тільки я... Це розуміли ВОНИ, люди, які стоять без зброї лицем до «Беркуту»... Люди, яких поливали крижаною водою, але вони стояли... Люди, для яких країна – понад усе!

* * *

Я познайомився з багатьма митцями. Зокрема Олексою Манном, картини якого мене просто вражали. Уже Олекса звів мене з іншими «Жлобістами»: Іваном Семесюком, Андрієм Єрмоленком, Антіном Мухарським. Я, напевне, не такий великий митець, але мої ідеї вольні художники все ж використовували. Гарна

фантазія, що ж поробиш. 23 листопада, а точніше в ніч із 22 на 23, «ментура» знесла два намети поблизу нашого. Уранці Олекса розповів мені, що по всьому Майдану ходять прибічники «баті» й збирають людей, які б улаштували провокації за гроші. У наш намет також завітала одна з його пташок. Пішов він назад не просто ні з чим, а з невеличким посланням і синцем під оком.

Так, на Майдані ніхто не згодився служити Янику, проте вже вдень приїхало дуже багато «тітушок» з інших міст. Продалися. За 200 гривень...

Тишу нашого намету порушив прихід Андрія Єрмоленка: *«Люди, “Беркут” наступає. Хватайте палки і виходите на вулицю. Вони разнесут сейчас здесь все...»* Ми не знали, що буде, але все одно вийшли. Десь о 23.25. Їх було дуже багато. Приблизно півтори тисячі. У всіх балончики зі сльозогінним. Палки. Щити. А в нас нічого. Ми з голими руками йшли на них. Проте в майданівців була одна перевага – «коктейлі Молотова», які найякісніше виготовляв наш «Барбакан». «Молотов» – це, напевне, єдине, що в нас було на той момент...

І ось 1 грудня. Мирний мітинг. Початок. 1-й день пекла. 1-й день зими, що нас змінила. За побиття студентів ніхто не прийняв покарання. Янукович зняв із себе відповідальність, а голова МВС просто вибачився. У ніч на 11 грудня Михайлівський собор бив на сполох. Ось так. Через вісім століть. Останній раз таке було, коли монголо-татари напали на Україну. Починалася революція. Але ж ні. Не ще одна Помаранчева. Це уже щось більше. Революція спротиву. Революція гідності. Громадянська війна. Криваве протистояння.

* * *

Так, було реально страшно. Правду казав Жила: *«Я навіть не знаю, повернемося ми сюди чи ні. Але за свою країну я буду стояти до останнього патрона. До останнього Молотова»*. Я повністю погоджуюся з ним: усі ми патріоти своєї країни. Усі ми. Усі, хто на даний момент стоїть на барикадах.

Ми з дня на день чекали штурму. І ось ніч на 11 грудня. Увесь Майдан скандує: *«Київ, вставай!»* І він устав. І не просто встав. Підвівся з гордо піднятою головою й довів усьому світові разом із проплаченими «беркутівцями», що українська нація існує. Ми вимагали, щоб жінки й діти пішли з площі, але ні! Вони стояли,

вели перемовини з «беркутівцями», благали, щоб ті не стріляли, аргументуючи це тим, що з цього нічого не вийде. Проте їх ніхто не слухав.

«Беркут» був непохитний. Коли на площу привезли автобуси із силами спецпризначення, ми довго не думали. Побрали бити й почали гамселити автобуси, намагаючись перекинути їх. І в нас це вийшло. Але наше торжество продовжувалося недовго. Через декілька хвилин приїхала пожежна машина і з водомета почала поливати палаючі автобуси й людей, які були поблизу. І це в -15°C. Якийсь чоловік видерся на автобус, махаючи прапором, із вигуками «Слава Україні!»...

Так, усе було дуже шляхетно, але воно не могло тривати вічно, особливо за цих умов. Психологія начебто «мирного протесту» всередині кожного вимагала виходу за межі «зруйнованої фортеці», на яку почав перетворюватися Майдан. Тому цей вихід відбувся.

Знесилені чеканням, бездіяльністю уряду й добиті репресивними законами 16 січня, люди вийшли за межі майданівських барикад. Криваве Вогнехреща на вулиці Грушевського 19 січня принесло нові травми.

Життя на Майдані стало схожим на монотонну кардіограму, яка ось-ось обірветься. 22 січня 2014 року започаткувало мартиролог Майдану, коли влада, ані разу за два місяці не пішовши на компроміс, не виконавши жодної політичної вимоги, почала вбивати.

За кілька тижнів активісти Майдану відчули на собі всі «принади» тоталітаризму – зі спаленими авто, побиттям, викраденням і вбивством. До самого розстрілу Небесної Сотні й утечі Януковича «Груша» була епіцентром подій, а Майдан – своєрідним тилом, базою, сховищем. Події трьох останніх днів – 18, 19 та 20 лютого – остаточно пов'язали владу з кривавими катами, зі злочинами проти людяності.

Вони поставили червоний хрест із крові сотень загиблих, після чого почалась уже зовсім інша історія...

Ще одна історія по-справжньому мистецького спротиву...

22.02.2015

* * *

Йому немає навіть вісімнадцяти...
Війна байдужа і така жорстока!
Рев БТРа, гул і скрегіт рації,
І справжнє пекло лиш за кілька кроків.

Зачахло місто, йде вогненний вечір,
Удари метронома – ніби постріл...
Упавши тягарем на юні плечі,
Війна нещадно розриває простір.

Від неї не сховаєшся в окопі,
Вимірюється спокій «грузом двісті»,
Життя – немов об'єкт у перископі:
В прицілі під гарматним свистом.

Мов ріки, люди – і шляхи-дороги...
Хто порятує від наруги й болю?!
Розкрилилось над ними серце Бога,
Блакитно-жовтий світ устав стіною.

Напише мати синові-солдату:
«Рідненький, бережи себе, благаю!»
А між рядками – молитви крилаті,
А над синами – янголи літають.

Війна змінила юнаків назавжди,
Поставила свої криваві мітки,
Когось дочасно із життя забравши,
Когось за них зобов'язавши мстити...

Я сильно вірю: скоро все скінчиться!
Розквітнуть маки на кривавих ранах,
Лелека у гніздо своє вернеться,
До діток тато, і сини до мами...

Тримайсь, герою, хлопче посивілий!
Ось побратими, БТР і рація...
Над вами – вічне небо України,
За вами – майбуття всієї нації.

Аліна ЛОГВИНОВСЬКА

(м. Полтава)

Студентка четвертого курсу факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Захоплюється читанням, бо вважає, що література відкриває нові світи. Тому і її мрія – стати вчителькою української мови та літератури. Адже слово – це душа.

СИНЬО-ЖОВТИЙ ВОЛІ ОБЕРІГ

*Держави стоять не на династії,
а на внутрішній єдності і силі народу...*

Олена Теліга

Весняний вітер погнав над містом низькі, рівні хмари. Сонце ще освітлювало верхівки споруд, та попереджало: скоро все навкруги огорнуть сірі сутінки. Останні промені мальовничо відбивалися від хмар рожевими й жовтими відблисками. Темними півпрозорими руками вечір настирно пробував загасити сонце, та тільки обпікся.

Розмислюю... Іноді треба виголосити думки, щоб вони набули чіткості. «Здається, наша держава вже пройшла через усі труднощі, пододала всі біди й негаразди», – кажу собі й поринаю в тривалу задуму.

Єдність... Часто міркую про істинне значення цього слова, його глибину, те, яку роль для кожного з нас відіграє єдність. Безперечно, це згуртованість, цілісність спільноти. Вивчаючи нашу славетну історію, переконаюся, що тільки в єдності ми сильні, безстрашний наш народ. Лише коли ми разом, перемаємо будь-якого ворога.

Про єдність розповідають нам і підручники з історії. Пригадаймо: князь Ярослав Мудрий уславився тим, що саме за його правління Русь стала розвинутою й об'єднаною. Перед смертю він заповів синам і онукам триматися разом: *«Не сваріться, жи-*

віт в згоді: тільки мир збере усе, а незгода, наче вітер, по полю рознесе...»

Єдність є нашою непереможною силою. І на Запорозькій Січі козаки були разом, а не кожен сам за себе. І нині простежуємо аналогію з минулим: будемо стояти як одне ціле, то ніякий ворог і війна нам не страшні...

Замислююся про український державний прапор, наш унікальний символ і могутній оберіг, святиню, ознаку національної ідентичності та причетності до України. Що для мене особисто прапор? Сила нашої нації, наша нездоланна могутність, неповторна ознака Батьківщини, за яку віддають своє життя. Він уособлення боротьби українців за свободу й незалежність, символ, який єднає людей, наповнює непереможним патріотичним почуттям обов'язку захищати Вітчизну.

А ще сьогодні прапор, як і багато чого іншого, наповнився новим змістом, новим значенням, новими емоціями. Здається, що всі кольори потьмяніли, а синій та жовтий вибиті в моєму серці... Вони як вибір, доля, натхнення, надія. Як пам'ять, мета, шлях. Два кольори в душі... Безкрає блакитне небо й жовте родюче поле. Як ми пишаємося своєю незалежною, непереможною державою!

Уява складає різні життєві картини. Ось сива жінка в хустці стоїть на подвір'ї, а її син-одинак повернувся з війни переможцем. Біля їхнього дому прапор. Мати плаче і плаче, витісняючи із себе біль не одного дня, місяця, року. Біль на покоління вперед... Скільки любові, відданості країні! Пригадую слова Марії Подибайло: *«Тільки той, хто втрачав чи мало не втратив, знає, що таке щем і щастя від такої звичної можливості просто бачити наш прапор!»*

Важкі часи пережив наш народ. Шлях до свободи був довгим і тернистим. Безперервна боротьба... Та мали завжди людей, які не тільки мріяли про свободу, а вірили в неї й робили все можливе для її утвердження. Ідея свободи – свята! У ріднім домі, під синьо-жовтим прапором добра й миру.

Подумки переносуюся до Алеї Героїв Небесної Сотні. Сутеніє, але не чую вечірньої прохолоди. Довкола людно. Стрічаю знайомих. «Привіт, друже! Давно не бачились», – кажу, витираючи сльози. Бо приятель мій у Вічності.

Пригадую, як вулицею несли труну, а хлопець у ній – геть не схожий на Андрія. Люди стояли на колінах. Хтось утирав скупу

сльозу, хтось голосив, хтось гучно проказував: «Герої не вмирають!» Може, він знову стане Андрієм? Буде сміятися, радіти, жити. Здоланий лютою смертю за Україну, як той козак із пісні... Ридання вклякли в горлі...

Прапор у руках наших бійців кличе в бій, оповіщає про свято, збирає друзів на останнє прощання. Бачиш із дитинства рідний стяг на блокпостах наших воїнів і розумієш: не подолати Україну! Слушно мовить старший лейтенант Тарас Свистак: *«Як для мене, так і для моїх побратимів Державний Прапор України – це символ нашої єдності та національної гідності. Для інших країн-сусідів – це символ того, що Україна була, є й буде соборною, незалежною й непохитною державою. А для наших ворогів – це знак, що сюди їм заборонено заходити, щось говорити чи встановлювати свої правила, адже українці дадуть їм гідну відсіч».*

Так, жити – значить боротися! Я починаю розуміти глибину цього вислову, такого актуального в нашій країні на початку ХХІ століття.

*Ми вище прапор підіймемо,
Тризуб повернем до чола
І крикнем «Слава Україні»
Так, щоб здригнулася земля...*

Що нас чекає в майбутньому?.. Але завжди варто рухатися далі!

Я все ще тут. Дихаю, живу... Вірю в щасливу долю народу, у силу його духу. Збережу й укріплю досягнуте, не дозволю бездумно розтратити чи віддати те, що здобує такою дорогою ціною... У сутінках на повні груди вдихаю аромат свободи.

Олександр ЛУК'ЯНЕНКО
(м. Полтава)

Письменник, науковець, педагог. Народився 19 квітня 1987 р. в м. Комсомольську (нині Горішні Плавні) на Полтавщині. Закінчив історичний факультет Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2009), аспірантуру (2012) й докторантуру (2018) цього вишу. Доктор історичних наук, доцент, завідувач кафедри культурології своєї альма-матер. Автор численних наукових статей, кількох монографій, підручників та посібників. Волонтер.

У літературному доробку має чотири поетичні збірки: «Філософія українського серця» (2010), «Храм» (2011), «Філософія родошанування» (2015), «Книгозбірня пам'яті» (2017); драму-викриття «Алхімія життя» (2012) і драму-каюття «Stobot Mater...» (2013); низку музичних збірників. Лауреат Всеукраїнської літературної премії імені Василя Юхимовича (2013), Полтавської обласної премії імені Панаса Мирного (2017).

* * *

– Благослови і змилуйся, Владико,
Коли навколо ворог виє дико,
Коли закляк соратник без'язико,
А страх і розпач стукають у дім, –
Благослови й помилуй!.. – Мир усім...
– Коли тріщать угоди та кордони,
І гріш ціна моралі та Закону,
Й олжа тече з трибуни до амвону,
І геть ніхто не кається у тім, –
Благослови й помилуй!.. – Мир усім...
– Коли в «братерстві» скрутно до нудоти,
А у полях, що прагнуть праці й поту,
Ростуть рови, окопи, дзоти й доти
І в юні весен, і у цноті зим, –
Благослови й помилуй!.. – Мир усім...
– Коли в сльозах стоїть Скорботна Мати,
Бо десь вожді й князі, царьки й панята
За п'ядь землі, за зайву жменю влади
Ранковий обрій кутають у дим,
– Благослови й помилуй!.. – Мир усім...
– Благослови і змилуйся, Владико,

Як не знайду в собі ваги та ліку
Для гніву, болю, збурення та крику...
І борони зі мною отчий дім...
В молитві, слові й ділі. – Мир усім...

24.01.2022

З НАМИ БОГ, УКРАЇНА – ЦЕ МИ!

* * *

Сьогодні Велика Субота – день великої тиші, коли Бог спочив у гробі. Та день є тихим нині лише на сторінках богословських книг. Бо для нас це 59 доба відкритої агресії росії проти України. Від тиші тут лише відгомін – лише луна вибухів над Харковом, у яких крик шістьох поранених. Від великої тиші нічого – тільки відголос від розриву снарядів на околицях Чугуєва й Дергачів на Харківщині на тлі плачів за трьома загиблими українцями. Від великої тиші лишень тріскіт вогнищ та обвали будинку в Одесі після ракетного удару, який обірвав життя шістьох і покалічив вісімнадцятьох. День великої тиші, розтривожений звичними повітряними тривогами...

Сьогодні Велика Субота – день, коли мій Бог спочив у гробі. Але українцям і за гробом не дають спати в мирі безбожні московські війська. Їхня «надточна» ракета сьогодні розорала тисячі квадратних метрів цвинтаря під Одесою, сплюндрувавши вічний сон сотень наших предків. І це справа не одного дня. Кремлівським псам невідома повага до померлих. Моєму народові доводиться двічі поспіль ховати своїх мерців. Доводиться двічі поспіль ридати над ними – спочатку над братськими могилами, а потім над дерев'яними хрестами нових покійницьких кварталів у колись квітучих містах.

Мій Господь у Велику Суботу спочив у новому гробі, привалений великим каменем... Господи! А народ мій за ці 59 діб був привалений каменем знущань. Його катували, принижували, гвалтували й травили. А потім, зв'язавши руки й зав'язавши очі, йому стріляли в потилицю, його переїжджали БТРами, і його палили вже померлого, ніби однієї смерті було замало... І не в новий гріб клали мій народ, а в наспіх вириті в пісках траншеї. І лежали вони, невинноубієнні, один біля одного на 14 метрах смертельної ями в

Бучі й на 300 метрах у Мангуші... І чекали, і все ще чекають, коли буде відвалено той камінь забуття над їхніми мученицькими телесами...

У цю Велику Суботу на Грїб Господній в Єрусалимі о пів на третю зійшов Благодатний вогонь. Він не опалює, не нищить, а свідчить: «Світу бути!» Значить, і Україні бути. Та на неї впродовж 59 діб із неба безперестанку сходить не Благодатний вогонь, а руйнівний потік із московських «Градів», «Солнцєпєюків», «Ураганів», «Буратін», «Іскандерів», «Точок-У», «Тайфунів», «Панцирїв-С1», «Буків» і «Торів»... Захоплене росією небо нищить нас «Калїбрами», фосфорними бомбами та «Кинджалами». І заявляє: «Вам не бути!»

У Велику Суботу чекаєш, аби стати в ніч у сукупній храмовій молитві й дочекатися на зламіві ночі й дня заповідного: «Христос воскрес!» Та цього року, після всіх карантинних поневірянь, чекаючи благої звістки про воскресіння, знову з новими почуттями виконуватимеш стару заповідь: «А ти, коли молишся, увійди до своєї комірчини, зачини свої двері і помолися Отцеві своєму, що в таїні; а Отець твій, що бачить таємне, віддасть тобі явно» (Від Матвія 6:6). Бо твій храм цього року може бути мішенню. Бо твій Бог цього року стає приманкою. Бо з твого Господа цього року глузують «істинно православні» московити, виводячи на танкових снарядах, приготівлених для українці, «Христос воскрес!»...

Та хай біснується ворог, прикриваючись ідеологічною ширмою, дипломатичними паспортами й патріаршею мантією. Ми ж на своїй землі, тому впевнено говоримо: «Мій Бог, Його милість мене попередила, Бог учинить мені, що побачу падіння своїх ворогів! Не вбивай їх, щоб народ мій цього не забув, міццю Своєю розвій їх і зниж їх, о щите наш, Господи! Грїх їхніх уст слово губ їхніх, і нехай вони схоплені будуть своєю пихою, і за клятву й брехню, яку кажуть! У гніві їх знищ, знищ і хай їх не буде, і хай знають вони, що царює Бог в Якові, аж до кінців землі!» (Псалми 59:10-13).

З нами Бог, Україна – це ми!

* * *

Великдень. Великий день після великої ночі. Мить, яку в часи війни чекаєш із новим змістом. Можна не святкувати дні народження, бо нині твоє народження щодня й щоночі, коли чується:

«Відбій повітряної тривоги». А особливо ж, коли у твоєму місті чи селі пролунали вибухи. А ти після них ще здатен ждати пере-
можне завтра. Малозначимими стали професійні свята. Бо який
резон відзначати їх, коли половина українців змінила свої цивільні
наряди та професійний одяг на камуфляж, а інша – тримає у
своїх натруджених руках тил і не прагне свята, окрім Дня україн-
ської перемоги. Можна забути про нові роки, дні обіймів та чорні
п'ятниці. Але в жодному разі на 60 день війни не можна забувати
про Великдень – свято духовної перемоги.

Бо в цей день нам, українцям ХХІ століття, воскреслий Бог
говорить те, що повторював чи не найчастіше: «Не бійтеся!» Пекло
було подолано, і всі його конвульсії, що нині відчуваються
на планеті, усі метастази, що воно пускає в тіло України й світу,
– буде знищено. Тільки не бійтеся. Ідіть, віруйте, борітеся й пе-
ремагайте. Нині пекло розверзлося від Кремля до Владивостока
в мільйонах мічених латиницею душ. Уся глибина «великоросій-
ського шеолу» смердить гординою – і в неуттві й ницості занепа-
лих сибірських сіл, і в ученості та розкошах москви й петербурга.

Для «машинально хрещеної» російської орди немає святинь,
окрім «мощей» та бюстів Ульянова-Леніна; немає спасителів,
окрім «збирача чужих земель» владіміра путіна; немає й святих
днів, у котрі всі свої справи присвячують миру й тиші. Якщо їм
чуже все людське, то чи буде їм близьке щось Боже? Ритуали
вони виконують управно. Літургії ведуть чинно. Святе Письмо
знають досконально. Та знати – не сповідувати.

Ти був, Господи, сьогодні в білостінному храмі, де блудовустий
московський патріарх розказував про «день, у який немає жодної
темряви»? Чи, може, Ти закрив десницею Своєю оченята двом
дівчаткам в Очеретиному на Донеччині, бо темрява прийшла до
них у світлий день? Бо, ніби знущаючись, війна зруйнувала їхній
дім на вулиці Миру. Бо смерть прийшла до них не в 60 чи 80 літ,
а в 14 і в 5. То де був Ти, Господи, сьогодні, поки блудовустий
московський патріарх розказував про «день, у який немає жодної
темряви»?

Ти слухав, Господи, як хитроокий московський патріарх го-
ворив, що не так усе страшно за стінами храму? Чи, можливо,
Ти ходив у Василівці на Запоріжжі – там, де біля церков після
возгласу «Христос воскрес!» приземлялися російські снаряди?
Чи, може, Ти дивився, як у великоднє небо підіймаються стовпи

чорного диму після попадання дев'яти ракет у натруджене тіло повечорілого Кременчука?.. То де Ти був, Господи, як хитроокий московський патріарх говорив, що не так все страшно за стінами храму?

Ти помітив, Господи, як лукавдухий московський патріарх закликав «будувати відповідно до віри життя» й «правильно розуміти знаки часу»? Чи, можливо, Ти без усіляких шифрів пояснював 11-річному пораненому кремлівською ракетною чугуївському хлопчині, за що його покалічено? Чи Ти тримав за руку помираючого 59-літнього чоловіка десь неподалік, убитого «відповідно до вибіркової московської віри»?.. Чи Ти трактував «знаки часу» в Малинівці, яку нещадно й знаково били з «Метеориту»? То де Ти був, Господи, як лукавдухий московський патріарх закликав «будувати відповідно до віри життя»?

Ти слухав, Господи, як брехливоротий московський патріарх закликав до життя в церкві? Чи Ти в цей час був з українцями, вивезеними зі сходу їхньої держави й заселеними окупантами в «гостинні монастирі суворого режиму»? Чи Ти ходив і шукав свою паству, тіло своєї церкви, серед понад 20 тисяч покійних на вулицях міста Марії? Де був Ти, Господи, як брехливоротий московський патріарх закликав до життя в церкві?

Звісно ж, Ти слухав, і помітив, і був там – серед високих фраз від низького серця, серед патетичних закликів на тлі брудних намірів, серед логічних роздумів після нелюдських учинків, бо «лікаря не потребують здорові, а хворі» (Від Матвія 9:12). Знайди ж їм ліки по такій хворобі. Бо в моєму серці немає іншого лікування, окрім випалення всієї московської гнилі гартованим залізом із тіла грішного світу. Знайди їм панацею по мудрості Своїй, бо людське серце знаходить лише рецепти отрути за Волноваху й Бучу, Маріуполь та Ірпінь, Тростянець і Бородянку... Відшукай, аби й нам судилося сказати, дивлячись у роздертий писок поваленому кремлівському монстрові: «Поглинута смерть перемогою! Де, смерте, твоя перемога? Де, пекло, твоє жало?» (1 до Коринтян 15:54-55).

Бо з нами Бог, Україна – це ми!

* * *

Скільки тобі потрібно днів, аби зло назвати злом? Зло, що прикривається овечою шкірою «старшого брата» та «гаранта

безпеки»? Зло, яке впродовж століть краде твою ідентичність, вивозячи твої скарби й святині у свої сусіки та монастирі? Зло, що не гребує тим, аби забрати в тебе древнє ім'я разом із давніми літописами та Батурицькими архівами? Зло, котре змогло вкрасти в тебе на довгі роки право на віру без імперської ідеології, розхитавши древню київську митрополичу кафедру, поцупивши Вишгородську ікону Богородиці з поруйнованого міста й назвавши її «символом росії», висадивши в небо головний лаврський собор із сотнями малих і великих святинь у роки комуністичного біснування? Зло, яке зволіло виволокти в обозах награвованого добра твої одвічні вольності разом із козацькими клейнодами та Конституцією Пилипа Орлика? Зло, котрому мало свого історичного віку, тому воно краде твоє минуле з твоїх древніх скіфських курганів, із твоїх багатих Перещепинських та Бессарабських скарбів? Скільки тобі потрібно днів, аби зло назвати злом? Один день чи 78 днів болю?

Скільки тобі потрібно діб, аби розірвати кайдани рабської покори? Покори тому, хто століттями не вважав тебе й твоїх пращурів за народ, «возз'єднуючи» його з «великою росією» впродовж трьохсот літ у царсько-козацьких війнах від Конотопа до Полтави, від гайдамаччини до київської козаччини, у наступі на УНР білогвардійців, у радянзації і, зрештою, у «демілітаризації» 2022 року? Скільки треба діб, аби не гнути голову, коли московський барин до тебе кличе: «Гей, холопе!», забувши, що весь їхній великодержавний гонор – то наслідки негативної селекції радянської репресивної машини, котра спочатку покосила все по-самодержавному шляхетне й освічене, а потім виплеснула нагору піну маргінального, голодного й босого, із горем пополам навчаючи його бути інтелігентним та людяним, ховаючи християнство за моральним кодексом будівника комунізму, а радикальне монархічне – за ідеєю радянського тоталітаризму. Скільки потрібно діб, щоб побачити, як ставили на коліна церкву петровськими святійшими синодами й сталінськими соборами, аби тримати в узді совість тих, хто боявся Бога більше за повновладного вождя? Скільки тобі потрібно діб, аби розірвати кайдани рабської покори? Одна доба чи 78 діб смертей?

Скільки тобі потрібно часу, аби сказати очевидне: росія – ворог, путін – божевільний кат, патріарх кирило – малодухий маніпулятор, російська – мова окупанта, радянське – історич-

не болото, «русскій мір» – територія соціокультурного гниття. І для цього є безліч аргументів: 213 убитих дітей – росія – ворог! 5 мільйонів 657 тисяч 185 українських біженців у Європі – путін – божевільний кат! Знищений Георгіївський скит Свято-Успенської Святогірської лаври із сотнею інших релігійних споруд – патріарх кирило – малодухий маніпулятор! Героїчна крапка над «і» в зміненому дороговказі на «Маріуполь» разом зі школами, змушеними вчити «історію атечества» під пісні долиної, лепса та чічеріної – російська – мова окупанта! «Повстали леніни» в Генічеську й Новій Каховці, обстріли Одеси, Сумщини й Чернігівщини на «священне» 9 травня, блюзнірські гвоздики від диктатора на тумбі міста-героя Києва на Червоній площі під час путінського параду – радянське – історичне болото! «Українскіх баб насілуй і мене гаварі» – «русскій мір» – територія соціокультурного гниття!

То скільки тобі треба часу, аби сказати очевидне? Тобі, вигнаному з дому російською зброєю, гостинно прийнятому в чужому місті, нагодованому, зігрітому й обласканому – і все ще вірному слухачеві кремлівської пропаганди? Тобі, одягненому в рясу, котрий відспівував не одного українського хлопця, що віддав життя за твою можливість щодня правити службу Богові в непоруйнованому храмові, хоча ти й досі виходиш на проповідь із легендою про міжусобну війну братніх народів? Тобі, корінній полтавці, старій, як світ, котра бачила радянських вождів і ніколи не бачила путіна, але яка синові із ситої москви вірить більше, аніж новим вимушеним сусідам із розбомбленого Тростянця?

Скільки ще треба днів, ракет, руйнувань, смертей для прозріння всіх і вся? Бо, як не боляче, а пухлина «русского міра» ще пускає метастази: спідтишка, у тилу й на лінії фронту, здаючи позиції наших захисників; чекаючи «асвабодітелей» із пакетами західної гуманітарної допомоги; замовкаючи, коли весь храм молиться за мир в Україні...

Нині мовчання – рівносильне брехні. А брехня рівнозначна духовній смерті. Та треба пам'ятати заповідане: «Скажи їм, як живий Я, говорить Господь Бог, не прагну смерті несправедливого, а тільки щоб вернути несправедливого з дороги його, і буде він жити! Наверніться, наверніться з ваших злих доріг, і нащо вам умирати...?» (Єзекііль 33:11).

З нами Бог, Україна – це ми!

За 80 днів війни вона навчилася вірити так, як не вірила до цього. Вірити Богові, бо якби не маленькі збіги обставин, її з дітьми вже не було б серед живих. Якби не раптовий похід у гості, їх не віднайшли б у будинку, розтрошеному чи то авіабомбою, чи то артилерійським снарядом, – вона вже не розбиралася. Кажуть, летів літак. Та хіба їй до того, коли вона встигла піти, забравши найцінніше – малечу?! А до 5 березня їй здавалося, що за межами великих міст безпечно. А до пів на сьому того суботнього ранку, коли вибуховою хвилею винесло двері й вікна, їй думалося, що її дім – то її фортеця. Тепер від фортеці лишився посічений фасад із чорними порожнинами віконниць, а навкруги пощерблена воронками, мовби віспою, дорога.

Вона привчила себе вірити чоловікові, котрого востаннє бачила 24 лютого – перед походом до військкомату: звідтам уже не повернувся додому. Не повернувся, бо домом для нього став холодний сарай десь під довжелезною лінією фронту. Не повернувся, бо дому-то й не лишилося, як і сільської ради, і школи, і магазину поруч після місячного біснування росіян. Не стало й кума, із яким той дім доводили до ладу: його знайшли в підвалі зі зв'язаними руками, мішком на голові й порізнаними ногами... Вона вірить чоловікові, коли каже їй, що в нього все добре. Хоч і відчуває, як йому сутужно. Бо така вона вже ця віра під час війни: віриш, бо іншої правди тобі поки не скажуть. Та вона й не потрібна, доки він час од часу телефонує й розпитує, як там діти.

Вона навчилася вірити щирим незнайомцям, хоч солодкий урок довіри почався з гіркоти й болю вимушеного переселення до Полтави. Жити в чужому домі, їсти з чужого столу, дивитися в чуже вікно й слухати чужу тишу... Напевне, чужа тиша для неї була найстрашнішою. Удома до війни вночі вона хоч знала, чому було тихо. А потім забула. І тут знову доводилося проводити ніч у боротьбі зі сном та страхом, розплутуючи клубок чужої тиші та своїх жакливих спогадів.

Єдине, чому вона не навчилася за ці 80 днів війни, то це повному спокою. Перші дні в місті над Ворсклою їй давалися важко. Вони з дітьми не виходили з чужої ще кімнати, не говорили й відмовлялися їсти. Спочатку їх здолав голод. Опісля бажання відкритого простору. Найдовше виходила з душі жага поділитися

болем. У перший тиждень під час повітряної тривоги вони з усіх ніг кидалися в укриття, поки господарі, розслаблені відносним спокоєм полтавського неба, неквапно походжали квартирою. «Ви не знаєте, що таке авіабомба...» – крізь сльози спогадів говорила вона, помічаючи нерозуміння в очах доньки хазяїв. Десь зо два тижні діти з переляком кидали ігри й підбігали до мами, коли порожніми вулицями з гуркотом проїздив якийсь відірвиголова на ревучому автомобілі чи лунали вихлопи. «Ви не розумієте, як це – бачити у вікні БТР, що по-звірячому гуркоче біля твоєї спальні...»

Та з часом вернувся й відносний мир у її розідране навпіл серце. Тепер, гуляючи Сонячним парком, вона дивилася на малечу на гойдалках і тихо повторювала сусідці з дитячим візочком: «У вас тут рай, ви просто цього не розумієте...» А тимчасова знайома всміхалася на її слова й говорила, що знає. Хоч що вона знала? Допоки тебе не вигнано з раю, ти не пізнаєш його ціни.

І коли її селище нарешті звільнили від московської орди, коли перші фотографії та відео розореного міста просочилися в мережу, від її спокою знову не лишилося й місця. Тепер вона хотіла, як старозавітний Адам, вічність ходити до воріт раю і плакати у своєму горі. Тільки ж праотець лив сльози через власну помилку, а вона мусила оплакувати свій маленький едем за чужі проступи. Вона ніколи не кликала путіна порятувати її. Та й російську вимову, попри близькість того проклятушого кордону, мала таку ламану, що стидалася говорити «на язику»; хіба що підспівувала улюбленим артистам або сповідалася святому отцеві в неділю, намагаючись назвати буденні прогріхи отим незрозумілим їй високим складом. А над усім цим болем – найбільша рана: рідна сестра потойбіч кордону, яка співчуває та втішає: «Потерпіль ще трошки, скоро вас звільнять і все у вас заспокоїться...»

Ні сестри, ні дому, ні раю. Зате «руській мір» на згадку про себе свистить протягами в цегляних стінах розваленої хати за кілька десятків кілометрів до кордону, із-за якого так не чекалося біди...

І серед усіх слів молитов у неї тепер найболючіше – «...і пробач нам провини наші, як і ми пробачаємо винуватцям нашим...» Бо не «відпускає» її, коли дивиться на дітей, які сплять у чужому ліжку, хоч і тихим сном. Бо не стає легше, коли, сидячи в чужому зеленому паркові, слухає в телефоні голос чоловіка: адже він десь там слухає залпи артилерії, аби їм тут було «тихо». Бо у ви-

соких кабінетах усе ще «не на часі» багато з того, чому давно вже і час, і місце... Тож і їй не на часі те прощення, хоч усіма силами щоранку просить: «Керуй моєю волею і навчи мене молитися, вірити, сподіватися, терпіти, прощати і любити. Амінь!»

З нами Бог, Україна – це ми!

* * *

Роде мій, із глибини віків як бачиться тобі моє сьогоднішня?.. Чи стоїш ти на молитовних чатах сотнями й тисячами душ у Вирії, коли російські ракети падають із небес не в сиру землю, а в теплі родинні гнізда, розриваючи їх на друзки з тілами й життями людськими?.. Чи перевертаєтесь у гробах, пращури мої, коли здригаються від ударів московської зброї й старі цегляні церкви, і залізобетонні новобудови височенних домів?.. Чи, може, вам глухо спить у цій подертій вирвами родючій землі, утрамбованій грубесними гусеницями кремлівських танків?..

Яка ж ти щаслива, бабусю, народжена в роки Другої світової, що відійшла в засвіти до того, як побачила російську орду на порозі твоєї країни. От тобі й одвічне твоє побажання: «Не дай Боже нам пережити війну...» Прости там, побіля Бога, за нас, долішніх. Ти з вологими очима згадувала, як росла в сирому підвалі власної ж хати, допоки нагорі хазяйнували німці, зрідка підготовуючи з пайків трійко малих дітей із самотньою матір'ю-прабабою. Добре, що ти не бачиш, як вісімдесят років потому діти тих дітей колисали по холодних коридорах метрополітенів немовлят, як умирали під завалами панельних будинків і дорослі, і малі не від німців, а від тих, кого ти називала «наші»... Ти із завмиранням серця переказувала дитячі згадки, намішані із захопленням та жахом, як під селом гриміли та палали вогнями «Катюші» й гнали німців геть на Захід. Чи видно тобі, рідненька, що новомодні московські «Катюші» тепер поробили з твоїм краєм? Як поперевертали догори дригом міста й села, поля й городи, життя й долі?.. Яка ж ти щаслива, бабусю, що не дожила до цього дня...

Де ж ти, мій не відомий мені прадіду, якого я не бачив за своє життя ні дня, похований 1945 року десь за тридев'ять земель у марші на Берлін? Чи ти в шеренгах мовчазних обелісків тримаєш десь там наш незримий кордон із тисячами полеглих у тім краю, аби Європа знала, що ми – також її зерно, щоб не вернулася від нас у дипломатичних ігрищах і не торгувала нами, бо ми плати-

ли й платимо за її тоталітарні й авторитарні експерименти надто дорогу ціну?.. Ти не побачив народження своєї третьої доньки, ти залишив дружину до сивих кіс самітницею, вірною тобі й дітям. Ти добре знаєш, як то – батькові й чоловікові йти на смерть заради цих життів. Тепер же чума прийшла до нас зі Сходу. Тепер, якби міг, ти постав би й пішов за древній рід не на Берлін, а на Москву... Не за медалі й ордени, а за правду й волю. Не відомий мені прадіду мій, у якій би далечині від західного кордону не лежав твій прах, свідчи недовірливій Європі, що українство з-поміж інших утримало її від присмерку нацизму. А нині це ж українство тримає її кордони свободи від холодної ночі рашизму.

Далекий прапрадіду мій, бессарабський далекоглядний любомудре! Ти пролив кров за імперію – вона ж дала тобі дворянство. Вона викупила твій біль за глибокі рани в гартованому тілі від її неспинних завойовницьких походів родючою землею, колись забраною у твоєму ж краї. Ти бачив, прапрадіду, як пішла на дно імперія під свист більшовицьких куль. Ти застав оту добу «весілля в Малинівці», коли ті пани-отамани Гриціани Таврійські чи не щодня мінялися при владі у твоєму краї, коли Україна була й пропадала і під тиском більшовицького чобота, і від хитрощів німецького «ленд-лізу». Ти, певно, не здивувався б нині нічому: як тут зривають древні тризуби й вішають двоголових орлів та оголошують усілякі «республіки», – ти вже бачив, як працює московський сусід, ковтаючи чуже. Нічого не змінилося: дають чужі паспорти, змушують відмовлятися від свого, аби жити; вивозять у глибінь російських нетрів. Так, як було вже з твоїм родом: дали совєцькі посвідки – «попросили» відмовитися від дворянства, одних заслали до Воркути, інших пригнали в колгоспи. Скажи мені, чи лив би ти кров за імперію, знаючи, що вона не відпускає нікого зі своєї павутини, допоки не висмокче останнього – голодоморами, розстрілами, інтернаціональними війнами, а нині ще й «денацифікацією» з «демилітаризацією»?.. Бо землі, за які ти борюся, вони називають «русским міром», де праправнукам твоїм немає місця – ні по вірі, ні по мові, ні по крові.

Роде мій, оці 95 днів довгої борні, чи молишся ти зі мною за дітей, які лишилися без батьків? За воїнів, котрі сплять у полях – і тривожним сном під гулом снарядів, і вже вічним сном під молодим ковилом? Чи молитвуєш ти за кожен п'ядь цієї землі, забраної московською ордою, – землі, що родить від святого

праху тисяч моїх натруджених пращурів; землі, що маслиться від крові предків моїх і дає життя щедрим урожаям, які годують і нас, і світ? Чи стоїш, роде мій, у всеношних бдіннях за правду, коли в напівправді мовчать церкви із двоголовими орлами на панікадилах?.. Стоїш, знаю! Бо якби не молитвували тисячі пращурів за нас, не вистояла б ця земля. Отій московській кочовій орді не збагнути, чому боремося ми й словом, і ділом, і думкою, і зброєю. Ми корінням вросли в цей край – століттями родів у містах і селах. І поки тримаємося цієї землі – ми сильні – від Сяну до Дону.

З нами Бог, Україна – це ми!

* * *

Ніхто не скаже, у яку мить війни замовкають музи. Можливо, із першим залпом артилерії, коли розсіється луна від смертельного грому. Чи з першим криком горя, який здушують сльози після першої смерті серед тихого ранку. Чи з першою сиреною над збентеженим містом, яке ще не навчилося по-справжньому боятися й ховатися від раптової загибелі в сирості й півмороку нікому не потрібних досі підземель...

Як довго мовчать музи після того, як у них відібрано голос жахливими криками про допомогу з-під завалів обвугленої під ударами російських ракет багатоповерхівки? Можливо, день, онімівши від сліз згвалтованих дівчат в окупованому Тростянці? Чи, може, тиждень, не в силах заговорити від стогону чоловіка біля шести трун – матері з батьком, бабусі з дідом та дружини з однорічною донькою на Центральній вулиці Бородянки?.. Або ж вони мовчать місяць, рахуючи кожен снаряд, що роздирав Азов-сталь у надії добити все українське, усе живе, усе людське, що там лишалося?.. Чи та німота триває всі 94 дні цієї війни?..

Він не знав правильної відповіді на це запитання для всіх. Але собі міг відповісти. Та для цього варто було здригнутися світові...

Харизматичний мрійник, він, хлопець із провінції, приїхав підкорювати столицю. Сонячна посмішка, гарний голос і відкрите серце – рівночасно з талановитими наставниками – зробили свою справу. Він почав співати й навіть зачарував своїм хистом і драйвом зірок української сцени на одному з популярних телевізійних шоу. Він учився наполегливо стукати у двері слави, щоб якогось дня вона відчинила і йому.

Він поїхав з міста до своєї коханої в Ірпінь за день до того, як зі столиці хлинув великий потік біженців... На початку боїв за Гостомель їм удалося вирватися з майбутнього ірпінського пекла. Так він уперше опинився на заході своєї великої країни. Так він уперше відчув, яким близьким може бути хтось чужий. Сонячний хлопець із натхненним серцем із Полтавщини, огранений творчими руками майстрів Київщини, пізнавав серце заходу. І віддавався йому вповні, ставши в ряди волонтерів, піклуючись про таких самих вимушених переселенців, як і він, але з іншою долею – сповненою втрат і безнадії.

Там, у вирі добрих справ і щирих душ, знову заговорила його муза. І заговорила українською. Що ж, так склалося, що ще 21 лютого він співав кавери на написані ним же пісні для російського ринку. Усеїдний слухач волів чути сучасну музику мовою «міжнародного спілкування». Тільки-от 24 лютого 2022 року колишня ідеологічно маркована мова «міжнародного спілкування» стала «язиком українського геноциду». І коли в ньому знову заговорила поезія, коли знову забриніла музика, то ця симфонія слів та звуків відлунювала рідною мовою: «Синонім “України” – це свобода...»

Він уже не міг інакше. Музичний ринок перестав бути диктатором, що начитував тексти. Усередині говорила Україна: «Люди щирі, добрі – твоя врода!» Інколи музи мовчать не тому, що їм одбирає мову жах полів війни. Іноді їм доводиться мовчати в молитві, набираючись сили перед вогняним залпом, що окрилить сотні й тисячі людей навколо. І він писав... серед бурі подій:

*До рук своїх ми взяли кожен зброю.
Хтось автоматом, а хтось і словом боре.
Тримайтесь, наші люди, ви хоробрі.
Слава Україні! Українці борють!*

І під сучасний біт так актуально звучить Великий Геній України в приспіві нового хіта, висловлюючи близькі хлопцеві думки:

*І вам слава, сині гори,
Кригою окуті.
І вам, лицарі великі,
Богом не забуті.*

*Борітеся – поборете,
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая!..*

Він не знав, коли й чому вмовкають музи з приходом війни в наше життя. Не міг точно сказати й про те, із якого моменту вони починають знову навіювати митцям образи, які б надихали й підтримували, зцілювали й возносили над безоднею розпачу й горя. Одне він усвідомив напевне: скільки б не тривала ця ганебна людиноненависницька війна, він у своїй юні буде міцно стояти на чатах на тому вічному фронті рідної культури супроти голодного імперського двоголового орла, допоки вистачить волі, хисту й сили. Допоки не «знигуть наші воріженьки, як роса на сонці».

З нами Бог, Україна – це ми!

* * *

Ця історія про 96 днів ціннісних гойдалок, коли йде моральна інфляція всередині твого народу, коли триває аксіологічна девальвація у світі, коли єдиною стабільною валютою залишається людяність. У неї немає плаваючого курсу, бо її вартість – мить теплого щастя ближнього. Її немає на чорному ринку, бо вона не шукає собі вигоди за рахунок інших. Її не прибережеш на «чорний день», бо якщо вона в тобі є, то неодмінно випростає крила й попроситься на світ – уся до остачі. У ці 96 днів війни світ буденних речей мимоволі змінив усі свої цінники.

...Яка для тебе вартість пари шкіряних кросівок – чорних, на гумовій підшві, без дорогих лейблів? З останньої вимушеної колекції «Холодна весна 2022»? Рік тому ти й не глянув би в їхній бік, шукаючи чогось ефектного, не шкодуючи грошей на вдалу покупку. Ще рік тому ти сказав би, що їм гріш ціна в базарний день. А зараз вони тобі дорожчі за всі «Найкі» та «Джорджани» на планеті. Бо так склалося... Коли хлопці на передовій попросили про нове взуття, ми тривожно рахували дві речі – гривні й години: у запасі тільки дві доби – саме тоді «туди, куди мало хто їздить» вирушить черговий зірвіголова з великим серцем. У такі миті розумієш, що гроші важать значно менше за час. Копійка до копійки – своя й чужа, зароблена й подарована – уселяли надію, що все буде гаразд. Навіть майстрині в цеху взяли додаткову

зміну, щоб устигнути пошити ті 40 однакових пар для 40 однаково невідомих людей. Стрілка годинника відміряла добу, потім другу... І ось тобі знову телефонує знайомий номер, ти радісно кричиш у трубку: «Устигли! Завтра будете з обновкою!», а після хвилинної тиші чуєш у відповідь: «40 не треба. Передай 14... Інших уже немає...» То яка для тебе вартість пари шкіряних кросівок – чорних, на гумовій підшві, без дорогих лейблів?.. Того дня кожна коштувала як ціле життя...

...Яка для тебе вартість хліба? Цінник у супермаркеті чи час, проведений у теплій кухні, допоки з пічки пахкотить труд твоїх невтомних рук? Здавалося, ще мить тому для див не мало бути місця поміж буденних справ. Не мало бути й печалі посеред дня, наповненого клопатами про харчування хлопців «на нулі». За півтори доби непосидючі газдині з трьох хлібосольних сіл пекли та смажили, ліпили й варили солоне й солодке, велике й мале. І ти радів, що хлопцям там, на передку, ось-ось уже знов засмакує домом. І раптом за годину до відправки дзенькотить телефон: «Сьогодні транспорту не буде. Занадто гаряче. Чекаємо ще три дні...» І ти завмер над десятками коробок із пахучим і свіжим, хрустким, апетитним – роботою стількох рук, над щедрим урожаєм недоспані ночі й вимороженого дня!.. Над урожаєм, який за день зів'яне вщент... І в розпачі не знаєш, як і чому так сталося, не відаєш, що тобі тепер робити... Аж раптом інший голос у телефоні питає: «Чи зможете допомогти?..» І вмить усе стає на свої місця: у мале село на тисячу своїх жителів під вечір привезли ледь не втричі більше знедолених з обпеченого російською зброєю Ізюма. І все, що не поїхало «туди, куди мало хто їздить», – від малої цукерки до пахучої паляниці з печі, від домашньої локшини до свіжого березового соку – прямує до них, ніби так і планувалося Кимось із самого початку. Ніби знову Хтось говорить: «Жаль Мені цих людей, що вже три дні зо Мною знаходяться, але їсти не мають чого; відпустити їх без їжі не хочу, щоб вони не ослабли в дорозі. <...> І, взявши сім хлібів і риби, віддавши Богу подяку, поламав і дав учням Своім, а учні народові. І всі їли й наситилися...» (Від Матвія 15:32-37). То яка тоді вартість того хліба? Того дня паляниця коштувала ціле життя.

За 96 днів усе змінило свою ціну. Ми самі стали вартувати більше. Бо поки ще в нас жевріє вогник людяності, народові не знецінитися. Заради сотні добрих сердець чи заради одного – від

окопу біля Попасної, де побратими ділять усе на двох, до школи в Мукачеві, де гостинний захід обіймає осиротілий схід, – заради них усіх настає новий день. А з ним і нова надія на нашу перемогу.

З нами Бог, Україна – це ми!

* * *

Мені здавалося, що неприхована російська війна геть зірве всі маски й розставить на місця правду з брехнею, гру зі щирістю, вірність із продажністю. А її, виходить, для багатьох вистачило на місячний страх, на двомісячне перевзування, на тримісячне жонглювання почуттями й гаслами. Сьогодні урочисто «захищали дітей».

Сьогодні знову були бенкети під час чуми, бо росія спромоглася сплюндрувала обидва слова в цій фразі. «Захист» у її вустах став знищенням та депортацією. А дитинство втратило свою тендітну суть. Так, ми, люди XXI століття, давно не живемо мірками старих часів, що тяглися ледь не до кінця Нового часу, коли дитя різнилося від нас, повнолітніх, хіба лише розміром одягу та обсягом прав, а в усьому іншому було частинкою дорослого світу. Ми звикли до гуманної педагогіки Сухомлинського й Амонашвілі. Ми призвичаїлися «не забирати в дитини дитинства». Принаймні, до 24 лютого 2022 року ми думали, що так воно в нас і буде.

Аж раптом діти стали грати в дорослі ігри. Вони будували блокпости, стояли на чатах, починали вести фан-сторінки Президента й волонтерити для ЗСУ. Діти у дворах почали співати дорослі пісні, стаючи ще більшими «бендерівцями», ніж їхні пострадянські батьки, і не соромилися горланити від щирого малечого серця навіть приспиви зі слівцями з перцем, які їхні рідні нерідко просто намугикували з міркувань сумління. Аж раптом діти стали ховати своїх батьків. Як 12-річний Владик Наумець із Бучі, який щодня ходив із гостинцями на могилку під під'їздом, де спала вічним сном його загибла 33-річна мама. Діти почали прощатися зі своїми батьками, щоб знайти мир десь за три світи звідсіля. Як 11-річний хлопчик із Запоріжжя, який лише з паспортом і телефоном мами був змушений добиратися до своїх родичів у Словаччині. Дітей почали вивозити в росію, наче невільників у глибини орди. Дітям стали промивати мізки й накачують кремлівською пропагандою про «великає атечества», коли ще й земля не висохла від крові українців у їхніх містах і селах. Дітей почали калічити,

незважаючи на вік. Дітей почали гвалтувати, незважаючи на стать. Дітей узялися морити голодом і холодом, не звертаючи увагу на міжнародні договори й Божі закони. Дітей почали вбивати.

То яке воно на смак – оце свято?.. У цей день панам і панянкам у вишитих сорочках і дорогих костюмах варто було б починати його з хвилини мовчання за кожним із 243-х загиблих маленьких українців, а не фанфарами й софітами. А що говорити про репертуари окремих таких «ярмарків марнославства»?! Чи гуманітарна місія освіти не провалиться в прірву, коли в круговерті боротьби з «руським міром» українські концерти гордо відкривають російською музикою за мотивами творів письменників-дворян «золотої доби російської поезії»?..

Може, мистецтво поза політикою? Спитайте про це в скаженої Чичеріної, яка горланить на руїнах Азовсталі. Спитайте про це в Газманова, який хрипить про «офіцерську честь» росіян на концерті в Лужникаж під час біснування в річницю анексії Криму. Візьміть спіритичну дошку й спитайте про це в манкурта Кобзона в пеклі, який із георгіївською стрічкою ревів у день победобесія про «Україну-неньку, матушку Рассію»... Мистецтво завжди буде на передовій. У свята й будні, дитяче й доросле.

То яке воно на смак – оце свято?.. Університети, як великі родини інтелектуальних батьків і матерів сотень і тисяч дітей, найперше мають гуртом іти й проводити в останню путь своїх героїв – полеглих молодих випускників, хлопців і дівчат, яким лише вчора вони дарували крила для професійного польоту. А вже потім набиватися в зали під легкі мелодії та високопарні слова... Та німіти зі сльозами біля трун двадцятилітніх вояків незрівнянно важча робота, аніж захоплено говорити про те, як «космічні кораблі бороздять простори Большого театра».

Звісно, діти заслужили свято. Проте це їхній день, який дорослим не треба хоч зараз красти (через які б там не було «благі наміри») своїми макро- та мікрополітичними «багатоходівками», ховаючись за захистом дітей, як за ширмою. Отой мир, оте свято й захист у дітей і так украла путінська росія.

...А знаєте, на 98 день війни я все ж бачив сьогодні справжнє свято: батько в зеленому однострої мчав на орендованому самокаті по місту разом із малою донечкою. Вона була така щаслива, що він сьогодні був поруч, аж від тієї посмішки сліпило очі. Мені здалося, що то мчить уся наша Україна – по-дитячому щира,

по-малечому довірлива; радіє, бо поруч є той, хто захищає, кому віриш без вагань. Довірєшш, бо рідний, любий, твій.

З нами Бог, Україна – це ми!

* * *

За ці 99 днів у нього змінилося все – від роду занять до імені, на яке він озивається. Там, де він зараз, рідко кличуть по імені. Навіть на своєму жетоні він попросив вигравіювати оте дивне спочатку для побратимів «Шафран». Одразу всім було трохи важкувато – називали то «Шерханом», то «Шерифом». Їм здавалося, що це додає йому ваги. А потім звикли. Його історія потроху стала частинкою їхньої колективної долі...

Він і не думав мати справу зі зброєю. Хотів працювати на землі. За місяць до війни придбав ділянки на Сумщині й чекав тепла, щоб висадити в щедрий, родючий ґрунт цибулинки голландських крокусів, мріючи про добрий прибуток під осінь. Аж раптом по його рідному краю поїхала російська техніка – по всіх дорогах, у всіх напрямках від кордону до Києва, намагаючись за три дні проковтнути Україну.

Коли залізна колонна окупантів розтягнулася ледь не на десять кілометрів уздовж вулиць обласного центру, він з одностудцями вже збирав на найближчій СТО в ящики «коктейлі Молотова». Мусили боронитися всім, чим могли. Спритна молодь приносила порожні пляшки, пенсіонерки із сусіднього будинку тягли ганчір'я, простирадла й навіть гардини... Вони, територіальна оборона та молоді сміливці, – оце й уся надія міста на спротив. І запалало... Якийсь час вони навіть тримали росіян у напрузі по всьому Курському проспекті...

Він ніяково згадував ті перші дні, коли ми познайомилися: ще до того, як московитів погнали із Сумщини. ...Стояв біля газельки, заморений, запилений, прокурений, і радів, що перебуває в спокійній Полтаві. Хоч сірого, холодного березня від спокою в моєму місті була сама назва. Колони автівок біженців заповнили вулиці; вантажівки з гуманітаркою за мить скидали все доставлене й уже ладналися в дорогу на фронт; швидкі з пораненими носилися одна за одною, подеколи лякаючи мовчазним супроводом із табличкою «200»; гучні сирени ревли і в'язли у важкому молочному небі... А все ж у його очах читалося: «Ні, у вас тут неймовірно тихо...»

Перетиналися десь раз у тиждень. Його вантажівка торувала вже знайому путь, уздовж якої волонтери ділилися з потребуючими тим, що змогли придбати й назбирати від усіх щирих серцем. Яюсь він довго не виходив на зв'язок і ледь устиг прибути до початку ще ранньої тоді комендантської години. Виявилось, доїхав із друзями дивом, бо на виїзді із Сум потрапили під обстріл: російські ракети лягали вздовж дороги біля заводу, поки вони мчали нею до нас... Від нього завжди віяло важким запахом тютюну. Але в телефоні зберігав фото з вирвами серед сумського поля – того, де мали б рости його фіолетові квіти, де недавно буксували, грузнучи в жирні чорноземи, кремлівські танки й БТри. І коли час на страшні історії війни збігав, він із захватом розповідав про те, яким буде його пурпурово-бузкове поле крокусів... Дайте лише скінчитися війні...

Три тижні тому він знову змінив роль. Уже не підприємець, не мрійник про ферму найдорожчих у світі прянощів, не воїн тероборони й не волонтер. Тепер він стояв десь на покордонні з Курською областю. Телефонний зв'язок обривався через раз, тому й розпитати про справи було ніяк. Короткі повідомлення у вайбері були радше відпискою. Фронт, хоч і посунувся на південь, але московське імперське око не давало хлопцям дрімати й тут, на північному сході. Не залітаючи на територію України, кремлівські злочинці обстрілювали їх із гелікоптерів, незважаючи на календар, із завидною постійністю – у будні й вихідні. А він, кинувши пару-трійку фраз про гарячу ніч, одразу змінював тему, надсилаючи фото своєї заспокоїливої настоянки на трьох червоних приймочках шафрану з пробної ділянки, яку встиг доглянути зі своєю коханою минулого року. І замовкав на невизначений час – не грізний Шерхан, не суворий Шериф, а Шафран – мрійник, який стояв за свою землю, і вона ще неодмінно рясно вродить йому квітками кольору індиго.

З нами Бог, Україна – це ми!

* * *

Де ж той блаженний час, коли в годину безсоння стомлена від робочого дня мама обіймала тебе й шепотіла: «Порахуй до ста...»? І ти, наче мультиплікаційний Петрик П'яточкін, намагався рахувати чи то слоненят, чи то баранчиків, чи просто лічив, аж поки не приходила дрімота.

Тепер усе не так. Ми дорахували до ста – і діти, і дорослі; і стомлені від трудів, і безробітні, котрі пізнали цю долю в добу лиха. І нам би, можливо, хотілося, дорахувавши до сотні, не заснути міцним сном, а, навпаки, прокинутися, щоб увесь цей жах російської агресії виявився нічним видінням, а не реальністю. Тільки ж воно ані засинається, ані прокидається по-людськи. Бо давно вже не працюють ні «баранчики», «ні слоненята», ні тридцять крапель барбовалу; бо що-що, а рахувати за цей час ми навчилися справно.

Ми із сухими очима дивимося, як щодня на десяткові кроки збільшується кількість знищених на нашій землі окупантів. Тридцять тисяч – обезличена маса, яку ти не сприймаєш за втрату. Росіяни добилися свого, тільки замість бажаної для них «денацифікації» провели дегуманізацію нашої свідомості стосовно них самих. І з глибини своєї цинічної прірви, витрощеної в нетрях нашого світу спогадами про Бучу, Ірпінь, Маріуполь та Волноваху, ми рахуємо собі спокійно: «Один мертвий росіянин, два мертвих росіянини, три...» І не засинається, бо добре рахуємо...

А як нам не рахувати, коли маємо щодня до сотні смертей з-поміж наших захисників?.. Це сотня не сказаних «люблю» когось там, у тилу. Це сотня недобіганих ігор у футбол у дворі із синами й сотня недоцілованих татових донечок. Це сотня невиспіваних пісень, ненаписаних книг, незбудованих домів, захищених дисертацій, непочатих стартапів, невилікуваних душ і тіл... Це сотні не... І тут ми теж занадто прискіпливо рахуємо сто днів поспіль. Бо за цими рахунками росії не розплатитися на цьому світі жодними репараціями, не відкупитися жодними нафтодоларами, не покаятися жодними стояннями, не спокутувати жодним розпадом на найдрібніші суб'єкти й суб'єктики колишньої фашистської федерації.

Ці сто днів ми б хотіли рахувати лише до ста, щоб здобути спокій, – а воно виходить більше. І в числі вбитих дітлахів, і в кількості вивезених у глухі російські райони, і в цифрах мігрантів. Спитаєте, що ж не рахуємо західні гроші? Західну зброю? Західну гуманітарну допомогу? Рахуємо. Але за принципом: «Ще один – дякуємо...» І не тому, що горді, не тому, що вважаємо всіх винними нам. Ніхто нам не винен. Це наша війна. За нашу землю. За нашу історію. За наше сьогодні. За наше майбутнє. Європа ж зараз платить за приспане сумління та життя в «країні нафтогазо-

вих чудес». Бо вона так довго дозволяла кривавому кремлівському карликові зверхньо вести себе з навколишніми народами, мов отій Чирвовій Королеві: окупаціями, анексіями, уведеннями «союзницьких» військ «рубати» непокірні голови грузіям, молдовам, ічкеріям, білорусям, казахстанам, українам, попутно погрожуючи дряхліючим ядерним пальчиком усім – від Балтійського моря до Каліфорнійської затоки...

Сто днів сирен. І ти вже, як той гомерівський Одісей, навчився не реагувати страхом на їхній спів. І від цього стає моторошно. Бо те, що мало викликати жах, переросло в рутину. День без тривожного сигналу стає тривожним... І лише подумаєш про це, як над містом розверзає пащеку та німотна цілу добу завивальниця... За ці сто днів наша країна від Донеччини до Закарпаття чула їх 9 тисяч 735 разів... Ми навчилися рахувати. А хотілося б рахувати слоненят...

Та, попри весь стоденний калейдоскоп почуттів, що складається з розбитих мрій, планів і життів, знаю лише одне напевне. Саме тому, що ми знаємо ціну нашої свободи, тому, що відчуваємо вагу нашої волі, ми у своєму домі зможемо навести лад. Бо нам чужого не треба, а своє боронитимемо на всіх фронтах.

З нами Бог, Україна – це ми!

Юлія МАНОЙЛЕНКО (НОВОСЕЛЦЬКА)

(м. Полтава)

Поетка, філологиня, членкиня Національної спілки письменників України, авторка восьми збірок віршів.

Народилася 28 березня 1979 р. в с. Ждани Лубенського району Полтавської області. Закінчила ветеринарний відділ Хомуцького ветзоотехнікуму й філологічний факультет Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, із 2007-го по лютий 2020 р. була науковим співробітником Лубенського краєзнавчого музею імені Г. Я. Стеллецького, нині працює в Полтавській обласній бібліотеці для юнацтва імені Олеса Гончара.

* * *

Моя крилата Музо, не зникай,
Я знаю, що війна, що сумно й страшно.
Бо волі пісня горда і дзвінка,
Її не спинять кулі й лютий зашморг.
Шибки дрижать від вибухів. Біда.
І гинуть діти, і земля ридає,
І пре кацапська навісна орда,
Та Україну Бог оберігає.
Здвигнулось небо, пекло впало вниз,
Міста маленькі, мов маленькі свічі.
Вже матерям не стане скоро сліз,
Напився крові карлик-чоловічок.
Воскреснуть квіти. Перемоги дань –
Веселка над Михайлівським собором.
Пішли сини в шалений бою тан,
Щоб кремль упав й розверзлось Чорне море.

* * *

Варвара з чашею в руках,
Свята Варвара.
У серці німо бродить щем,
Звучать хорали.
Від бід нас, Діво, захисти,

До перемоги
Хреста допоможи нести,
Здолавши стогін.
Бо рвуться жили, клякне твердь,
Війна, розруха,
На кожнім кроці виє смерть...
Воскреснуть духом
І за тобою йти з мечем,
Відбувши тризну.
Бо під ребром давно пече
Й кровить дідизна.

* * *

Тиша святої ріки.
Господи, дай Україні
Тишу, понищ ворогів,
Хай вони в пеклі загинуть.
Зброю Ти їх остуди,
Більше не мала щоб сили.
Нам ще ростити сади
І доглядати могили.
Плач виривається з вуст,
Душу шматують прокльони.
Птахом під плечі обрус,
Бо закривавлений воїн.
В очі йому не дивись,
Тільки закрій їх рукою.
Вже відлітає увись
Руслом ріки він святої.

* * *

Гординя породжує лиш порожнечу
І порожньо в простір словами дзвенить.
Ти будеш ламати на Трійцю ще клечань,
Складатимеш в пазуху зоряний цвіт.

Розсиплються чари, бо зварено трунок,
Густою травою ступають віки.
І воїн знімає вже свій обладунок,
Щоб випити небо старої ріки.
Ти поруч, достоту стриножений вечір,
Загравою теплою пахне в світи.
Занесено в хату наламану клечань
І треба до радості ще дорости.
Тополі в долонях гойдають недолю,
Сріблясті керсетки їх біль спеленав.
І свій обладунок вдягає вже воїн,
На ранок сідла буланого коня.
Щоб світлою тінню крізь простір полинуть,
За рідну землю померти в бою.
Бо в серці кровить і пече Україна,
Зозулі мечі переможні кують.

* * *

Ти знаєш, де світло і темінь
Сплетуть воедино вінок.
Із закутка визирнув демон,
Праворуч – Всевидячий Бог.
Праворуч святі херувими,
Малесеньких няньчать пташат.
Так випукло і незгасимо
Мені перші сльози болять.
А серпень кордонами бродить,
У соняхах щось гомонить.
Прапам'яттю роду він гордий,
Теперішнім вишиє цвіт.
Бо мить не повернеться, всеу
Роки непомітно промчать.
Від щастя сміялися гулі,
Щоб потім шаблі гартувать.
Прощаю, шляхи відпускаю –
Минуле минулим іде.

Ти знаєш, отам серед раю
Душа заблукала, проте
У серпні сніги над стернею
І пальці пришерхлі від стуж.
Бо небо згубило вже невід,
За небом спішилась чимдуж.
За ним на світанні заквилю,
Сніги в пелені понесу.
Отямлюсь в любові всесильна
Молитви творити ясу.
І лиш деревій озоветься,
Тремтітиме туга жива.
Ми вдвох подолали фортецю,
Дніпро вже кайдани порвав.
Тече крізь печалі прозрінням...
Мій діду, врятуй від пільми.
Я – всесвіт і плач України,
Я буду її ще крильми.
Вона всіх скарбів найдорожча...
І ген херувими тремтять.
Дрімає Поділ. Пирогоща
Малесеньких няньчить пташат.
І воском вже вилито Київ,
Де храми прадавні, як твердь.
Гукну до коней буйногрових –
Наповнена світлом ущерть.

* * *

Ген вільшини раюють славно,
Понад берегом їхній шлях.
Проступають разки прадавніх
Намистин і між днів ряхтять.
І так сторожко і тривожно,
Я вбираю сяйво живе.
І відходить усе порожне,
Бо душа доторкнулася верш,

Що з лози плів колись прапрадід,
Гоготів у печі вогонь.
До останку стоять за правду
Між брехні – золотий покон.
Після втеч – вагота повернень,
Не питаю. З Вольним журюсь,
І сумує упертий ремез,
Чую пташки малої пульс.
Чую дихання татарзілля,
Перегук святих полинів.
Ой, криваве було похмілля
Перелите в гіркі пісні.
Хай віконниці навстіж світу,
Хай стрічає поріг братів.
Бо тобою лишень горіти,
Україно, журу прости.
Бо вона розправляє плечі
І наснажує далі йти.
Понад берегом вільх вервечка
Зацілює в смерть сліди.
Зацілює крихти втоми,
Стяги піднято – бій гряде.
Вичахає старезний комин,
Віддає тепло молоде.
Щоб ще сіявсь вус над вустами
І щасливі були сини.
Ген вільщини раюють славно,
Прапрадід біля них сумний.

* * *

Терну синіють цятки,
Сходить жагою серпень.
Падають стіни й грати,
Бо немає повернень.
Бо не зосталось крихот,
Їх голуби зібрали.

Дихай осонням, дихай,
Щастя блищать емалі.
Перепливти Славуту,
Перепливти й воскреснуть.
Де розв'язались пута,
Терну жура старезна.
Не озивайся, слухай,
Любу розмову їхню
Серед мільйонів звуків,
Поміж одчаю й лиха.
Щастя блищать емалі,
Нестор відкриє книгу,
Нитку зіткала пряля,
Терну розмова стихла.

* * *

Чапелька дивна туманами бродить,
Ластиться літеплом ласки вода.
Вербонька красна зітхає навпроти,
Вербонька красна іще молода.
А лепехою лягають позлітки,
Запах густішає, мліють думки.
Хочеться тишу збудити і крикнуть:
Де ж України пречисті вінки?
Де ж України осміяні діти?
Гнізда чужі стережуть і мовчать,
Хай лепехи дух дороги засвітить,
Стане покуттям вселенська печаль.
Грають клейноди на грудях гетьманських,
Правда кривавиться, в безмір тече.
Прядка гуркоче, щоб нитку допрясти,
Гетьман торкається мертвих очей
І затуляє повіки козачі,
Скільки вже страчено й стратиться ще.
Чом же, гетьмане, гойднувся і плачеш?
Чом же здригнулось зрадливо плече?

Чапелька дивна – душа козаченька,
Що під вербою заснув назавжди.
Гетьман в сідлі вже, руша поволеньки,
Будуть шаблюки крізь темінь цвісти.

* * *

Залишся тінню на крилі пташати,
Воно давно до Ірію зібралось.
Горить прокляттям нависне багаття,
Та серпень вже стара циганка вкрала.
Поклала у забрюхану кибитку,
І табір далі рушив по дорозі.
Гроза ще буде вереснем горіти,
Примоститься веселка на порозі.
Нестерпно лячно від її говіння,
Бо верби запалали біля неї.
Хліб зійде дивом теплим на скорині,
Хатки-пташата зодягли киреї.
Куди ж ви, не летіть, мої рідненькі,
Без вас як селам, Україні жити?
Так хмари низько, і шкварчать обценьки,
З грудей мені виймають серце. Пити
Оцю прадавню зав'язь із криниці,
Цямрина скрикне, відрами озветься.
Щоб на останок заспівала «Гриця»,
Щоб зупинилось попід небом серце.

* * *

Тіні сосен важкі, наче гріх,
Гусне вивільги голос. Одначе
Вже до фінішу ранок добіг,
Упаду горілиць в цвіт гарячий.
Високостя цілують хмарки,
Високостям блукає вже спека.
І рибалка такий говіркий

Біле мливо надіп'є із глека.
По вустах його день попливе,
Він рибалка, а мо' характерник?
Щойно в дзьобі приніс журавель,
У торбинці смачний полуденок.
Цей рибалка із тих прапрапра,
Які землю святу боронили.
Знає зілля цілюще для ран,
Пам'ятає – розриті могили.
Я наважуся і підійду,
В очі сиві блаженно загляну.
Отамане Сірку, клякне ртуть,
Погляд твій нетутешній, печальний.
Затремчу, через браму століть
Переїду струхлявілим помостом.
Погляд буде пекти і болить,
Ти, отамане, з'явишся в гості.

* * *

Ой, водице-водо,
Гасне смутком врода.
Місяць зранку плаче,
Лине болем кача.
Хто її зупинить?
Щастя в домовині.
Кулі цілять в небо,
Серце навпіл. Тепло
В домовині спати,
Не зносити шати,
Не допити трунків,
Молодих цілунків.
Ой, водице, досить,
Матінка голосить.
Між землею й небом
Споконвічна треба.
Колива три ложки,

На труні волошки.
Стягом вкрите віко,
Кача лине криком.
Відчаєм у тугу
Схилені хоругви.
Я мовчу, лиш небо
Гладить квітам стебла.

* * *

Я понесу в пелені ніжно небо
Туди, де зійшлися докупи шляхи.
Минаючи поле, минаючи греблю,
Там сурми сурмлять і ще кличуть в похід.
Там очі Мазепи бездонно-печальні,
Він мудрий, він знає, що буде біда.
Вже душі зрадливі конають на палях
І Ворсклоньки квилить кривава вода.
Там сльози вінчають мою Україну,
І круки на трупах, й болить під грудьми.
Поставлено вкотре її на коліна,
Хтось правду сказав: не зрікайся суми.
І долі своєї також не зрікайся,
Хоч тяжко плечам під вагою хреста.
Господь відкриває сади давні, райські,
Бо гетьман Мазепа молитву чита.

* * *

Ці дні, наче запах сосен,
Густі і в тривозі закличні.
А небо у пелені носить
Покраюну сонцем вічність.
Ти поруч, стоїш – ледь дишеш,
Бо крижень до качки озвався.
Слова ляжуть карбом віщі,
І лиш безтурботно карасик
Пірнає і знов пропливає,
Сріблясто виблискує спинка.

Чуєш, за спиною Каїн,
І драма звершиться дзвінко.
По краплях, хвилях і травах
Весільні лягають попони.
Кров колоситься в загравах,
Жених наречену пригорне.
Зблиснуть шаблі, бій почнеться,
Вітчизни краса і розпука.
Повстанську співає серце.
Темляк на зап'ястку, а круки
Очі клюють вже загиблим,
Землиця бідою волає.
Усіх, хто прожив не дрібно,
Господь забирає до раю.

* * *

Коли додому вернеш
З усіх шляхів-доріжок.
Очистившись від скверни,
Лиш з торбою і пішки.
Загомонять пороги,
Стрічаючи дитину.
Тамуєш біль і стогін,
Бо косовиця, сіно.
Порипують голоблі,
І спека палить пеклом.
Югою грає обрій,
Трави печаль затерпла.
Чи слава, чи неслава.
Вітряк – на крилах хмари,
Перепелят ватага
Ховається від кари.
Понищено гніздов'я,
Сполохані пташата.
Вертять додому довго,
Вітряк стоїть на чатах.

* * *

Кличе в ніжність трава,
І вінцями згаса позолота,
Де вівчарик кував
Дзвінко пісню, щоб зло побороти,
У руках шкіру мене
По століттях старий кожум'яка.
Грає воля конем –
І пороги Дніпрові, як знаки.
Земле рідна моя,
Перекраяна, зраджена, сива.
І в полях, і в гаях,
В неприборканих вітру поривах.
Завжди пахнеш мені,
Проростаєш у венах травною.
Жита в'ється кісник
І лягає на плечі габою.
По запасці цвітуть
Сокирки і волошки блакиттю.
Небо рушило в путь –
Хай вівчарик кує пісню світлу.

* * *

І всі відтінки гомінкі
В долоні візьмеш.
А день, як осінь, де думки
І святість крижма.
Рабатки видивом горять
І пахнуть щастям.
Кумедний усміх янголят,
Життя контрасти.
По вулиці Петлюри йду
До України.
Відвіявши гірку сльоту,
Чужі провини.

Вбираю промені тепла,
Всю легкість втоми.
Полтава в серці розцвіла
Опісля грому.
І Симона неспита путь,
І крайка правди.
Відшукувать правічну суть
Між листопадів.

* * *

Де коні п'ють тумани срібні з річки
І лепеха прошкує до саги,
У китицях очеретяних вічність,
Трипільський вітер входить в береги.
І млосно так достоту, і тривожно,
В долонях жита незбагненна суть.
Його на землю благодатну множиш,
Бо хліборобські душі, жорна тут
Всіма забуті, згук тисячолітній,
Потому – втома, а по втомі – гріх.
Триматися за рід свій, в ніч світити
І – якнайдалі від чужих доріг.
Воскресло жито, жниво, дідух сяє,
І мед у місці гусне-струменить,
До печі хліб бабусечка саджає,
Листочок ліг капустяний під спід.
Ці очі, що ніколи не осудять,
Це серце, що і там тебе простить.
І ручечки – пташата многотрудні,
І хусткою пов'язаний весь світ.
Така пречиста пісня бабці Марфи –
І найсмачніший паляниці дух.
Мені із неба щонеділі пахнуть,
Звільняючи від болю та осуг.

* * *

Комусь не стане на заваді літо,
Комусь не стане на заваді тінь.
Пізнати сум і полум'ям горіти,
Століттями тримати волосінь,
Яка єднає покоління сущих,
По ній пульсує час і сходить день.
Під небом цим все вічне, неминуще,
Творець означить вісь. Життя гряде.
І чути плин хвилин і гомін тиші,
Холоне кров од спеки та думок.
Бояна слово і глевке, і віще,
Чолом лягли дороги, слава, торг.
І спалах гривни у княжни на шиї,
І відчай-крик, бо печеніги йдуть.
Славута водами осугу змие,
І днесь, і назавжди зостатись тут.
По кручах храми видивом ростимуть,
Хрещатим яром до Почайни віз.
Малуша коси ранками плестиме,
Щоб Святослав руками стиснув спис.

* * *

В жменьки сонце визбирують люди,
У малесенькі жменечки – світло.
Огудиння палитися буде
Жовтнем, наче печаль несусвітня.
А водою вже благовіст лине,
Монастир прославляє чужину,
Бо любила його Катерина,
Небо знає, мовчить. Не загине
Ані слава, ні воля, ні пісня,
І Творець стелить білі сувої,
Так було, і так лишиться прісно,
Тріпотітимуть тихо тополі.
Після ночі – світання, як подих,

Після зради – яснішають далі,
Відпустити коней на свободу,
Щоб вони крізь зневіру промчали.
Мудрий старець з'єднає початки,
Бо слова – линва давня і вічна.
Ген попереду чвалом йде чалий –
Побратими в дорогу вже кличуть.

* * *

Якого ми роду і племені?
Де світло із тінню, де день?
І тільки печаллю недремною
Вчорашнє на душу гряде.
І сльози здаються сторицею,
Бо пам'ять в коріння вросла,
І я щедрим деревом вицвіту,
На землю ж не дарма прийшла
Прабабою Олександрю...
І свічка, і мить затремтить.
Минати пітьму, небом падати,
Золою думки відбілить.
А давні полотна говітимуть,
Чекатимуть взорів святих.
Прабаби легкою наміткою
Покрився вже прощений гріх.
Воскресне молитва відлуннями,
Оселю стару збереже.
Якого ми роду: геть сумніви!
Ітиму крізь мливу пожеж.

* * *

Перші спалахи цвіту, як свято,
І кришталь в душу саявом тече.
Сонце молодість лле пелехате,
І порипує щастям ковчег.
Адже в ньому пливу я до тебе,
І ріка пригортається, й світ.
Ми садитимем в полудень верби,
Щемні прутики зцілять пристріт.
А потому – негадана втеча,
А потому – запахне трава.
Чорногуз у болоті статечно
Жаб ловитиме. І булава
Та гетьманська, що волею дише,
Наскрізь хмари розітне, бо час,
Бо доснована доля Всевишнім,
Голос грому, його Вишній глас.
Поки спатиме ще Україна?
Годі вже, тужавіє кора.
По молитві воздасться і вірі.
Прокидайся, Матусю, пора.
Херувим заквітчає голівку,
Білі шати одягне легкі.
І бояри кричатимуть гірко,
Роздаватимуть дружки шишки.
Гарцюватимуть коні весільні,
Засміються лискучі мечі,
Щоб шляхи повели неухильно
До свободи, до древніх ключів.
І забуті відчиняться брами,
За якими вогонь гоготить,
Під копитом не трісне, знай, камінь.
Під копитом життя загримить.

Станіслав НОВИЦЬКИЙ
(м. Кропивницький – м. Харків)

Народився 27 грудня 2000 р. в с. Павлівці (Тумановому) Захарівського району Одеської області. Від 2010 р. живе в м. Кропивницькому. Поет, лауреат літературно-мистецької премії імені Пантелеймона Куліша (2022). Автор поетичних книг «Акафіст коня» (2020), «Полудень» (2021), «Воскресіння віт» (2021), «Розуміння простору» (2022). Дабірки віршів публікував у журналах «Дзвін», «Степ», «Вежа», «Дніпро», «Грім», «Німчич», «Олександрійський маяк», «Буковинський журнал», «Літературний Чернігів», «Золота Пектораль», газетах «Літературна Україна», «Українська літературна газета», «Слово Просвіти», «Народне слово».

КРОНА ДЕРЕВ ХОЛОДНІ

* * *

В саду мовчання
кожен листок на дереві
слухає тишу
і так аж до вечора
до тієї пори доки сонце
буде прощатися з цим днем
дивлячись на листки дерев
у цьому саду
також слухаючи цю тишу
яка досі там
вона ходить поміж дерев
і збирає яблука
але сьогодні вона дивиться
на яблуневий сад
а дерева слухають тишу

Весна, 2022

* * *

пастух гоне череду
зараз він пройде з нею повз
вишневий сад
а далі спуститься у балку
а потім піде до лісу
на далеке поле
де завжди зупиняється

пастух жене череду
через село
але де він був знає тільки
він
череда прийшла
тепер село дивиться на череду

Весна, 2022

* * *

свічка у старій церкві ще горить
зараз хтось підійде до неї
похиливши голову
і подумки собі скаже
як вона довго горить
думаючи про людину яка її
поставила

свічка горить у старій церкві
наповнюючи тишу теплом
і нехай горить
нехай вона кличе людські
душі до себе ...

Весна, 2022

* * *

Т. Карбовичу

це як спогад
кожного вечора згадуєш
а потім тиша
як завше
у цьому світі холодно
навіть тоді коли
цвітуть каштани
бо цвіт каштанів холодний
і так кожен день
крізь відчуття цього холоду
навіть біля чужого вікна
де цвітуть каштани

тільки можна відчуті інакше
коли думаєш про тепло...

Весна, 2022

* * *

збуди мене одвічним смутком поля
і я прокинусь дивлячись на те
як птиць земних до себе кличе воля
яка отам де поле золоте

і ця печаль крізь ранок і туман
прокинеться вітрами степовими
та щезне біль твоїх завчасних ран
і вороги помруть печалями твоїми

* * *

Залюблено торкаючи плече
ти думаєш ти просто відчуваєш
і час мина як човен що пливе
і ти живеш а потім теж минаєш

як тлінна мить коли немає світу
як щось чуже – одвічна самота
або це кров яку було пролито
щоб правда відцвітала світова

а ти ідеш та кожна суть чужа
чужі стеги чужі тобі дороги
і мить земна тепер не ожива
і ця земля для тебе чужина

Квітень, 2022

* * *

Вертаюсь до тієї миті
до спротиву душевного ества
коли душа із юності прошита
як згорточок сільського полотна

Душа – складна будова світу
відлуння днів блукає в самоті
і вже печаллю душу не зігріти
і не почути дзвін у самоті

Прокинутись забути сенс буття
і тільки мить зостанеться єдина
на те щоб не відчути каяття
тобі в житті чужа мені людино

Ти не відчула любовців і втіхи
як не відчула горя і біди
прокотиться одне-єдине лихо
але українське серце оминє...

Березень, 2022

* * *

не бійся патрона в патроннику
не бійся що хтось перестане дихати
кожної миті обираємо щось чуже
коли немає надії
немає шансів побачити нове світання
коли ти прощаєшся зі своїми рідними
подумки

так може зробити тільки
справжній чоловік
котрий обирає смерть
у вічній світланні весни
у вічній печалі життя

Лютий, 2022, м. Харків

* * *

ти повертаєшся проходячи
крізь тіні зимових дерев
думаючи що так і треба
що кожен з нас повинен
пройти через терні
кожен шлях
кожен твій порух руки
я відчуваю на відстані
навіть твій образ
крізь тіні зимових дерев

тільки в уяві сну
можна відчуті твою присутність
у розумінні твого образу

відчуті запах твого волосся
побачити синь твого погляду
кожної ночі крізь тінь
зимових дерев

Лютий, 2022, м. Харків

* * *

І знову на південь
знову пахне дорога вином
знову час
нагадує мені про плин світу
і так ніжно мені від
чорного поля осіннього
золота
чорного поля минулого
літа

знову південь
і знову дорога
що у серці своїм бережу

Січень, 2022, м. Харків

* * *

зима зимою
паморозь на квітах
на пізніх квітах
пізньої весни
і тільки ти
минаєш наче пам'ять
як пізні квіти
пізньої весни

але цвітіння
біле і тривожне
крізь сніг і сни
насниться і завмре

як білий цвіт
як паморозь на квітах
як щось чуже
як смуток самоти

Січень, 2022

«ОЙ У ЛУЗІ ЧЕРВОНА КАЛИНА»

* * *

Запахла калина
у тихому лузі
у тихім світанні
у тихому дні
і доторком ніжним
вона відчувала
цвітіння акацій
на білому тлі

де можна почути
солов'я і синицю
у білім мовчанні
цієї весни
де тінь як цвітіння
омана і велич
де тінь як печаль
солов'я і весни

* * *

Білий цвіт на вігах абрикоси
білий сум цвітіння і суми
я прийшов побачити й відчути
те цвітіння вічно молоде

те цвітіння ще тобі насниться
чистим вітром в нашому саду
не судилось знову нам зустрітись
нам зустріти весну молоду...

10.12.2021, м. Харків

* * *

ти десь у клятому полі
ти вже знаєш свої сектори
знаєш звідки вони підуть
і навіть приблизний час
дивлячись крізь приціл автомата
зводячи мушку з ціликом
хоч насправді ти цього не будеш
робити
бо ти на цьому полі
а не на стрільбищі
і тут не грудні фігури
а дещо інше
тут немає часу зводити
цілик з мушкою
ти просто будеш бити чергою
спершу зі страху
а вже потім через звичку
ця черга увійде в твою свідомість
знай це
спочатку ти будеш затуляти очі
ховаючи голову за землю
а потім будеш дивитися
у напрямку тих секторів
які ти вже вивчив напам'ять
як отче наш
бо це не стрільбище
а кляте поле
і ти тільки встигай споряджати
магазин на цій земляній
поличці...

В есна, 2022

* * *

Воскресни із полум'я
і нехай біля цього вогнища
виросте калина
нехай вона буде високою
нехай вона щовесни
сниться мені своїм
білим цвітом

Нехай я згадаю про тебе
як про мить мого життя
поміж садом і терновим
гіллям
Пробач мені
цей білий цвіт на калині
пробач мені ту забуту
мить
літнього вечора на
берегах річки Сіверський
Донець

6.03.2022, м. Харків

* * *

Мало землі
як же мало землі для них
а якщо точніше для їхніх тіл
я не знаю як їх звати
я не знаю хто їхні матері
хто може мене переконати що
вони згинули даремно
їхні душі мені чужі
їхні сльози мені нестерпні
я не знаю їхніх імен
я не знаю їхніх матерів
Але я знаю кожного свого брата
але я знаю кожне ім'я своїх
навіть знаю їхнім матерів і сестер

знаю де вони народилися
знаю їхніх коханих
які чекають кожного дня їх голоси
але я не знаю навіщо їм
моя земля
навіщо їм їхня кров
яка пролита на полях моєї
землі
мало землі
як же мало землі для
їхніх тіл
і для нашої пам'яті

Березень, 2021

* * *

Лесі Степовичці

треба йти степом
щоб дійти й побачити
Дніпрові пороги
а далі за Дніпром також степ
де цвіте полин
там можна почути тишу
яку слухають коні
які лежать на скошеному сіні
дивлячись на сонце

отам де Дніпрові пороги
де Хортиця
отам де степи...

Весна, 2022

* * *

Ірині Мироненко

колись все ж
можна було дивитись на ці
поля
по дорозі на Вовчанськ
дивитись на сосновий
ліс
на берегах Сіверського Дінця
взимку тут завжди ловили
рибу
і здавалось так буде завжди

слобожанський вітер
б'є мені в серце печаллю
тепер там немає тиші

як і рибалок з вудками
біля соснового лісу

2022

Сергій ОСОКА (НЕЧИТАЙЛО)
(м. Полтава)

Поет, прозаїк, перекладач, редактор, журналіст, член Національної спілки письменників України.

Народився 23 березня 1980 р. в селищі Велика Богачка на Полтавщині. Випускник філологічного факультету Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2002).

Автор чотирьох збірок віршів і новел: «Сьома сніжинка січня» (2002), «Небесно падалиця» (2015), «Нічні купання в серпні» (2016), «Три лини для Марії» (2020), численних публікацій в обласній та всеукраїнській періодиці, журналі «Кур'єр Кривбасу», альманахах «Болотні вогні», «Рідний край» тощо. Переклав українською мовою чотири книги

Олега Сенцова, які вийшли у «Видавництві Старого Лева» (Львів) упродовж 2019–2020 рр.

Лауреат Міжнародного конкурсу найкращих творів молодих українських літераторів «Гранослов – 2000», премії видавництва «Смолоскип» (2006), премії Полтавської обласної ради імені Феодосія Рогового (2018).

Збірка «Нічні купання в серпні» увійшла до короткого списку книжкового рейтингу «ЛітАкцент – 2016», а «Балада про квашені помідори» з неї – до тридцятки найкращих українських оповідань (проект радіо НВ за підтримки Українського культурного фонду, 2021). Збірка «Три лини для Марії» здобула спеціальну відзнаку на конкурсі «Best Book Award – 2021» у рамках Львівського міжнародного книжкового форуму; увійшла до довгого списку «Книги року ВВС» і коротких списків Премії Львова – міста літератури ЮНЕСКО й Національної премії України імені Тараса Шевченка (усі – 2021).

СТАМБУЛЬСЬКА ПІСНЯ

пливла собі без голосу з ключами та й на поясі
зрадецькими дорогами хрещатими волічками
аж поза кам'яницями де той невольник молиться
що в нього ноги спутані що дні йому полічені

не бачила за юрмами незчулася за гомоном
забулася заплуталась ударилася зосліпу
об десять брам золочених об двадцять стін мурованих
об сонце неприкаяне в Босфорі пополоскане

а попливла б за рибами полинула б за птицями
нехай те серце вискочить нехай почує матінка
як я крізь сон ходитиму глибокими темницями
ключами дзеленчатиму та двері отверзатиму

ячатиму обмарена сама собі розхристана
яристими намистами розкритими коранами
щоб вивести невольника з базару аж до пристані
поміж важкими хмарами й богами барабанними

та й повернуся повагом та й піднімуся сходами
крізь десять стін мурованих лица торкнуся пальцями
примарна ніби гурія сріблиста наче лодія
до самих брів закутана шовками самаркандськими

бо я йому єдина – зоря над ятаганами
княгиня сліз неспланих рабиня ймення власного
ой чом же я потурчилась чому побусурманилась –
для розкоші турецької для лакомства нещасного

* * *

ще на городі поралась Явдоха
ще ткався хміль у неї на плечі
ще під вікном твоя сорочка сохла
а потім дощ сорочку намочив

ще під дощем вирівнювалось жито
ще ти ходив без слова як святий
і все хотіло впасти і напитись
твоеї молододі німоти

а потім раптом вікна потьмяніли
бджола збрала в вузлики тепло –
то за городом змовились могили
щоб сніг ішов
щоб літа не було

* * *

Вертає ніч додому, в небеса –
Широким лугом, річкою вузькою.
Он перепілка вийшла із вівса –
До стежки притулилася щокою.

А там, де зірка падала, ген-ген –
Гіркий, як тінь, зелений і дитинний,
За кимось побивається ромен,
Пробивши груди голкою шипшини...

* * *

я ставлю ятір у зелену воду
де лепеха обперлася на плесо
до неї вийшов місяць у забродах
і гучно в човен кинув чорні весла

його жона опасиста й сердита
червону піч на красноперів топить
де він пройшов лягає смуга світла
і міцно пахне юшкою із кропом

я ставлю ятір під вербові віти
де смуга світла виросла у пагін
де угорі червоні сакви квітів
кощава ніч над урвищами тягне

я спати ляжу і мені присниться
тонкої річки потаємна затінь
де з лепехою причаївся місяць
і вкинув зірку в мій порожній ятір

* * *

Малина пахне нізвідкіль...
І вантажівка стогне хрипко –
чогось чекає з чорних піль,
немов заблукана куріпка...

Немов гукає із колось
когось, що більше не озветься...
А ми з купальні сміємось,
нам ще не крається на серці.

Та ніч заходить мимохіть,
поволі збільшуючи віддаль
до хати, що блаженно спить
з руками коло підборіддя.

До нас, до серпня, до ріки...
де косить дід... де баба поле...
де вантажівці невтямки,
чого замовкло чорне поле.

Малина б'ється у шибки.
Малина пахне, як ніколи.

НА ТРІЦЮ

На Трійцю завжди пекли пиріжки й варили борщ у печі. А за день до того прибирали в хаті. Прибирала баба. У цей час краще було кудись подітись, бо процес прибирання бабу дуже нервував.

– От паразітва отака... Уже й цей пододіяльник порвали... Хіба ви люди? Хіба вам можна красіве стелить? Вам аби соломи – ви вриכותесь і лежатимете день і ніч! – баба люто висмикує з-під перини вишитий квітками та горлицями підзорник, почовганий дідовими чобітьми.

Я прогулююся по двору, відганяю півня, що лізе битись, і спостерігаю, як прабаба викочує горщик для завтрашнього борщу, ошпарює його й мие споришем, а тоді ще трохи скоромадить ножем. Горщик дуже здоровий і для неї заважкий, вона його не соває біля себе, а сама ходить довкола нього, зігнута в три погібелі. Шкрябання ножа тривожить бабу Ольгу, яка саме – мені це добре видно – знімає з вікон штори. Баба Ольга тарабанить пальцями по шибці й кричить, що аж у Левченок чути:

– Ма! Ма!!! Ма!!!! Та не займайте горшка, бо поб'єте к чортовій матері, тоді хіба в жмені зварите! Ма-а-а!!! От же ж, глухе, як баран! Сергію, ану скажи бабі, хай не мие! Хай курчат іде пасе, як їй не сидиться в дев'яносто год!

Я здвигаю плечима й затуляю вуха пальцями. Баба кричить і все дужче притискається червоним лицем зі слідами крейди

на щоках до шибки. Ось-ось дзенькне скло. Баба махає руками, показує нам обом кулаки й дулі, хустка їй збивається на вухо, і вона стає схожа на сердитого пірата Біллі Бонса. Прабаба того й близько не чує – шарує горщика, аж іскри летять. Бабі врешті набридає кричати, вона відпихає ногою стільця й іде в глибину хати. Я відтуляю вуха, даю копняка півневі, що вже підкрався вдарити, мовчки забираю в прабаби з-під носа горщик і несу на стіл біля клуні.

– Сіргію.... Куууди?! – береться вона в боки, та я не зважаю.

– Хватить шкребти. Голова вже болить.

Баба ображено витирає ножа об хвартух і човпе на грядку по цибулю курчатам.

– Цибок уже он тіленни... Тре пообривать. Сьогодні ще не празник.

Я не дивлюсь на цибки. Я дивлюсь на здоровий кущ білої півонії, який саме розцвів. Дві квітки вже зовсім розкрились, а одна – ще бутон. А якщо я оце після бабиного прибирання візьму та вирву ці три квітки, та й поставлю в банку біля телевізора – метикую – цікаво, чи з шваброю ганятиметься, чи обійдеться так?

У ворота заходить друг Вовка, онук злої баби Верпеки, і кличе мене купатись. Я йду. Прабаба кричить услід:

– Сьогодні ж утопись... Я ось дідусеві...

Але я не слухаю.

Ми довго купаємось із Вовкою й Сашком, граємо в квача, обкидаємо один одного мулякою, плаваємо наввипередки, кричимо. Вода тепла й трохи пахне куширем. Щойно віднерестились краснопірки, тепер будуть лини. Набігає хмара, вода брижиться і стає сталевою, злою. Ніби знає, що зараз приїде Вовчина баба Верпека. І вона таки приїжджає – велосипедом, у вишиванці і з обчухраним кленовим прутом. Швидка, як фурія.

– Вовка, он твоя баба...

Ми застигаємо у воді, боячись видихнути. Верпека злазить із самоката, йде до води і дрібно кричить:

– Ану вилазь, вилазь бігом! Хватить уже водиться з цими бандітами! Да, бандітами!

Вона бігає берегом, приступає до води, навіть задирає спідницю, але мочити нові червоні тапочки з синьою смужкою їй не хочеться, роззуватися, певно, теж. Та й не дожене вона нас у воді. Але все одно неприємно, коли тебе обзивають поганими слова-

ми. Вовка щось огризається їй у відповідь, Сашко мовчить і сунеться.

– А чо вона сказала – бандіти? Тю, дурна якась, – питаю я Вовку, коли ми вже йдемо вдвох додому.

– У Сашка батько – тюремщик, – відказує Вовка понуро, і я розумію, що йому не дозволяють водитися з Сашком.

– Ладно, я прийду, у карти пограєм? – запитую, але він мовчить і підкидає босими ногами піщугу.

Баба вже, здається, прибрала. У хаті тепер незвично, наче там лежить мрець. На поличці поскладані мої й дідові книжки – на одну купу, бо баба не дуже петрає, де чие. Я мовчки відділяю його пісенники від своїх Марків Твенів з Гоголями. Помита підлога приємно холодить п'яти.

– Шо, вже прибрала? – питається дід, несміло переминаючись на порозі з ноги на ногу.

– Та бачиш же.

– Ну слава Богу, а то хоч з двору тікай, – і він ступає підлогою так обережно, як у гостях.

Дід сідає на стільця й витягає з-під столу гармошку. Починається дощ. Він лупить великими краплями по шибках, по жерстяному дашку колодязя, по жовтому горщику, уже й так помитому. Баба, накричавшись до хрипоти, сидить біля буди й гладить старого собаку Нальота, а він так і норовить поставити лапи їй на плечі. Прабаба виносить з городу повну пелену цибок і кличе курчат:

– Ту-ту-ту-ту-ту...

Я думаю, що саме зараз можна. Вони в банці стоятимуть красиво й пахнутимуть, як ніколи. Я ховаю під сорочку ножа, відчиняю сінешні двері... Але дощ раптом припускає так сильно, що Нальот утікає в буду, баба теж спершу хоче тікати, а потім махає рукою й сміється, мокра, як хлющ. А в калюжах, яких мить тому ще не було, здійсмаються і лопаються здоровенні сині бульбашки.

2015

ДОЩ, ДОЩ...

Прабаба просіває борошно над дерев'яними ночвами – сито, сій, сій, сито – ніколи, мабуть, не втомлюся писати про це, а надто коли дощ, – поруч, у надщербленій глиняній мисці лежать вишеньки: то не звичайні вишні, то так звана китайська, або кущова вишня, ягідки не темно-червоні, а світлі, вкриті наче легеньким пушком. Будуть вареники. Я ходжу по калюжах босий. У калюжах плавають пуголовки. Я міряю ногами, чи багато ще літа. Літа ще багато. Насправді я міряю щось більше, ніж літо, але ще про це не знаю. Ходжу в калюжі, примружуюся до сонця, яке ось щойно визирнуло, і не тямлюся від щастя. Тільки в тому часі, про який я не втомлююся писати, щастя було не спогадом, не ретроспективою, не перемішувалося з ностальгією, з жалем, а існувало окремо, зримо, цілком відчутно, гостро, реально, неможливо, аж до болю. Часом ми багато чого додаємо своєю пам'яттю, щось відсуваємо, щось мінємо місцями, щось призабуваємо або, навпаки, підкреслюємо, але тут – ні. Щастя того часу – таке, яким воно було й тоді, післядощове, ледь зашторене серпанком вологих павутинок, пропахле акацією, прибите босими п'ятами, присипане борошном і пилком барвистих мальв, які одвіку росли за хатою в сусідської баби Марії.

Сій, сито, сій, сито. Подекуди оббита емальована каструля вже стоїть на газовій плиті, а баба ліпить, ліпить, а ночви поставила руба коло стіни. Бродити по калюжі. Витягати відро з колодязя. Купатися в річці. Піти по полуниці. Читати книжку, притиснувши мокру голову до подушки. Поринати в сон. Усе це в щасті – неміряному, неліченому, незчисленному, суцільному, однорідному, тяглому. Немає жодних гачків – дедлайнів, обіцянок, чекання грошей, перемовин, помилок. Живеш на простирадлі без жодного шва. Туди перекотишся, там на мить замреш – різниці жодної, бо все однорідне, як дощ, як трава, усе тільки текстура, на якій не з'являється нічого нового, хіба ненароком поріжеш ногу скойкою.

Через дорогу – болото. Посеред болота – трухлявий пень. На пні по черзі сидять то брунатна черепаха, то зелена русалка. Сій, сито, сій. Сонце важке, масне, полуденне, пробивається крізь мальву. До болота – три кроки. До річки – сім. Життя серед води. Пірнання у смарагд. Виринання. Із розплющеними очима. Кушир м'який, у куширі – жучки й риби, їм не виборсатися, не виплута-

тися, не пізнати нічого іншого, їх обліплює, обплітає щастя. Вони нікуди не хочуть.

Вареники киплять, трава покослена. Дощ, дощ. Сонце. Дощ. Сонце. Ніч. Ранок. Дощ. Сонце. Знову можна купатися, перекидатися у воді, ловити легенькі дрижаки, розстилати ряднину на березі, ставити ятері, завертати корову. Ніщо не закінчується, ніщо по-справжньому не пізнається. Так, просто живе собі, завішене переломленою мальвою, рожеве. Поклади обидві долоні на борошно – підніми долоні – побачиш, що жодних слідів немає. Китайські вишні щоранку ті самі чи зовсім нові? Ніхто про це не питає. Ніхто ні в кого нічого не питає в часі, який – нерозривне щастя. Миска порожня. Сій, сито, сій. Ночви розкололися навпіл. Вишня, вкрита тлею. Вишня всохла. Вишня зрубана. Густа висока трава замість вишні. Болото замість річки. Калюжа замість болота. Дощ. Сонце. Пуголовки. Дощ. Сонце.

Тріпай, вітре, хустку на воротах.

Щасливі не те щоб не помічають часу – вони просто не бачать жодної різниці між годинами.

У ТЮРМУ

Ми з сестрою не послухалися мами й пішли на Базилевську гору. Це далеко – спершу пройти всі Підварки, потім через болітце, потім лугом, і аж тоді буде гора. Постійно їздять вантажівки. Приватний сектор. Спека. Кози. Улітку в селищі нудно. Ми спершу пішли до Ірки. Вони з сестрою показували моди – обгорталися тюлем, накручували його на голову й запихали в шорти:

– Поїдемо так жить у Київ, навчимось курить і будем ходити на каблуках.

Потім ми полізли в підвал, бо Ірка сказала, що там є їжак. Їжака ми не бачили, зате сестра замазала нові рожеві шорти в смолу. Потім вони з Іркою їх прали під краном і сушили на каміні, поки шорти розплавився.

– Мене вечером уб'ють, – сказала сестра.

Ірка вигадала, що їх ще можна акуратно залатати, або, наприклад, пришити красиві квадратики чи то сердечка. Сестра була безутішна. Ми ще з'їли пів відра черешень – певно, з горя.

А потім ми пішли на гору. Там полуниці все-таки, а втрачати вже нічого. Узяли ще в нас дома будильник – щоб повернутись до п'ятої вечора.

Полуниць на горі було мало й дуже дрібні. Ірка пропонувала прийти ще завтра з кошиками, назбирати полуниць і продати на базарі. Ми з сестрою не схотіли – що там продавати, як і їсти нічого? Сонце палило. Вузька брудна річка внизу грілася. Було нудно й хотілося в село. А будильник поламався, хоч ми йому нічого й не робили. Ми його заводили й трусили, але марно – він мовчав. На гору лягала задушлива, загрозлива й гнітюча тиша. Нічого не хотілося – ні купатись, ні полуниць, ні слухати Ірку з її дурними їжаками...

Наша сіра п'ятиповерхівка зустріла криком Ірчиної матері:

– Іди додому, паскуда! Я тобі дам каміна! Я тобі дам черешень! Будеш у баби до кінця літа рачки стоять, тварь безсовісна!

Ірка очима благала нас про порятунок, але проти цього ми були безсилі...

– Скіки нормальна людина може за раз здісти черешень? Я тебе питаю!

– Три... жменьку, – крізь сльози відповідала Ірка.

– А не пів відра! А не пів відра! Я тобі наварю кампоту! Зімою пальці смоктатимеш, а не кампоту! Чого ти така мразь і паскуда?! Краще б я тебе не рожала! Краще б у родині покинула! Краще б узагалі не знала твого батька упиря! Я тобі дам!.. Я наварю!..

Зрештою нам із сестрою набридло слухати під вікном крики й виляски і ми пішли до свого під'їзду. У хату йти не хотілося – там стояли миски з-під уранішнього супу й валялися крихти хліба. У спальні ліжка були незастелені. Але в порівнянні зі спаленими шортами й німим будильником це було суцими дрібницями. Ми мовчали й не дивились одне на одного.

Настала п'ята година вечора. Ми відчули це попри поламаний будильник. По двору йшли сусідки з торбами огірків і кропу – консервуватимуть. Діти лізли їм у торби в пошуках цукерок, а ті відмахувались:

– Дома дам! Іди мені!

Скоро ми побачили матір. Вона йшла стрімко, розмахуючи правою рукою. У лівій теж несла сумку. Коли вона наблизилася, ми зрозуміли, що вона все знає – її обличчя було сірим і заплаканим. Мати вказала пальцем на двері під'їзду:

– Зароблене буде отриманим!

У цьому ми не сумнівалися.

Удома мати спершу скинула нашу постіль на килим і змусила

складати, як належить. Ми нервували, а тому складали нерівно. Вона підходила, знову скидала все на килим, ми заново бгали ті простирадла, а вона пильно стежила за кожним нашим рухом.

Коли постіль була нарешті складена, мати промовисто сіла на канапу. Ми мали стояти навпроти.

– Я рішила відправити вас у тюрму. Збирайте свої речі.

Ми спершу не вірили, але вона змусила.

– А що ви думали? Ви, може, думали, що якщо я сама, якщо мені допомогти нікому, то надо мною можна іздіваця? Ви, може, хочете мене зовсім зіпхнуть у прірву – падай, мамо, ти нам не нужна!..

Вона курила, випускаючи густі клуби диму, твердо струшуючи попіл у бляшанку з-під кави.

– Мені та баба як сказала, що ви на Базилевській горі... Я думала, спечусь... Я думала, вас уже запхали в багажник і повезли... Боже....

Вона обхоплювала руками голову.

– Ви знаєте, що недавно дітей зарізали й годували ними фре-ток?! Ви знаєте, що є така секта, де вбивають дітей і приносять у жертву! Ви, гади, знаєте, як я прожила цей день?!!

Мати працювала в магазині іграшок. Я відразу уявив, як вона сидить серед ляльок і спікається, а вони просто дивляться склянними очима. А мати вибиває чеки й думає про те, що нас їдять фретки.

– Хватить з мене!

Вона встала з канапи й рушила до антресолей, скидала наші зимові речі.

– Пакуйтесь! Посидите – може, поймете шось...

– А як ми туди підем? Шо нам казати?

– А прийдете в міліцію, постукаєте й скажете, що ми не слухали мами й вона одправила нас у тюрму.

Ми пакували свої шапочки, шарфики, курточки й светри. Я норовив упхати в торбу кілька іграшок, але мати не дала:

– Ніяких ігрушок! Децтво кончилось, – а потім, ніби замислившись, за хвилю додавала: – Вам там видадуть залізні ігрушки!

Прийшла тьотя Люда. Вони закурили вже вдвох. Мати вже втомилася й мовчала, а тьотя Люда охоче розказувала про тюремні порядки:

– Будете получатъ кусок хліба й стакан води в день. Більше не

просить. Ну хіба шо, якщо вони побачать, шо ви такі благодетелі й віддаєте комусь свій пайок, то, може, завтра дадуть два. Там тоже люди. Проживете.

– Ма, я візьму твою фотографію. Дивитимусь на неї в тюрмі. Вона відвернулася до вікна.

– І ти нашу в кошельок положи, – продовжував я зі сльозою в голосі, – подивишся й згадаєш, шо в тебе були діти...

Вони помогли винести клунки, проводжали порадами:

– Ви ж одежі не роздавайте! Бо там не дадуть. Голі спатимете на плитах! Це вам не шорти за пів моєї зарплати спалить! Це вам не масло їсти ложками! Це вам не часи поламать. Там як поламаєте, то будете одроблять іще год у шахті!

– Ірку мою тоже зайдіть заберіть! Вона мені дома не нужна!

Перспектива сидіти в камері втрюх з Іркою трохи підняла нам дух.

– Ми навчимося красіво танцювать, і нам допоможуть утекти в Мексику! Або я напишу своїй бабушці в Коростень, і вона вже точно нас забере. Будем утрюх жить у Коростені. Бабушка нас не вижене! – щebetала Ірка, скидаючи свої пожитки в торбу.

На прощання ми перекинули відро з черешнями й потоптали-ся по них.

З Ірчиного під'їзду ми виходили жваво, але з кожним кроком моя впевненість в Ірці й успіхові її планів танула. Я погано собі уявляв, як зайду в міліцію й попрошуся в тюрму. Коли ми вже минали останні гойдалки, нас догнав материн голос:

– Ану йдіть сюди!

Чи біг я, чи летів – уже не згадаю...

2016

Дар'я ПАНЧЕНКО

(м. Верхньодніпровськ Дніпропетровської обл.)

Студентка магістратури факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, бакалавр вищої освіти за ОПП «Філологія (Українська мова і література)» (спеціалізація – «Літературно творчість»).

«Любов до літератури маю з дитинства, дякую за це бабусі. Я дуже любила читати, перечитала чи не всі книжки шкільної бібліотеки, а потім і міської, навіть стала “читачем року” серед однолітків міста. І до літературної творчості прийшла в шкільні роки – пробувала себе в художньому слові. У рідному письменстві особливий інтерес викликає творчість Ліни Костенко й новітня новелістика».

НА КОНВЕРТІ НЕМАЄ АДРЕСИ

«Цьогоріч мені виповниться 31. За таке не надто довге незалежне життя зі мною (кажу, як є) траплялося всього чималенько: були і радісні, і сумні миті. Ні, я ніколи не мріяла про щось захмарне й незвичне!.. Мені хотілося простих речей: свободи, стабільного майбутнього, розвиватися й ставати кращою версією свого “я”, утілювати мрії в реальність, бути справедливою та щирою, бути гарною мамою й відчувати щастя. Крок за кроком я наближалася до своєї мети... Звісно, нічого не дається легко. Але трапилося те, що збило мене з ніг. На мене напали!

Бракне слів у моїй мові, щоб хоч якось описати жах, біль, обурення, гнів, абсурдність того, що сталося. Кровожерна дика сусідка напала на мене на очах усього світу – і я на короткий мент мовби втратила тяму. Убиває моїх дітей, знищує мої міста, краде й знущається, над усе прагне роздерти мене на шмаття, перетворити в попіл. Виявляється, цей “милосердний” крок вона зробила, щоб “урятувати” мене!?. Моє протистояння з цією божевільною триває вже майже 80 днів, і я точно знаю, що вистою, бо маю те, про що їй можна лише мріяти...

Я чую ваші голоси. Усіх і кожного. Я бачу, як ви щодня робите можливе й неможливе для того, щоб ця боротьба закінчилася моєю перемогою. Я дякую всім, хто в серці має місце для мене. Я відчуваю вашу силу, бо те, що ви нині зносите, нестерпно болюче, але ви продовжуєте жити, а тому живу і я.

Не хотіла такого майбутнього для вас! Прикро, що долі моїх

синів і дочок ламає цей скажений час і я не завжди можу захистити... Усе, чим обдарувала мене природа, я з радістю віддала вам, бо зичила щастя. І знаю, що ми ще його здобудемо. “Коли настане день, закінчиться війна...” Це вже будуть не лише рядки з пісні “Океану Ельзи”, а довгождана дійсність, початок нового життя. Я впевнена, що воно буде щасливим.

Дякую вам, мої діти, бо ви тримаєтеся мужньо, зберігаєте віру й невтомно боретеся разом зі мною. Мені справді поталанило мати таку родину, бо ви надзвичайні. Тільки прошу: бережіть себе! Не відкладайте життя на потім, адже воно таке прекрасне й коротке. Так, війна вдерлася до нашого будинку, одібрала спокій і випробовує наш дух на стійкість. Будьте ж сильними, і я буду разом із вами.

Пишаюся вами! Зроблю все, щоб вас не підвести. Тримаймося!»

Україна загорнула маленький аркуш паперу, поклала його в конверт і кинула в поштову скриньку. Вона не знала напевне, хто отримає цей лист, але їй, безсумнівно, стало легше, адже хоч хтось із її дітей дізнається, що вона відчуває, її обов’язково почують....

Упевнено покрокувала вулицею. Не до сховку, глухого кута. До перемоги!

14.04.2022

Вікторія ПАЩЕНКО
(м. Полтава)

Філологиня, краєзнавиця, провідна наукова співробітниця Полтавського літературно-меморіального музею Панаса Мирного.

Народилася 25 червня 1969 р. в м. Полтаві. Закінчила Полтавський державний педагогічний інститут імені В. Г. Короленка й аспірантуру при Харківському національному університеті імені В. Н. Каразіна. У 1991–2000 рр. викладала на кафедрі української мови в Полтавському педуніверситеті. Понад двадцять років працює в музеї Панаса Мирного. Авторка майже 90 наукових і публіцистичних статей, книг, путівників, брошур, присвячених історії музею та маловідомим сторінкам життя класика української літератури.

ОСТАРБАЙТЕРИ. ІСТОРІЯ ОДНІЄЇ ДІВЧИНИ

18 січня – День пам'яті з приводу трагічних роковин початку примусового вивезення українців у Німеччину

Підневільна робітниця

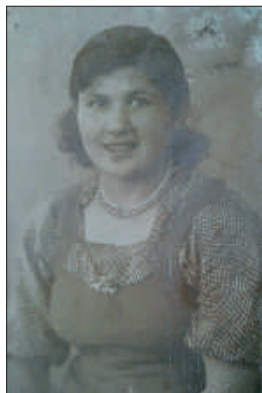
Моя бабуся Ольга Борисівна Шейко, 1924 року народження, була вивезена до Німеччини в травні 1942-го із села Винюминівки Чутівського району Полтавської області в містечко Работрат поблизу Ойпена. Ще довго її мати Параска Іванівна щовечора виходила в степ і гукала: «Олько! Олько!» Везли майбутніх остарбайтерів у занедбаних товарних вагонах. Після прибуття невільниця потрапила на роботу до фермера Йосефа Янсена й доглядала за худобою.

Родина бауера ставилася до української дівчини дуже добре, розуміла, що це також чиясь дитина. Йосеф Янсен мав дружину Лену й трьох дітей – Крістіана, Марію, БERTУ. Пані Лена по-ралася по господарству й готувала їсти. Пан Йосеф працював у полі. Робітниця Оля їла за одним столом із господарями. Дружина фермера дозволяла їй збирати фрукти в садку. Коли до Олі приходили в гості подруги-односелиці, то господиня завжди за-

прошувала їх до будинку, годувала, пригощала грушами. Якось німкенья дізналася, що Оля дуже любить квіти. Тоді вона купила насіння й відтоптала діляночку на своєму городі. Оля висіяла те насіння, а коли воно попроростало, виявилось, що то волошки, які нагадали їй рідне село. Це було великою радістю. Господиня турбувалася й про одяг для робітниці: часто купувала тканину для нового вбрання й водила Олю до кравчині. А ще моя бабуся готувала старшого сина фермера Крістіана (семи років) до школи, учила з ним букви, цифри, адже непогано знала німецьку мову. На вихідні дівчину відпускали провідати земляків. Господар завжди давав їй із собою якісь ліки в кишеню, щоб у разі чого казати поліцейським, нібито ходила в аптеку.

Але не всім примусово вивезеним українцям щастило потрапити на роботу до хороших людей. Відвідуючи подруг, які працювали на інших хазяїв, Оля стикалася з тим, що за цілий день

Землемоучительнице 1943 року
Оля М.
Віг час у Німеччині не забувайте
Напам'яті мамі і
Братки Нолі Віг
доньки і сестрички
Олі
Згадуйте, що
Народо
...любі мої діти
Будь в споминах
і моїх
не забувайте
Маму дитячі
і мамі
Кимар Така де
була Така і
Матуся і ба
моє пріє
іше рід
підрадіє
мне час б

їй не те що не запропонували поїсти, а й до будинку не пускали. У вихідний деякі господарі не годували навіть своїх робітниць. Йосеф Янсен не раз ходив «з'ясовувати стосунки» до сусідів, мовляв, як же так, чужа дитина весь день перебуває в тебе у дворі, а її жодного разу не нагодували...

Згадувала бабуся й трагічні випадки. В Ойпен надійшов лист зі звісткою про смерть на фабриці односельці Олександри Богодайко.

Місцеві хлопці запрошували Олю до себе додому слухати «заборонене радіо», а самі бігали із собакою навколо будинку й стерегли, щоб їх не застали за цим заняттям дорослі.

Звільнили остарбайтерів американські війська. Прощаючись, хазяйка Лена Янсен подарувала Олі золотий годинник і багато різного одягу. Потім бабусю переправили до Франції. А вже звідти в липні 1945 року вона повернулася в рідне село. Але хати спалили німці, коли відступали: довелося жити в погребі.

Зустрічі в Україні

У серпні 2011 року вісім членів громадської організації «Пам'ять заради майбутнього» (заснована 1995 року, голова правління – доктор Бернхард Шмідт) у рамках проекту зустрічей та примирення здійснили подорож в Україну, щоб відвідати колишніх депортованих на примусові роботи в Німеччину. Для них влаштували зустріч у Полтавській обласній раді, провели екскурсію містом. А потім гості з Німеччини завітали додому до моєї бабусі, яка тоді проживала в Полтаві у своєї доньки.

Д-р Б. Шмідт розповів про свою організацію, яка вже багато років працює задля збереження пам'яті про невинних жертв нацистського терору й беззаконня. Він подарував бабусі книгу «Мерс под знаком свастики», де описані долі підневільних робітників із колишнього СРСР, Польщі, Нідерландів, які працювали на промислових підприємствах, шахтах і в сільському господарстві Німеччини. Б. Шмідт щиро зізнався, як утішений тим, що на зустріч прийшли чотири покоління родини Шейків-Пашенків: моя бабуся Ольга Шейко, її донька Валентина Пашенко, я (онучка) і правнучка Марина.

А навесні 2018 року група з одинадцяти осіб здійснила ще один візит в Україну, щоб узяти участь у низці зустрічей. 28 березня наші добрі знайомі завітали до Полтави. Було багато спогадів... Такі зустрічі важливі, адже вони застерігають нас і майбутні покоління від того, щоб страшні злочини коли-небудь повторилися.

Подорож до Німеччини

У квітні 2016 року на запрошення організації «Пам'ять заради майбутнього» десять осіб із різних міст України здійснили подорож до Німеччини. У складі групи – нащадки колишніх примусових робітників, що в роки війни були вивезені до Німеччини. Серед них була й донька Ольги Борисівни Шейко, а моя мама – Валентина Пашенко.

25 квітня відбувся офіційний прийом у Ратуші міста Мьорса, зустріч із бургомістром – паном Крістофом Фляйшгауером. Міський голова подякував гостям за те, що вони відважилися на цей візит: «Я дуже радий, що, незважаючи на темне минуле, ви

протягаєте нам руку. Робота цієї громадської організації є найкращим прикладом того, що, попри сумні часи в минулому, ми можемо жити в мирі та злагоді».

Упродовж тижня було багато екскурсій різними містами Німеччини. Гості зустрічалися з учнями кількох гімназій і шкіл Мьорса та його передмість. Вони розповідали дітям про долі своїх родичів, про сьогоденне життя в Україні. «Ми намагалися розповісти, яке лихо приносить із собою війна», – говорила одна з учасниць групи. Під час заходів у школах гості закликали до миру й толерантності.

Після таких зустрічей молода вчителька історії написала до організації «Пам'ять заради майбутнього»: «...Хочу щиро подякувати за сьогоднішній візит очевидців до нашої школи! Те, про що ми сьогодні дізналися, було дуже зворушливе та надзвичайно цікаве. Без відповіді не залишилося жодне питання. Сьогодні ми

дізналися про часи націонал-соціалізму з перших вуст, мали можливість доторкнутися до цієї теми так близько, як ніколи раніше, і це через 70 років після тих подій. Я вважаю, що цей візит для усіх нас є чимось особливим та надзвичайним, таким він залишиться в нашій пам'яті».

Українці вшанували пам'ять жертв Другої світової війни, відвідавши цвинтарі «Ломаннсхайде» та «Меербек», де поховані наші земляки.

Гостям з України показували шахти, заводи, де колись працювали їхні батьки. А мою маму повезли аж у Бельгію. Виявилось, що місто Ойпен, де працювала бабуся, зараз знаходиться в Бельгії. Саме там відбулася особливо зворушлива зустріч із сином бауера Крістіаном. Від часів війни зберігся будинок фермера та сарай. Коли мама зайшла на подвір'я, то почала чомусь плакати. Назустріч вийшов Крістіан (під час війни йому було 7 років, це саме його Оля готувала до школи) і, вказавши на маму, назвав її Олею (бо схожа на бабусю). Мама привезла з собою фотокартки часів війни, на яких Оля, хазяйка Лена Янсен, маленькі Крістіан, Марія, Берта. У Крістіана ці фото не збереглися, тому мама подарувала йому їх фотокопії. А ще привезла цій родині українські солодощі та книги й листівки про Полтаву.

Для мами це була незабутня подорож. Від усієї родини хочу подякувати громадській організації «Пам'ять заради майбутнього», яка зробила значний внесок у справу розвитку взаєморозуміння між народами та збереження пам'яті про жертв нацизму.

Мирослава РОГОВА

(с. Устимівка Кременчуцького р-ну Полтавської обл.)

Студентка третього курсу факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, майбутня вчителька української мови й літератури, англійської мови й зарубіжної літератури. «Українка від першого до останнього подиху», – як говорить сама про себе.

ПОВОЖАТИЙ

Привіт? Нарешті! Та подивись на мене. Подивись на свою ліву руку. Так, це я – синій клопоть на твоєму плечі. Узагалі, скотч пакувальний, але наразі – мобілізований. Ходжу з тобою день за днем попід звуки канонад. Хвилююся.

Ти не подумай, я не скаржуся. Просто вражений: ніколи не міг подумати, що стану військовим. В інший час я міг би допомагати пакувати речі... Запилюжені книги з пожовклими сторінками, старий одяг із дірками й плямами від фарби, стоптане до неймовірного дитяче взуття... І безліч «дорослого» непотребу, що не дає розпрощатися з тяжким минулим... Жаль.

Згадую, що Сковорода казав: «Роби те, до чого народжений». Я й роблю: служу ідеї та матінці волі. І ще хіба тобі. Роками лежачи на полиці в гаражі, шукав шляху до світла. Затамовував подих після кожного повороту ключа. І ось ти прийшов по мене... Гірка наша зустріч.

Уже збився з ліку, коли зрісся з тобою, пригорнувся до тремтливої вени. Із кожним днем усотую все більше пилу, попелу, болю й сліз. Авжеж, я знаю смак твоїх сліз. Знаю... бачу, що вони таять у собі. Лише зі мною ти, гордий, можеш розділити їх, тож вип'ю гіркої до дна. Удячний...

Знаєш, бачу дивні сни. І раніше бачив, але зараз вони змішалися з твоїми, як сіль із перцем – начебто різні, але вже нероздільні. Болить за тебе... Тепер уже сняться не слоники, гірки й сміх однокласниці – а морок, спалах, дикий свист і раптовий

поштовх у груди. Ти кидаєшся, намагаєшся привести дихання до норми й міцніше стискаєш зброю в похололих кінцівках. Спокійно, я поруч. Повір, нині я захисник. Нині я тягну твої пальці до нового магазину, я судомлю руку, щоб не тремтів приціл, я підводжу долоню, щоб прикрити обвітрені очі від вибуху. У мене нема страху. І це завдяки тобі.

Не хотів засмучувати, але твій вірний товариш трохи поранений. Ось тут, знизу. Коли? А в тому домі, де ти читав Багряного. Точніше, із десятків облизаних вогнем сторінок, що вціліли. Пам'ятаєш, як нас там накрили й ми скривавленими вустами молили до Бога? Але то вже минуло. Не хвилюйся, дійдемо ще до переможного кінця. Разом.

Пам'ятаєш нашу Золотавку? Як через її сонячну посмішку тремтіли коліна й збивало подих? Знаю, що думаєш про неї... І вона думає. Особливо коли оглянеться й краєм ока зачепиться за свою жовту пов'язку. На тій же ж тендітній, але рішучій ручці. Їй важко, але ця дівчача хоробра й міцна, мов криця. Ще зовсім трохи – і дихатиме наше дівчаче п'яним запахом Волі. Чаруючо-весняним духом, вибореним в'язкими муками й нашою монументальною незламністю. А тоді... будете вкупочці: спершу на сторіччя, а далі – навіки.

Синій. Жовтий. Вільний!

Олена РОЗКОЛОТЬКО (БІЛИК)
(м. Полтава)

Письменниця, педагогиня. Народилася 20 вересня 1996 р. в с. Стрхівці на Хмельниччині, закінчила місцеву ЗОШ І-ІІ ст., а згодом Полтавську гімназію № 6. Випусниця факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2018), магістр середньої освіти за спеціальністю «Українська мова і література».

Пише поезію та прозу з дитинства. 2007 р. дебютувала збіркою віршів і казок «Перший колосок». Згодом друкувалася в періодиці, колективних молодіжних виданнях, має наукові публікації. Учасниця й дипломантка низки літературних конкурсів, зокрема «Пам'ятати не можна забути» (Полтава, 2012), «Собори душ своїх бережіть» (Полтава, 2013), «Які вони – славні доньки Полтави?» (Полтава, 2015) тощо. Зі своєю другою збіркою віршів та есе «Мить у лабіринті» (2013) стала переможницею (диплом ІІ ступеня) ІІІ етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України (секція «Літературно творчість», Київ, 2013).

* * *

Риби, і рухи, і білі мальовані персні...
Золотом литі оправи й дзвінки циферблати...
Люди, човни і дороги, запалені в вересні,
Двері в стіні, і палати, палати, палати...

Йти, мандрувати, спіраллю вкрутитись у мури...
Бігти за Голосом, світла триматися оком...
В цьому театрі і досі – все маски й котурни?!
Але доволі! Поріг. Лабіринт за півкроку.

Блимати, сяяти, пломенем братись, палати...
Вічно горіти – за те, що кортіло з'явитись,
Шати чуттів одягнути і світ зсередини пізнати...
Страшно? Нема вороття. Тільки мить помолитись!..

* * *

Моє майбутнє проступа переді мною.
Що(мого)кроку наближається мета.
І вже минулого – за рогом, за горою –
Не впізнаю в цих непізнаваних містах.

Уже відомо, хто зі мною буде
Стрічати разом (коли раптом) Судний день.
...В жури обіймах – вічне й перебуде,
Тривожний сон краде слова з пісень...

А потяг мчить удаль, немов шаленець.
Хатки не мріють, а мигтять, мов тіні.
Страшна краса – у ритмі, танці, веремії!
Давно її я не торкалась оком, серцем...

Я відчуваю мій легенький вітер.
І моє листя шелепоче під ногами.
Усе навколо незбагненно справжнє, рідне...
Я нині вдома. Я на ганку біля брами.

* * *

Упав мій сніг, і запах апельсинний
Іде від нього і товче у шибку.
Спускається додолу вечір синій,
Матуся докладає дров у грубку...

Рипить надворі в батька під ногами,
Скриплять старезні ясени крислаті...
Мого дитинства спогад довгожданий!
Упав мій сніг... і проситься до хати.

* * *

Так треба літа, щоб нарешті зігрітись.
Щоб птахом у небо – і якомога вдаль...
Обпікати шкіру в сонячних променях,
Танути у водах, мов сніг на долоні...

Тоді я буду вдосвіта вставати,
Щоб лиш побачити – сходить сонце...
Тоді я буду лягати пізно,
В багатті ловитиму іскрини дня...
Для цього буде останнє літо.
І перше кохання. І вічна любов.

ТАНЦЮЮТЬ ТІНІ...

Танцюють тіні на стіні,
Немовби спомини про літо:
О, як багато пережито, –
Тепер усе б убгати в дні.

Полиця – «Радість і жура»,
Полиця на «Любов-розлуку»...
Одна – на щастя, п'ять – на муку.
...Шукає нить веретена...

А Мойра все снує й снує...
«Мандруймо! В'яжеться довіку!
Ще поки розмах в крилах є,
Ще поки не вчуваєм віку!..»

Тремтять зіглілі силуети
У нескінченнім піруеті
І все шукають соломину,
Щоб повернутись на хвилину.

ГЛОСА

Диптих

1

О, свідомосте, сповнена чар,
Смолоскипом гори вдалині,
Несвідомо, нестримно прав
Моїм серцем і духом моїм.
Дай одвічно терпкі слова,
І ці погляди ніжно-п'яні,
Цей кульгаво-щасливий стан,
Щоб лишатись лише на грані...
Мрії-зорі – близькі і теплі,
Починання до починань...
Я готова життя терпнуть

За солодкий настій зі знань.
Я готова навек забути,
Мов безвільна, лиш дай світла.
Щоб душа не посміла зігнутись,
Щоб вона горіла і квітла.

2

О Небо, дякую за мить!
За усмішки близьких і дальніх,
За буйний вітер, що не спить,
За вечір, ніч, промінчик ранній.
За зустріч дня, за тихі зорі,
За радість, сум і навіть муку,
І за кохання, й за розлуку,
І за буденне, й неозоре.
За кожен подих, порух, гомін.
За те, що знаю й відчуваю.
За те, чому й ім'я немає,
За цей святий одвічний спомин.

Оксана РУДИЧ
(м. Полтава)

Письменниця, науковка, педагогиня, викладачка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Караленка, авторка багатьох наукових публікацій, учасниця й менеджерка міжнародних проєктів, пов'язаних із технологіями використання художньої літератури в навчально-виховному процесі.

Із поезією та прозою друкувалися в періодичному виданні «Слово», альманасі «Рідний край», на інтернет-платформах «Поетичні майстерні» й «Клуб поезії». Співаторка збірки літературних творів «Exit» (2012).

Ініціаторка й організаторка свята аматорської поетичної творчості «Повінь душі», співорганізатора поетично-мистецьких заходів «Мелодії лихоліть», «Перехрестя», «Стежками легенди», «Місяць у повні».

ВІЙНА ЯК ПОЕЗІЯ

* * *

Ця війна –
мов паноптикум душ оголених,
де належиться толерувати
різну бридоту у формаліні.
Вважай, тобі пощастило,
якщо мусив її дослідити тільки на позір.
Значно гірше,
коли, зваблений пружністю теплого тіла,
ти раптово наскочив
на відсутність (бодай хоч якоїсь) емпатії
на вигляд рук ачи ніг одірваних,
на крик, котрий свідчить
не так про нестерпність болю,
як про його безмежність.
І отут ти таки розумієш,
що в цих війнах свідомості
офіційна статистика втрат
геть не відповідає дійсності.

Мусив би був зловтішатися,
та натомість скрушно хита головою
вже й сам Лукавий...

2015

* * *

Мій дід покійний якось кречав:
«Миле діло – вставні зуби:
помив, поклав у стакан – і вже не болять».
Так, за браком мозку,
у дзвінко-порожній твій черепок
безперешкодно втрапляли б
стигло-гарячі серпневі зорі,
сонний шурхіт сухого листя,
прілий присмак нового вересня
у перших глибоких ковтках ночі
і штучне ліхтарне тепло,
яке нас, мов метеликів,
вабить над столиками у кав'ярнях.
А так малодосліджені нетрі сірої речовини
ховають лиш безмір образів,
переважно червоних і чорних
(як на тім рушнику);
вони мало чим схожі на квіти,
проте всіх їх гаптовано хрестиком...
І над ними зорями сходять
карі, сірі, зелені гарячі сонця,
обмежені розрізом балаклав...
Їх ні оминуть, ні забудь, ні розлюбити...

2014

* * *

Чи є де кінець оцим рікам кривавим?
Із чим же межують оці океани сліз?
З летаргійним сном ідіотів,
що пентхаусів вікна скляні
вважають надійною твердю?
З фригідністю фюрерів, здатних
годувати ідею
десятками тисяч чужих дітей?
Чи усю цю солону вологу
всотає грузька біомаса,
короткозоро мружачись
в світлі блакитних екранів?
Вона здатна відчути лиш вістря пружин,
перевертаючись на диванах...
Дійсну ціну кожній краплині
цієї пекучої речовини
знають лиш ті, що на гребені хвилі
поміж небом та пеклом
довіриливо дивляться в очі
Збирачеві Достиглих Душ.
Їм не до дискусій: «Чи все те дарма?
Чого нам чекати – війни чи миру?»
Бо до Волі битих шляхів нема,
є звивисті стежки межі болю й віри,
на яких не народжується історія,
а вже оживає легенда.

2014

ЩЕ НЕ ПІЗНО ЛЮБИТИ

Ти вирішуєш сам – чим Господь притрусив Твою стежку:
снігом чи рунами.

І нехай це виходить за межі здорового глузду і звичні лекала,
та душа, попри болісний досвід, має лишатися юною,
аби ані вічність, ані шарпане тіло її на лякали.

2016

СИНУ!

Ти – єдине мірило моєї любові!
Не карати, не унції, не мегагерци!
В твоїх темних судинах – ріки моєї крові,
що ритмічно гойдають твоє полохливе серце.

Ти просто відчуй це – і попри зради і втрати –
ці ріки брунатні нестимуть тебе білим світом.
О, Ти ще побачиш, на що Твоє серце здатне!
Як щиро і віддано може й воно любити!

2017

ЛИСТОК

Тобі й не снилось,
як зорі серпневі згоряли до тла.
Мені лишилась
лише зола.
Листок золотий, що в долоні бринить,
вітер осінній гойдає.
В холодній блакиті він зникне за мить.
І я його відпускаю.
За небокраєм,
напевно, щось бачить він з висоти.
Того не знаєм:
ні я, ні ти.
Хоч як би хотіла спинити цю мить, –
та тільки так не буває.
Не озирайся. Мені відболить.
Іди, доки я відпускаю!

2018

ДЕ ТИ?

Це місто – п'яне, це місто – сонне.
І ти і я – застигли в бетоні.
Між нас – ліхтарі, між нас антени,
і сні, що чатують по закутках темних.

Асфальтні ріки, човни маршрутки,
клумб-острівів запарошене хутро.
І де шукати того хлопчину
з глибокими, люблячими очима?

2018

НИВА

Моя тривого невситима,
Мій смутку, сповнений надії!..
Жнива справляє Той, Хто Сіє,
Ми ж відбуваєм весни й зими.

Що більше років – більше болю,
Ще більше спогадів і снів,
Ще більш пекучої любові
Зросте в чистилищі ланів.

Гіркі і радісні хвилини
Згубились в мерехтінні дат.
Ота любов – і є єдине,
Що нас примушує зростати.

2019

ГЛИБИНИ

Це тремтіння душі,
мов метелика
над небезпечною свічкою...

Цей холод у пальцях,
ця скутість
(колись легкоплинних) думок...

Коли вже
ні сказати, ні писати...
Просто боляче.
Просто нічого.

І видається
нестерпно-невчасним
кожен крок і ковток.

Здається,
межу вже перейдено,
ще трохи емоцій
– і світло.

В глибинах
жаского тунелю
і вже поза межами часу.

Заплющувеш очі.
Розплющувеш –
знову посеред літа,
посеред ранку і болю,
просто посеред фрази.

І відчуваєш,
що досі нічого не знала
про власну душу,
муровану
з чогось міцного й холодного,
наче каміння.

Вона тут спинилась.
Лежить.

І не маю я чим її зрушити.
Неначе
усі жалі світу
злились в океан
у її глибинах.
2019

ПОЧАТОК

Всесвіту таріль весняна,
чисто вмивана дощем,
Небо в хмарах полотняних
нахилилось над хрущем!..

Стільки запахів у листі,
стільки соковитих фарб
крізь бетонні лики міста
мироточать на бульвар.

Сходить тісто у макітрі
із моїх надій і снів.
Наберу в легені вітру
й причащуся од весни!

2018

Наталка СІРОБАБ
(м. Полтава)

Журналістка полтавського видання «Kolb.news» та всеукраїнського порталу «Povaha.org.ua», членкиня Національної спілки журналістів України, педагогиня. Народилася в селі Дібрівці Миргородського району Полтавської області. Закінчила факультет філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Випускниця двох гендерних медіашкіл Волинського прес-клубу (Київ, 2019) та Школи демократії (Полтава, 2020), переможниця програми «Молодь змінить Україну. Полтавщина» Фонду родини Богдана Гаврилишина (2020). Основний предмет її журналістських досліджень – гендерна рівність та права жінок в Україні, з-поміж тем – сексуальне насильство у війську, жінки на війні, порушення прав людей, які живуть із ВІЛ.

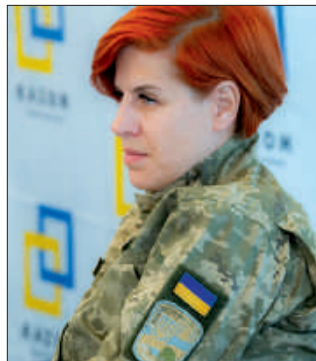
СНАЙПЕРКА ЮЛІЯ МАТВІЄНКО («БІЛКА»): «МЕНІ ДУЖЕ ЗАХОТИЛОСЯ СТАТИ ТІЄЮ, КОГО Б НАШ ВОРОГ БОЯВСЯ»

«Povaha.org.ua», 25.03.2020 р. Фото надані Ю. Матвієнко

Із кого виходять кращі снайпери: із чоловіків чи жінок, чи досі збереглося упереджене ставлення до дівчат в українській армії та за яких умов не натиснула б на спусковий гачок, – про це запорізька снайперка Юлія Матвієнко розповіла в інтерв'ю «Повазі».

– Ким Ви працювали до війни та як потрапили в зону АТО (тепер – ООС)?

– До війни я працювала товарознавцем, за освітою економістка – абсолютно цивільна професія. Раніше ніколи не мала нічого спільного зі зброєю. Увесь час працювала, інколи навіть дві роботи було. У мене двоє дітей, то я навіть у декретну відпустку не ходила. А восени 2013-го пішла з роботи, щоб побути з дітьми. Навантаження в школі зросло, і я вирішила зробити перерву.

Ця перерва скінчилася, коли розпочався Майдан, а згодом – війна.

2014 року до нас у Запоріжжя привезли ховати першого загиблого – кадрового офіцера-прикордонника. Для мене це було першим шоком, адже одне – коли ти дивишся по телевізору, інша річ – коли бачиш це на власні очі й розумієш, що війна вже в тебе вдома. Тоді я знайшла волонтерів у фейсбуці й сказала, що не можу залишатися вдома й просто дивитися телевізор, а хочу бути корисною. Ми разом збирали допомогу й відвозили на передову. У серпні 2014-го величезна кількість наших хлопців загинула в Іловайську, Старобешевому, Амвросіївці, коли через кордон ішла російська армія. У селищі міського типу Розівка Запорізької області працював польовий шпиталь, і багато загиблих надходило в наш морг.

До нас, волонтерів, почали звертатися по допомогу батьки зниклих безвісти. Ми збирали інформацію про бійців, запитували про них у поранених, солдатів, які вийшли з полону, тощо. А у вересні в Запоріжжі сформували добровольчий батальйон територіальної оборони. Спочатку підрозділ мав не меті охороняти рубежі міста, а в жовтні його відправили на передову в Авдіївку. Уже тоді було зрозуміло, що найкращий спосіб боронити кордони міста й області – це не допустити сюди війну. Хлопці пішли на передову, а з волонтерів залишилися практично самі дівчата. А потім було Дебальцеве, і знову почалися дзвінки рідних, пошуки загиблих...

Тоді усвідомила, що скільки б ми допомоги не зібрали, оптики, одягу, спорядження, ми все одно ховаємо хлопців. І єдине, що я можу зробити, – стати у стрій разом із ними. Саме тоді командир нашого батальйону розповідав, що з боку Широкиного зайшли російські снайпери й наші бійці їх остерігаються. І мені дуже захотілося стати тією, кого б наш ворог боявся.

– Знаю, що снайперів не беруть у полон, а відразу вбивають. Щоб виконувати таку роботу, треба бути досить відчайдушною особою...

– У полон ми не збиралися. Мали чітке розуміння й мотивацію, що хочемо робити. Коли ми прийшли, 2015 року, нам дали пістолети. Це додаткова зброя снайпера, яка в складній ситуації дуже не допоможе, але застрелитися можна, як нам казали. Ді-

вчатам нашої професії категорично в полон не можна, і ми це знали. Окрім того, я б не залишила дітей заради іншої спеціалізації, кухарки чи навіть медика, і збиралася бути лише снайперкою.

– Чи були загалом якісь перешкоди, щоб стати снайперкою? Як на це відреагувало командування? Як чоловіки в армії ставляться до того, що снайпер – жінка?

– Ми привезли допомогу в Широкине, і я поговорила з комбатом. Раніше він був керівником штабу запорізької самооборони й знав мене ще з 2014 року як волонтерку, знав мій характер. Я дуже вдячна, що він у мене повірив. Він дав тоді відношення в батальйон. Тоді, звісно, дівчатам ще не можна було обіймати бойові посади, тому дозвіл у мене був на «2-й номер на ДШК», тобто помічниця того, хто заряджає. Навіть такий документ у штабі не хотіли давати, доки комбат не пішов і сам не з'ясував, що, справді, дівчатам таки можна. Багато чоловіків йому говорили: «Не бери, ти що, від баб самі проблеми». Навіть розвідники, яких я дуже поважаю, категорично не хотіли нас бачити на війні, хоча ми товаришували ще з часу, як я була волонтеркою. Пам'ятаю, начальник розвідки кричав мені в Широкиному, що я копатиму окоп, стоячи метрів три завглибшки, а зброї він мені ніколи в житті не дасть. Але все-таки я ще з однією дівчиною взяла відношення. Це був березень 2015-го, тоді не треба було їхати в «учебку». У військкоматі на нас подивилися, як на божевільних. Але ми пройшли комісію й підписали контракт.

– Ви сказали, що не працювали зі зброєю до війни. Вас навчали вже безпосередньо в армії й чи охоче вчили?

– На ППД (пункт постійної дислокації. – Н. С.) ми проходили півтора місяця навчання. Грубо кажучи, це скорочений варіант строкової служби. Тут нам теж дуже «пощастило», адже нас зустрів заступник командира батальйону полковник Поляков, якого я ненавиділа всі ці півтора місяця. Він улаштував нам справжню строкову службу. Заступник командира насправді дуже добра людина, але офіцер міцного гарту. Він був категорично проти жінок на війні й робив усе можливе, щоб ми туди не потрапили. Усі нормативи ми склали за тиждень. Сьогодні ти, до прикладу, побачила автомат, а через три години маєш на швидкість скласти й розібрати його. Біг на сто метрів, подолання смуги перешкод, копання окопів, незважаючи на жодні погодні умови, тощо. Ішов

дош, ми в багнюці рили ті окопи, наші руки були стерті до крові. Ми пішли в намет до медиків, украли бинти, замотали ними руки й копали далі, адже ми дівчата й можемо.

– **Тобто воювали на два фронти...**

– Тепер товариш полковник телефонує мені й вітає з кожним святом. Згодом він зізнався, що дуже не хотів, щоб дівчата йшли на війну, і, як люблячий батько, із нас так знущався. Але ми довели, що можемо, і в середині травня 2015 року вирушили на Широкине, Гнучове, Талаківку. Уже туди прибули інструктори, які в 20-кілометровій зоні від передової навчали нас безпосередньо снайпінгу. І тут та сама історія була: якщо хлопцям щось прощали, то нам спуску не давали. Ми тренувалися до знемоги, подекуди навіть непритомніли на дистанціях. У нас у батальйоні були колишні афганці, які теж із любов'ю, але й із недовірою ставилися до того, що дівчата на війні. Напевне, до випадку, коли ми повернулися в дощ після кількох днів на полігоні, мокрі та брудні. Після повзання по землі шкіра на ліктях та колінах повністю злізла. Ми повернулися й намазали рани зеленкою. А робити цього не можна, адже лікоть згинаєш, і це все наново тріскається. Тож ми намагалися не демонструвати, що нам боляче. Коли досвідчені бійці це побачили, вони зрозуміли, що відмовляти нас немає сенсу, натомість треба хоч якось допомогти, бо ми доходимо до самознищення.

– **Ви доглядали за зброєю самі, чи хтось інший чистив її й перевіряв на справність?**

– Ще під час навчання мені дали СВД (снайперська гвинтівка Драгунова. – *Н. С.*) і сказали: «Якщо хочеш бути снайперкою, здогадайся, як її розібрати. Через годину вона має бути почищена». І там не було «Google», щоб подивитися.

– **Коли відбувся Ваш перший бойовий вихід?**

– У першу ротацію нас працювати не випускали, бо ми навчалися. Приїздили інструктори, ми два тижні тренувалися. Потім була перерва два тижні, після якої вони знову поверталися. У вільний час ми заступали на пости, тобто відбували службу не як снайпери, а як звичайні піхотинці. Я вважаю, якщо людина вистрелила кілька разів із гвинтівки, то це ще не снайпер.

– Наскільки психологічно складно було влучати у свою першу мішень?

– Мені пощастило, уперше я мало що бачила. Ти знаєш одне: або втратити свого, або вистрелити, і навіть не думаєш... Я ладна була стріляти скільки потрібно, лише б мої повернулися живими. Тому якихось складнощів не було абсолютно. Навпаки: думаєш про те, що не маєш права схибити. Головна моя мета була – прийти на війну, щоб не ховати хлопців і змінити ситуацію на нашу користь.

– Ви говорили, що жінок-снайперів бояться більше. На Вашу думку, хто все-таки кращий у цій професії: жінки чи чоловіки?

– Є поняття «марксмен» – влучний стрілець – і «снайпер». І якщо марксмен просто добре стріляє, то снайпер – це ціла психологія. Він, як мисливець, може виходити один на один з іншим снайпером, улаштовувати пастки, коригувати вогонь, навіть не маючи гвинтівки, визначати, звідки працює противник, і попросити «старших братів» покарати його. Це все залежить від характеру. Чому я говорю «мисливець»? Бо треба обдурити. У жінок це трохи краще виходить, адже нас складно передбачити. Я завжди старалася поділитися своїми ідеями з хлопцями, і дуже часто це допомагало.

У чоловіків та жінок я виокремлюю дві відмінності. Перша – фізіологічна, і з цим погоджуються навіть наші інструктори. Якщо в чоловіків повне фізичне виснаження, їм потрібно зробити перерву й відпочити. У жінок же відкривається друге дихання, навіть якщо немає сили. Тобто ти непритомнієш, не розумієш, що відбувається навколо, раптом – приплив адреналіну, і ти вперто виконуєш далі завдання. Друга відмінність – психологічна. Чоловікам складно зрозуміти жінку і в мирному житті, а на війні – тим паче. А тут 90% успіху – передбачити дії противника. На жаль, нас навчали за однаковими підручниками ведення бойових дій. І з того боку прекрасно нас «читають». Вони зараз навіть вивчають тактику натівської армії, щоб так само можна було передбачити дії. Передбачити жінку неможливо. Саме тому нас і бояться.

– Але водночас існує стереотип, що жінки емоційніші і їм складніше сконцентруватися в екстремальних умовах. Із Вами траплялися ситуації на війні, коли емоції брали гору й заважали виконувати певне завдання?

– Мені траплялися емоційні не лише жінки, а й чоловіки. У книгах добре описано, кого з двох поранених за правилами треба евакуювати. А на практиці не можеш вибрати, от не можеш – і все... Це складно що чоловікам, що жінкам. Залишити когось, кого знав, але хто має менше шансів, ти не можеш. Я колись припустилася помилки – обрала найтяжчого. Поки прибула підмога, обійняла його й просто молилася. Із тактичного погляду це, звісно, неправильно, але інакше я б не змогла. На щастя, тоді всіх евакуювали. Пізніше довго аналізувала, чому я так учинила. У принципі, ми могли тоді всі загинути.

– Як загалом почуваетесь в армійському чоловічому середовищі? Чи були до Вас грубі прояви чоловічої уваги?

– До мене не було. Просто це ніби братство. Ти пліч-о-пліч із ними в сіру зону на бойові завдання ходиш, то й ставлення до тебе, відповідно, інше. Тебе бояться, адже ти принаймні вже вбивала. Може, тому дівчатам не дуже хотіли давати доступ до бойових спеціальностей. Коли в дівчат зброя в руках, у чоловіків зникають дурні думки.

– За яких умов Ви б не натиснули на спусковий гачок?

– Мені пощастило кілька разів... Хоча багато хто з цивільних каже: «Та чого? Стріляй! Це ж діти з іншої сторони». Не дай Бог комусь такого... Дуже часто ворог прикривається дітьми, і не завжди ти можеш вчасно це розгледіти. І тебе відділяють кілька мілісекунд і один міліметр від спускового гачка. Це було в Мар'їнці 2017 року. Мене кинуло в жар, я не встигла вистрелити. Просто відкинула гвинтівку, лежала й дякувала Богу, що не встигла. Не знаю, правильно це чи ні. Але мають же бути якісь принципи, ми ж маємо чимось від них відрізнитися. Напевне, комусь так не пощастило і хтось живе з цим тягарем.

– Чи не боїтеся афішувати, що були снайперкою, називати справжнє ім'я та прізвище, адже загалом така робота вимагає конфіденційності й це Ваша безпека насамперед?

– У мене був вибір, мовчати про це чи ні. 2017 року я погодилася взяти участь у зйомках фільму «Невидимий батальйон». За час війни зустрічала багатьох дівчат, які обіймали бойові посади, а в документах були на різних інших, небойових. І це несправедливо щодо них. Їм фактично все одно – лише б давали воюва-

ти. Але дівчата заслуговували на те, щоб стати видимими. Бо з цим усе дуже дивно. Жінки воювали і в Першу світову, і в Другу, робили це досить уміло: були льотчицями, снайперками. Коли приходить війна, то жінки йдуть і воюють, і роблять це не гірше за чоловіків. А коли війна закінчується, то всі кажуть: «Ні, це не жіноча справа, жінки не воювали». Тож я вирішила говорити.

– Наскільки мені відомо, Ви були в документах санітаркою, але отримували орден «За мужність» як снайперка.

– Так, я була санітаркою, а ще одна дівчина, яка отримала цю відзнаку, у документах значилася швачкою, хоча на практиці служила коригувальницею. Навесні 2016 року комбат зателефонував і повідомив, що треба їхати на нагородження. Я спочатку погодилася, а потім сказала, що не можу. Адже нашим загиблим ще не дали на той час відзнак, і це було несправедливо. Тоді комбат відповів, що він хлопців подав до нагороди, і якщо мені не все одно, то треба їхати й добитися цих відзнак для всіх. Тож я забрала ще одну дівчину з іншого батальйону, і ми потрапили на нагородження. Після церемонії Муженко (Головнокомандувач Збройних сил України із 3 липня 2014 до 21 травня 2019 року. – Н. С.) нас запросив до себе. Він пояснював, що за КЗпП жінкам

не можна піднімати понад чотирнадцять кілограмів, Міністерство охорони здоров'я забороняє, і що це незаконно – ставити нас на бойові посади. Він же не заперечує, що ми є. А нас багато, і він про це знає. На жаль, лише депутати можуть змінити українське законодавство й дати нам можливість бути тими, ким ми є. Насправді за це боролися не лише ми, це була велика адвокаційна кампанія багатьох громадських і міжнародних організацій, депутатів тощо. (Улітку 2016-го відбулися зміни в законодавстві й Міністерство оборони України дозволило жінкам обіймати бойові посади в армії. – Н. С.).

– Як на Вашу думку, чи змінилося в українській армії ставлення до жінок за п'ять років війни?

– Так. З'явилася повага, а також зник стереотип – якщо дівчинка, то нічого не можна робити. Зараз від жінок вимагають, і досить-таки багато, як і від чоловіків.

– Ви повернулися до мирного життя. Наскільки емоційно складно було адаптуватися на мирній території?

– Скажімо так, бійцям, які були на війні й повернулися, тяжче. Ми, напевне, обдурили хлопців, що вся країна їх підтримує й за них молиться. Намагалися показати, що вони важливі й потрібні, хоча самі часто зіштовхувалися з людською байдужістю. Я ж до того була волонтеркою, тому для мене не секрет, що багатьом начхати на війну.

Роблю все, що від мене залежить. Їздила в школи розповідати дітям про війну. Політики можуть змінюватися й переписувати підручники з історії, але правда залишається правдою. Головне – живі свідки, які можуть її розповісти. Поки вони живі, складно чорне назвати білим.

Я не маю завищених очікувань щодо патріотизму населення; повернулася й живу, як звичайна людина. І навіть якщо зі мною щось станеться, – нас багато, «білок» на фронті тисячі...

P. S.

2022 року, у перші дні повномасштабного вторгнення російських військ, Юлія Матвієнко пішла боронити Батьківщину в лавах територіальної оборони Запорізької області. На фронт поїхати бійчиня зараз не може, адже виховує двох малих дітей. Нині воює її чоловік, а «Білка» активно «волонтерить».

УЧИТЕЛЬКА-ВОЛОНТЕРКА: «Я ЗА ВСЕ ЖИТТЯ, НАПЕВНЕ, СТІЛЬКИ НЕ ДЯКУВАЛА ЛЮДЯМ, ЯК ЗА ЦЕЙ ЧАС»

«Kolo.news», 24.04.2022 р. Фото з архіву Віри Павленко

Із початком російського вторгнення вся Україна перетворилася на єдиний фронт, який системно протистойть ворогові. Кожен громадянин і громадянка, які не на передовій, міцно тримають тил і разом наближають Перемогу. У селі Дібрівці Миргородського району Полтавської області люди – не покладаючи рук від самого початку повномасштабної війни – працюють, щоб забезпечити потреби армії й територіальної оборони.

Місцева вчителька історії Віра Павленко долучалася до волонтерства ще з 2014 року. На її заклик робити щось для Перемоги цього разу відгукнулося чимало односельців.

– У перші два дні відчувався якийсь ступор, складно було усвідомити, що розпочалася повномасштабна війна. А потім з'явилося розуміння, що назад уже нічого не повернеться. Пішов зовсім інший відлік часу, і приблизно на третій день війни я зрозуміла, що потрібно щось робити, – каже волонтерка.

Віра Андріївна побачила оголошення в соцмережах. Миргородські добровільці шукали тканину для виготовлення маскувальних сіток. 26 лютого вчителька створила чат для місцевих жителів, у якому закликала односельців та односелиць приносити матеріали.

– Перше, що ми почали робити, – шукали тканину для плетіння сіток та самі сітки. А потім пішло-поїхало... На початку війни потрібно було все, і в мене в квартирі був склад усього. Коли долучилася ще одна односельчанка Наталія Лукашевич, стало трохи простіше, – розповідає вчителька.

Волонтери й волонтерки, із якими Віра Андріївна контактувала ще з 2014 року, повідомляли про потреби армії й тероборони.

– Ми почали зідзвонюватися й визначати, що потрібно першочергово. Розділили трохи роботу. Наприклад, сітки плели в Миргороді, ми надавали лише матеріал.

Люди ж із села несли все: одяг для військових, ліки, оптику тощо.

Коли з'явилися формування територіальної оборони, місцеві мешканці почали збирати кошти, щоб забезпечити хлопців та дівчат речами першої потреби, починаючи від білизни й закінчуючи посудом.

Пізніше постало питання харчування бійців на блокпостах. Зробити процес приготування їжі в селі більш організованим допомогли місцева адміністрація та керівництво школи.

На початку війни, коли їдальня ще не працювала, волонтеркам доводилося куховарити вдома. Спочатку місцеві жінки готували їжу для миргородської територіальної оборони. Там потрібно було годувати багато людей, і міська кухня не встигала все робити. Сільські добровольці передавали туди і харчі, і продукти, а коли до допомоги долучилися інші села, готували вже для місцевого блокпосту.

– Дівчата ввечері смажили й випікали. Потім приїжджала машина, і ми відвозили все на кухню в тероборону. Або домовлялися, що сьогодні годує одна сім'я блокпост, а завтра інша. Але подеколи одночасно до хлопців із харчами

могли й три родини приїхати, не домовляючись. Ми зрозуміли, що це складно й неорганізовано. Тож коли директорка школи Лариса Олександрівна Гуржій запропонувала їдальню, щоб усе було компактно, стало набагато простіше, – каже Віра Андріївна. – Зараз наша кухня забезпечує триразове харчування. Хлопці на блокпостах задоволені, хвалять: «Ми тут їмо краще, ніж удома». На кухні жінки працюють щодня, без вихідних.

Також у цьому селі Миргородського району ліплять вареники, які входять до продуктових наборів. Пакунки з харчами під час зупинки евакуаційних потягів роздають на залізничному вокзалі переселенцям, які ідуть через Миргород.

У перші дні війни дві місцеві їдальні випікали хліб для військових. Усе село зносило старі форми для цього.

– Якийсь час дівчата кожного дня місили, пекли й передавали по 50 хлібин для армії, – розповідає Віра Павленко.

Згодом волонтери замислилися, як допомогти безпосередньо хлопцям та дівчатам на передовій, що туди можна передати.

– Окрім закуток тих овочів, які запасали наші господині на зиму, ми хотіли доставляти такі харчі, які можна було б відкрити й з'їсти не готуючи. Тож вирішили готувати тушкованку й каші та консервувати їх, – говорить волонтерка. – Наша односельчанка Наталія Лукашевич узяла налагодження цього процесу на себе. Щодня тут закладають партію, готують.

Місцеві закутки вже доправляли в Охтирку, Тростянець і під Харків. Спочатку волонтери намагалися записувати, скільки чого надіслати, але потім пішли такі масштаби, що люди вже втратили всьому лік.

– Лише в одній, передостанній, передачі поїхало понад 200 банок м'ясних консервів та каш. А загалом, якщо говорити про машини, завантажені спільно з миргородськими волонтерами, то це в тоннах рахуємо, – каже Віра Андріївна. – Усе, що хлопці просять, те й надсилаємо. Тютюн закупаємо й відправляємо відрами!

Для виготовлення консервів село все шукає самотужки: півлітрові банки зносять із дому, власним коштом закупають кришки.

– Нам дуже допомогла продукцією адміністрація підприємства, яке функціонує на базі села. Є місцеві, які постійно щось приносять. Траплялися такі випадки, що люди зарізали вдома поросля й усе віддали на переробку. Приватні підприємці, які торгують м'ясом на ринку, щоразу виділяють на консерви м'ясо й сало, – говорить волонтерка. – Деякі односельці завжди на зв'язку; місцева мешканка Ольга Зоріна відгукується на кожне прохання, що б не попросив, завжди намагається у всьому посприяти, каже: «Я хочу всім допомогти, мені нічого не шкода».

Віра Андріївна зауважує, що місцеві магазини теж завжди щось дають безкоштовно. Власниці сільських продуктових крамниць увесь час дають хліб на блокпост безплатно.

– Заходжу в магазин. Алла Борисенко (продавчиня) запитує: «Що потрібно?» – «Та хоч коробку якогось печива». Вона телефонує до власниці крамниці Наталії Долуди, і та каже: «Давай».

Про згуртованість

Село невелике, але кожен і кожна намагається долучитися й чимось пособити. Волонтери вже передавали допомогу на Харківщину, Миколаївщину тощо.

– Це навіть не стільки потреба допомоги, а більше бажання не залишитися на узбіччі. Адже в багатьох людей хтось служить у ЗСУ, теробороні. Це наш малесенький вклад, і практично з такого невеликого внеску кожного села формується велика система волонтерського руху, – каже Віра Андріївна.

Усі волонтерські процеси в селі зараз добре налагоджені.

Наприклад, місцева мешканка Тетяна Гнатенко вирішує логістичні питання, хто в який день розвозить продукцію на блокпости.

– Між собою ми визначаємо, хто відвезитиме зібрану продукцію в місто для відправлень, – розповідає вчителька. – Якщо раніше треба було шукати машину, щоб щось доправити, то зараз уже вранці односельці в чаті пишуть: «Я їду о 8.30 в місто. Що потрібно забрати?» Коли не ходили автобуси, повідомляли: «Їду з Миргорода. Кого забрати?», тобто почали підтримувати одне одного.

Віра Андріївна каже, що таким невеликим організаціям складно робити якісь глобальні речі, але на практиці волонтерам під силу дістати все. Найскладніший аспект у роботі добровольців – фінансовий.

– Мене вражають наші люди. Інколи здається, що певну річ чи матеріали відшукати вже неможливо, а односельці знаходять, витягують і приносять. У нас, українців, є такі запаси, і люди з ними розлучаються спокійно, – каже волонтерка. – Наприклад, Олександр Орел із нашого села майже кожного тижня приносить кошти й говорить: «Я не воюю, але працею й можу посприяти грошима. Хай вони допоможуть комусь іншому».

За словами вчительки, багатьох людей у селі вона відкрила для себе по-іншому. На початку її день складався з безлічі телефонних дзвінків із запитаннями, чим можна допомогти. «Алло, Віро Андріївно, що сьогодні робимо?» – «Треба тканину» – «Буде»; «У нас є м'ясо. Ви переробите?» – «Переробимо».

Місцеві мешканці не відмовляються працювати: перетерти 10 кілограмів моркви чи тонну м'яса переробити – їм усе під силу.

Виготовлення розвантажувальних жилетів

Коли тільки з'явилася територіальна оборона, місцеві жінки виготовляли навіть частину екіпірування для бійців.

– Хлопці скаржилися, що немає розвантажувальних жилетів, ріжки в кишнях носять. Ми порадилися, зібрали кошти й почали виготовляти. Ще так організовано в нас не шили. Миргородські волонтерки допомогли нам із викрійкою. Ми закупили фурнітуру, гумки, купили до них паски. Частину виготовляли миргородські швачки. А частина наших дівчат удома шила безпосередньо «розгрузки», а інша пришивала кнопки, – розповідає Віра Андріївна.

Виготовлення розвантажувальних жилетів – досить складна робота, якщо виконувати її вдома. Спеціального застосування, щоб забивати кнопки, майстрині не мали. На виготовлення одного жилету витрачали близько трьох-чотирьох

годин, але ніхто не відмовлявся шити. Екіпірування роздавали безкоштовно тим бійцям, які його потребували. Зараз «розгрузки» шиють спеціалізовані швейні майстерні, дістати жилети стало простіше.

Допомога внутрішньо переміщеним особам

У цьому селі Миргородського району зараз уже понад 100 переселенців, понад 30 із них – діти. Утім кількість людей, які вивалилися з пекла війни, постійно змінюється.

Місцеві жителі не залишаються осторонь і намагаються всіляко допомогти переселенцям: забезпечують житлом, приносять одяг, постільну білизну, меблі, техніку тощо.

– Волонтери з Миргорода передали продуктові набори, але це допомога адресна, лише сім'ям із дітьми до 3 років. Нам кілька разів привозили одяг та білизну, але багато всього й місцеві люди приносять, – говорить Віра Андріївна. – Одна наша жінка казала: «Я з дому вже

останню подушку віддала – переселенцям потрібніше».

До слова, ті, хто змушений виїздити із зони бойових дій, теж долучаються до місцевого волонтерського руху.

– Ми вже звикли бажати одне одному «тихої ночі» і багато дякувати, – розповідає вчителька. – Я за все життя, напевне, стільки не дякувала людям, як за цей час. Хочеться обійняти кожного й сказати: «Дякую за те, що ви такі класні, що це все робите». Без людей не було б нічого.

Уроки історії під час війни

На третьому тижні повномасштабної війни в українських школах відновили дистанційне навчання. І вчителі, і діти повернулися до освітнього процесу. Попри те, що Вірі Андріївні випала роль

основної комунікаційниці в сільській волонтерській групі, вона каже, що вдається поєднувати школу й добродійну діяльність, адже благодійну роботу вже розподілили й налагодили.

Наскільки стали іншими діти й дорослі під час війни, настільки змінилися й уроки історії.

– Указом Президента нам сказали розпочинати перший урок хвилиною мовчання. У мене урок історії. І що б я не розповідала, проводжу паралелі між минулим і сьогоднішнім. Говориш про Козаччину – порівнюєш із сучасністю. Діти стали доросліші, вони самі аналізують нинішню ситуацію, для них акценти вже розставлені інакше. Вони інколи ставлять такі дорослі запитання, на які складно відповісти. Дівчатка в 9 класі сказали: «Вони в нас забрали випускний», – розповідає вчителька.

Великдень для всіх

Напередодні Великодня з миргородського села поїхали паски до бійців та бійчинь. Адже, як кажуть волонтерки, свято й відчуття домашнього затишку мають бути цього дня в кожного.

– Передали бійцям смаколики, пасочки, дитячі малюнки та ще багато всього, щоб підтримати дух захисників та захисниць, – каже Віра Андріївна.

Мешканці села вірять у нашу перемогу й дуже чекають на неї.

– Усі налаштовані на перемогу. Скільки в нас буде сили, стільки й працюватимемо. Знаємо, що цим усе не завершиться й із закінченням війни потреба у волонтерській самоорганізації нікуди не зникне, – переконана Віра Павленко. – Зараз розуміємо, що використовуємо свій час

чи власні матеріальні надбання на користь країні, щоб ми перемогли. Українці як нація сьогодні взяли за руки для того, щоб вистояти.

Ольга СМОЛЬНИЦЬКА

(м. Буча, Київська обл. –
м. Івердон-ле-Бен, кантон Во, Швейцарія)

Письменниця, перекладачка, науковка, літературно критикиня, членкиня Національної спілки письменників України, Українського Кіплінгівського Товариства, ICOM (The International Council of Museums), Товариства перекладачів літератури (Польща, Stowarzyszenie Tłumaczy Literatury). Провідна наукова співробітниця Київського літературно-меморіального музею Максима Рильського. Кандидатка філософських наук.

Народилася 7 червня 1987 р. в м. Сімферополі; від 2016 р. живе в м. Бучі; із березня 2022 р. мешкає у Швейцарії.

Авторка восьми українськомовних книг: поетичних збірок «Ангел ночі», «Відшукаю мінливу комету» (обидві 2009), «Чорний метелик» (2010), «Мандрівник» (2011), «Лілеї для Ніли» (2012, пам'яті літературознавиці й психоаналітикині Ніли Зборовської), «Стиглий виноград» (2017); книги телесценаріїв, есеїв, статей «У пошуках каріння» (2010); монографії «Філософсько-методологічні засади літературознавчих досліджень в Київському університеті кінця ХІХ – початку ХХ ст.» (2013).

Друкувалася в українських і зарубіжних виданнях. Вибрані вірші й телівізійні сценарії перекладені англійською, іспанською, німецькою, польською, португальською та іншими мовами.

Дипломантка багатьох творчих конкурсів, лауреатка численних премій та інших відзнак, зокрема Першої Стипендії Шептицького з перекладу (2021, Центр Митрополита Андрея Шептицького, Український Католицький Університет, за підтримки Українського Культурного Фонду), II Премії імені Архипа Тесленка (Чехія – Україна, за найкращий прозовий твір на сторінках «Мандрівника» 2020 р. – оповідання «Ян Гус»), тощо.

У її українських перекладах з англійської вийшло дев'ять прозових книг – повістей і романів Дж. Вандермеєра, Дж. Геєр, М. Доббса, І. Мак'юєно, Дж. Стейнбека, В. Фолкнера; переклади з різних мов уміщені в антології та вибраних виданнях, як-от Дж. Р. Кіплінг, «Сім морів: поетичні твори» (2016), «Європейське Середньовіччя: літературний флорилегіум» (2020), «Robert Burns. Роберт Бернс. A Man's a Man for A' That. Людина є людина» (2021) та ін., опубліковані добірками в журналах «Всесвіт» і «Київ». Готується до друку двотомник «Томас Стернз Еліот. Повне зібрання поетичних творів» із перекладеними коментарями.

КВІТИ Й САМОЦВІТИ: ПОЕЗІЯ

АСФОДЕЛЬ

Тоскно в пустелі, де камінь ліловий.
В тиші живе суєта,
Наче змія – і без жодного слова
Гріх розмикає вуста.

Це забуття вічне – камінь ліловий.
В темряві спека і гріх...
Камінь віщує всім вінчик терновий,
Муки страшні для усіх.

Але побачу замислену жінку –
Лик її мов акварель.
Хрест у правиці нагадує зірку –
Чисту, тонку асфодель.

Жінко з хрестом, о, побудь ще хоч трохи,
Дай віддзеркалити мить
В спраглий душі – породіллі епохи!
Квітка твоя оживить

Всіх – але ти загадково зникаєш
У перламутрі зорі.
Може, у небі ти грішним прощаєш.
Ми ж бо – дурні злидарі.

Ангели знали, чому в перламутрі
Бог розтирає пастель.
Як я видіння не хочу забути...
Де ти, моя асфодель?

20.08.2012

АНТИЧНА РЕМАРКА (ФІЛОСОФАМ)

Новий зухвальцю, не жени коня
І не ламай на зброю гілку тиса:
Мій лук – лук неподоланий Улісса,
Для інших надаремне пізнання.

14.11.2018, м. Буча

КВІТИ Й САМОЦВІТИ З МИНУЛОГО

Пам'яті української психоаналітикині

Ніли Зборовської (1962–2011)

Ніла – це синій нарцис,
Ніла – запінена кров,
Знайдений синій агат
Біля далекого моря.

Ніла – це синій полин
(Сиплеться синява-зорі).
Ніла – відточене лезо,
Як і агати потоку.
Приспаний мружиться зір:
Це –
Гіацинтове око.

Тчу я бузковий покров,
Тчу я мандрівну торбину:
Кожний витончує символ
Серце –
Кривавиться синь.

З дому мій вигнано дух.
Рідного попіл порога
Подарувати не зможу,
Як і квітки
Кровотеч.
Та ось єдине – стеблина,
Пролісок –
Це
Білий меч.

1-2.01.2019, м. Буча

ХРИСТІЯНСТВО І ПРИРОДА

*Я не був ані пророком, ані сином пророка не був я.
Я пастухом був і порав сикомори.*

Пророк Амос
(Амос 7:14–15, пер. І. Хоменка)¹

І кожному дереву кланяться хочеш,
Неначе Ассізький Франциск.
Без остраху ступиш у пітьмі – у ночі ж,
Щоб потім зустрінути блиск.

І горам, і гаю – тепер пам'ятати
У праху багрянному крок.
І зрушувеш гори, і камені, й ґрати,
Вважаючи: ти не пророк,

А посланий просто – так, і від отари,
Хоч таїни відаєш ти.
І чуючи слово з огненної хмари,
Ти забраний од самоти.

І, зморено рушивши в сонячній далі,
Побачиш і полум'я, й дим.
...Розв'язаний ремінь у пилу сандалій.
Ти сядеш на шляху своїм,

Немовби зупинишся... Лишиться малість –
Не лячно увяних потвор.
Ти створений з деревом кожним вітатись
І гледіти свій сикомор.

*10–11.09.2019, Усікновення глави
Йоанна Предтечі, м. Буча*

---

¹У перекладі І. Огієнка: «Я не пророк, і не син я пророків, – я пастух та оброблювач диких фіґовиць. І взяв мене Господь від отари...». – *Прим. авторки.*

КАМЕРТОН

Чи можна пояснити камертон?
Сни власні – як роздвоєне мірило?
Хіба до того, як одержиш крила,
Чи правильний обрала слова тон?

А жах середньовічної жаги
Ввижається в якому лікантропії?
І сниться світ усіх антиутопій –
Що ж, вичитаних. Так. Нема снаги

Це визнати. А як то проректи?
(Вам футурум такий же застарілий...)
Прогнози пишеш – віршами зотліле,
У спаленні згоріле самоти.

Готовий натовп до польоту крил,
Та знову замість слухати пророка –
Спрямовує прискіпливості око
На згортки шат у мовця. І на пил.

Відстежує запиленість одерж,
Подертість немистецьку порохняву,
Занедбуючи вись таку синяву,
Що близько, не у слонокості веж.

У голосі вишукуючи хиб, –
Отак іронізуючи з Мойсея, –
Вимажуючи вимпелами – «сé я»,
Відторгнувши і манну, й простий хліб...

Що – модне, що – незряче... Попри все,
Ти обрана побути камертоном.
Як довго – хтозна. Та за тихим тоном
Читають попередження хай се.

24–25.02.2020, м. Буча

АВТОПЕРЕКЛАДИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

САД

Вся метафізика не варта трьох квіток,
Осипаних в рожевому сузір'ї.
Гранати, фейхоа, вогнів стрибок...
Я садом йду, примирена в немир'ї.

09.05.2013, м. Київ

THE GARDEN

All metaphysics isn't valued as flowers three,
Which are strewed in rose constellation.
Ofire, feijoa, pomegranate tree...
I go in garden, my peace isn't peace creation.

09.05.2013, Kyiv (перекл. 2014)

МІЙ ПИСЬМОВИЙ СТІЛ (у період творчих сумнівів)

*Навіяно робочим кабінетом
Чарльза Дікенса*

Письмовий стіл. Відсунутий стілець.
Недбало тут розкидані папери.
Лежить перо. І згорнуті портъери.
Це все – непередбачений кінець.

Писать листа примушує чернець
З неправдою – і шкіряться химери.
Я захлинаюсь, втративши манери, –
Бо дух зійшов до краплі, нанівець.

Ваш подив бачу... Душе, не покинь.
Як той Макбет, не вимовлю «Амінь»,
Схоплю ножа... Та лезо – лиш примара.

Але я знов сідатиму до книг,
Бо відійшла – на хвильку. Не навік, –
Останнього уникнувши удару.

22–23.09.2013, м. Київ

MY DESK
(in a period of creative doubts)

*It is inspired by the sanctum
of Charles Dickens*

It is my desk. The chair is removed.
And carelessly are here parsed papers.
The feather lies. And convolute portieres.
This unexpected end can now intrude.

The monk forces me to write, he is so rude,
The letter cheats – and I see grinned chimeras.
I choke, and now I'm losing manners –
Because my spirit is misunderstood.

I see your shock. My soul, don't go away.
As that Macbeth, I shall not "Amen" say.
I'll grasp the knife... But it's a simple mare.

But I'll return again to the books, could go,
For I stepped back – awhile. Not evermore, –
And the last strike I could devoid there.

22.09–23.09.2013, Kyiv (перекл. 2014)

Інна ШАРСЬКА (ДІДИК)
(м. Полтава)

Українська й білоруська письменниця, журналістка, членкиня Національних спілок письменників та журналістів України. Народилася в м. Полоцьку (Білорусь). Закінчила будівельний факультет Новополицького політехнічного інституту й філологічний факультет Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Пише білоруською та українською мовами.

Авторка дев'яти збірок поезії: «Пацєркі» (1994), «Пачакой, мая птушка...» (1998), «Лясная панна» (2001), «Кветка гарынь» (2005), «Дві землі – дві долі» (2006), «Вересові пісні зорі» (2008), «Ад сэрца да сэрца – дарога» (2013), «Вознепаклонніца» (2017), «Два неба» (2020). Лауреатка літературних і літературно-мистецьких премій імені Олени Пчілки, імені Івана Котляревського, імені Василя Симоненка, імені Панаса Мирного, імені Леоніда Бразова, Міжнародної літературної премії «Нашчадкі Скарыны» (Білорусь). 2018 р. її збірка «Вознепаклонніца» ввійшла в шорт-лист Міжнародної літературної премії імені Наталії Арсенневої (Білорусь) за кращу книгу поезії білоруською мовою.

Учасниця й лауреатка всеукраїнських і міжнародних фестивалів телерадіопрограм: «Калинові острови», «Мій рідний край», «Перемогли разом»; авторка й режисерка майже 300 художньо-публіцистичних передач і документальних фільмів.

КОЛИ Я БУЛА КРИЛАТОЮ

*Всяке нещастя робить тебе самотнім,
і після нього треба вчитися жити наново.*

Оксана Забужко

Ангеле, прошу, перенеси мене на своїх крилах
через річку печалі, таку глибоку, наче без дна,
там навіть в сонячний день
не побачиш яскравих камінчиків і різноколірних рибок.
Ми так детально знаємо про це,
ніби раніше були янголами для когось.
Забулися імена, стерлися надписи на скрижалах,
а янголи втратили пам'ять і стали нами.

ЩАСТЯ

Марнота слів відкрилася мені...

Світлана Жолоб

Відболить, відплаче, відцвіте,
Відмовчить тополями струнками,
Ми з тобою знову не про те,
Сніг пішов дорогами чужими.

Птиця щастя пурхнула в гілки,
Зранку тиша звила там гніздечко,
І кружляють втомлені граки,
Ніби тіні від тополі-свічки.

* * *

Збираю валізи, візи і кризи...
Дзига, дивачка, дівчинка
просвічує крізь мої зморшки.
Мерщій, мерщій стрибати на одній нозі,
щоб втримати оту з руськими косами,
з бантами в блакитних цяточках,
які чимось схожі на дощ.
Моя земля суха і чорна,
дощу, моря мені!
А дівчинка все стрибає на одній нозі,
крутиться дзигною,
пурхає вранішнім метеликом,
і допоки вона зі мною, –
я вічна.

* * *

Сині-сині гори,
ніби крила синього птаха...
Чи були ми раніше щасливими –
на цій землі, під цим небом?
Завжди щось ламається,
щось псується,
і тільки годинник з боєм
на стіні дідусевої хати
залишається таким,
як і раніше.
А ми прокидаємося,
де сині-сині гори,
та вже немає синього птаха.

* * *

Там, де по пояс полини,
Вже лине пісня,
І повертаються з війни
Зірки воскреслі.

Вже повертаються хати,
Лелеки, люди,
Їм здичавілі самоти
Стискали груди.

Вже повертаються... Тікай
Північний враже.
Нічне намисто відгорить,
Зорю розв'яже.

Не спи, співай, моя душе!
Червлене сонце
На поміч світу вируша,
Де жах, як стронцій

На зачарованих стежках,
Льодами скутих.
І бути нам по молитвах,
По вірі бути.

Там, де бузкові рушники
Зорю тримають,
Птахи надії п'ють з руки
Й попід громами.

АДАМ І ЄВА

Тоді в раю були ми,
Ще в раю.
Там тиша говорила першоданна,
І говорили навіть сни прадавні,
Така вже тиша твориться в раю.

Ти був мені дарований тоді,
А я тобі.
Світанки і причали
Тоді ще не кінчалися ночами,
А ми були. Ще ми були тоді.

Тепер окремо.
Ти – це тільки ти.
І я одна, сама собі жар-птиця.
І проступають на камінні лиця,
Бо тиша не кричить від самоти.

* * *

Не пишеться, не мариться, не спиться,
І тільки потяги за лісом гуркотять.
Грім у пітьму встромляє гострі списи,
На них написані рядки мого життя.

Я про життя, та скільки ще героїв
Поляже і воскресне на полях...
У горі ми постанемо горою,
Горою, на якій стоїть земля.

23.02.2022

* * *

Хто прийде до нас з мечем,
Той від меча і загине!
Точиться бій іще
У небесних країнах.

Щоб подолати зло,
Ангели добросвіту
Небо закриють крилом,
Демонів знищать світлом.

Виженуть нечисть, вір!
Ох, як вирує безодня...
Пір'ячко на траві.
Битва свободи!

13.03.2022

ЛІТАК

1

Макару чотири роки, його лякають повітряні тривоги,
особливо, коли застають на вулиці.
Малому хочеться бігти додому, щоб сховатися,
вдома йому не так страшно.
Щоб якомось заспокоїти онука, я придумала гру-замову:
коли звучить сирена, треба сказати: «Я літак, я не боюся!»
– Буся, а літак літає високо?
– Так, мій рідний.
– Вище нашого дому й вище хмар?
– Звісно.
– Тоді я хочу літати вище сирен і вище війни.

2

– А я літак, я не боюся, –
каже онук, – ми потерпимо, боюся...
Потерпимо... Терен долоні коле...
але ми на волі.

Онучку маленький, не бійся, не бійся,
ми летимо вище терену, листя,
вище повітряних жахів-тривоги,
і над нами лиш Бог.

17.04.2022

* * *

Під шатами вишні
стою сама себе вище.
Прошу у вишні та Бога,
щоб легкою була дорога
тим, хто летить в небеса.
Тихіше, тихіше, вибухи,
дайте послухати голос вишній.

28.04.2022

* * *

Вдосвіта, наосліп янгол твій приходить,
Вдосвіта, наосліп... крила до вікна,
І зернятко кволе, ніби сонце сходить,
І росте тополя, і мовчить війна.

Вдосвіта, наосліп янгол твій приходить,
Ніжно так цілує очі, білий світ...
Як же мить квітує і летить все вище,
Так зернятко нищить безнадії гніт.

Вдосвіта, наосліп... Любий мій, тихіше,
Янгол твій віщує радісні пісні.
Як же все квітує! Як же все квітує...
Ніби ми щасливі не лише вві сні.

9.05.2022

ТАЄМНИЦЯ ЖИТТЯ

Присвячую захисникам Маріуполя

Ти пишеш листа та не відправляєш.
Подумки дякуєш, що живий,
коли розплющуєш очі та прокидаєшся.
Тут важко задрімати хоча б на годину чи дві,
просто її крила на мить огортають тебе спокоем.
Ти так втомився битися в шибку безсмертя,
що вже не віриш у смерть, хоча бачиш загибель постійно.
Просто дякуєш, що живий, просто дякуєш...
А сьогодні тобі наснився запах її волосся,
та як написати про це?
Ти просто подумки дякуєш, що живий.
А тут навколо справжнє пекло...
Хоча як його описати й чи треба?
Ти знаєш тільки одне: тобі треба вистояти
і повернутися додому живим,
бо вона чекає на тебе.
Ти пам'ятаєш, як пахне її волосся,
і це рятує тебе, рятує, рятує...
Це ваша з нею таємниця.
Таємниця життя.

16.05.2022

* * *

Ворони – в усі сторони...
Чим завинили ми світу?
Зігрітий
ліс і медові луки.
Та згорьована батьківщина
дивиться в очі воронам,
лягає на плечі мукою.
Холодно.

СИНАМ

Міні-поема

А сини у світи йдуть і йдуть.

І назад не вертають...

В. Стус

1

На сонячній маківці долі
Хлопчина малює волю.
Так затишно сонцю, затишно,
Так весело хлопцю, весело.
Ще вік не рахується втратами,
А тільки піснями і віршами.

2

Що знали вони про вічність?
Було сорок років на двох,
Як небо сипнуло у вічі
Синь свою, як горох.

Бігли-бігли та й зупинилися,
Падали обличчям до хмар.
А матері все молилися,
Гартували сердечний жар.

Як спати спокійно, вірою
Наповнювати серця,
Коли вже летять до вирію
Лелеки з очима Творця?

3

Творити чи не творити?
Гамлет тут не зарадить.
Бракує слів говорити,
І не радіє радість.

А треба однак якось жити,
Не жевріти, а по-справжньому,
І хліб випікати житній,
І годувати відважних.

4

Суша трава, прим'ята м'ята,
Червоний жайвір на плечі.
Не всі верталися солдати
Додому. Танули в ночі.

Текли хвилини з неба в Лету,
Не озивалися дзвони.
Суша трава. Жорстоке літо.
І на війні, як на війні.

5

Гармати тепер мовчали
І не було прощань.
Сокіл кружляв ночами –
Степ причащав.

Соколе мій крилатий,
Перший ти звідав гарт,
Коли спочили солдати
Од відчайдушних втрат.

Соколе мій, Вітчизна
Спить на твоїм крилі.
Двері зорі відчинені.
Наші сини живі.

6

Високі води сподівань...
Що відчуваєте, сновиди?
Приснився сніг. Він освятив
Усі тривоги, зради, кривди.

Земля солона від крові.
Ударять дзвони – щезне нечисть.
Рядку невтоленний, живи!
За поворотом суму – вічність.

Високі води сподівань...
Прийде й на нашу долю свято.
Під снігом втомлена трава
Прокинеться живим зернятком.

7

Який це час? У полі, на хресті
По ворону, по суму, по печалі.
І так журливо й холодно ночами,
Хоч немовлятку в пригорщі рости.

Тепліше там, у мами, біля серця,
А тут окопи, постріли. Війна.
За крок до волі і за крок до смерті –
Невиліковна, не твоя вина.

Сини ідуть, додому не вертають,
І небо, і земля – мов чужина.
Вони листи від матерів гортають,
Що проростають на дорогах, на

Усіх шляхах, що від зорі до серця,
На перехрестях смутку і біди.
Лише любов врятує їх від смерті.
Лише любов наказує: «Ідись!»

ТАНЕЦЬ

Вальс... Руїни колишньої школи... Троянди...
Останній вальс дитинства: раз-два-три, раз-два-три, раз...
Він такий невагомий, наче з пелюсток,
та як же пече, ніби танцюють на жаринах:
раз-два-три, раз-два-три, раз...
Останній дзвоник, останній вальс дитинства...
Не сумуйте, не плачте... танцюйте, танцюйте!
Юність... молодість... життя без війни...
Усе це буде неодмінно,
а руїни залишаться лише кадрами кінострічки,
біль перетвориться на червону троянду,
яка не опікає, а надає сили жити, робить міцнішими...
Раз-два-три, раз-два-три, раз...
Усе ваше буде з вами: дружба, любов...
А важкі спогади відлетять у вирій разом з лелеками,
ці птахи крилами вміють гасити пожежі.
Ще завітнуть сади, відродиться Україна...
Тільки танцюйте, прошу вас, тільки танцюйте!
Раз-два-три, раз-два-три, раз-два-три...

7.06.2022

* * *

Як важко писати,
слова мов каміння чи гори,
невже я невдаха
чи птаха з червленим горлом?

Нехай безталанна,
розкидані сни, як талани,
не можу писати,
лани на долоні останні.

А скільки було
прововистого світла, надії!
невже то до мене пливли
кораблі-берендеї?

Складали дари
в холодочку на діл під вербою...
Країно моя,
залишаюся вірно з тобою.

За що нам це, Боже,
чому ця смуга, як стихія?
Повзуть чорнороті
наступники хана Батия.

Іржа роз'їдає
священних книжок письменна,
а серце тремтить:
ця війна... ця печаль...
ця вина...

Ріка розлилася,
та є береги-берегині,
нам суджено жити,
а ордам навіки згинуть.

Прадавній закон:
на кону вся любов, до бою!
Нам суджено жити
на тих берегах над рікою.

12.04.2022

Лілія СОЛОДКА
(м. Полтава)

Випускниця факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, учителька української мови та літератури Полтавської ЗОШ І-ІІІ ступенів № 37. Авторка наукових статей і літературно-художніх видань. Членкиня Кременчуцької спілки літераторів «Словутич».

* * *

Моя Вкраїно, пишу для тебе вірші
У полум'ї жахливої навали,
Ми наче стали на століття зріліші,
А душі в путах лютого застряли.

Пишу тобі, і кожне слово з болю,
Про єдність, про відвагу мрію...
Жаль запинає погляд мій сльозою,
Але не розпач то – сльоза надії...

Нас убивали, але ми воскресли,
Катовані, окроплені злим болем,
Підносили тіла свої розтерзані
І йшли на ворога величним боєм.

Ми муки й відчай ріками ковтали –
Спасіння ж віднаходили щодня:
Любов до тебе жити спонукала
Й виборювати гідне майбуття!

Юлія СТИРКІНА

(м. Полтава)

Науковка, педагогиня, письменниця. Народилася в м. Полтаві 1973 р. Доцентка Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, викладачка англійської мови. Членкиня літературного клубу «Творчий ковчег Полтава», Національної спілки письменників України.

Видала дві поетичні збірки – «Віршовані невитримані вина» (2018) та «Молявки міської мавки» (2019). Має чимало літературно-художніх публікацій у часописах та альманахах. Переможниця літературних конкурсів і фестивалів «Ой, не однаково мені», «Інтереальність» (двічі), «Зірка Різдва», «Здорові вірші», «Віконце в літо», конкурсу літератур-

но-мистецького журналу «Склянка часу» (двічі), Міжнародного конкурсу «Політ і клич журавля», лауреатка Полтавської обласної премії імені І. П. Котляревського (2020), володарка Гран-прі конкурсу «Поетичне казино». Працювала в журі Міжнародного літературного конкурсу «Свято Різдва», Полтавського Міжнародного літературного конкурсу «Чорний Ананас». Постійна учасниця поетичних читань у Полтаві, Києві, Харкові, Запоріжжі. Виступає з творами на радіо й телебаченні, постійно веде поетичну сторінку у фейсбуку (Julia Styrkina). На слова її лірики створено цикл авторських романсів.

* * *

Допоки немає сирени і падає сніг,
такий невимовно прекрасний, немов довоєнний, –
цілуй мене, милий, хай то буде пристрасне «ні»
війні, і ворожим військам, і сигналам сирени.
Цей сніг березневий – провісник і привид весни,
що мала цвісти, та у зародку вбита війною
за те, що весна – більш немає у неї вини –
убита вона. Та лишилися ми із тобою.
Нехай будуть прокляті всі, хто убив цю весну,
убив, розстріляв і насипав над нею могилу, –
цілуй мене, милий, нехай ще ясніше збагну,
що я ще жива, що люблю, як раніше любила.
Будь прокляті ббивці весни – ні за що, просто так,
за те, що весна, що вагітна розмаєм зеленим...
Цілуй мене, милий, допоки ще теплі вуста,
допоки ще падає сніг і не чути сирени.
Ось-ось запалає навколо холодна земля,
і сніг березневий розквітне червоним на білім,

та поки ще тиша і гуркіт лишень іздала –
жахи хоч на мить прожени – поцілуй мене, милий,
хай б'ється у грудях кохання, а не переляк,
ми тіло до тіла, а вуста до вуст притулімо,
і буде як буде, що буде – то буде, хай так,
поцілить – то разом, а може, як разом – то й мимо.
Цілуй мене, милий, допоки ця тиша і сніг,
такий невимовно прекрасний, немов довоєнний...
Як думаєш, буде колись воскресіння весни?
Нехай не для нас, хоч для когось – чи вщухнуть сирени?

БІЖЕНЦЯМ

Птахи, птахи, сполохані птахи,
покинувши своїх, летять на Захід...
Зруйновано і стіни, і дахи,
і серце, і душа зійшли на плаху.
Вони летять від вибухів і мін
та від страшного гуркоту і свисту,
куди летять – не знає ні один,
в які краї, в які юдолі світу?
Як лячно гнізда кидати свої,
як тоскно душу й серце залишати
там, де пройшли найкращі світлі дні,
там, де жили усі у рідній хаті.
Навік лишити камінь на душі:
гніздо, де все колись було до ладу,
і хтозна де, куди, чому спішить
до іншого і дерева, і саду?
...Як хочеться прокинутись у світ,
де без війни текло життя буденне,
та як не плач, як не шукай, не зви,
жахливий сон – постійно, безперервно...
Зруйноване, зруйноване уцент
життя й любов, минуле і колишне...
Я проклинаю тих, хто вбив момент,
хто вкрав життя свавільно і цинічно.

Летять, летять сполохані птахи,
забувши звичні лінії маршруту,
щоб зберегти, хоч діток зберегти,
й нікому не простити, не забути...

«СИДІЛА ПАРА ГОЛУБІВ...»

Ще вчора в нас була любов,
і дім, і ніч, і день без диму,
сьогодні я не знаю – знов
чи ще тебе побачу, милий...
О, скільки пар лиха війна
розбила, навпіл розірвала,
«ще вчора» – котиться луна,
ще вчора я тебе кохала,
із вуст твоїх пила меди
в солодкій темряві без ліку,
а зараз так далеко ти –
чи то на мить, чи то довіку.
«Сиділа пара голубів» –
все так, як в пісні, що бабуся
співала – й плакала під спів,
тепер онука плакати мусить.
По ній колись пройшла війна
і по мені тепер – червоним.
Хай буде проклята вона,
німим рабам її – прокльони!
О, скільки пар розбила вже,
і скільки ще у ній загине
кохань і доль – у пил, уцент,
о, скільки ще колись єдиних
вона розірве, роз'єдна
і пір'ям світом розпорошить...
Війна, війна, і знов війна –
чому, за що і скільки можна?
Ніхто не знає, любий мій,
не їсть, не п'є твоя голубка –

самотнє серце у тюрмі
лише тебе чекає в смутку.
Коли ж розірве хмару ту,
коли ж прогляне чисте небо?
Знай, я без тебе пропаду,
знай, я не житиму без тебе.

МОЛИТВА

До кого молитись, як тиша на небі,
до кого молитись, як висі пусті?
Не вірю, що знову, не вірю, що треба
Країну розп'ясти на чорнім хресті...
Чи матері Божій, чи Сину, що вбито,
до кого молитись? Молюся усім –
врятуйте Країну! Ми Божії діти,
невже нам розп'яття – на вічні часи?
Молюся в соборах, до статуй, зображень,
до тисячолітніх зітертих ікон:
врятуйте Країну, а нелюді вражій –
навіки безчестя, навіки прокльон.
Невже нам, як чайці отій при дорозі,
відспівувать вічно своїх пташенят?
Невже з нас ніхто врятувати не в змозі
і дім, і родину, і вишні, і сад?
Молюся, молюся... До кого молитись?
Кому ще молитви, офіри кому?
Врятуйте Країну – їй хочеться жити,
так хочеться жити... За що нам, чому?
Не знаю, до кого, не знаю, чи варто,
молюся до неба – почуй, небокрай,
постав загороду небесної варти,
не дай на поталу гніздечко, не дай!
Молюся, молюся – до неба, до світу,
у відповідь плачуть ікони святі,
і плаче Марія, бо вкотре убито
єдиного Сина. Країно, це ти?

ЯКБИ...

Якби Його апостоли повстали,
якби напав той натовп на катів,
ця казка не була б така безславна,
безсильна не була б така тоді.
А що було б тому? Врятувати
вдалося би? Розвіяти пільму?
Але хоча би спробувати варто,
щоб захистить невинного від мук.
І хай би що там далі – перемога,
чи смерть, чи забуття для них усіх,
та темна не була б така дорога,
і темні не такі були б часи,
можливо... Та ніхто того не знає.
І досі всі уклінно під хрестом
стоять століття і не заважають
убивцям – тільки моляться гуртом.
А Він все помирає й помирає
під співи і святкові молитви,
а світ – вже біль і кров до небокраю,
а світ закам'янів, мов неживий.
І кам'яні серця «Розпни – Осанна»
кричать, співають, моляться... Або –
мовчать, мовчать – уперто і захланно,
а з ними в унісон мовчить і Бог...
Мовчать усі. Чекають, ніби мало
смертей у світі, – білі та святі...
Якби лишень апостоли повстали
зі зброєю за Вчителя тоді!

ЛЮБОВ І ПІСНІ

Я знаю, що будуть любов і пісні –
любов і пісні не вмирають,
а будемо далі з тобою чи ні,
чи літо розквітне цієї весни, –

не знаю, не знаю, не знаю.
Пісні і кохання ростуть у серцях
крізь втрати, і біль, і страждання,
бо кожна біда добігає кінця,
і врешті закінчиться битва оця,
і будуть пісні і кохання.
Вони проростуть крізь каміння й віки
колись – чи для нас, чи для інших –
так само закоханим будуть зірки
світити ночами, складати рядки
у ніжні замріяні вірші.
Ті ж самі мотиви, палкі і прості,
те ж саме кохання взаємне,
та будуть вже інші, не я і не ти,
кохати-любити, у вірші плести
мотиви легкі і приємні.
І хай будуть інші співати про сни
у пошуках вільного вітру,
хай будуть так само любити вони,
хай будуть так само чекати весни –
та все ж, як не ми, – дуже прикро...
Не знаю, не знаю: тобі і мені
до спокою, пекла чи раю?
Та щастя повернеться, з нами чи ні,
бо в світі незмінні кохання й пісні,
кохання й пісні не минають.

* * *

Повернутись раптово, зненацька,
обійняти оголений нерв,
щоб від спілої, спраглої ласки
спалахнув, зашарівся, завмер...
Обійняти руками за плечі,
ворушити волосся, а ще –
цілувати вуста, наче вечір
пестить квіти весняним дощем,

ніжно-ніжно торкатись обличчя,
вилиць, вигину шиї, ключиць,
і пірнати то нижче, то вище,
наче злива, усюди і скрізь,
і дивитись в закохані очі,
і читати бажання у них...
Як же я нерозважливо хочу
розчинитись в обіймах твоїх,
як я хочу... мов брунька у квітку,
повернутись в загублений рай,
повернутись раптово, нізвідки –
і долоні на очі – «Вгадай!»

* * *

Коханий, наснисть мені,
вітрилами в далині
майни мені хоч на мить –
болить
без тебе в мені усе –
нехай хоч вві сні несе
до тебе в живу блакить,
хай спить
реальність, а мрія – ні,
благаю, наснисть мені,
я хочу про тебе сни
ясні,
я хочу твоїх очей
бажання, що аж пече,
я хочу твоїх долонь
вогонь,
я хочу тебе до сліз,
молю я тебе: наснисть,
наснисть, поцілуй мене...
Сумне
і темне моє вікно...
Чекатиму все одно

хоч сліду твого у снах...
Весна
навколо без нас цвіте,
і світ поміж нас, проте
чекатиму я без меж.
Ти йдеш?

ВАРШАВСЬКА КАТЕРИНКА

Заграй, варшавська катеринко,
про тих, хто зник,
хто тіні тут залишив димку
і серця крик,
про місто, що пішло з війною
у небуття,
про ті будиночки і строї,
про те життя,
про всіх, кого тепер немає,
і хто проріс
у цю мелодію, що грає
усюди, скрізь:
в акордеоні привокзальнім,
у грі митця,
на ринку і в концертних залах,
і у серцях,
співай, як з попелу і пилу
крізь простір-час
країна сходила щосили,
щодень, щораз,
як замки, вежі і костьоли
росли з нуля
там, де понівечена й гола
була земля,
про те, що душу не убити –
нікому, ні!
Вона воскресла в кожній миті
після війни,

вона співає тут усюди,
у ній живуть
усі живі і мертві люди,
їх вічна суть...
Мені ж, мелодіє варшавська,
молю, заграй
країну рідну і нещасну,
далекий край,
в яким розстріляні будинки
воскреснуть знов...
Заграй, варшавська катеринко,
мою любов...

* * *

Хтось вирішив, що нас не має бути,
усіх нас, українців, на землі,
якісь ми не такі, як треба, люди,
нас всіх потрібно стерти взагалі,
убити всіх – дітей, жінок, стареньких,
закатувати, знищити усіх,
забрати в нас життя, забрати Неньку,
весну забрати, дім, життя і сміх,
бо ми – потвори, варвари захланні,
бо ми – створіння пекла, і тому
усіх потрібно знищити негайно,
відправити із муками в пітьму.
Хтось вирішив, що ми життя не варті,
тому, що ми не певні, не такі,
що варті всі засудження та страти
за невідомі нам якісь гріхи...
Хтось видумав з нас ворога, а інші
зраділи, що нарешті ворог є...
Цвіте весна, і нас іде все більше,
іде, іде, і ліку не стає...
Щодня, щомиті... Скільки ще стражданья?
І мученикам ще скільком піти

потрібно, щоби зглянулись над нами
боги небесні, янголи святі?
А демони – всі тут... Помилуй, Боже,
спаси і порятуй нас від біди,
якщо не Ти – ніхто не допоможе,
помилуй, відведи і захисти...
Весна в красі... А люди йдуть зі світу...
Хтось забажав, щоб наш пропав і слід...
А світ мовчить. Не бачить світ убитих.
Чи бачить, та вмиває руки світ?..

В ПРИЦІЛІ

Кохаємося в прицілі,
цілуємося в прицілі –
для цвілі ми тільки цілі –
у кого поцілить смерть?
Учора когось убили,
сьогодні когось убили,
наступним кого поцілять?
Хто знає про це тепер?
Для когось лише мішені,
живемо, як навіжені,
за обрієм пси скажені
чекають на слухну мить...
Мішені чомусь сміливі,
радіють теплу і зливі,
хоч справа чи, може, зліва
вже куля у них летить.
Країна живе в прицілі,
яскрава і чорно-біла,
і темні наводять сили
на неї приціл з пільми –
в прицілі шалено б'ється
гаряче і ніжне серце,
і поки не видно герцю
кінця, у прицілі – ми.

Ми любимо у прицілі,
ми мріємо у прицілі...
Та скільки ж тієї цвілі,
що мій поглинає край?!
Допоки нам стане сили,
хто знає? Та поки, милий,
з тобою живі та цілі –
цілуй мене, пригортай.

ПОЛТАВИ

Ось і липа квітне пишно,
зеленіє місто втішно,
та неспокій серце тисне...
Як ти тут без мене, місто?
Пам'ятаєш лютий шалий,
рейки, колії, вокзали?
Я тебе лишала білим,
ну а нині – літо спіле,
літо ясне, літо гоже,
літо з присмаком тривожним
і сиреною-журбою...
Скільки не була з тобою,
місто? Вік, століття, вічність?
Квітне липа... Все так звично,
все таке приємне серцю...
Хай ніколи не прийдеться
більш тебе лишати, місто...
Ти – кохання – перше, чисте,
і останнє – дзвін криштальний –
все в тобі, моє фатальне
місто скалок та ілюзій,
місто, де щодня молюся
я про долю краю свого,
місто, де прохаю Бога
залишитись: «Прошу, Боже,
я без міста більш не зможу,

без коріння і кохання...»
Квітне липа – так оманно...

* * *

Кожного з нас убили на цій війні:
шкіра життя старого лежить на дні,
не впізнаю себе та усе навкруг.
Де я, минула? Згинула. Серця стук,
співи, думки і вірші – усе не те.
Те, що було, те вбито. Нове росте,
наче трава з заліза крізь гострий край...
Де ж ти, навік загублений мирний рай,
інших рядків мереживо, інший світ,
тихе життя довершене, спокій літ?
Мить, що летить, мов пір'ячко, вбив снаряд,
знищено весну й літечко в пеклі страт,
більше старим не буде прийдешній світ:
спогади, тільки спогади, тільки сни,
інші зболілі душі і крил кістяк...
Так, як було, не буде, не вийде так,
так, як було, не буде, ніколи, ні –
кожного з нас убили на цій війні.

* * *

Ми ляжемо поряд в високу траву,
щоб нас не узріли цікаві,
щоб ти відчував мене – теплу, живу,
щоб я відчувала тебе наяву –
ніхто не побачить, бо трави...
В очах золотітиме сонячна ртуть,
цілунок вустами плистиме,
і птаха у небі прокреслить маршрут,
і разом забудем війну, мов мару –
і травами станем густими...
Гарячі і спрагли зів'ються тіла

так солодко, пристрасно, тісно...
Скажи, чи я справді до тебе була,
чи я народилась отут від тепла,
мов птаха закохана пісня?
Обійми твої – то гірчиця і мед,
сіль, цукор і перець духмяний,
ти ними щоразу лікуєш мене,
і усмішка раптом осяє сумне
обличчя, загояться рани...
Ходімо, коханий, у трави густі –
ніхто не порушить наш спокій,
я в очі твої зазирну золоті,
тебе цілуватиму я, ну, а ти –
хто знає, бо трави ж високі...

МОЛИТВА

Не вишивай по чорному
та й чорними нитками –
залиш у хмарах сонечко,
благословення з нами...
Ми діти – як без світла нам
на білім світі жити?
Ми діти перелякані –
твої, о Боже, діти...
Ми сваримось, ми любимось,
цілуємось і плачем...
Ми, може, надто людяні
у світі цім пропащім?
Ми, може, нерозважливі
та досі – недорослі,
і важко нам наважитись,
і справдитись непросто?
Ми, може, надто любимо
життя, а так не можна?
Скажи, за що це лихо нам,
скажи, як знаєш, Боже!

Чи див ліміт закінчився,
чи вже терпець урвався?
Яка у Тебе істина –
ти грався чи знущався?
Ця хмара, чорним вишита,
і страчене світання –
за віщо нам, за віщо нам?
Відповідай! – Мовчання.
Хитни ваги, спини війну –
та з ними Ти чи з нами?
Не вишивай по чорному
та й чорними нитками...

ЛЮБЛЮ

Я тебе неможливо люблю,
я кохаю тебе неможливо,
так невчасно і так хворобливо,
ніби всупереч війнам і злу.
Все минуле життя – шкереберть,
все летить незворотно у прірву,
та не здатна тебе не любить
божевільно, свавільно, безмірно,
задиhaючись від почуття
і втрачаючи розум від тебе,
я неначе останнє дитя,
що слідкує за кулькою в небі
і дивується диву, а світ
потихеньку іде за лаштунки...
Тільки кулька все вище летить,
тільки серце тріпочеться лунко,
і співає не в лад і не в такт,
так невчасно, надмірно, намарно:
я люблю тебе, чуєш, дивак,
я люблю тебе так безпорадно,
я щаслива отут і тепер,
я своїм божевіллям щаслива, –

неможливо кохаю тебе
і люблю тебе – так неможливо...

ЛІХТАРИК

Є в мене ліхтарик,
ліхтарик для свічки:
будиночок з вікнами в нім...
Я мрію, я марю:
він темною ніччю
світитиме в домі моїм.
Не зараз... Не зараз,
як виють сирени,
щомиті – сумна новина...
Я мрію, я марю –
дай Бог, не даремно:
колись закінчиться війна,
колись буде тиша
і ніч без тривоги,
і я запалю цей ліхтар,
і зійдуться наші
далекі дороги,
і буде кохання, мов дар,
у вікнах відкритих
пощезнуть примари,
і зникне тривога і страх,
і буде горіти,
і світло ліхтарик
засвітить в коханих очах...
І ніч запалає,
якщо тільки схочеш
моєї любові і чар...
Так буде? Не знаю,
та кожної ночі
у мріях вмикаю ліхтар...

ЛЯЛЯКА-МОТАНКА

Вбити не можна лялечку без лица:
в неї нема початку, нема кінця,
сотні у неї виразів, сотні лиць, –
як хоч одну убити, то будуть скрізь,
прийдуть нові обличчя у стрій старий,
бо не життя людське, а безсмертя в ній,
сто поколінь у ній: десь-колись-тепер,
їй уродини зайві і марна смерть,
знову і знову міниться й ожива,
думки народжує, дії, людей, слова,
вчора пекельна пустка – і знов життя:
ще одна ляляка-дівчинка вироста,
ще одна ляляка-мати-країна-дім,
хто хоч єдину знищив, прийде за тим
в сні та уяві й вийме пусте життя,
щоб проросло із пустки нове буття...
...Інколи теж лишаєшся рис і рещт,
ніби у тебе теж на обличчі хрест,
ніби ти вже не ти, а вона – вона,
сила, яку збудила лиха війна,
лялечка, ляляка-мотанка без лица...
Краю душа не знищена – ляляка ця.

Світлана ТІТКОВА

(м. Полтава)

Завідувачка сектору абонементів наукової та навчальної літератури відділу обслуговування науковою та навчальною літературою бібліотеки імені Михайла Жовтюрюха Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, авторка низки публікацій із краєзнавчої тематики. Волонтерка.

Народилася й проживає в місті Полтаві. Закінчила Полтавську середню школу №25 (1990). Вищу освіту здобула в Полтавському державному педагогічному інституті імені В. Г. Короленка на психолого-педагогічному факультеті (спеціальність «Педагогіка та методика початкового навчання», 1995). Також має фах еколога (Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая, спеціальність «Екологія та охорона навколишнього середовища», 2009) та магістра в галузі культури й мистецтва (Приватний вищий навчальний заклад «Європейський Університет», спеціальність «Інформаційно, бібліотечно та архівно справа», 2021).

РОЗПОВІДЬ ВОЛОНТЕРКИ ПРО ЗРУЙНОВАНІ ВІЙНОЮ ДОЛІ УКРАЇНЦІВ

Із перших днів війни ми разом із донькою шукали можливість долучитися до роботи волонтерів. І ось натрапили у фейсбуку на повідомлення, яке закликало допомогти сортувати й пакувати речі на пункті прийому та видачі гуманітарної допомоги, улаштованому в Полтавському академічному обласному театрі ляльок. Наступного ранку – ми вже на місці й бачимо, як волонтери й артисти згуртовано працюють, виконуючи незвичну для них роботу: розбирають і фасують одяг, взуття, перетягують важкі валізи, мішки та ящики. Я завжди поважала артистів цього театру, а того дня аж розчулилася, пересвідчившись, що в їхньому колективі панує взаєморозуміння й однастайна дієва підтримка нашого спільного руху до перемоги, та побачивши, наскільки уважні вони до кожного відвідувача пункту. Злагоджена атмосфера позитивно впливала на робочий процес, і важка праця не здавалася такою виснажливою.

Багато вимушених переселенців зверталися до нас по допомогу. Скільки горя і втрат зазнали ці люди! Кожну болючу історію й не запам'ятаєш, бо, на жаль, було їх без ліку.

Але щільно засіла в пам'яті одна жіночка – наша перша підо-

пічна. Спочатку вона не могла мовити й слова, тільки плакала. А вже дещо заспокоївшись, розповіла, що приїхала з Харківської області й має п'ятеро дітей. Збиралися виїжджати дуже швидко й тому взяли тільки документи та трохи їжі... Ми гуртом підбирали речі для її малюків. Жінка емоційно збиралася й називала найнеобхідніші потреби. Про одяг для себе навіть не згадала. Ледь умовили її взяти бодай щось і собі. Вона щиро обіймала нас і дякувала щедрим, добрим полтавцям, які принесли ті речі, поділилися в біді ними з ближніми. Згадуючи цю відвідувачку, я захоплююся стійкістю наших жінок-матерів, їхньою безмежною, глибокою любов'ю до своїх родин.

Не можу не розповісти й про чоловіка, який розгублено заїшов до пункту. Також сказав, що прибув із Харкова, одвіз свою дружину в пологовий будинок у Полтаві, а зараз удома сам із дворічною донькою. З нашою допомогою і він упорався з нелегким для нього завданням – одягнути дитину й дібрати одяг для коханої та синочка, який невдовзі мав з'явитися на світ. Скільки теплих слів він говорив про свою донечку, про найкращу у світі дружину, як дбайливо складав усі речі, що ми йому зібрали! Тишило крізь сльози те, що в цей жахливий час війни в наших українських родинах міцнішає любов, взаємна турбота.

Згадую й гірку розповідь бабусі із Сумської області, яка приїхала з трьома онуками до Полтави. Попросила нас не розпитувати дітей про їхніх батьків, щоб не плакали. Що там сталося, так і не розповіла. А внучата були налякані й мовчазні, на іграшки, які ми їм пропонували, не звертали уваги... Швидко дібрали необхідні речі, адже бабуся чітко називала, що їм потрібно. Мабуть, зазнала немало труднощів і налаштована була на зважені дії в боротьбі з бідю. Для себе попросила тільки пару рукавиць, щоб сокиру зручніше було тримати, адже мусила дрова рубати й топити піч: вони

з малечою знайшли притулок у родички в передмісті Полтави. Спостерігаючи за цією літньою, але сильною духом жінкою, я не сумнівалася в тому, що вона зробить і неможливе, щоб її внуки мали все необхідне – і їжу, і одяг, і велику бабусину любов.

Під час волонтерства я побачила багато дітей наляканих, знервованих, сумних. Але виразно запам'ятався один хлопчик років п'яти, який оглянув усі іграшки й узяв собі тільки пластиковий автомат. Самостійно вибрав і взуття, бо вже в такому ранньому віці знав свій розмір й

уважно роздивлявся номери на підшвах. Говорив він небагато, але повідомив нам, що збирається йти воювати з ворогами й не буде чекати, поки виросте. Поспілкувавшись із малим, ми засмучено примітили, що наші діти стали по-дорослому серйозними, а в очах їхніх тривога, сльози, але водночас і мужність, рішучість; це справжні маленькі герої.

Якось по допомогу звернулася стомлена старша пані з Київської області. Зі сльозами на очах вона показала фото п'ятиповерхівки, напівзруйнованої снарядом. Жінка розповіла, що їхньої квартири більше немає. Приголомшено, із великим жалем вона згадувала, як роками родиною виплачували кредит, робили ремонт, купували меблі... Уже ось-ось донька з чоловіком і тримісячною онукою мали переїхати в цю нову оселю, але не здійснилися мрії: їх зруйнувала війна. Одне втішало цю жінку: усі рідні живі...

І ще такий епізод я теж часто згадую. До пункту зайшла жінка. Певний час вона не наважувалася заговорити ні з ким із наших працівників, хоч багато хто пропонував їй допомогу. Нарешті підійшла до мене, узяла за лікоть і тихо промовила: «Я українка, мне стыдно, что я не говорю на украинском языке, но вы же мне

поможете? Я із Харькова приехала». У її словах я вловила гірке прозріння й каяття за свою позицію в минулому, сором за те, що за довгі роки життя (а була вже пенсійного віку) не вивчила державну мову. Я її заспокоїла, зазначивши, що ще не пізно вивчати мову й переосмислювати свої погляди. Допомогла жінці знайти потрібний одяг. Її вразило те, що всі ці речі зібрали полтавці для допомоги постраждалим від російської навали. Наприкінці нашого спілкування відвідувачка крізь сльози сказала: «Я раніше неправильно думала і тільки тепер осознала все». Упевнена, що це усвідомлення сталося не під час нашої бесіди, а за кілька тижнів війни.

Одного березневого дня ми допомагали з одягом великій родині, і саме такі родини до нас зверталися часто. З'ясувалося, що ці вимушені переселенці знайшли тимчасовий прихисток у тому ж будинку, де проживає моя сім'я. Зауважу, що зазвичай ми із сусідами наводили лад у квітничках перед домом не надто дружно й охоче. А тут, повертаючись із роботи, бачу, що наші нові мешканці без жодних знарядь праці вже ретельно прибрали клумби біля під'їзду й збирають сміття в поліетиленові мішки. Я щиро їм дякувала за гарний вчинок. Вони ж розповіли, що мали хату, город, садочок, що люблять господарювати, вирощувати врожай. Згадували, які гарні троянди квітнули біля їхнього дому, які сорти помідорів планували висаджувати... У кожному слові був пекучий біль землялюбної душі українців.

Зустрічала багатьох самотніх літніх людей, які майже безвиїзно жили й працювали в селах. Із сумом згадую дідуся з Харківщини. Він розповів, що давно поховав дружину, згодом донька важко хворіла, і вже два роки, як її немає... Із села виїхав разом із сусідами. До нас прийшов по одяг і взуття. Зовсім слабкий і безпомічний: не мав

сили міряти, застібати речі, взуватися, утім намагався обходитися без сторонньої допомоги. Скаржився лише на те, що руки трясуться більше, ніж раніше. Розхвилювався. В очах рясніли сльози. Ми спакували дібрані речі. Прощаючись, дідусь сказав мені, що я схожа на його доньку... Відчула, як глибоко він сумує за близькими, як важко йому опинитися тепер і без рідного житла – абсолютно самотнім у цілому світі!..

У травні по допомогу звернувся немолодий знервований чоловік. Говорив він українською мовою з дивним акцентом. Сумно розповів, що приїхав із Донецчини й залишиться в Полтаві назавжди. Воднораз гордо повідомив, що від початку війни розмовляє тільки українською, утім поскаржився, що родичі його не підтримують. Дорікнув і полтавцям за їхній суржик, адже сам прагне навчитися говорити правильно. Поки підшукувала йому куртку, дізналася, що за останні місяці в чоловіка дуже ослабло здоров'я й активно розвивався діабет. Життєві випробування далися взнаки. Він показав мені паспорт: на фото в ньому, здавалося, був хтось зовсім інший, кілограмів на двадцять повніший... Я поділилася і своїм боєм: мій чоловік теж хворіє на діабет; розповіла, які ліки він приймає вже багато років... Наша розмова трохи підбадьорила гостя.

Нерідко до пункту зверталися люди з інвалідністю. Допомогаючи цим переселенцям, я глибоко розуміла, як важко їм жити і в мирний час, а в період війни – просто жахливо. У рідному місті чи селі вже якось пристосувалися до своїх повсякденних труднощів, а тепер переїзд, нові умови проживання, інше оточення... Мені запам'яталася одна жіночка з маленькою донечкою. Пані мала вади мовлення, і ми ніяк не могли зрозуміти, що вона каже, але дитина

нам пояснила мамині прохання. Ця дівчинка семи-восьми літ здалася дорослішою за свій вік. Вона вже звикла полегшувати спілкування мами з іншими людьми. Також допомагала пакувати речі, які ми дібрали для них, а ще намагалася робити так, щоб уберегти матусю від зайвих розмов із волонтерами, неначе хотіла, щоб менше людей помічали вади її рідної людини. Дитина розповіла нам, що поселили їх в одній із полтавських шкіл, ні на що не скаржилася, тільки повторювала, що вірить: усе буде добре!

За час волонтерської роботи зустріла багатьох людей із понівеченими війною долями. Та я свідок і того, що, незважаючи на труднощі й горе, наші співгромадяни проявляють справжню силу характеру, стійкість і непереборну віру в перемогу над ворогом.

Чула від знайомих про випадки недостойної поведінки переселенців, проте сама з цим ніколи не стикалася. Навпаки, пройнялася великим співчуттям до цих страждальців і хочу розповісти про кожного з тих, хто приходив до нашого пункту по допомогу. Але ці сумні історії вимагають надто багато часу й паперу, – стільки горя, сліз, руйнувань принесла люта війна!

Катерина ТКАЧЕНКО
(м. Полтава)

Поетка, педагогиня, журналістка, співзасновниця незалежного мистецького об'єднання «Magnum Opus». Закінчила факультет філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (2012). Працювала вчителькою, викладачкою, копірайтеркою, журналісткою. Нині випускова редакторка інтернет-видання «Полтавська хвиля». Над усе любить читати. Особливо сучасну літературу. Особливо українську.

ТУТ МАВ БУТИ МАТЕРІАЛ, У ЯКОМУ УКРАЇНЦІ ГОВОРЯТЬ, ЩО ПИШАЮТЬСЯ СВОЄЮ КРАЇНОЮ

«Полтавська хвиля», 23.08.2021 р.

Наближається 30-та річниця Незалежності. А це означає, що скоро стрічки в соцмережах замайорять сивно-жовтими стягами, багато хто повитягує з шаф свої вишиванки, кожен обласний центр проведе врочисті заходи... Що ж для кожного з нас означає незалежність? Час підсумувати.

Вікіпедія пише, що День Незалежності України – державне свято України, яке відзначають щороку 24 серпня на честь ухвалення Верховною Радою УРСР Акту проголошення незалежності України, котре й прийнято вважати датою відновлення незалежної держави України.

Але часто за звичайними тлумаченнями стоять визначні події.

1991

(Тамара, 56 років. Історикиня, очевидиця подій)

На 17 березня 1991 року було призначено всесоюзний референдум. Михайло Горбачов намагався зберегти Радянський Союз. Люди мали дати відповідь на запитання: «**Чи вважаєте Ви необхідним збереження СРСР як оновленої федерації рівноправних суверенних республік, в якій повною мірою гарантуватимуться права і свободи людини будь-якої національності?**» Шість

союзних республік відмовилися брати участь у проведенні референдуму. України серед них не було.

Але до цього запитання додали ще одне: **«Чи згодні Ви з тим, що Україна має бути у складі Союзу радянських суверенних держав на засадах Декларації про державний суверенітет України?»** Крім того, обласні ради Тернопільщини та Львівщини вирішили провести регіональний референдум і додали питання: **«Чи хочете Ви, щоб Україна стала незалежною державою, яка самостійно вирішує всі питання внутрішньої та зовнішньої політики, забезпечує рівні права громадян незалежно від національної та релігійної приналежності?»**

Для мене, людини, яка народилася в період влади Брежнєва й формувалася в Радянському Союзі, до того ж навчалася на історичному факультеті, де відповідь на кожне питання починалася з того, а що стосовно цього говорили класики марксизму-ленінізму, питання бути чи не бути Україні в Союзі було надзвичайно складним. Але все ж таки я вирішила голосувати «ЗА» збереження Союзу. Хоч якраз напередодні цього референдуму на телебаченні показали фільм про Голодомор 1932–1933 років. Мене цей фільм шокував. На той момент я вже знала про Голодомор, звичайно, але фільм побачила вперше. І в мене виникло питання: **«Боже, за що так покарали українців?»**

Незважаючи на це, на референдумі я поставила «Так» на перше і «Так» на друге питання. Тобто я була й за збереження Союзу, і за те, що Україна має бути в складі Радянського Союзу на засадах Декларації про державний суверенітет України. Мабуть, не тільки я, а й усі, хто сказав «Так» на друге питання, не усвідомлювали, що це абсолютно різні твердження. До речі, на перше питання «Так» сказали 70%, а на друге – понад 80%.

А вже 19–21 серпня в Москві була спроба державного перевороту. Консервативні сили, які не бажали оновлення Радянського Союзу, оголосили, що Горбачов не спроможний виконувати обов'язки керівника держави. Я саме перебувала в декретній відпустці й стежила за всіма подіями. Уже тоді я розуміла: повернення в минуле неможливе. Щоб змусити людей мовчати й повернути все назад, необхідно повторити сценарій 1937–1938 років, тобто репресії. Але перевороту не допустили.

Ми довго чекали, що скаже Кравчук. Опозиція спонукала до активних дій, а Кравчук закликав до спокою. Тоді ми не знали, що

була загроза військового вторгнення в Україну, якщо в Україні розпочнуться більш активні дії.

Саме ті події перевернули думки багатьох громадян СРСР. Стало зрозуміло, що назад не повернути нічого. І нічого вже не зберегти. Тоді під тиском бурхливих подій Верховна Рада УРСР прийняла Акт проголошення незалежності України.

Але бути чи не бути Україні незалежною вирішили вже на референдумі. Він відбувся 1 грудня 1991 року. Ставили питання: **«Чи підтримуєте ви Акт проголошення незалежності України?»** 90,32% сказали «Так» незалежній Україні.

Ще зазначу, що напередодні референдуму повсюди в поштові скриньки кидали агітаційні плакати, активно говорили про те, що Україна годувала весь Радянський Союз. Тому самим нам буде краще.

На цьому ж референдумі обирали першого президента України. І майже 62% віддали свої голоси Кравчуку. Друга позиція була в Чорновола.

За Кравчука, я думаю, проголосували через чутки про те, що якщо до влади прийде Чорновіл або Левко Лук'яненко (а це ж колишні в'язні, і в них є списки всіх комуністів), то вони розпочнуть переслідувати комуністів і комсомольців.

Звичайно, я розумію, що якби до влади прийшов Чорновіл, – Україна пішла б зовсім іншим шляхом.

2004

(Микола, 35 років. Учасник подій)

Тоді все було інакше. Зараз не так воно й сприймається. По-перше, я був на виборах. Сам бачив оті всі фальсифікації, і мене тоді переповнювало відчуття несправедливості. Хотілося з цим щось робити. Спочатку ми гуртувалися в Кременчуці, а вже потім поїхали в Київ. Саме там я відчув, що українець. Нас було дуже багато. Ми були об'єднані однією ідеєю, спільними гаслами...

Знаєте, я там уперше щиро заспівав український гімн. Уперше зрозумів його суть. І після того, як ми спільними зусиллями досягли свого, після того, як Ющенко став президентом, – жодного разу не пожалкував про свій вибір. Бо там у мене вперше з'явилося розуміння, що країну створюють люди. І, мабуть, насправді не в 1991-му, а 2004 року почалася для мене історія Незалежності.

2013

(Олена, 42 роки)

Я тоді в школі працювала. Коли все починалося. Пам'ятаю, нас зібрали в учительській і сказали, що завтра ми повинні прийти на мітинг. Нічого не пояснювали. Просто надійшло таке розпорядження, і його потрібно виконати. Ну треба, то треба. Зазвичай бюджетники без зайвих питань виконують «рекомендації» згори, бо можна без роботи залишитися.

Ми пішли на майдан Свободи всім колективом. Там була купа народу: вчителі, вихователі, медики... Поки стояла, мені подзвонила сестра. Вона запитала, чи сказали нам, чого туди зігнали, бо нас зараз по телевізору показують. Я одразу не зрозуміла. Уже потім дізналася, що вночі в Києві студентів побили, а нас «поставили» на підтримку президента...

Розумієте, було дуже соромно там стояти. Було відчуття, що робиш неправильно. Але стояли, бо роботу боялися втратити. Таке вже мислення – рабське. Увечері ми з подругами ходили на Євромайдан. А вранці на роботі старалися не говорити про це.

Потім нас «зобов'язали» вийти на ще одну акцію протесту. Директор зібрав нас в учительській і сказав, що йому самому не подобається все це. Але його попередили: ти поганий керівник, якщо не можеш організувати своїх працівників. Отак ми й ходили на Майдан та Антимайдан.

А коли в Києві загинули перші люди, я віднесла заяву на звільнення. Уже розуміла, що не можу просто ходити на оті антимайдани. І знаєте, я нікого не звинувачую. Мої колеги теж були заручниками ситуації. У кожного з них були діти, родини. Тому вони боялися. Кожен із нас чогось боїться. Сміливість треба виховувати в собі. Тільки тоді ми зможемо щось змінити.

Замість висновків

Незалежність – це коли ти не боїшся у своїй країні висловити власну думку й за це тебе не поб'ють, не покарають, не посадять (Айна, 20 років, Харків).

Незалежність – це насамперед свобода. В усіх її проявах (Анатолій, 30 років, Полтава).

Незалежність – це свобода вибору. Як би банально це не звучало, але починаючи від того, яку олію купити, і закінчуючи тим, у якому домі жити (Юлія, 28 років, Чернівці).

Незалежність – це коли відчуваєш себе в безпеці. Можеш говорити зручною для тебе мовою. Можеш обирати (Оксана, 32 роки, Донецьк).

Коли ми хочемо кращого життя, то очікуємо, що хтось його нам забезпечить: потурбується про дорогу, відсутність корупції, якісну медицину. Але чи зміниться щось без нашої участі? Як показують історії вище, – навряд.

«УГОЛОС ЦЬОГО НІХТО НЕ КАЗАВ, АЛЕ СКОРІШ ЗА ВСЕ ЇЇ З'ЇЛИ»: ГОЛОДОМОР НА ПОЛТАВЩИНІ

«Полтавська хвиля», 21.11.2021 р.

1932 рік. Листопад. Холодно й вітряно. На землі лежить перший сніг, дерева поскрипують. 16.00 – ледь сутеніє. На вулицях нікого немає. Будинки сплять. Вони такі темні, укриті соломною, яка на вигляд волога й пріла. Саме така картина в моїй голові зринає одразу, коли я чую слово Голодомор.

Про Голодомор на Полтавщині й усій Україні сьогодні багато інформації. Розсекречені архіви, є фотографії, відеопрोगрами зі спогадами очевидців, документальні та художні фільми, книги. Ми живемо в час, коли про це можна говорити. Але довго про нього мовчали, бо за документами голоду не було. Люди ж помирали... від хвороб. Масово.

Мою сестру з'їли

«Цю історію мені розповіла бабуся. Вона разом із прабабцею жила в селі Іванівці Білицького району Полтавської області. Не знаю, мабуть, того села нині й на карті немає.

Мені не відомо, як звали сестер та братів моєї бабусі. Але знаю, що їх було четверо. Після голоду вижили лише двоє – бабця і її старший брат. Інші з голоду померли.

Знаєте, у кожній родині свої секрети. У нашій не говорили про найстаршу сестру бабусі. Бо, коли її хтось згадував, прабабця дуже плакала. Авжеж, уголос цього ніхто не казав, але скоріш за все її з'їли. Бо прабаба завжди говорила, що моя бабуся вижила тільки завдяки старшій сестрі».

Полтавщина – один із тих регіонів України, які найбільше постраждали від голоду й репресій. Узимку 1932–1933 рр. багато колгоспників краю залишилося без зерна й посівного матеріалу, одноосібники – без продовольства, худоба – без фуражу. Виснажене до краю трирічною продрозкладкою село, що весь час балансувало на грані голоду, нарешті цю грань перетнуло. Коли в селян вичерпалися останні приховані припаси, продовольчі труднощі переросли в справжній масовий голод, що охопив область.

«1932-го моїй бабусі було вісім років. Через голод уже в дорослому віці вона мала багато проблем зі здоров'ям. У неї було чотири викидні, перш ніж змогла народити мого дядька, а ще через п'ять років – і мою маму. Я пам'ятаю, що бабуся майже ніколи не працювала, лише займалася господарством, а померла в 53 роки» (історія Юлії Потапенко-Наливки).

Причини Голодомору на Полтавщині, як і загалом в Україні, однакові: узимку 1932–1933 рр. у селах була велика скрута із забезпеченням населення продовольством. Навесні в багатьох сільських районах розпочався голод.

Батька ми більше не бачили

Марія Яківна Фенько народилася 1927 р. на хуторі Чорняки Зіньківського району Полтавської області. На її долю випали страхітливі голодомори 1932–1933 рр., 1946–1947 рр., репресії та війна.

Зараз пані Марія має доньку, онуків.

«Мати пекла оладки з клеверу. І ми маленькі були. Сестричка старша в мене була, і я. І ми рвали той клівер, і пекла мама оладі. Такі добрі були. Ми їх не наїдалися ніколи.

Ходила буксірна по хатах. Вибирали все зерно, в кого було. А в нас було на печі в горщечку, і поліз на піч і забрав те, що в горщечку було. Не оставили нічого. Із хати вигнали. І двері закрили. Одежу забрали мамину, всю із скрині вибрали, і скриню забрали, і з хати вигнали, і двері замкнули. І на ніч упустили сусіди нас: четверо дітей і батько й мати. І ми в сусідів переночували. Вигнали нас із хати. Ми... найшов батько квартиру, і ми жили в людей у хатині, і батька прийняли в колгосп. Як вигнали з хати, прийняли в колгосп, і він ходив на роботу. А в 37-му годі прийшов сусіда і каже: “Тебе визивають в кантору”, а батько каже: “А шо ж таке, налоги поплатив”. “Та, – каже,

– бери, мабуть, і кусок хліба”. І ми стали кричати, бо вже людей багато забирали. Оце я все помню. І більш ми батька не бачили. І росли і голі, й голодні. І дуже рано на роботу начали ходити. Як важко було, а ми робили».

У серпні 1932 р. прийняли «закон про п’ять колосків», яким передбачався розстріл або 10-річне ув’язнення за збирання залишків урожаю на полі. Організовували спеціальні групи «активістів», які здійснювали обшуки та вилучали в людей зерно.

18 листопада 1932 р. політбюро ухвалило постанову, якою було запроваджено репресивний режим – «чорні дошки». Занесення на «чорні дошки» означало фізичну продовольчу блокаду колгоспів, сіл, районів: тотальне вилучення їжі, заборону торгівлі й підвозу товарів, заборону виїзду селян та оточення.

Він хотів з’їсти власні пальці

«Мій дід Фітенко Тихін Григорович по осені 1933-го через голод хотів відтяти собі три пальці. Уже коли через безсилля врубав собі по пальцях, – утратив свідомість. У той час селом їхала підвода, яка збирала мертвих. Діда Тихона теж туди повантажили. Привезли в спільну могилу, що була в лісі за селом, і вкинули туди.

Саме там, серед мертвих людей, він прийшов до тями. Вибрався з ями й пішов назад у бік села. Та ж сама підвода побачила його й відвезла до лікарні. Після всіх цих жахів він вижив. У нього потім народилося вісім синів» (історія Тетяни Жорнік).

Статистика свідчить про високий рівень дитячої смертності на Полтавщині в 1932–1933 рр. В Україні він становив близько 40% від загальної кількості жертв, а на Полтавщині – 66 %.

Я прийшла додому, а мені сказали «йди звідси»

«Я народилася у 1923 році в селі під Миргородом. Пам’ятаю, що у мене були дві сестри маленькі – Марія і Ганна. Вони померли ще в кінці 20-х. Знаю, що ховали їх після Великодня.

Пам’ятаю, як був голод. Мама готувала оладки з лободи. Нас тоді четверо було: я, мама, батько і брат Мишко. Одного ранку батько прийшов з вулиці – виходив покурити – сів біля вікна і розкрив газету почитати. А мама біля печі поралася, снідати готувала. Та й гукає до батька: “Андрію, вставай снідати”. А батько мовчить. Підійшла вона, за плече його смикну-

ла, а він мертвий. А ввечері брат помер. На ранок наступний мама покликала сусідів, аби вони викопали яму в сливнику, та її поховали їх там – і тата, і брата. Удвох. Залишилися ми з мамою вдвох. А вже ввечері дядина до нас прийшла, жінка маминого брата. Прийшла та й каже: “Полю, а пішли до мене ночувать”. Я не хотіла маму лишати, плакала, але вдвох вони мене вмовили. Мабуть, дядина бачила, що матері недовго лишилося. Прийшла я зранку додому, а мама моя вже не дихала.

Зразу мене дядина до їх забрала. Каже: “Поживи з нами”. А потім я селом ходила з місяць – від однієї хати до другої. Помагала щось по господарству зробити, а мені за це поїсти давали.

А вже після мене в дитячий будинок забрали, і я там жила. Пам'ятаю, що туди я потрапила з чесоткою і мене, аби її вивести, золою з печі мазали. Після дитбудинку повернулася до рідного дому. Треба було десь жити. Прийшла, а там якісь чоловіки дах розбирають, кажуть: “Хто ти така, що ти тут робиш?” Я їм пояснила, що жила тут з батьками. А вони мені: “Йди звідси, ця хата тепер колгоспу належить”.

Отак тоді у мене життя нове і почалося, без рідних, без будинку, без нічого. У мене на згадку тільки мамин портрет лишився. **Все життя зі мною» (історію записала Катерина Ткаченко).**

Улітку 1933-го голод сотнями забирав людей. Усі магазини були порожні. А в торгсинах (торгівля з іноземцями) було досить продуктів. У Полтаві такий магазин був на вулиці Жовтневій. Усе продавали за золото. Торгівля йшла жваво: навіщо те золото, якщо голодна смерть підстерігала на кожному кроці... Кажуть, із вулиць нашого міста наприкінці березня 1933 р. за одну добу було підібрано 1043 трупи.

Не називайте, будь ласка, імен

«Мої бабуся й дідусь розповідали, що в 1932–1933 рр. розкуркулювали всіх, не зважали ні на походження, ні на соціальний статус. Забирали й тварин, і врожай. Баба казала, що люди помирали посеред дороги, біля власних будинків – усюди. Їли все, що знаходили: трави, лісові ягоди, дичину, кору дерев... Багато хто їв лободу, після чого помирав від діареї.

Поля з пшеницею охороняли. Закон “Про п’ять колосків” моя бабуся на собі випробувала. Тоді її спіймали й засудили за крадіжку кількох колосків. У селі, де жила бабуся, було багато канібалів. А ще вона розповідала, що ті родини, у яких були діти (по 6–11 в родині) і не було чого їсти, труїлися рослинами, аби не помирати в муках від голоду. За масові набіги на зернові поля одразу розстрілювали.

У моїх рідних на все життя залишилися спогади про Голодомор. Дідусь до останніх днів життя робив усе, аби ні він, ні його родина не знали, що таке голод. Інколи навіть забагато робив: у нього було 19 гектарів поля, яке він сам обробляв. А ще я пам’ятаю велике господарство, за яким треба було доглядати: три корови, телята, кози, кролі, приблизно 150 індиків, повен двір курей і гусей. Усе своє дитинство я провела, допомагаючи в селі».

Наслідки Голодомору

Якими ж сьогодні бачимо наслідки трагедії 1932–1933 рр.? Точних даних про смерті від голоду на Полтавщині немає. Але, звертаючись до документів, які наводить Р. Конквест, можемо уявити масштаби цієї трагедії в регіоні. Так, в одному з районів Полтавської області – із загальної цифри смертності 7113 осіб – дітей (до 18 років) померло 3549, чоловіків 2163, жінок 1401.

Голод довго замовчували. Лише 2006 р. Верховна Рада України офіційно визнала Голодомор 1932–1933 рр. геноцидом українського народу. А публічне заперечення факту Голодомору вважають проступком, хоч покарання за нього й не передбачене.

РІД, ЯКОГО БІЛЬШЕ НЕМАЄ: ФОТОРЕПОРТАЖ ІЗ СЕЛА НА ПОЛТАВЩИНІ

«Полтавська хвиля», 24.11.2021 р.

У селі Крута Балка на вулиці Набережній є будинок, у якому давно ніхто не живе. Там немає паркану, стіни підперті палицями, віконниці зачинені та облуплені, двері без замка.

Околиця села. Крайня вулиця пообіч центральної дороги. Перед нами хата із занедбаним подвір’ям. Під ногами шарудить су-

хий бур'ян, усі стежки давно позаростали. Не віриться, що колись тут було життя – рипіли двері, дзвеніло колодязне відро, у якому плескалася вода. Зараз лише тиша – суцільна й мертва. Здається, вітер навіть дерева не хитає.

Шершаві глиняні стіни, до яких боязко торкатися, бо раптом від поруху вони обваляться... Хочеться відкрити віконниці, але страшно, що гниле дерево впаде тобі на ногу.

Підходиш до хатини й уявою переносишся років на 20–30 у минуле...

Літо. Пахне білим наливом і потовченими абрикосами, у вулицю біля городу гудуть бджоли, а на лавці сидить бабуся в жовтій хустині. Сидить і дивиться в бік вулиці: чи не пройде хто, кого можна зачепити розмовою.

А після вечері вона зі своїм дідом говорить, що вранці треба нагодувати худобу й прибрати в хаті, бо онуки на канікули прийдуть...

Але повертаєшся до реальності й ступаєш на міцні сходи, боязко оглядаєш потріскану лавку, зауважуєш банки, у яких наче й досі стоїть скисле молоко, а потім поволі тебе поглинає будинок. Відчуття, ніби за тобою стежать душі тих, кого вже немає.

Звісно, існує небезпека постраждати. Але цікавість бере своє – заходимо в дім.

Кухня

Із коридору потрапляємо до просторої кухні: розвалена піч, у якій рештки обпалених газет, газова плита, умивальник, вишиті власноруч картини на стінах.

Саме приміщення просторе й світле. Мабуть, господині подобалося тут куварити. Можливо, узимку цей дім наповнювали аромати гарбузової каші й узвару, а влітку – запах вишневого, яблучного чи сливового варення.

На кожному вікні штори, а поряд – вишивки. Кольори на них втратили яскравість, але малюнок усе одно лишився.

Колись господиня дбала про цю оселю, намагалася створити затишок, який, мабуть, скінчився разом із її життям. Бо зараз тут осиротіло розкидані речі.

Склянки навіть не розпаковані. Мабуть, їх берегли для гостей. А може, це був останній подарунок, який отримали господарі.

Речі на столі, здається, були невіддільною часткою побуту колишніх мешканців. Кожна потрібна. А зараз це мотлох, на який би точно не звернули уваги гості оселі.

Тільки уявіть, за столом колись заварювали чай. Воду кип'ятили в літровій помаранчевій кварти. Засипали заварку в чашки, які привезли їм діти разом із напоєм.

Спальня

Із кухні потрапляємо в кімнату. Темну й невеличку. Дверей тут немає. А саме приміщення без вікон нагадує форму прямокутника розміром десь 6х3 метри. Тут уздовж стоять два ліжка. На них книги й дерев'яні рамки.

Чомусь тут моторошно. Аж дух забиває від старечого запаху, зогнилих покривал і поточених мишами сторінок. Мабуть, миші є найчастішими гостями цієї оселі.

Раніше їх точно ловив кіт. Але зараз життя тут для нього немає. Ні для кого немає.

Вітальня

Після відвідин спальні вивчати оселю вже не хочеться. Не полишає відчуття важкості та зніяковіння. Але неспішно заходимо в третю, останню, кімнату. Певно, тут приймали гостей. Ця кімната найбільша. Є цікавий закуток, де за просто міг би поміститися п'ясовий стіл. А може, він там і був...

Книги, картини, полумиски, столи, холодильник, старі сумки, банки, годинники, фотографії, мішки – тут хаотично зібрані всі пожитки колишніх власників. Нікому вони вже не знадобляться. Навіть світлин на пам'ять ніхто не забрав. Найдивніше – лишився в оселі холодильник.

Подвір'я

Виходимо з будинку, видихаємо й роззираємося. Прямо з порогу видно водойму. Тільки уявіть, який прекрасний тут захід сонця.

Рушаємо до господарських будівель. Тут так само повно мотлоху. А серед нього – убрання для пасічника та бджолярські рамки. Люди, що тут жили, були працьовиті. Бо тримати бджіл зовсім не просто.

На кожній речі ніби відбиток життя. Торкатися нічого не хочеться. Усе тут потребує спокою. Воно померло разом із господарями. Та все ж одну річ ми знімаємо зі стіни, аби детальніше роздивитися.

Фотографії колишніх мешканців. Під однією рамкою ціла

купа знімків. Дитячі фото, зображення жінок, цілі компанії, які щось святкували на подвір'ї. Ось вони – єдині докази того, що життя тут точно існувало.

Повертаємо фото на місце, прикриваємо двері й рушаємо вулицею, щоб дізнатися, хто ж мешкав у цьому будинку.

Як виявилось, там жила родина Павленків. Анатолій Трифонович і Марія Іванівна. Вони мали п'ятьох дітей: Галину, Тамару, Віру, Олександра й Віктора. Останній син загинув, коли йому було вісім: пішов за хату на ставок перед Новим роком і провалився під кригу.

Жителька села Наталя Кобзиста розповіла, що хата була дуже гарна й доглянута, коли там Павленки жили.

«Знаєте, це була перша хата, у якій була прибудова. Ніби другий поверх. Нам усім у селі було так чудно, що ми ходили на неї дивитися», – згадує жінка.

Коли помер Анатолій Трифонович, Марію Іванівну забрали в Горішні Плавні діти. Тоді й хату продали іншому господареві.

А поряд із ними жили П'ятаки. Про старого, чий рід уже давно обірвався, у селі нам зміг розповісти лише один мешканець.

«Там жив П'ятак Степан Микитович. Рядовий селянин. Ми з ним трохи випивали, коли обоє працювали в совхозі. Той Степан мав дружину бабу Марію, і сестра з ними жила її – Сонька. Но вона зовсім безродна була. Ні дітей, ні чоловіка не мала. Так ото й жила з ними. Працювала на фермі дояркою все життя. Довгий час з ними племінниця його жила. А одного разу іде, пам'ятаю, Степан вулицею, кашкета зняв, а голова лиса – подерта. Я у нього тоді запитав: “Де ти, Микитович, голову зідрав?” А він мені каже: “Та племінницю заміж віддавав, напився та впав”».

Але про хату П'ятаків у селі ніякої згадки, бо давно її немає, а місце, де колись був двір, геть заросло непролазними хащами. Колись жили люди, а тепер усе: лише подеколи їх випадково згадують сусіди-старожили в несподіваних розмовах.

Після розповіді на душі осад, думками повертаємося до оселі. Одні з дверей ми підперли віником, як і було до нас.

Кажуть, що віник треба ставити догори, аби гроші були в подарстві. Ми його так і залишили. І поїхали далі, шукати хату, у якій ще горить світло. Але то вже зовсім інша історія.

Марина ФЕДОРОВА
(м. Полтава)

Народилася 18 лютого 1978 р. в м. Полтаві. Закінчила Полтавську середню школу № 12, фізико-математичний факультет Полтавського державного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, факультет післядипломної освіти Рівненського державного гуманітарного університету. Від 2004 р. працює в Полтавській обласній універсальній науковій бібліотеці імені І. П. Котляревського – бібліограф першої категорії, провідний бібліограф відділу інформації з питань культури і мистецтва; 2016 р. очолила відділ краєзнавства. Вивчає історію книг, книжкових колекцій, бібліотек, зокрема ПОУНБ імені І. П. Котляревського, займається бібліотечним краєзнавством. Любить музику й літературу. Пише прозу. Має в даробку збірки оповідань «Мала Ведмедича» (2021), «Під вічним дощем» (2022), публікації в альманасі «Рідний край» та мережі «Фейсбук».

НАШ СПІЛЬНИЙ БІЛЬ

* * *

Якби я вмiла малювати, то зобразила б зиму. Пухнасту, немов котячий хвіст! Ти б сміявся й тягнув санчата. Я би падала з них. Пам'ятаєш, як розповідала тобі, що мене батько в дитинстві загубив? Я, манюсінька, мовчки випала із санчат і лежала в іншому кінці двору, поки він не оглянувся. Ти тішився з цієї пригоди. Обіцяв робити все, щоб подібного більше ніколи не трапилось...

Якби я вмiла малювати, то намалювала б тебе в білому светрі. Тому, що власноруч зв'язала. Твоєму найулюбленішому.

Колись дуже давно мені наснилося, що я маю надлюдські здібності: зупиняю вогонь, стихії, запобігаю небезпеці. Якби я могла, то зупинила б усі війни на світі. І обнімала б тебе. Живого. А не хрест на твоїй могилі...

* * *

Настя з Андрієм мовчки йшли парком. Настрою не було в обох. Воно й зрозуміло. Ніби весна. Ніби всі рідні живі. Але... Оте кляте «але». Андрія не сьогодні-завтра забирають. Спочатку на навчання. А потім... У Насті від слів «потім», «війна», «переговори» починалася істерика.

– Коли тебе заберуть, ми теж із дідусем поїдемо звідси.

– Куди ти з ним таким поїдеш? – запитав Андрій, наголошуючи на хворобі дідуся. Він ледве пересувався по хаті.

– А що мені тут без тебе? Чекати, поки «визволителі» прийдуть? – істерично схлипувала Настя.

– Вір, що все буде добре. Молись. Менше дивись новини.

Настя лише махала рукою й безутішно ридала на Андрієвому плечі.

Андрій зібрався рано-вранці. Він навмисне нічого не сказав коханій. Поїде – нехай. Кожен обирає своє. І він не має права її засуджувати.

Настя прокинулася раніше, ніж зазвичай. Узяла телефон. Знову сльози. Як він міг не попроситися?!

Дідусь на інвалідному візкові заїхав до онучки в кімнату:

– Настусь, ось послухай. Мені бабуся наша наснилася. Вона варила нам борщ. Твій улюблений. Із сметаною і зеленим квасцем. Вона посміхалася. Це гарний знак.

Онука підняла заплакане обличчя:

– І не смій мене відмовляти! Якщо ти не зі мною, я поїду сама!!!

– Я не буду тебе відмовляти, – промовив дідусь після короткої паузи. – Твоє життя. Тобі й вирішувати. Скажу лише одне: лелеки прилетіли... Тож буде мир! Буде нове життя!!! І ромашкові поля посміхатимуться небові. І висохнуть сльози. І буде благословення на нашій землі. І безліч добрих справ буде зроблено. Відбудують міста й містечка. Відкриють школи й садочки. Серця наповняться радістю та вдячністю. І людство врешті збагне, що найцінніше для всіх і кожного з нас – МИР...

***

Ніна зачиняла магазин, який за останні два тижні перетворився на склад речей, продуктів, предметів першої необхідності. Крім цього, Ніна вислухала стільки жажливих історій та стільки сліз витерла своїм відвідувачам!.. Усім болить однаково. В одного квартиру знесли. А людина щойно кредит виплатила. В іншого кішка залишилася десь напризволяще. А он мати чекає на смс від сина. Тиждень на зв'язок не виходить. І всім неспокійно. І всі жаль... Господи, помилуй нас!!!

Ніна стримує емоції. Нехай. Увечері наплачеться. У подушку. Однаково ніхто не побачить і не пожаліє. Батьки її загинули в автокатастрофі. Так і живе сама. До війни донька одnogrupниці

винаймала кімнату. А тоді поїхала на село до матері. Ніні нікуди їхати. Тому вона всі сили витрачає тут, на рідній землі.

– Ви зможете відчинити на хвилинку? – чоловічий голос застав зненацька. Вона сіпнулася й випустила з рук ключі.

– Вибачте, налякав вас, – сказав незнайомиць, піднімаючи ключі із землі.

– Нні-чого, я відчиню, звісно. Вам продукти треба?

– Та мені хоч би в що взутися і перевдягтися...

Він стояв у порваних кедах, а надворі мороз... Ніна відчинила магазин.

– Проходьте, я зараз світло ввімкну. Треба швиденько, щоб до комендантської години встигнути. Ви де зупинилися?

– Так-так, я швиденько. Ще ніде. Друзі обіцяли спальне місце. Але там родина з немовлям приїхала...

Ніна вдихнула повітря.

– Шукайте одяг. Ось кросівки, там шкарпетки. До мене підемо. Я одна поки що.

– Дякую вам, добра душа. У мене гроші є, заплачу.

– Ой! Залиште це. Я не заради грошей. У нас зараз одна біда на всіх.

Удома вона дала чоловікові рушник і мило. А сама поспішила на кухню готувати вечерю. Дивно, як давно вона не готувала. З того моменту, як не стало батьків. Чай. Якийсь смаколик. Чи бутерброд...

– Як смачно пахне, – приязно промовив чоловік. – Слухайте, я вже більше години у вашій квартирі, а ми досі незнайомі. Я Денис. А вас як звати?

– Ніна. Сідайте до столу.

Вони повечеряли. Говорити не хотілося. Заморилися обоє. Денис пішов відпочивати. А Ніна, помивши дві тарілки, стала на молитву. Вона молилася за Україну й за упокій своїх батьків. Читала Псалтир.

Ранок приніс сюрприз: Денис насмажив млинців, заварив кави.

– Я тут похазяйнував у вас. Рано прокидаюсь. Смакуйте.

Ніна посміхнулася.

– Дякую. Мені вже два роки ніхто не готував сніданку.

Денис нічого не розпитував, вона теж не продовжила.

– Ви не допоможете мені з пошуком житла? – запитав гість після сніданку.

– А чим вас це не влаштовує? – питанням на питання відповіла жінка.

– Я думав, це на одну ніч... Мені незручно...

– Лишайтеся на скільки треба. Ви мені не заважаєте... Але не наполягаю.

У Дениса дружина із сином загинули під час евакуації. А в нього слабкий зір. Воювати не може.

Ніна запропонувала новоспеченому знайомому допомагати їй у магазині. Так вони разом діставали продукти. Одягали діток та дорослих. Поїли їх кавою та чаєм. Чи просто вислуховували й обнімали та підбадьорювали.

– І в горі, і в радості, – сказав Денис після війни, – ти будеш зі мною?..

– Я вже з тобою і в горі, і в радості.

* * *

Іван увімкнув у дворі ліхтар. Чекав на гостей. Кум просив прихистити родину друга. Дружину із сином. Чоловік запалив сигарку. Щось ніхто не телефонує. Аж ось на вулиці почулися кроки. Іван побачив дві дитячі постаті.

– Ви від Руслана?

– Так.

– Казав, жінка й син. А насправді діти. Де ж мама?

– Я мама, – спробувала посміхнутися жінка, – Люба. А це мій син Артем.

– Приємно. То проходите у двір, – він забрав речі й пропустив їх уперед.

Артемко, щойно сів на диван, заснув. Не вечеряв і не мив руки. Іван обережно вкрив його ковдрою. Пригладив волосся.

– Ми кілька діб не спали. Їхали. Йшли. Знову їхали, – сказала Люба.

Вона щось довго вовтузилась у коридорі, не в змозі розв'язати шнурки.

– Давайте допоможу.

– Допоможіть.

Іван розірвав шнурки, намертво зав'язані на ботинках. А коли зняв взуття, побачив криваві плями на шкарпетках.

– Взуття було завелике. А все ж краще, ніж домашні капці, – сказала Люба.

– Господи, я зараз швидко ванночку для ніг зроблю.

Він набрав води. Посадив жінку на маленький стільчик. Сам присів біля неї. Люба спочатку соромилася, мовляв, не треба, я сама. А потім розплакалася від болю в ногах і від того, що нарешті вони знайшли хоч якийсь прихисток.

Руслан – друг і бойовий побратим її покійного чоловіка, на вітер слів не кидає. Пообіцяв, то виконає.

Іван обережно змащував ноги Люби якимось трав'яним настоем. А жінка, заплющившись, уявляла весну. Сонячну, квітучу. Із бджілками. Абрикосовим та вишнево-яблуневим цвітом.

Вона схилилася до плеча Івана. А він обережно взяв її на руки й поніс до ліжка. Стільки нерозтраченої ніжності мав цей чоловік!

На завтра він розтопить пічку. Напече картоплі. Забере Артема із собою в майстерню. Хай залишаються. Хай живуть тут. Хоч і завжди...

* * *

Між сиренами та обстрілами вона знов учила його танцювати. Він після інсульту, паралізована частина тіла, але ноги ськ-так рухаються. Вони жили на першому поверсі, і хоч до сховища рукою подати, він не дійде.

Тож вона залишалася з ним під час обстрілів. У годину тиші варила суп. А після всіх своїх справ умикала на телефоні вальс Шопена.

Вона хореограф. Мала власну школу танців «Василина». Багато хлопчиків і дівчаток успішно навчалися в неї, привозили перемози з конкурсів.

Війна розпочалася несподівано. Скільки планів було на цю весну...

Стискає губи й підходить до чоловіка:

– Потанцюємо? Ти мені обіцяв.

Він киває головою. Бо мова ще теж не зовсім відновилася.

Перші звуки. Перші кроки.

– І раз, і два, і три. Спинка. Тягнемо ніжку. Повертаємося. І раз, і два, і три. Зупинилися.

Він просто стоїть і дивиться на дружину. На її гарну фігуру. Згадує юність. Перший поцілунок.

Задзиччали шибки. Вона притулилася до нього... Ця дивна пара так і стояла посеред кімнати, слухаючи Шопена...

Кожен війну переживає по-своєму.
Миру нам. З Богом!!!

* * *

– Мала, привіт, ти вдома? – здалеку почувся рідний братів голос.

– Біжу з вечірньої.

– А ми тут проїздом. Із товаришем. Нам би в душ. Приймеш?

– Звісно. Ти коли будеш? Щось купити?

Я розгубилася. І жа вдома є. А ось ліки чи спорядження якесь.

Брата забрали, як почалася війна. Він не був на передовій. Інколи заїжджав до батьків. Я жила в іншому місті, тому занепокоїлася, що брат тут.

– Нічого не треба, – засміявся він, – твоя цілюща посмішка, ну і кави нам своєї смачнучої звариш.

– Люблю тебе, рідненький.

– І я тебе.

Ми майже одночасно опинилися біля під'їзду. Брат схуд. Посивів. Але в очах ще світилися збитошні іскринки. Ми обнялися. Точніше, я почепилася йому на шию. І довго-довго не хотіла відпускати. Мого старшого брата. Мого захисника. А тепер не лише мого.

– Хочу познайомити тебе з другом. Артур.

Хлопець простягнув руку. Я потиснула її.

– Артур... А яке тобі дали ім'я при хрещенні?

– Мала, ну знову ти за своє... – обійняв мене брат.

– Я не хрещений, – сказав Артур.

– Отакої! Іти воювати нехрещеному не годиться.

– Батьки в мене атеїсти. А я все збирався. Та так і не вийшло.

Я заварила кави. Поставила свіжі кексики. Брат запалив цигарку, хоч ніколи не смалив до цього. Я погладила його по голові. Притулила до себе.

– Добре, ідіть у душ та відпочивайте. Я вам на завтра щось смачненьке приготую.

– Кава у вас справді неповторна, дякую, – посміхнувся Артур.

– На здоров'я.

Я запалила у своїй кімнаті лампадку. Пішла на кухню. Думала про Артура. Як за нього молитися. Підшила іконку в його форму. Покропила святою водою.

Зранку хлопці поснідали й зібралися в дорогу. Я хрестила їхні голови, спину. Їхні тіні, що відбивалися на асфальті, коли мені вже не було їх видно з балкону.

Зайшла до кімнати. Плакала й молилася. Господи, Пресвята Богородице, усі святі... Спасіть і збережіть брата мого воїна Георгія, воїна... запнулася... Андрія... і всіх воїнів на полі брані...

Отак я для себе охрестила Артура Андрієм!

Безупинно молилася за всіх воїнів, вірила в перемогу, просила в Господа зберегти їхні життя.

...Війна закінчилася спекотного літнього дня. Артур повернувся живий і неушкоджений! Уже через тиждень вони приїхали до мене. Ми знову пили каву на кухні. Голосно реготали й були щасливі від того, що настав довгоочікуваний мир!!!

– Ти будеш моєю хрещеною? – запитав Артур.

– Аякже! Я вже й ім'я тобі придумала, Андрію!

* * *

Іван останнім заскочив у бомбосховище. Ноги гули. Увесь день вантажили гуманітарку. Страшенно хотілося пити. Його будинок днями згорів. І він, мов шалений, завалив себе роботою. Аби не згадувати про тих, кого вже... Треба якось до комендантської години добратися до бабусі в передмістя. Із такими думками він оглядав приміщення й раптом зустрівся поглядом із дівчиною. На ній була смішна шапка з величезним помпоном. Така ж, як у його сестрички... Він наважився підсісти до неї.

– Можна?

– Так, звісно, – приязно відповіла дівчина. Іван чув, як вона трусилася всім тілом чи то від холоду, чи від страху.

Він підсвідомо, наче молодшу сестричку, узяв її за руку й промовив:

– Олю, я з тобою. Не бійся.

Маленька долонька стиснула руку хлопця. Вони мовчки сиділи, поки не прозвучав відбій тривоги.

– Як тебе звати? – запитав, як виходили, хлопчина.

– Дивно, ти ж називав мене по імені, – здвигнула плечима. – Я Оля.

Іван зупинився. Глянув пильно їй в очі та щосили притиснув до себе. Сльози градом покотилися по щоках.

– Плач, плач, нехай виходить твій біль...

Вона гладила його руки, а він цілував її шапку з помпоном, тулив до себе.

– Вибач, – опанував себе Іван.

– Кохана?

– Сестричка.

Пауза.

– Пішли до мене пити чай?

– Із задоволенням. Чесно кажучи, я дуже голодний. А до бабусі ще їхати близько години.

– Залишайся в нас. Мама з радістю погодиться. У мене батько на війні.

Мама нагодувала гостя. Напоїла чаєм. Постелила. Не питала нічого.

Зранку провела хлопця:

– З Богом, сину, – перехрестила Івана, – наш дім для тебе завжди відкритий.

Так він несподівано знайшов житло й родину. Та й кохання на все життя. Тільки тссс! Це поки що секрет. Згодом він освідчиться Олі. І вони, об'єднані війною та втратами, загадають єдине бажання: МИРУ НА ВСІЙ ЗЕМЛІ!!!

Наталка ФУРСА

(смт. Ромодан Миргородського р-ну Полтавської обл.)

Поетка, прозаїк, перекладачка, член Національної спілки письменників України й Асоціації українських письменників.

Народилася 15 жовтня 1964 р. в м. Полтаві. Закінчила Ромоданівську середню школу на Миргородщині, факультет журналістики Київського державного (нині – національного) університету імені Т. Г. Шевченка.

Працювала кореспонденткою яготинської районної газети, молодшою науковою співробітницею Яготинського історичного музею, від 2005 р. – літературно консультантка Полтавської обласної організації НСПУ. Нині живе в селищі Ромодані, займається творчою діяльністю.

Авторка збірок віршів «Окрик» (1993), «Дар Любові» (1997), «Страсті по Страті» (2000, 2001), «Необлітане небо» (2002), «Нічого, крім повторень» (2004), «Пилок і пил» (2015), «...ані вірю, ані скиту...» (2020), книги малої прози «Зінське щеня» (2017), численних публікацій у періодиці, літературних збірниках і на сторінках мережі «Інтернет».

Лауреатка Полтавської обласної премії імені Леоніда Брозова (2012), Всеукраїнської премії імені Анатолія Криловця (2021), Міжнародної літературно-мистецької премії імені Пантелеймона Куліша (2021).

ВІРШІ ВІЙНИ

* * *

Заходь, братіку, маю для тебе дари:
любов, од якої ні дихання вже, ні сну,
і землю мою, яка під ногами у зайд горить
і розверзається – на всю свою глибину!

І якщо ти не схочеш жерти цю землю сам,
Острів Зміїний у поміч і «молотов вячеслав», –
ляжемо в неї вдвох!

І нехай нас окропить роса –
раз просто на сонці згорить вона не змогла...

25.02.2022

* * *

Смерть і родини
не питають години.
Жінко, народжуй, – ЧАС!

Чоловіче, ставай
на захист дитини,
щоб не згасла твоя свіча.

Тилів немає:
ця війна – без краю.
Але нині весь світ – за нас.
Став Господь до бою –
подає набої!
Україно,
завтра ВЕСНА!

28.02.2022

* * *

Повторюй, друже:
Любов – сильніша!
Добро – переможе!
Смерть не задушиш,
але ворога – треба й можна.
Повторюй собі:
я сильний, я сильна,
я подужаю й смерть!
І знай: в цій Добі
це ти – Україна,
Небо її і твердь.

2.03.2022

* * *

Щодня збираю слова – як після обстрілу чи розстрілу.
Від учорашніх залишаються лише відстріляні гільзи.
Шукаю ті, що згодяться на день насущний.
Вже не підбираю рим – бо не до рим.
Головне – щоб ті слова були правильні.
Точніше – праведні, щирі, добрі й, обов'язково, сильні.
Щоб вони підтримували і захищали СВОЇХ.
Відкидаю ті, які брешуть, лукавлять, слабують, нервують.
Незмінно залишаються і стоять поруч:

УКРАЇНА і ПЕРЕМОГА
ЛЮБОВ і ВІРА
ГІДНІСТЬ і ЖИТТЯ.

За це варто боротися. За це можна й загинути.
Але ми переможемо –
щойно зможемо.
Але Бог допоможе
тільки тим, хто бореться й сам.
І одна молитва сьогодні гожа:
Боже, закрій небеса...

4.03.2022

* * *

Колись, нескоро, а може, й скоро, бо час відносний,
ми з тобою зустрінємось, рідна моя, єдина,
десь під яблунею, під вишнею, під черешнею,
і ти розкажеш кожному хрущику, кожній бджілці,
і ти розкажеш кожній квітці й листочку кожному –
до останньої титли, до слізки останньої, вже останньої, –
як утікала із пекла звірячого, розриваючи душу навпіл,
і як Бог її зцілив!

І спита янголятко, сіпнувши за полу:
а звідки це? де це? –
і тільки старенький історик сивий
засвідчить у відповідь:
– Та була колись горе-країна – уже й не згадаю назву,
але вже, слава Богу, її немає, –
і перехреститься.

4.03.2022

* * *

...І оце той випадок, коли білі пальта байдужих
стають червоними! Їх скидають – спасають душу.
Але скаже Господь отаким-ось душкам: – Вертайтеся у тіла.
Це і ваша війна. Бо добром не зупиниш зла.

Бо зі злом неможливо домовитися, стоячи осторонь.
Я не мир вам приніс, а меч. Зупиняйте гостя!
Бо зі злом завжди тільки так: мусиш стати солдатом
Армії Світла і боротися – або, налякавшись, здатись,
тобто зрадити, як Іуда, – а отже стати Каїном.
І тоді буде пізно плакати, молитися й навіть каятись.

І каже Господь: це війна за Мене – зі звіром лютим.
І питає Господь: ви із ким, сторонні? ви ще люди?
Середина немає, бо час такий, бо така пора:
Кожен на боці лише одному – зла чи добра.
І не вийде наполовину:
гляньте – на ваших пальтах і рукавичках
кров убійних без вини, що вашу кличе...

4–5.03.2022

* * *

Річка затоплює береги –
бо розірвало кригу.
Господи, як же течуть сніги, –
наче бояться не встигнути.

Дужче за сонце сльоза пече.
Більше за душу – горя.
Боже, річками кривця тече
дияволу в чорне горло.

Полум'я шириться і росте,
біси у небі виють...
Боже всесильний, спаси хоч дітей,
а ми – прикриємо.

6–7.03.2022

***

Надійці Дроган

Що ж ти, Надієчко, мовчиш? –
Ірпінь «не в зоні».
І молячись, і клянучи,
стою в дозорі –
тут, де стою, ходжу, лежу,
очима в шибку,
де тишу чорну стережу,
що вже охрипла.

Ще вчора – вчора? – впала в сніг,
прорвавши обрій,
та фраза, спечена в огні,
яку шепнула ти мені:
«Все буде добре».
І хто кого ще тут трима
сьогодні й вчора?
О не мовчи. Німа п'ятьма
хапа за горло –
і повертається зима,
од крові чорна.

Озвися... Гупа голова
у такт зі сталлю...
І раптом звістка: «Я жива», –
і серце стало!
Живи, Надієчко, живи
і зміцнюй Віру!
...А серце вторить гук новий:
Херсоне, Бучо, озовись
із пащі звіра...

7–8.03.2022

* * *

Сонце, мороз і вітер.
Дрібно дрижить стіна.
Виє по всьому світу
березень і війна.

Хай би було вже тепло –
час бо весняних див.
Смертний мороз – і пекло,
й жодної з середин:
ні золотих, ні мудрих,
в шпарках надій і вір.
Ваги зламались в лютні
й, мабуть, уже навік.

Вітер шукає: де ти?
Сонце – ти хто? – пита:
вічна людина смертна?
звір, що не зна хреста?
з ким ти? за кого станеш?
зрадиш? уб'єш? спасеш?
...Люта весна нерання
перевіряє все.
І не пускає квітку,
і вигриза до дна...

Виють по всьому світу
березень і війна.

10.03.2022

* * *

Натиснути Enter. Дивитися. Слухати.
Хапатись за серце. Хапатись за голову.
Кричати щосили. Молитись щодоуху.
Мовчати і скрізь почуватися голим

і винним: тут тихо, а там... а отамечки...
тут смертні не мертві ще, там – уже вічні...
У сон – як у яму, у втечу, в безпам'ятство.
Але не вдається – і спалахи лічиш.

Хапатись за миті, за пальці, одвірки –
впітьмах і у зблисках хижацького світла.
Усе розуміти. Не вірити. Вірити.
Нічого не тямити – і кам'яніти.
Спинитись. Стояти. Зміцніти. Затверднути.
Так, горе... так, смерть, неминуча й єдина –
у тебе. Та має лишатись безсмертною
твоя Україна. Бо й ти – Україна.
Їй треба на тебе в бою обіпертися,
їй треба спокійною бути за спину!

Спокійно... Вже ранок... Летять джавеліни.

11.03.2022

* * *

Яскріла тьма. Вгризався сніг
у повню, що улякла в ступорі.
Між двох тривоги, в короткім сні,
я бачила себе між трупами
в могильнім рові в Маріуполі,
і тисяча Марій страждених
кричали в світ, кричали з мене,
кричали мною й по мені,
і плач рождених Веронік
вдарявся об небесні дена, –
та не здригались, кам'яні!

Чи й Бог лежав уже в труні –
з Любов'ю, Вірою й Надією?
І вила, як вовчиця, ніч
над ледь живою породіллею...

Сухі річки сичали зміями.
Ревів Азов: із мене пий! –
і вирви душ і тіл кропив,
й ропою застрягав між віями.
І не було ні ясел теплих,
ні навіть сховку в тім вертепі,
й зоря боялася світить
дорогу, по якій кати
везли на танках братські скрепи,
цепи, кайдани і хрести –
дари тирана темноти!

О Боже, підійми повіки...
Чи це вже Твій останній гнів,
що нищить всіх – і жертву, й ката?
Поглянь на цю красу розп'яту:
як жадно смокчуть Вероніки
кров своїх мертвих матерів –
і вчаться смерть перемагати.

9–17.03.2022

* * *

Сьогодні – схованка в льоху. Завтра – передова.
Немає затишних місцин. Скінчилися мирні слова.
Прокидаюся в тиші. Підхоплююся: жива?

Усе – як учора. Хіба що солі й хліба катма,
сірників, цигарок... і черга в ошкірений банкомат.
Заходжу ув інтернет: вибухи, смерть і мат.

Є ще зв'язок. Та не в зоні то той, то отой абонент.
Шукаю спільних знайомих, чужі знаходять мене –
і вже не чужі... Хтось Боженьку дякує, хтось – кляне.

Торкаю стіну: ти вистоїш? Пульсує у такт стіна –
із серцем, із сонцем, із вітром, із голосом – як струна,
а то – як труба ерихонська, яка посилає на...

Заходить сусідка, каже: в селі так багато чужих...
Скільки живу – не бачила... й усім так хочеться жить.
Це скоро закінчиться, знаєш? Немає вже чим тужить...

На варту заходить повня. Шепчу до хмари: сховай.
Од мови лишилися вигуки і наказові слова.
Од мене лишилась ознака одна, головна: жива.

17–18.03.2022

* * *

Світе, я розумію: ти хочеш миру.
Хочу і я, авжеж... Але звір не хоче!
Світе, ти прагнеш словом здолати звіра?
Слово його не спиня – ні людське, ні Отче.

Хочеш погрозою, докором, що зухвалий?
Світе, тобі не доходить проста наука:
дай йому нігтик – вирве із м'ясом палець,
дай йому палець – вирве по плечі руку.

Світе, ти ще розрізняєш ці дні і ночі? –
Аж не засипало згаром-золою очі!
Цілі доми і розвеснені краєвиди?

Світе, коли дістане аж під сорочку...
Ні, я не хочу лихого тобі, не хочу...
Тільки ж, якщо не спину, – він до тебе прийде.

9–20.03.2022

* * *

Нині плюс десять. Земля розкисає хутко.
Вітер зриває з ниви зимову хустку:
дай розчешу коротку стрижку озимини –
хай одростає нівроку – весна ж на світі! –
час зеленіти, щоб згодом заколоситись
і розродитися горами паляниць...

Ґрунт розтираю: чи досить м'який і теплий?
Зиркаю в небо: чи добрі хмарки у небі?
Хай би упали потопом із висоти!
...Нині плюс десять. Думаю – як про празник:
танки не пройдуть, танки в полях ув'язнуть, –
і усміхаюсь недобре... та Бог простить.

19–21.03.2022

* * *

...А потім я кам'яню. О ні, мені не дарма, –
просто уже ні нервів, ні страху, ні сліз нема.
Шепочу сухими устами – аж шурхотить пісок –
без інтонації, без емоції – як про минулий сон:
сьогодні ще тиша, вночі був наліт, десь далеко, та чутно й тут, –
гляну в новинах, за кого свічку... якщо до новин не вб'ють.
А вб'ють... ну то що ж, іще душку одну Господь в небесі однесе.
А камінь на те і камінь – він витримає усе:
угору злетить, у вирву впаде, уклякне, в землю вросте,
укриється мохом, а потім зсередини зацвіте –
цвітом нев'янучим,
сйвом негаснучим,
чорним твердим вогнем,
на якому Господній храм аж до Сүду встоїть.
Бóроже, для отакої мене
у тебе немає зброї.

22–23.03.2022

* * *

Все нижче хмари, ширше береги,
частіші вирви і твердіша тиша.
А квітку, що проткнулась крізь сніги,
мов непокриту голову, колише

весняний вітер... Згадую ім'я
тієї квітки – аж зуміла вижить!
Гойдає пам'ять безіменне «я».
Гуде літак, перевертає тишу –

як пласт, що віком придавив віки,
як том, що з нього мертві сторінки
витрушують у землю рештки слова, –

і блискають на сонячнім ножі
«не рви», «не покидай» і «бережи» –
три лики повоєнної любові.

30.03 – 1.04.2022

***

Стріляла арта. Рушився собор.
Мовчала варта, що своє відстояла.
На ангелах в уже безкрилих строях,
здавалось, хрест поставив навіть Бог.

...Руїни снились. Чи руїнам снились
високі стіни, купол, вітражі,
і брама – там, де вже нема й межі,
й іконостас, вознесений на крилас,

і німби під ногами чорних зайд,
і пір'я голубине на холошах...
І Бог жахався, що вже й Він не може
ні уперед, ні вбік, ані назад, –

бо кляп... бо скотч... бо арта... бо у зграї –
сталеві крила... а любов – не щит, –
хіба що люДську лють благословить –
що не прощає й щік не підставляє.

3–5.04.2022

* * *

Згвалтована дівчинко, відкрови.
Час залікує рани.
Все буде добре.
Життя прекрасне.
Ці слова – не порожні: усіх живих
тут народжено вільними,
для любові й щастя!

Губенятами кольору неба, проваленого в рови,
поцілуй цю землю,
що іноді сталлю родить...
Згвалтована дівчинко, оживи... й живи...
і прости, як і ми прощаємо...

Та ні квіточки, ні трави!
Мабуть, вона не згодна.

4–7.04.2022

* * *

Тільки вітер... і тиша... А, був приліт.
Десь, мабуть, недалеко... Та скрізь – недалеко.
В рукавичку дитячу сховався світ,
і на неї полкоє крилате пекло.

Це така споконвічна жорстока гра.
Десь, не поруч, та завжди і всюди – близько.
У долоньку дитячу вмістився рай,
та немає кому погойдать колиску.

Тільки вітер сліпий, що позбувся ніг
і крізь тишу намацує привид дому...
На дитячому пальчику – синій сніг,
на дитячому пальчику золотому.

8–10.04.2022

* * *

Життя розривається – випускає тебе на волю.
Болю вже так надміру – не відчуваєш болю.
Означуєш словом: це біль. Був – і уже нема.
І слова немає. Воля. І Бог з тобою –
писанку жовто-блакитну в руках трима.

Каже: не розбиватиму, не чиститиму, не їстиму;
хай буде чиста і цільна – як куля в цівці для вистрілу.
Не чуєш, звісно, та знаєш: Він каже ЦЕ –
і руки розводить – мов крила, легкі і чисті:
сьогодні у Нього в грудях оте яйце.

24.04.2022

* * *

Є про що писати – нема чим жити.
Квіточко, дай кольору й аромату,
джмелику, озвуч тишу,
чи навпаки – заглуши сирену.
Зиму не вистояла молода ожина,
хризантема вимерзла – й правду зрадила,
подалася у спогади, мрії, вірші –
теж нереальні, бо довоєнні.

Опираюся поглядом на те, що поруч,
бо те, що поруч, – оте і держить,
силу дає справдешню,
чи навпаки – наповнює димним духом
спорожнілі кратери душ, що горем
вибухнули вище небес і межок –
аж до Того, Хто видить, але тільки стежить,
аж до Того, Хто чує, але тільки слухає,

аж до Того, Хто відає, та не каже,
попускає усе і усім, всесильний,
чи навпаки – безпорадний,
як дощинка у хмарі Істини...

Є чим писати – кров'ю і сажею,
бо вже сажею стала і кров у крилах.
Але як передати ту дику радість
од кульбабки, що знову наївна й чиста,

од пухкого джмеля, що такий байдужий
до усього світу, що поза цвітом,
обцілює пелюстки кожну,
чи навпаки – рахує: чи всі на місці?
Так, є чим спасати позимну душу,
й, може, варто заради кульбабки жити –
бо ж така схожа на сонце гоже...

Але чим вона допоможе
Авелю на зворотному боці місяця?

27–30.04.2022

* * *

Я не прийду до вас, рідні, – хіба принесуть.
Стрічі відмінено, п'яски обпечено, згіркли цукерки.
Котиться писанка, чорну збирає росу
з довгих стежок і коротких – від теплих до мертвих.

Я прилечу до вас, рідні, – коли відлечу.
Зветься життям ця розлука між вами і мною.
Ось... одкричу, одреву, одшепчу, одмовчу –
щоб не ділитися з миром цією війною.

Бо ж не сховаєш за пілу, не вгорнеш в крило...
Досить із вас і того, що із вами було.
Стрінемось там, де червоне яєчко не б'ється.

Смерть, коли вчасна, ви ж знаєте, любі, – не зло.
...Котиться писанка чорна травневим зелом –
наче граната, уже без чеки і без серця.

1.05.2022

* * *

Напихати словами, як тирсою чи кропивою,
драний лантух буття?.. чи життя? Та яке життя,
якщо сенс лиш один – перебути цей день живою,
якщо день лиш один – булавою над головою? –
Бо коли прилетить... прилетять... О, уже летять!

Над тобою... ні, мимо... ще мимо... то дрібен горобчик поруч
щось цвірінькнув на вітрі – і скригнули в такт дроти...
Так, авжеж, в цьому світі ніхто не уникне горя.
Так, авжеж, гори й вирви у добрі книжки не згорнеш.
Бо все вищі і глибші, і ближче,
й між ними малієш ти –
кимось, чимось, навіщось... ще дихаєш, рефлексуєш,
переважаєш сенси, вирівнюєш терези,
позираєш – як тать, то ошую, то одесную, –
і гадаєш: це вибух? це обстріл? чи гул грози?
а чи просто десь тріснула гілочка дерези?...

Так, авжеж, льох тебе відшукає і в люстрі світлім.
Так, авжеж, чорний льох відігріє квіток молоді свічки.
...Те дитя – уже ангел, а ти ще на цьому світі –
перемацуєш вічні слова як пелюстки збиті –
і можливо, страшно подумати, завдяки.

04–05.2022

* * *

Мить пролітає мимо,
та тріскає голова...
Страшно вмирати, мамо,
і стидно, що ще жива.
Кісткою в горлі – кава.
Чорна блакить – в ровах.
Дякую, Боже, звісно,
за добрі Твої дива –
та ворог Твій вічний злісно
привласнив Твої права.

Перебираю слова – як бабця
перебирала боби...
Цю ніч пролітав поганець –
і точно когось убив.
Вітер гойдає хатою –
як гілочкою верби.
На рушниках розіп'ятих
вишивані голуби
колишуть люлі й під «спати»
опускають в політ гроби...

Я там, де й була, – довкола
лютень, що квітнем став.
Я щось там колись борола
в собі – заради Христа...
сіяла мрії, полола,
ростила із днів – літа...
Дякую, Боже, що знову
Твій день великий настав,
та Твій заповіт любові
твердіший нині за сталь:
цілить, свистить... та мимо
поки що проліта!

Може, й Твоя це воля –
і не його ця мить...
Вгортаю в рови чорнобривці,
а з вирви іще димить.
Кажу: розквітайте крицею –
без криці нині не жить.
Очі, налиті ніччю,
деруть на шматки блакить:
я думаю цілу вічність,
до кого та мить летить...

13.04 – 7.05.2022

* * *

Я на вівтар любові
однесла всі слова – великі
і маленькі, і вечорові
шепоти й ніжні скрики,
молитви – палкі і покірні,
із душі обдерті, як з кістки,
бунтівливі, та завжди вірні,
і солодкі, як скрип колиски...
І лишилось єдине слово,
що не годне на ролю жертви –
хоч з ненавистю, хоч з любов'ю, –
ну хіба що на торг зі смертю.
Та немає ціни такої...
І немає такого болю...
Чи живою, чи неживою,
Боже, я вибираю ВОЛЮ.

24.02, ред. 8.05.2022

* * *

Просто сидіти побіля вікна,
слухати дощ і не слухати вітер.
Просто із травня вдивлятися в літо –
з травня, який не утишився цвітом,
з травня, що сплакатись хоче до дна.

Не утираючи сльози шибкам,
не затуляючи очі од світу,
просто сидіти і слухати жито –
те, що росте там, де сонечко світить,
те, що доспіє при жовтих свічках.

Просто мовчати об тишу скляну,
зіткану з крапель, як слово – із літер,
і не завважити: вітер вже витер
краплю останню, і шибку, і світло
передвечірне – і човга по дну...

18.05.2022

* * *

І коли ти з усіх сторін чекаєш зради і тільки зради,
і коли ти чекаєш із неба тільки карі – у вигляді бомби,
звідки до тебе прийде любов, надія і радість?
Навіть якщо і знайдуть дорогу – не застануть удома.

Бо у домі твоєму іуда гойдає фіранки й люстри,
видирає дроти і майструє із них еластичні розтяжки й петлі...
А тимчасом Христос, із пустелі йдучи, засіває пустки
вічним сім'ям життя і розвесненим духом теплим.

Ти не віриш ні квітню, ні травню, хоч прагнеш віри.
Ти не знаєш ні строків, ні дна, ні своєї міри.
Ти ховаєш голову – в плечі, а плечі – в погріб.

Пахне смертю твій дім, і у гробі не чутно мирри.
Хто відкотить твій камінь, щоб став він надгробком – звіру? –
Він прийшов за тобою, бо ти його визнав богом.

Квітень – 22.05.2022

* * *

Захисникам Азовсталі

А із рани у тілі – кров.
А крізь рану у серці – промінь.
Шлях крізь смерть – не завжди додому.
Шлях крізь сталь – не завжди додолу.
Шлях крізь гідність – завжди в любов.

Ти чого іще, Боже, ждеш? –
Тут Голгофа на кожнім кроці.
Промінь-спис застрягає в оці –
і з потоку, ввібравши сонце,
в світ старий день новий гряде.
Бачиш землю? Чи так, як він

бачить небо – над головою
й під землею, – Твій вірний воїн?
Він хотів би любов – живою,
хай і скупаною в крові.

Він за неї помре – з Тобою,
а воскресне – їх стане дві.

28.05.2022

* * *

Пів світу – гине, пів світу – плаче,
пів світу – скаче, і світ живе.
Промокла глиб під піском гарячим,
піддення – чорне, сліпучий верх.
У вирві – черва, над виром – червень
гойдає маку блаженський цвіт.
Живі вбивають живих, а мертві –
ховають в землю дозрілий плід.
Руде насіння тече по стеблах,
коріння п'є і росу, й сльозу...
А що там в небі? А що у небі? –
Господь розгонить святу грозу...

1–2.06.2022

* * *

Оксані Ф.

Ліси заміновано, парки і цвинтарі – теж,
а ти тут сидиш на пеньку, в небо дивишся, п'єш
чи каву без цукру, чи дощ, що відгонить смолою
і сажею жертвоприношень, і димом пожеж –
бо хмари не знають припонів, кордонів і меж,
й усім, що зібрали зі світу, течуть над тобою...
«Село заміновано, – подруга пише, – в саду,
де орк не ступав, та літав руйнівний його дух,
гостинчик знайшла я – такий, що гукала саперів...

Дивлюся у вирву, в травневу траву, вже руду,
збираю галуззя оббите, а поруч дідусь
дротам перев'язує жили й зашіптує нерви.
Своїх не провідала... вперше. Хай мирно лежать.
Господь їх забрав – світлих душ не дістався чужак,
та може ж дістати з глибин їхні висохлі кості!
Мій таточку, жаль, не залишив мені ти ружжа...
Матусю, ох як милосердя мені заважа...
Мій Боже, а може, таки перепишеш скрижаль –
щоб Каїн до Авеля більш не приходив у гості?
Провідала місто живих і Стражів на постах,
купила хлібинку для діда й рибинку котам –
живим треба жити, а хто ж допоможе їм жити?
Та ще тютюнцю, бо копіечка стала не та...
Що ж, люлька діждалась... гірка у боргів смакота...
А може, і справді покинути врешті курити?»

3–4.06.2022

Каріна ХАТИЛЬОВА

(с. Власівка Полтавського р-ну Полтавської обл.)

Народилася 24 березня 2000 р. Закінчила Власівську загальноосвітню школу (2016). Із дитинства мріяла бути вчителькою української мови й літератури. Нині студентка четвертого курсу факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

Любить квіти, тварин, прогулянки на природі. Особливо радіє весні, коли все оживає, прокидається від зимового сну.

І ЗНОВУ ВІЙНА

Нам у школі розповідали про війну: від тих відомостей волосся ставало дибки. Але нас запевняли, що подібне ніколи не повториться й ми будемо жити в мирній країні. Утім повторилося... Спочатку Майдан, а потім справжня війна на сході України. Який це жах! Я надіялася, що вона скоро закінчиться й не зачепить мою родину. Адже той Донецьк і Луганськ він нас далеко.

Та одного сонячного дня тата забрали на десятиденну підготовку. «Більшого горя й уявити неможливо», – думала я.

Десять днів минули – тато так і не повернувся. Тоді озвучили інший болючий термін – місяць. Але це ще були «квіточки».

Сплинув місяць, а тата немає додому. Я вже місця собі не знаходила від хвилювання. На моє запитання по телефону «Коли ти повернешся?», він стримано відповів: «Швидше всього, після перемоги». Та коли буде та перемога – невідомо.

Я дивилася новини й дослухалася «перемоги», але її все не було. Увели повну мобілізацію. Чого тепер чекати? Коли це пекло закінчиться? Запитання лишалися без відповідей. Натомість повідомляли про нових і нових загиблих. Утрати зростали щоденно.

Звичайно ж, тато мене запевняв, що він далеко від бойових дій, усе буде добре, він скоро приїде.

І справді – якось прочинилися двері й з'явився він! Радості не було меж! Нарешті повернувся! Ура! Живий!

Але то була лише пауза. Відпустка. Через два тижні йому на важку роботу.

...Минув рік. Дякувати Богу, я дочекалася: тато повернувся. Не відходила від нього й на хвилину. Боялася, що знову заберуть на фронт. Згадую, як цілий рік засинала й прокидалася з однією фразою: «Мамо, тато телефонував?», і коли чула «Ще ні», мовби втрачала ґрунт під ногами, а думки сковував страх. Нікому не побажаєш таких переживань.

Гірко на душі, бо не всім щастить. Багато родин вже ніколи не побачить своїх захисників живими. Як же це нелегко – сказати донечці чи синовчові, що їхній татко вже ніколи не прийде. А є такі дітки, що ніколи не бачили й уже не побачать своїх татусів... І яка це мука – матері хоронити сина?!

Страшна звістка розтривожила й Зіньківську громаду на Полтавщині. Загинув мій земляк, який раніше працював кухарем на території санаторію «Сосновий бір». Він і на фронті під кулями готував їсти та ніби перебував далеко від передньої лінії, але ворожий постріл поціли в польову кухню, не залишивши шансу на порятунок. На жаль, ця втрата була не остання – їх кількість невпинно зростала...

Сім років точилися бої на сході нашої країни, а на восьмий сталося те, чого ніхто не очікував: розпочалася широкомасштабна війна. Мене, як і більшість моїх друзів, розбудила мама зі словами: «Доню, прокидайся... Війна!» Після тих слів світ став чорно-білим.

24 лютого 2022 року! Цю дату я не забуду ніколи, вона перевернула все з ніг на голову. Усім довелося переоцінити життя. Усе, що ще вчора здавалося важливим і необхідним, – виявилось взагалі непотрібним. І, на жаль, ті, кого ми вважали друзями, рідними, подеколи ставали ніким, як і навпаки: чужі – рідними.

Ще вчора хтось не міг уявити своє життя без модної зачіски, манікюру, макіяжу, але в бомбосховищі до всього цього стало байдуже. Брендний одяг, дорогі авто – усе знецінилося. Ми всі довго шукали сенс життя, а він був такий очевидний: обійми рідних і близьких, ранкова кава, мирне небо...

Уже майже два місяці я живу в невідомості та хвилюванні. Багато моїх друзів і знайомих зараз там – на війні. Звичайно, вони бадьоряться: усе гаразд, невдовзі перемога, але ж я все чудово розумію!..

Як і в далекому 2015 році, знову не відходжу від тата й на хвилину. Мені здається, якщо його заберуть на війну, я цього вже не

переживу. Чую вибухи, бачу літаки – і серце втікає за межі мого тіла, не допомагають заспокійливі.

Як же важко жити в страхові за завтрашній день! І тут згадую прабабусю, яка не раз мені говорила, що після дощу буде веселка і що сильніший дощ, то вона яскравіша. Тому з молитвою та надією в серці я свято вірю в нашу перемогу: їй обов'язково бути! Адже весна – це час розквіту життя й кохання, а не смертоносної війни.

ІДЕ ВЕСНА

Іде весна, а радості немає,
По Україні чути гул гармат.
Це путін нас тут так «спасає»,
І кожен взяв у руки автомат.

Іде весна, а всі так хочуть миру,
Від вибухів здригається земля.
Весь світ стоїть із нашим Володимиром,
А окупант не пожаліє й немовля.

Іде весна, а навкруги руїни,
І лютий ворог не насититься ніяк.
Та кожен з нас йде в бій за Україну,
Усяк тут воїн, патріот, козак.

Іде весна, і молимося до Неба,
Одне прохання лине від усіх:
Хай згине кат – і нам війни не треба!
Ми хочем чути сонцесяйний сміх!

Аміна ЧАУС

(с. Ставкове Полтавського р-ну Полтавської обл.)

Студентка третього курсу факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Караленка, майбутній бакалавр філології за спеціальністю українська мова й література. Відмінниця навчання, молодіжна лідерка, староста групи, робить активні кроки в наукову й літературну творчість.

* * *

24-го зранку...
Ніби потужна гроза,
Вдарило щось неподалеку!..
Невже почалася війна?
Я не хотіла в це вірити,
Думала різне, одначе:
– Доню, напала росія... –
Мама у слухавку плаче.
Отже, ніякі не жарти...
Паніка й жаль огортає...
Хвилини, щоб щось узяти...
Автобус. Вокзал. Я тікаю!..
Ми юні – і я, й Україна,
А нас «визволяє»-вбиває
Сусідка-напівруїна,
Нелюдська ординська згряя.

ЛИСТ СОЛДАТОВІ

Привіт, солдате! Як ти?
Головне – живи!
За тебе серце так болить
У цю війну жахливу,
І сльози котяться щомить,
Їх стримати – немає сили!

Надіюсь, їсти-пити є?
Зігріти в стужу ноги?
У сон поринути на мить?
Почути голос з дому?
Удосталь зброї у руках,
І поряд – бойовий твій брат?

Будь ласка, говори усе...
Потрібне знайдем, привезем!
Бо ти на першому краю, –
Та вся країна у строю!
За тебе я щодня молюсь
І вірю: обійнять діждусь!

Ксенія ШАПКА
(м. Київ)

Учениця 11-Б класу загальноосвітньої школи I-III ступенів художньо-естетичного циклу № 302 м. Києво. Золюблена в художнє слово 17-річно авторко двох повістей. Працює над власним романом. Друкується вперше.

ЗАХІД. ХРОНІКИ МОЄЇ ТРИВОГИ

Мені снився сон. Дивний і важкий. Багато солдатів стріляли один в одного на якійсь горі. А потім мене наче щось виштовхало звідти. І перше, що я побачила, коли розплющила очі, – це темна постать на порозі. Через мить я зрозуміла, що то мама. Та вона вже встигла вийти.

– Доброго ранку!

Вона знову прочинила двері й заглянула до кімнати.

– Не спиш?

– Прокинулася за секунду до того, як ти ввійшла, – сказала я, позіхаючи. – Котра зараз година?

– Шоста.

Мама підійшла. Сіла на край ліжка й погладила моє волосся.

– Спи, маленька, спи...

Її голос видавався спустошеним.

– Я все одно вже не засну. Скоро збиратися до школи.

– Ніхто сьогодні нікуди не піде.

Я стривожилася.

– Щось трапилося?

Мама поглянула кудись у вікно, де горіли вуличні ліхтарі.

Минуло кілька дуже довгих секунд, перш ніж вона відповіла:

– Нам оголосили війну...

Я навряд чи забуду колись це відчуття. Наче сон і реальність переплелися. Туманний сон – і жорстке падіння на землю. Усього від кількох слів.

Колись у дитинстві я говорила: «Мене навіть бомбами не розбудиш». Це виявилось правдою. Поки я спала, увесь Київ прокинувся від вибухів. Півтемна ранкова вулиця запалала світлом з усіх вікон. Бомбили Бориспільський аеропорт поряд із Києвом.

Я не переживала раніше нічого подібного. Здається, було страшно. Та страх змішався з розгубленістю, адже я ніколи не знала війни.

Коли ми з мамою бігли до магазину, у повітрі було повно нового запаху. Запаху тривоги й небезпеки.

Величезні черги, напівпорожні полиці. Ми хапали все, що бачили. І йшли додому, навантажені продуктами.

Увесь час я роззиралася навколо. Думала, щось небезпечно може трапитися будь-якої миті.

Цілий день ми не виходили на вулицю. Збирали рюкзаки. Їжа, документи, гроші... Усе найцінніше й найважливіше. Подумати тільки... Зовсім недавно один мамин клієнт із роботи подарував нам великі рюкзаки. У нас не було ще таких великих. Не уявляю, що б ми без них робили.

Я б не була собою, якби не поклала до рюкзака кілька книг. До цього складала їх десятками у великий чемодан. Ха! Наївна!.. Думала бігти з чемоданом в укриття. Усі ці романи, старі фоліанти, наша домашня бібліотека... Мені так боляче, що я не можу врятувати її всю. То врятую хоч що-небудь. Хоч те, що в моїх силах. Хай навіть кілька книг. Найулюбленіших.

Ціліснітький день ми заклеювали вікна й міжкімнатні двері клейкою стрічкою. Кажуть, це допомагає при вибуховій хвилі. Стрічка втримає скло, не дасть йому розлетітися.

Сподіваюся, це справді так.

Коли сонце сіло за обрій, я відчула, що тривога посилюється. Здавалося, що останні промені сховаються за дахами будинків й одразу стане небезпечно.

Але було тихо...

...Допоки опівночі сестра, яка жила в сусідньому будинку, не написала нам, що чути вибухи. А потім телефон розірвався сиреною.

Ми з мамою сіли в коридорі й поставили позаду себе великий матрац: на той випадок, якщо від вибухової хвилі розлетяться шибки вікон і скляних дверей.

Нарешті оголосили відбій тривоги. Ми повернулися до кімнати й вирішили заснути. Тепле відчуття заспокійливо вкутало морською літньою хвилею. М'яка ковдра... Я не могла цьому протистояти. І ледь голова торкнулася до подушки, – дозволила Морфею віднести мене в ті краї, де немає вибухів, стрілянини й війни. Тільки світ мрій. Сповнений сонця, бажань і нескінченного потоку фантазій. Принаймні доки не присняться жахи.

Прокинулася від того, що десь страшенно загриміло. Розплющила очі й відчула, як стугонить повітря.

Підскочила на ліжку й виглянула у вікно. У нічному небі стояв величезний... Ні – ВЕЛИЧЕЗНИЙ вогняний купол.

Усі думки позникали вмить. Не було навіть звичного страху. Лише відчай. Усе, зараз я загину. Це кінець...

І все, що я змогла з себе видавити, – одне-єдине слово.

– МАМ!... МАМО!

Я ще ніколи не кричала так, як зараз. Нелюдським потойбічним криком.

– Що таке?! Що трапилось?! – мама піднялась і подивилась у вікно.

Купол зник, наче й не було.

– Заспокойся, донечко. Усе добре. Усе добре.

Мені не вірилося, що ми живі. Я думала, нашу вулицю почали бомбити. Думала, що зараз ракета потрапить у наш будинок. Та ні... Вона потрапила в сусідній, через дорогу, за кількасот метрів від нас.

Я зістрибнула з ліжка й почала вдягати куртку.

– Мамо, чого ти сидиш? Біжимо!

Та мама була спокійна. Просто сиділа й читала новини.

Наша ППО збила ракету. І її шматок упав на сусідню багатоповерхівку.

Я повернулася під ковдру й узялася записувати. Хотілося, сховавши біль, занотувати свої відчуття. У ролі мого головного героя в книзі.

Спокійніше... Ось тільки біль нікуди не піде. Дуже-дуже довго. Я знаю це.

Мама часто каже, що я надто багато часу витрачаю на свою книгу:

– Живи реальним життям урешті-решт! Реальність – це не книги!

Я знаю. І я живу. Та без книг не можу. Книги – то моє життя. Фантазія, написання історій, мої герої. Життя, які я тримаю в руках. Долі моїх персонажів. А що мені може дати реальність? Я бачила в ній не так багато хорошого.

– Спустися нарешті на землю!

Ну ось... Я спустилася, мамо. Разом із ракетою. Яка вибила мене з колії посвядження – рівномірного, спокійного, як річкове плесо в тихий день.

Спустилася. Разом із болем від утрати. Разом із ракетою, яка забрала життя моєї подруги, залишивши в серці лише німу пустку.

Настав ранок. Сонце освітило майже безлюдну вулицю. Тільки тротуаром ішли кілька осіб.

Ми знову читали новини. Одна страшніша за іншу.

За кілька днів ми вирішили виїжджати...

Усе було як у тумані. Я обійняла сестру на прощання й сіла в таксі з невеликою сумкою та рюкзаком. Сідила в авто і з тривогою дивилася на знайомі вулиці, що проносилися повз мене.

За десять хвилин вже були на вокзалі. Я ніколи не бачила стільки людей. Усі панічно кидались у різні боки, бажаючи потрапити в будь-який потяг, поїхати куди-завгодно, тільки подалі від столиці.

Нам довелося довго чекати на холоді, доки не оголосили, що прибув евакуаційний поїзд до Львова.

Ми бігали з однієї колії на іншу. П'ята, восьма, шоста, перша... Ох, якою ж я була «промовистою», коли довелося зняти рюкзак і повзти, зігнувшись у три погібелі, під зламаними дверима.

Але той потяг уже був переповнений людьми!.. Тож довелося повернутися. Ні чергова, ні охоронець – ніхто нічого не знає. А я... я вже не хочу нікуди їхати. Я хочу додому. У рідні стіни, до

своїх книг. Туди, де хоч і перебуваю під бомбами, але почувуюся у відносній безпеці. Де мій рідний дім. Моє рідне місто.

Оголошують потяги, але вони нам не підходять. Гребінка, Волноваха...

Ми вже збиралися йти додому, коли прибув ще один потяг. Коридором вокзалу йшов цілий наряд поліції. Вони стали на виході на перон і почали заспокоювати людей. Сказали, що поїдуть лише жінки й діти. Разом із мамою та майбутньою свекрухою сестри Іриною ми були поміж тих, хто стояв біля виходу. І поки поліцейські кричали щось, один із них, дивлячись у натовп, поклав руку мені на плече. І я відчула, як повертаються сили. Неначе друге дихання з'являється.

«Господи, прошу. Урятуй мою сім'ю...»

Ми піднялися без жодної тисняви й паніки і стали в чергу. Тримаячись за руки, чекали на потяг, який уже підходив до платформи вокзалу.

Коли я побачила, скільки людей там уже було, серце немовби впало. Виявляється, він ішов із Харкова. І там уже були зайняті всі місця.

Ми не знали, які двері відчиняться. О диво, вони відчинилися прямо перед нами! Звідти зразу ж почали виходити чоловіки. І ось ми заходимо. Мама, Ірина... Дивлюся – а сходи десь далеко вниз. І я стрибнула.

Схопилася за поручень лівою рукою, у правій – валіза. І тут відчула поштовх. Якийсь чоловік ненавмисне штовхнув мене, і я вже тримаюся однією рукою й вишу над прірвою.

На мить свідомість затьмарилася.

А коли вернулася тям, Ірина вже з силою втягнула мене у вагон.

Тепер сиджу на валізі в душному потязі. Щоправда, увімкнули кондиціонер, то стало легше. Плачуть діти. У мене розколюється голова, болить у спині. Але то все дрібниці. Ми в потязі. Ми тут. Мені знадобилася десь ціла година, щоб повірити, що тепер ми в безпеці. Поки що не в цілковитій. Але будемо. Дуже скоро.

Наш «Інтерсіті» чомусь їде дуже повільно. Усюди зупиняється. Цілу годину якісь чоловіки тримали двері, не даючи зрушити з

місця, не слухаючи наших криків і чиїхось обіцянок, що незабаром приїде ще один поїзд. Що в нас діти сидять на підлозі.

Передають, що пізньої ночі, коли ми прибудемо до Львова, там триватиме комендантська година. Доведеться ночувати на вокзалі.

А тут усю ніч бомбардували Бровари, район біля Києва. Люди не можуть перебратися через міст. У магазинах величезні черги. Бракує їжі та води, ніхто не може завезти їх до столиці...

Тепер я прислухаюся, чи немає вибухів. Здається, тихо.

Зі мною кілька книг, які я таємно заховала в рюкзак, сумку й навіть валізу. Поруч у сумці лежить книга з психології та новий роман Стівена Кінга. І тепер я сиджу й гадаю. Сподіваюся, що ми зможемо колись повернутися додому.

– Гей! Чому ніхто досі не передав дитині морозиво?

– Чоловіче, може, вам ще коктейль «Секс на пляжі» передати?

Усі у вагоні підхоплюють сміх. Може, ще не все втрачено?..

Дісталися до Львова о першій ночі. Із важкими валізами й рюкзаками вийшли на мороз. Утомлені до краю, ми були щасливі, коли біля вокзалу побачили волонтерів, які роздавали їжу й чай. Пили його з насолодою, розтягуючи мить. А з неба тихо сипав сніг. Так тихо, наче був лише картинкою. Але ні, він справжній!

Ми ходили вокзалом, сподіваючись знайти місце, де можна дочекатися ранку. Тисячі біженців сиділи й лежали на підлозі. Дітям підстеляли курточки, подушками їм слугували м'які іграшки, які вони встигли прихопити з дому. Через кілька годин я зрозуміла, що ледь тримаюся на ногах. Очі злипаються. І десь близько п'ятої ранку таки знайшлося вільне місце, де ми змогли поставити чемодани й відпочити трохи на них...

Ми чекали, сидячи на підвіконні, потяг на Коломию. Але його не було.

І ось я почула цей звук. Уперше в житті не з телефонного месенджера, а справжній. По всьому Львову гуділа сирена.

Я підхопилася, мов ошпарена. Ми зібралися за мить і вийшли на вулицю. За кілька метрів було бомбосховище. Та, здавалось, ніхто не поспішав у нього ховатися. Купками люди стояли, розмовляли, сміялися. Так, наче дзвеніла не сирена, а дзвінок на урок.

Урок... Коли я повернуся до школи?..

Нарешті приїхав волонтер. Він прямував до Коломиї і згодився взяти нас із собою.

Пам'ятаю, як мріяла в дитинстві про таку подорож. Замість школи – восени чи навесні – їхати ось так у легковому авто далеко в невідомість. Через чарівні поля й пагорби за обрій... Але не в такій ситуації.

Були й засніжені пагорби, і гірські дороги, і прекрасне небо, і видноколо. А коли я заплющувала очі, то бачила рідний дім. Подумки блукала знайомими вуличками. Відкривала шафу й роздивлялася свої книги. Ось історія Риму. Ось цикл фентезі, а там – роман про кохання. А трохи далі книга про те, як бути щасливим...

Що тепер для щастя треба? Рідний дім, життя спокійне, та й усе...

Серцем я блукаю сосновим парком, у якому зараз, напевно, нікого немає. Запах дерев, шелест віт, трава під ногами... Блукаю вулицями... Дивлюся на Дніпро... Іду в метро... Гуляю Хрещати-ком, де тепер не працюють фонтани... І мости на Подолі не світяться вночі, щоб не побачила ворожа авіація...

Сплю, тримаючи в руках рюкзак. Усе, що в мене зараз є на згадку про дім, до якого я повернуся, може, через місяць або через два. А може... і через більше часу.

Немає сирен. Немає нічого. Тільки гуркіт мотору й шум коліс. Здається, давно я не відчувала такого спокою. Уже дуже-дуже давно.

Кілька разів нас зупиняли на блокпостах військові. Допитувались у волонтера, куди нас везе. Питались, навіщо ми їдемо до Коломиї. Навіть багажник перевірили... Кінець кінцем ми понеслися в далечінь, залишивши за спиною занадто підозрілих солдат.

Дісталися до міста аж під ніч. Усюди вже були вимкнені ліхтарі. У світлі фар ми побачили двох людей. То нас чекали сестра Ірини Рая та її чоловік Володимир.

Ми майже не спали дві доби. І вже збиралися йти лягати, коли завищала сирена.

Спустилися в підвал. Холодний, сирий, але міцний. Тут було і світло, і багато їжі. І навіть ліжка.

Дідусь Володя відразу ввімкнув радіо. Голос із динаміка закликав:

– Увага, громадяни! Повітряна тривога! Повітряна тривога! Повітряна тривога! Вимкніть світло, газ, погасіть вогонь у печах.

Міккі – маленький йоркширський тер'єр – бігав по підвалу й злякано скавулів. Бідолашна крихітка...

– Міккі! Ну що з тобою? Іди до мене, – підзвала його Рая.

І він послухався. А очі такі великі від страху, такі нещасні! Здається, він плаче.

Минуло кілька днів. Вони летять швидко. Ми з мамою ходимо до Народного дому Коломиї, плетемо там захисні сітки. В одній кімнаті вже сформувалася ціла група знайомих, тому ходимо до них: там завжди не вистачає людей.

Я переплітаю мокрі й холодні смужки тканини. Розрізаю ножицями їх навпіл. Не вистачає зеленого кольору. У горлі шкребе від вологого повітря підвалу.

Хотіли сходити в Музей писанки, та він був закритий. Шкода. Став би хоч якоюсь розрадою.

Час плине, немов на хвилях. Читаю новини замість книжок. Щодень – Народний дім, церква – велика, красива, у якій ідуть служби. Щоночі – сирени й підвал. Пронизливий холод, тривога і страх.

Серце розривається між сном і реальністю. Але все повинно бути добре! Так я думаю, дивлячись на своїх рідних, згадуючи тих, хто залишився в Києві... Господи. Збережи нас усіх. Прошу...

Знову обійми. Прощання. Запах автомобіля, гуде мотор. Дідусь нас везе на вокзал. Далі нова подорож. До Польщі.

Пригадую, як випила пігулку від захитування, коли ми виїхали з Коломиї. Автобус мчав повз поля, повз міста, а небо затягнули сірі хмари, пахло дощем. Скрізь кілометрові черги машин, і нас перевіряли на блокпостах. В автобусі – тільки жінки й діти.

Невдовзі я заснула. Не було снів і навіть думок. Тільки тиша й темрява.

Що, як буде тривога?.. Що, як нас обстріляють?..

Коли прокинулася, уже вечоріло. Та до кордону ще далеко. І велика черга автобусів. Ми рухаємося повільно. Години летять, а ми стоїмо майже на тому ж місці. Тільки коли почало світати і в небі з'явилися перші сонячні промені, нарешті діждалися своєї черги. Прикордонниця перевірила наші паспорти.

Мені не вірилося, що все відбувається насправді.

Ми в'їхали до Польщі десь о сьомій чи навіть восьмій годині. Проминувши невелике місто, знову понеслися через ліси, луки, на яких ще лежав сніг... Яка тиша! Тут не буде вибухів. Не буде пострілів.

Невідомість – це все, що чекає на нас зараз. І коли зійде сонце, і коли знову сяде. Коли в небі зійде місяць, а потім зійде знову і знову, а ми будемо їхати вперед... Коли все попереду закрито туманом... Та я дивлюся ночами на місяць і розумію: якщо хтось на іншому кінці світу підніме голову й теж подивиться на нього, то ми наче будемо разом. І наш дім завжди буде в нашому серці.

Адже для всієї землі світить лише один місяць, об'єднуючи тисячі сердець. І допоки не згасне остання зірка, ми ніколи не будемо самотні.

Сергій ШЕБЕЛИСТ
(м. Полтава)

Журналіст, педагог, науковець, кандидат наук із соціальних комунікацій. Випускник філологічного факультету Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, сьогодні – доцент кафедри журналістики у своїй альма-матер. Автор численних статей у періодиці й наукових публікацій.

ПРОБУДЖЕННЯ ПРИСПАНОЇ УКРАЇНИ

«ZAXID.NET», 06.11.2014 р.

Полтавщина швидко надолужує пропущені уроки націотворення та громадянської активності

В уявленні багатьох мешканців західних областей України все, що розташоване, як там кажуть, «за Збручем», – це вже автоматично схід. Навіть територіально близьких подолян, хмельничан і вінничан у Галичині й на Волині часто трактують як східняків. І це при тому, що, наприклад, на Слобожанщині тих же хмельничан і вінничан сприймають як західняків.

Що вже тоді говорити про Лівобережжя? Хоча воно географічно й центр України, та для, скажімо, львів'ян – то досі схід, русифікований, советизований, патерналістський і національно несвідомий. Ну хіба меншою мірою, ніж «далекосхідний» Донбас, що дивиться винятково російське ТБ, фанатіє від крутизни Путіна, стабільно голосує за антидержавницькі політсили та відверто протиставляє себе решті країни.

Тим часом «уявний схід», тобто реальний центр, зовсім не вписується в таку спрощену схему, адже за роки незалежності він змінювався, поступово дрейфуючи від накинutoї та засвоєної советськості до усвідомленої українськості. Можливо, не настільки динамічно й послідовно, як би того хотілося щирим патріотам на світанку незалежності, але незворотний процес становлення політичної нації йде, зокрема й на Полтавщині.

Заповідник соціалізму

Виразною ознакою ментальних змін, що відбулися в самому серці України за понад 20 років, стали виборчі симпатії полтавців. У 1991-му вони, як і більшість громадян, проголосували за незалежність (94,93%), але на перших президентських перегонах підтримали не націонал-демократичного кандидата В'ячеслава Чорновола (13,63%), а суверен-комуніста Леоніда Кравчука (75,05%). Уже під час наступних дочасних виборів-1994 на Полтавщині переміг Леонід Кучма (59,16%) – виробничник, технократ і прагматик, а не базікало, котрий пообіцяв українцям «порядок і порядність».

Та найбільшим улюбленцем полтавців він так і не став. Свої симпатії до лівих сил, цих захисників простого люду й соціальної справедливості, вони засвідчили й 1998 року, коли проголосували на виборах до Верховної Ради за комуністів (23,74%), соціалістів і селян (21,30%), трішки за рухівців (7,32%), і 1999-го. У першому турі президентських перегонів область віддала перевагу лідерові соцпартії Олександрові Морозу (26,2%), а в другому – підтримала незмінного вождя компартії Петра Симоненка (57,7%).

Парламентські вибори-2002 підтвердили політичні вподобання Полтавщини, де першість у пропорційній частині посіли соціалісти (22,05%), завдяки чому вони стали сприймати цю промислово-аграрну область як один із своїх базових регіонів. Не набагато від СПУ відстав і блок Віктора Ющенка «Наша Україна» (20,46%), далі – КПУ (17,69%) і Блок Юлії Тимошенко (8,07%). За проєкт «За єдину Україну!», жартома прозваний «За едУ!», попри тиск адмінресурсу, віддали свої голоси 6,17%.

Хоча за партійними списками на Полтавщині більшість симпатій здобула тодішня антикучмівська опозиція, у мажоритарних округах перемогли здебільшого провладні кандидати. Нерідко голосування в області відбувалося за принципом дулі в кишені: гаразд, поставимо галочку за того, на кого наполегливо вказує місцеве начальство, але за партії та блоки голосуватимемо на власний розсуд.

При цьому до мажоритарників виборці ставилися прагматично, розраховуючи вирішити питання газифікації села, ремонту дороги чи побудови дитячого майданчика, а до списків – більш

ідейно-емоційно, пов'язуючи з конкретними партіями поліпшення соціально-економічної ситуації загалом у державі.

Президентські вибори-2004 в певному сенсі стали переломними для Полтавщини, адже голосування вже в першому турі засвідчило, що більшість її мешканців підтримує демократичний вектор розвитку України. Тоді за Ющенка віддали свої голоси 43,6% полтавців, за Януковича – 26%. Попри це, доволі популярним в області залишався Мороз (15,4%), який перед другим туром підтримав найпопулярнішого лідера тодішньої опозиції, а його партійці стали активними учасниками Помаранчевої революції, що сколихнула навіть зазвичай спокійну Полтаву.

Уже в перший день Майдану-2004 під стінами Полтавської облдержадміністрації відбувся кількатисячний мітинг проти виборчих фальсифікацій, масштаби якого лише зростали. Відтак і не дивно, що після перемоги революції область очолив соціаліст Степан Бульба, за керування якого ОДА жартома називали «обкомом СПУ», а преса друкувала статті із заголовками «Соціалістичний край-рай».

Тінь Мазепи

Але, як показали наступні парламентські та місцеві вибори, 2006 року Полтавщина перестала бути вотчиною соціалістів. Лідером симпатій у краї став БЮТ, а в індустріальних районах області, Кременчуці й Комсомольську, надовго закріпилася Партія регіонів. Окрім того, її представник, ексголова ОДА Олександр Удовіченко, став головою Полтавської обласної ради, що перебувала в перманентному конфлікті з «помаранчевим» губернатором – київським «варягом» Валерієм Асадчевим з УНП. Пропрезидентська «Наша Україна» була в регіоні мало не на третій ролях.

У конфлікті з губернатором був і міський голова Полтави (2006–2010), «безпартійний» БЮТівець Андрій Матковський, який на пару з головою облради здобув недобру славу українофоба, активно протидіючи спробам глорифікації гетьмана Івана Мазепи й Головного отамана Армії УНР Симона Петлюри. На одній зустрічі з виборцями, переважно пенсійного віку, Матковський навіть хизувався, що «не дозволив встановити пам'ятники Мазепі, Петлюрі, Бендері (авжеж, через Е. – *Авт.*) та іншим зрадникам». А під час відзначення 300-річчя Полтавської битви

зробив усе можливе, щоб знівелювати український погляд на цю трагічну баталію і, не дай Боже, не образити Росію.

«Героїчну боротьбу» малоросійського мера з новочасним мазепинством у яскравих барвах описали зловісні репортери «Комсомольської правди»: «Андрей Матковский, по суті, цинічно проігнорировав президентський указ об “увековеченні пам'яті гетьмана Мазепи и украинско-шведского союза”. Он, например, даже не собирался идти со “свидомыми” на крестный ход, посвященный коварному гетману. Пытался зачистить город от плакатов с Мазепой (внезапно появившиеся за одну ночь билборды провозглашали победу гетмана над российской имперщиной), не дал поставить памятник перебежчику и назвать в честь него улицу. Саботировал по-крупному, фактически надругавшись над всей мифологией независимости».

В антимазепинському пориві не відставав від нього й голова облради Удовіченко, котрий під час однієї із сесій поставив перед депутатським корпусом сакраментальне запитання: «Не знаю, чи є аналоги в історії, щоб ставились пам'ятники ворогам, щоб зрадники в ореолі мучеників ставали героями?» Саме через постійну чиновницьку протидію монументальному увічненню Мазепи й Петлюри Полтавщина зганьбилася перед усією Україною, а за правління команди регіональних «професіоналів» у 2010–2014 роках приводів для сорому в полтавців лише побільшало.

Тоді керманічі міста й області могли одночасно вшанувати подвиги партизана Сидора Ковпака, святкувати річницю створення комсомолу, влаштовувати велопробіги «Переможним шляхом Петра I», відкривати меморіальну дошку царському сатрапові, фельдмаршалу Іванові Паскевичу та зганяти містян на антифашистський мітинг. Усе українське було зведене до рівня милої та безпечної етнографічної екзотики, для демонстрації якої проводили Свято сала, Свято галушки й Парад вишиванок. Натомість легендарний фестиваль мистецтв «Мазепа-фест», котрий у 2003–2011 роках проводила полтавська «Просвіта», через брак фінансування й абсолютну байдужість до нього влади припинив своє існування.

Практично монопольне правління регіоналів відбилося й на результатах місцевих виборів-2010, на яких вони здобули більшість у радах і своїх мерів. У Полтаві завдяки щедрому засіванню гречки й організації цікавого дозвілля школярів переконли-

ву перемогу (61,64 %) здобув безідейний бізнесмен Олександр Мамай, висуванець маловідомої партії «Совість України», котра, своєю чергою, виборола 37 із 50 депутатських мандатів. Від нового мера, носія славного козацького прізвища, дехто сподівався вирішення питання з Мазепою. Тим більше, що перед виборами Мамай, вочевидь, заграючи з полтавцями й удаючи із себе прогресивну людину, заявляв: «Я не історик, а це питання мають вивчати історики. Але моя особиста думка: коли історики вирішили, що портрет Мазепи може бути на десятигривневій купюрі, то, значить, щось же вони знають. Отже, ця людина зробила багато добра для українського народу. Просто так її там би не відобразили».

Та, щойно вступивши на посаду, він назвав це 100% політичним питанням і таким, що взагалі перебуває не в його компетенції. Це сфера відповідальності президента, парламенту й уряду, парирував міський голова, ніби вдаючи, що не знає про відповідні укази й постанови, котрі, до речі, ніхто досі не скасував. А для більшої переконливості Мамай послався на дані неавторитетних соціологічних досліджень, згідно з якими ідею встановлення пам'ятника Мазепі підтримують лише 6% громадян, і благополучно закрив це питання. Нині, за даними опитування Аналітичного центру розвитку громадянського суспільства, до монумента гетьманові в Полтаві позитивно ставляться 35%, негативно – 26,2%, байдуже – 28,8%, важко відповісти – 10%.

Згодом, напередодні парламентських виборів-2012, «совісний українець» Мамай влився в ряди Партії регіонів та висловив, здається, щире переконання: «Коли при владі одна партія, то в країні буде порядок. Керувати повинна одна політична сила». Утім, як з'ясувалося, полтавський мер недовго ходив у регіоналах (після виборів вийшов із їхніх лав). Але зізнався про це тільки через два роки, коли обурені євромайданівці вимагали від нього порвати зі злочинною партією. «За що мені ганьба?» – удавано дивувався міський голова.

Острівець «Свободи»

Потужний регіональний політичний «бульдозер», хоча й активно працював на Полтавщині, не зміг заручитися абсолютною підтримкою громадян. Більше того, в області траплялися локальні феномени. Так, на місцевих виборах-2010 у с. Ковалівці

Полтавського району посаду сільського голови здобув представник ВО «Свобода» Юрій Бублик, а його однопартійці здобули більшість голосів у сільраді (18 із 30). Це був найвищий у відсотковому співвідношенні результат по Україні, що дало підстави стверджувати, що «єдина сила українців» прорвалася за Дніпро й перестала бути винятково західноукраїнським проектом.

Згодом, у 2012-му, Бублик на хвилі невдоволення режимом Януковича виграв перегони в мажоритарному окрузі як єдиний кандидат від опозиційних сил і підтвердив свій мандат на дочасних виборах-2014. Так «Свобода» почала домінувати в патріотичному сегменті Полтавщини, заступивши рухівців, УНПістів і «нашоукраїнців», та привнесла в регіон нові традиції, зокрема марші на честь УПА й Степана Бандери (утім не надто велелюдні). Це, однак, не означає, що полтавці миттєво й масово стали палкими націоналістами, хоча підтримка «Свободи» за п'ять років справді зростає: з 0,3% до 7,94%.

У 2012-му виборці віддали набагато більше голосів за інші проукраїнські та проєвропейські сили – «Батьківщину» (30,14%) і УДАР (18,47%). Сукупно опозиція в області набрала майже 57%, а у восьми мажоритарних округах переміг лише один відвертий регіонал. Решта – «гречані» самовисуванці, які згодом таки вступили у фракцію ПР, і представники опозиції, зокрема й відверті популісти, котрих підтримали радше з протестних міркувань і завдяки авторитету партійного лідера. Під час виборів-2014 симпатиків прозахідного політичного курсу стало ще більше. На президентських перегонах за Порошенка, Тимошенка, Ляшка й Гриценка разом проголосували близько 85%. На парламентських виборах «партії Майдану» теж продемонстрували гарні результати: «Народний фронт» (23,33%), «Блок Петра Порошенка» (23,24%), Радикальна партія (10,85%), «Самопоміч» (9,22%), «Батьківщина» (6,22%).

Зважений спротив

Коли в Києві почався Євромайдан, Полтавщина теж не стояла осторонь і щораз більше вписувалася в загальнонаціональні суспільно-політичні тренди. Щойно стало відомо про відмову уряду від підписання Угоди про асоціацію з ЄС, на площі перед Полтавською ОДА почали збиратися люди. Були серед них і ті, хто виходив на Майдан 10 років тому. Була там і нова молодь но-

вої України – активісти політичних та громадських організацій. Мітинги відбувалися регулярно, найбільші у вихідні (при цьому наймасовіше зібрання в місті було на підтримку єдності України – якраз напередодні анексії Криму). Мінімайдани проводили й у райцентрах області. Їхня масштабність та активність залежала від ситуації в державі, але регіон мав свою специфіку.

Попри високий градус політичної напруги, що лише наростав від початку протестів, влада й опозиція на Полтавщині поводитися стримано, намагаючись знайти конструктив. Обласна рада якщо й ухвалювала заяви з приводу ситуації в державі, то витримувала їх у зваженій тональності та не закликала президента Януковича діяти рішуче проти Майдану. Запровадити надзвичайний стан пропонував лише лідер фракції КПУ.

Жорстких силових і судових репресій проти євромайданівців не було. Ватажків спротиву, підозрюваних у незаконному захопленні приміщення обласної ради, що три тижні була «форпостом свободи» в Полтаві, тримали під домашнім арештом, але згодом звільняли за політичною амністією. Дискусії влади й опозиції демонстрували в ефірі обласної телекомпанії, про мітинги писали й у державній пресі, хоч кількісно там переважали провладні викривальні матеріали з натяками, що то не полтавці бунтують, а привезені молодики із західним акцентом.

Намісники Януковича, правда, теж не сиділи склавши руки й зганяли бюджетників на свої антимайдани під гаслом «Збережемо Україну!», звозили «гопників» на акції опозиції та брали участь у з'їзді сепаратистського громадського союзу «Український фронт» у Харкові. Та все відбувалося без особливої конфронтації, принаймні до лютого, коли на київському Майдані почалися масові розстріли (Героями Небесної Сотні стали й полтавці Ігор Сердюк та Андрій Черненко).

Тоді в місті відбулася своя «ніч гніву», під час якої мітингувальники спалили офіс ПР і брали участь у сутичках із міліцією біля ОДА. Зі сміттєвих баків і дощок були зроблені імпровізовані барикади, а виламані шматки асфальту з центральної вулиці Жовтневої кидали в правоохоронців. Утім навіть цей спалах обурення вдалося доволі швидко залагодити. Буквально напередодні падіння бандитського режиму міліція під вигуки «Молодці!» перейшла на бік народу, проводила спільні патрулювання із Самообороною Майдану та стояла на блокпостах на в'їзді в місто, щоб запобігти можливим провокаціям.

Навздогінна українізація

У лютому 2014 року загальноукраїнська хвиля «ленінопаду» докотилася й до Полтавщини, де впродовж двох днів повалили монументи Іллічу в багатьох районах області. Та попри це, у регіоні залишається ще 117 не демонтованих пам'ятників більшовицькому вождеві, які, за розпорядженням губернатора «свободівця» Віктора Бугайчука, мають бути остаточно зняті з постаментів до Дня пам'яті жертв Голодомору. Оскільки це рішення має рекомендаційний, а не директивний характер, деякі сільські голови кажуть, що треба прислухатися до думки громади. Тож подекуди Ілліч може й зостатися, бо «кому він заважає?» і «це наша історія». Словом, хай стоїть.

Советське минуле не відпускає багатьох мешканців Центральної України, вулиці якої все ще мають такі «чудові» назви, як Леніна, Фрунзе, Жовтнева, Фурманова, Чапаєва, Комсомольська, Карла Лібкнехта... Хоча також є і Грушевського, і Стешенка, і Чорновола, українських назв на тлі загального «совка» – одиниці. Здавалося б, після перемоги Революції гідності рудименти комуністичної епохи будуть замінені новими символами – вулиця Героїв Майдану чи Героїв Небесної Сотні, але Полтавська мерія цим не переймається. Водночас вона вивчає настрої громадян щодо перейменування вулиці Артема на Петлюри – відповідне опитування розміщення на сайті міської ради. Це вже хоча б щось.

Але комеморація Майдану відбувається й без санкцій місцевої влади, зусиллями самих громадян, які розписали віршами постамент пам'ятника Ленінові, установивши на ньому український прапор. Поблизу ОДА відкрили тимчасовий меморіал, присвячений Героям Небесної Сотні, а на стіні біля Аграрної академії полтавські вуличні художники за підтримки «ультрасів» футбольного клубу «Ворскла» створили композицію, присвячену всім загиблим за Україну – від дружинників княжої доби до нинішніх учасників АТО, у лавах яких є полтавці.

Як і загалом по країні, їм (і не лише їм) дуже допомагають місцеві волонтери, зокрема з Полтавського батальйону небайдужих, що діє при Свято-Успенському кафедральному соборі УПЦ КП, у якому й відспівують загиблих воїнів. І так само, як і всюди, їх проводжають в останню путь піснею «Пливе кача по Тисині», стаючи на коліна перед полеглими захисниками Вітчизни та скандуючи:

«Герої не вмирають!» У волонтерському русі також задіяні УПЦ (МП), осередки національних громад (вірмени, грузини, азербайджанці) та, звісно, прості полтавські селяни й містяни, що можуть передати на фронт і тепловізор, і банку сала.

Революція гідності та ще більшою мірою підступна путінська агресія на сході неймовірно згуртували українців, прискоривши процес прощання з імперією, пробудження власної ідентичності й усвідомлення спільної відповідальності за долю держави. Нині Центральна Україна переживає приблизно той самий ейфорійний стан, що й Західна – на початку 1990-х років, і надолужує пропущені уроки націотворення та громадянської активності. Тим самим, зокрема, і Полтавщина втілює в життя гасла першого й другого Майданів: «Ми – єдині, нам жити в цій країні», бо «Разом – сила».

КРИМ – ЇХНІЙ

«ZAXID.NET», 30.07.2015 р.

Лише зараз Україна збагнула, наскільки завинила перед кримськотатарським народом

Коли кримські татари називали себе єдиними українцями на півострові, у багатьох це викликало якщо не заперечення, то принаймні скепсис. Бо як же кримські татари можуть бути українцями? Як з'ясувалося, ще й як можуть. Звісно, не в етнічному, а в політичному сенсі. За 25 років після повернення з депортації корінний народ Криму довів, що більшість його представників – взірцеві громадяни України, навіть попри те, що держава весь цей час, м'яко кажучи, не дуже переймалася вирішенням їхніх проблем і згадувала про них тільки перед черговими виборами.

Недооцінювання офіційним Києвом кримськотатарського питання зрештою стало однією з причин брутальної анексії півострова Росією навесні 2014 року, проти якої найбільш активно й організовано виступили саме кримські татари. За це їм тепер доводиться відчувати на собі репресії окупаційної адміністрації. Водночас ці драматичні події стали поворотним моментом, адже допомогли багатьом українцям зрозуміти, наскільки мало вони знали про своїх співгромадян і в якому боргу перед ними держава, що не змогла їх захистити. Прозріння обійшлося надто до-

рогою ціною, але воно відбулося. І краще вже пізно, аніж ніколи, спокутувати провину перед цим мужнім і гордим народом.

Надійні союзники (без)надійних партнерів

Кримські татари називають себе єдиними українцями в Криму не випадково. Від часу здобуття незалежності вони стабільно підтримували націонал-демократичні сили на виборах в Україні. Ті самі гарантовані 13% голосів для проукраїнських кандидатів у президенти й партій забезпечували саме кримські татари, яких на півострові близько 250 тисяч. Зі свого боку, всеукраїнські політичні сили були «парасолькою» для організацій їхнього національного руху.

Насамперед це був Народний Рух України, за списками якого у Верховну Раду заходили лідери Меджлісу кримськотатарського народу – легендарний дисидент Мустафа Джемільев і Рефат Чубаров. Натомість у парламенті Кримської автономії була фракція «Рух – Курултай», що давала можливість захищати інтереси народу на офіційному рівні, позаяк правовий статус і Курултаю (національного з'їзду), і Меджлісу (вищого представницького органу) не був урегульований українським законодавством.

Почасти проблему розв'язав Леонід Кучма, створивши дорадчо-консультативну Раду представників кримськотатарського народу при Президентові України. До її складу указом глави держави автоматично вводили обраних на Курултаї членів Меджлісу, котрі, до речі, 1994 року агітували за Леоніда Кравчука. Своєрідною подякою за це стала підтримка Кучми в другому турі президентських виборів-1999, коли його технічним конкурентом був керманіч комуністів Петро Симоненко, кандидатура абсолютно неприйнятна для народу, який пережив жахи депортації та важке повернення на історичну батьківщину. Утім зятятими «кучмістами» кримські татари не стали, бо вже 2002 року їхні національні лідери ввійшли до списку блоку «Наша Україна», а в 2004-му агітували за Віктора Ющенка й були учасниками Помаранчевої революції, проводячи свої акції в Криму. Невипадково ж саме слово «майдан» – тюркського походження.

Перемога на виборах демократичного кандидата давала кримським татарам надію на вирішення накопичених політичних, соціальних, майнових і гуманітарних проблем. Але парадокс: той самий Ющенко став їхнім найбільшим розчаруванням.

Приїхавши 2005 року в колишню столицю Кримського ханства Бахчисарай, новий президент ні сіло ні впало зажадав від керівництва Меджлісу скасувати ухвалену Курултаєм Декларацію про національний суверенітет кримськотатарського народу (1991), бо в ній містилися положення про право народу на самовизначення й чітко прозвучало прагнення до відродження політичного, економічного, культурного й духовного суверенітету.

Фактично кримським татарам ішлося про відновлення Кримської республіки, проголошеної Курултаєм 1917 року. Але тоді постанову незалежної держави завадила силою радянська влада, що, заграючи з корінним населенням, створила на півострові сяку-таку видимість національно-територіальної автономії у вигляді Кримської АРСР. Ці поступки протрималися відносно недовго й завершилися 1944 року примусовою депортацією в Середню Азію, Сибір і на Урал усього кримськотатарського народу (за офіційними даними, 194 110 осіб). Дорогою і в самому вигнанні від голоду та захворювань померли 46,2% із них.

Тому повернення на батьківщину, у Крим, було заповітною мрією цілих поколінь депортованих. За її втілення вони десятиліттями боролися у винятково ненасильницький спосіб. Іншої, «запасної» Вітчизни в кримських татар просто немає, через те вони є автохтонним й одним із двох державоутворювальних народів України. Відтак і прагнення до відновлення національно-територіальної автономії – цілком зрозуміле й виправдане що з моральної, що з юридичної точок зору. Крим – їхній.

Саме це, схоже, і насторожило Ющенко, який угледів у Декларації Курултаю загрозу унітарності України, хоча кримські татари не заявляли про зазіхання на неї та запевняли, що бачать своє майбутнє виключно в складі єдиної держави. Ображений непоступливістю лідерів Меджлісу Віктор Андрійович поїхав із Бахчисарая й протягом своєї каденції жодного разу не зібрав Раду представників кримськотатарського народу при Президентові. На тлі його байдужості до проблем Криму «поганого» Кучму згадували ледь не з ностальгією. Той робив хоча б щось.

2010 року нові обережні сподівання кримських татар були пов'язані з Юлією Тимошенко, яка на президентських виборах змагалася з Віктором Януковичем. Її перемога була б хоч якось шансом на відновлення діалогу з корінним народом півострова. Перемога ж відверто проросійського лідера не віщувала

добра, що й підтвердила політика новообраного президента в кримському регіоні. Його ставленики з макіївсько-донецького клану («македонці») швидко підім'яли під себе всю республіканську владу, відсунувши на маргінес місцеву політичну й бізнесову еліту, а в етнонаціональній політиці вони взяли курс на розкол і приручення кримськотатарської спільноти.

«Македонці» й гідра сепаратизму

Свідченням цього стало переформатування Ради представників кримськотатарського народу при Президентові, до складу якої Янукович увів членів проросійськи налаштованих організацій на зразок провокаційної «Міллі Фірки» («Національної партії»). Повноважні репрезентанти Меджлісу залишилися в меншості. Звісно, що засідання такої «ручної» Ради вони ігнорували, через що викликали неабияке роздратування гаранта. Хоча стосунки офіційної влади автономії та органів національного самоуправління не завжди були конфронтаційними. За правління голови Ради Міністрів АРК Василя Джарти нарешті почало вирішуватися майнове питання, що було особливо гострим і постійно збурювало мешканців півострова.

Бо насамперед із кримськими татарами пов'язували проблему самозахопленнь земельних ділянок. Через небажання місцевих органів влади відводити територію для побудови житла репатріантми їм і справді доводилося використовувати землю без дозволів. Поступово більшість ділянок легалізували, але в очах слов'янського населення за корінним народом Криму закріплювалася недобра слава. На загал їх виставляли ледь не найбільшими загарбниками кримської землі, тоді як ласі шматки на півострові тишком-нишком «дерибанили» впливові посадовці й бізнесмени.

Із приходом до влади прем'єра Анатолія Могильова, після смерті Джарти, ситуація в автономії не покращилася. Свого часу цей президентський кадр керував кримською міліцією та «запам'ятався» силовим знесенням торгових споруд на горі Ай-Петрі й виправданням депортації, що взагалі за межею розуміння. Утім татарофобію плекав не тільки Могильов. Як пізніше з'ясувалося, за часів Януковича місцеве управління СБУ було націлене не на боротьбу з проросійськими сепаратистами, котрі привільно почувалися в Криму й особливо в Севастополі, а саме з кримськими татарами.

Щоб вони, не дай Боже, не влаштували збройного захоплення влади, у Бахчисараї працював спецпідрозділ антитерору «Альфа». Після анексії ці ж службісти в перших шеренгах зрадять присягу на вірність Україні та перейдуть у лави окупаційної ФСБ. Хоча хіба то для них окупанти? Вони свої. Як розповів Джемілев, під час спілкування з ним колишній офіцер СБУ сказав, що докторів сумління не відчуває, бо завжди служив одній батьківщині – Росії.

Справжнє ж випробування для кримських татар настало відразу після перемоги Революції гідності 2014 року. Вони знову відкрито підтримали Майдан і знову опинилися в меншості на півострові, населення котрого, дивлячись на світ очима кремлівського агітпропу а-ля Геббельс, категорично не сприйняло цінностей повстання проти злочинного режиму та закликала на свій захист Росію. Приборкані в середині 1990-х сепаратистські настрої спалахнули з новою силою. На вулиці міст висипали десятки тисяч adeptів «возз'єднання» з РФ, які нутром відчували, що орди бандерівців і карателів «Правого сектора» вже чатують за Перекопом, а жити під п'ятою київської хунти абстрактний «народ Криму» не хоче й не буде.

Єдиною організованою спільнотою, яка спробувала зупинити розгортання сепаратистського сценарію, були саме кримські татари: своїм масовим мітингом наприкінці лютого 2014-го вони зірвали засідання Верховної Ради АРК, на якому мали б ухвалити рішення про вихід Криму зі складу України. Одного разу їм це вдалося, наступного – вони вже були безсилі. У захопленій «зеленими чоловічками» Раді в закритому режимі й за відсутності кворуму горе-парламентарії змістили уряд Могильова й постановили провести псевдореферендум, який би «освятив» анексію іменем народу.

Так і сталося: «підрахуї» з місцевого виборчкому «намалювали» 97% підтримки, що, звісно, було абсолютною маніпуляцією, адже кримські татари на заклик Меджлісу проігнорували «свято волевиявлення» й уже цим фактом розвіяли бравурні твердження про тотальне схвалення «кримнашизму». Єдиними містами, де не відбувся фейковий референдум, були Білогірськ (Карасу-базар) і Бахчисарай. Там мером і головою райдержадміністрації були кримські татари – Альберт Кангієв й Ільмі Умеров. Хто ще з посадовців міг виступити такими гарантами соборності?

Опинившись у нових умовах, кримські татари вимушені були визначитися, як діяти далі. Україна їх не захистила. Покласти свої голови в боротьбі з армією ядерної держави маленький народ був не готовий, та й не хотів цього. Не для того вони поверталися додому з вигнання. Росія тим часом пропонувала їм такі «пряники», яких в Україні вони й не могли дочекатися: офіційний статус кримськотатарської мови (поряд із російською та українською), відновлення історичної топоніміки, 20% квота на представництво в органах «влади», законодавче визнання Курултаю й Меджлісу, облаштування й розміщення репатріантів у Криму. Улещувати кримських татар прилітали їхні «двоюрідні брати» з Татарстану, включно з президентом республіки й казанським муфтієм. Сам Путін розмовляв телефоном із Джемілевим і безуспішно схиляв його до співпраці.

Рішення Меджлісу про участь у новій республіканській «владі» далось дуже непросто. З одного боку, деякі його члени вважали неприпустимою колаборацію з окупантами. З іншого – без входження у «владу» набагато складніше буде вирішувати питання народу. Відверта ж антиросійська фронда загрожувала новими репресіями й вигнанням (нині з АРК виїхали понад 20 тис. кримських татар). «Дисидентами весь народ не може бути», – зауважив власник першого кримськотатарському телеканалу АТР Ленур Іслямов. Ці слова переконали керівництво Меджлісу з важким серцем погодитися делегувати у «владу» своїх представників, що, втім, не забезпечило безпроблемного існування ні його проводів, ні цілому народу. Радше навпаки. Стало гірше.

Життя під окупацією

Кремлівські маріонетки розпочали переслідування кримських татар за їхню активну позицію. Викрадення людей і насильницька смерть перестали бути поодинокими випадками (18 осіб зникли безвісти). У лабеті ФСБ і бандитської кримської «самооборони», що отримала законодавчу індульгенцію на безкарність, потрапили і громадськоактивні, й абсолютно аполітичні люди. Свідченням демонстративного залякування стали обшуки в мечетях, медресе (релігійних школах) і приватних помешканнях, під час яких вилучають «екстремістську» літературу, до розряду якої можуть записати релігійні книги. Це надумані підозри, тому що в Криму домінує поміркована й доволі, сказати б, світська версія ісламу, позбавлена войовничого фундаменталізму.

Плювком у душу цілого народу стала заборона традиційного вшанування пам'яті жертв сталінської депортації на центральній площі Сімферополя (Акмесджита) 18 травня 2014 року, яке все ж таки відбулося на околиці міста, у селищі Ак-Мечеть. В оточенні «поліції», БТРів, автозаків і під гул армійського гвинтокрила, що заглушував виступи на скорботному мітингу. 2015-го окупанти взагалі заборонили проводити будь-які акції в роковини депортації. Для порівняння, того дня в Києві відбулися вечір-реквієм у Національній опері, жалобний мітинг на Майдані Незалежності, медійна кампанія «18 травня ми всі – кримські татари».

Далі – гірше. Єдиному у світі кримськотатарському телеканалові АТР, дитячому каналу Lale, FM-станціям Meydan і «Лідер» й інтернет-виданню «15 минут» Роскомнагляд відмовив у продовженні ліцензії на мовлення, зазіхнувши на душу народу. Не допомогло навіть те, що власником холдингу є громадянин РФ кримськотатарського походження. Уявити щось подібне в недосконалому українському Криму було неможливо. У російському ж Криму – це сумна реальність. Як і пам'ятники й меморіальні дошки Сталіну в Ялті й Сімферополі.

Логічним продовженням татарофобської політики республіканської «влади» стали переслідування членів Меджлісу. Декого з них арештували, а декому заборонили в'їзд на батьківщину. Персонами нон-грата зробили верхівку національного руху – спочатку Джемілева, а потім Чубарова. Нині вони обидва є народними депутатами України за списками «Блоку Петра Порошенка» й послідовно наполягають на деокупації півострова.

Так, складаючи присягу нардепа, Рефат-ага, крім протокольних слів, додав дещо від себе: «Війна проти України розпочалася з окупації Криму, війна має завершитися визволенням Криму. Відстоїмо Україну – повернемо Крим». За що миттєво накликав на себе ще одну кримінальну справу, порушену кримським «прокурором» Наталією Поклонською, яка угледіла в заяві лідера Меджлісу зазіхання на територіальну цілісність РФ. Але навіть перебуваючи у вимушеному вигнанні, провідники кримськотатарського руху роблять усе можливе, щоб кримське питання постійно було на слуху і всередині України, і на міжнародній арені – в ООН, Раді Європи, ОБСЄ, установах ЄС й особливо в Туреччині, де проживає численна (до 1 мільйона осіб) кримськотатарська діаспора і є регулярний контакт із керівництвом республіки.

Колись байдужа до долі своїх співгромадян Українська держава нарешті повертається до них обличчям і створює органи й механізми втілення кримської політики. Ідеться, зокрема, про інститут Уповноваженого Президента України у справах кримськотатарського народу на чолі з Джемілевим, Державну службу з питань Криму та Севастополя під керівництвом Аслана Омера Кирилми (в уряді РФ МінКрим нещодавно ліквідували), державне підприємство «Кримський дім», Міністерство інформаційної політики, у якому працює радником рекомендований Меджлісом медіаексперт Сергій Костинський.

Є сподівання, що й в управліннях МВС, СБУ та ГПУ працюватимуть кримські татари, куди раніше їх не допускали як «неблагонадійних». Вони вже давно воюють на Донбасі за Україну, добровольчий батальйон «Крим» увійде в лави ЗСУ. І це не випадково, бо згадайте, хто підтримував харчами й добрим словом українських вояків у заблокованих російськими окупантами частинах.

Щойно після анексії півострова Верховна Рада ухвалила Закон «Про відновлення прав осіб, депортованих за національною ознакою». Згодом, 2015 року, парламент присвоїв міжнародному аеропорту «Сімферополь» ім'я Амет-Хана Султана, легендарного льотчика, двічі Героя Радянського Союзу. Окрім того, у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка на кафедрі тюркології відкрили спеціальність «Кримськотатарська мова та література», у столиці з'явилися курси вивчення кримськотатарської мови. У Києво-Могилянській академії заснований науковий центр «Кримські студії імені Ісмаїла Гаспринського». У промовах керівників держави звучать важливі слова солідарності. Корінний народ Криму вітають із його національними святами. У містах України відкриваються заклади національної кухні.

Переселенців з окупованої автономії гостинно зустрічають на материку. Повага до морального авторитета Джемілева сягнула такого рівня, що 2014 року в суспільстві виникла ідея висунути його на посаду президента (кількома роками раніше дисидент Мирослав Маринович заявив, що довірив би національному лідерові кримських татар усю Україну). Проте мудрий Мустафа-ага категорично відмовився від такої перспективи, сказавши, що майбутнє – за молодими. Будь-які спроби висунути його на здобуття булави він жартома пообіцяв оскаржувати в суді й уже

всерйоз додав: «Щоб служити країні, не обов'язково бути президентом».

На радіо й телебаченні започатковано програми про Крим. Українці почали відкривати для себе його справжню культуру й історію, у якій були не тільки набіги «бусурманів», а й переможні битви в союзі з козаками. Саме з Києва відновив мовлення заборонений Росією телеканал АТР, колектив якого вірить, що обов'язково повернеться на батьківщину. Недарма ж їхньою візитівкою є національний танок «Хайтарма», що означає «повернення».

Але, щоб кримські татари змогли станцювати «Хайтарму» на рідній землі, Україна має чітко визначитися: блокувати окупантів по повній програмі, підтримуючи лояльних громадян, чи торгувати з ними як зазвичай?

Хай там як, долю Криму має вирішувати насамперед його корінний народ. І посприяти цьому може не тільки міжнародний тиск на РФ, а й анонсовані Порошенком зміни до Конституції. У ній має бути закріплений статус Криму як національно-територіальної автономії кримськотатарського народу в складі України. Зважившись на цей крок, Президент зможе ввійти в історію як великий демократ і заслужить повагу кримських татар, віддячивши їм за те, що в непростий час вони були на боці українців. Пора вже й українцям стати на їхній бік.

УКРАЇНУ ПРИДУМАЛИ НА СХОДІ

«ZAXID.NET», 17.09.2015 р.

Чому Харків – це Україна?

Володимир Путін мріяв про створення «Новоросії». Планував, що до її складу ввійдуть південно-східні області України: Харківська, Луганська, Донецька, Херсонська, Запорізька, Дніпропетровська, Миколаївська й Одеська. Він стверджував, що вони ще з царських часів були «споконвічно російськими землями», які Москва подарувала Україні. Водночас Україна, на переконання Путіна, «навіть не є державою» (ця фраза вирвалася з вуст російського лідера 2008 року). Навіщо розмінюватися на дрібниці, якщо можна заявити, що росіяни й українці – це «практично» єдиний народ, а ті останні от уже 23 роки «терплять» наслідки

«наси́льницької українізації» і все життя мріють возз'єднатися з «матінкою» Росією.

Путін не розуміє української дійсності, тому його план не вдається реалізувати. Більшість українців підтримує незалежність і територіальну цілісність України, аж ніяк не будучи при цьому ні печерними націоналістами, ні запеклими русофобами. Нагадаємо: навіть під час Революції гідності на майданівській ялинці висів красномовний плакат: «Любим русских, презираем Путина».

Зрештою територія «Новоросії» обмежилася окремими районами Донецької та Луганської областей. Сепаратизм не втримався б і на тих теренах, якби не російська збройна інтервенція. Проте Кремль досі намагається дестабілізувати ситуацію в інших регіонах Східної України, зокрема в Харкові.

Козак на прізвище Харко

У мільйонному Харкові вдалося вгамувати сепаратистські виступи. Проте він досі вразливий для терористичних атак, диверсій і провокацій, які чинять російські спецслужби та місцеві найманці. Ситуація залишається складною. У місті панують різні настрої: проросійські, патріотичні. Та все ж одне з найпопулярніших гасел стверджує: «Харків – це Україна».

Так, сучасний Харків і область – це русифікована територія, що стала такою внаслідок цілеспрямованої асиміляційної політики Російської імперії та Радянського Союзу. Проте історично Харківщина – це регіон Слобідської України, заселений із XVII сторіччя козаками. Люди на тих теренах – міщани, селяни й духовенство – за укладом життя й системою управління багато в чому взорували на Гетьманщину.

Сам же Харків, згідно з легендою, заснував козак на прізвище Харко, якому встановлено пам'ятник. У краї формувалися шляхетські династії, козацька старшина будувала православні храми. Тут відкривали школи, зокрема Харківський колегіум, у якому викладав видатний український філософ і поет епохи Бароко Григорій Сковорода (також виходець із козацького роду). Місто було центром козацького полку.

Саме в Харкові на початку XIX століття був створений перший у Лівобережній Україні університет. Навчальний заклад сприяв формуванню інтелектуальної еліти. На жаль, університет був не тільки освітнім закладом, а й інструментом політики русифікації.

Проте місцева еліта, спадкоємці слобідської старшини, не цуралися української мови в побуті й ностальгували за минулою козацькою славою своїх предків.

Ці українофільські кола стали живильним ґрунтом для появи школи харківського романтизму в українській літературі.

Зацікавленість минулим, відображена в літературних творах і наукових працях, пробуджувала в суспільстві патріотичні почуття. Так народжувалася українська нація. Тому не випадково відомий американський історик українського походження Роман Шпорлюк стверджує, що Україну придумали не греко-католики в Галичині, а православні на сході – у Чернігові, Полтаві, Харкові. Саме звідти – зі сходу на захід – поширився романтичний міф України. Там же на початку ХХ століття виникли перші політичні партії на Наддніпрянській Україні, у програмах яких уже звучало слово «самостійність»; з'явилася українськомовна преса.

Мрії про незалежність могли втілитися в життя під час національно-визвольних змагань 1917–1921 років. Тоді на мапі Європи з'явилася Українська Народна Республіка (у її складі перебувала й Харківська губернія як етнічно українська територія).

Утім тривало це недовго, бо незабаром у Харкові була встановлена більшовицька влада, а саме місто перетворилося на першу столицю Української Соціалістичної Радянської Республіки. Незважаючи на те, що Харків тих часів можна назвати «російською маріонеткою», усе ж для багатьох харків'ян факт, що їхнє місто було «першою столицею», став підставою для гордощів.

У 1920–1930 роках влада проводила політику «коренізації», яка передбачала українізацію багатьох сфер життя. На цій хвилі Харків став не просто адміністративною столицею України, а й потужним культурним і науковим центром. Там жили й працювали чимало видатних письменників, режисерів, акторів, художників і вчених, імена котрих увійшли до історичних анналів. Більшість із них згодом стануть жертвами червоного терору. Нині ми їх зараховуємо до плеяди представників Розстріляного Відродження.

Наприклад, Микола Хвильовий – націонал-комуніст й один із лідерів харківського інтелектуального середовища. Хоч він був росіянином за походженням, та вже тоді означив програму українського проекту гаслом: «Геть від Москви! Дайош Європу!»

Літератори, котрим поталанило вижити в жорнах репресій, перетворюються на заляканих покірних слуг режиму, змушених писати ідеологічно правильні речі на замовлення компартії.

Штучно створений Голодомор 1932–1933 років, який забрав життя величезної кількості людей, був одним з елементів боротьби з українськістю, зокрема й на Харківщині. Головними жертвами голоду були передовсім селяни. Учинивши цей злочин, радянська влада взяла курс на колективізацію й «нівелювання національних особливостей», результатом чого мало б бути створення «єдиного радянського народу».

Український компонент був зведений до рівня безпечної етнографічної екзотики. Публічна демонстрація українськості – розмова в громадському місці рідною мовою або одягнена вишиванка – сприймалася чи то як дивацтво, чи то як мужній вчинок.

Відома українська співачка Марія Бурмака згадує, що її батько, викладач університету, замолоду свідомо перейшов на українську мову в спілкуванні. Він стійко зносив вуличні репліки на адресу його родини: «Странно, такие приличные люди, а говорят на украинском». Але саме такі самовіддані пасіонарії не дали згаснути українському Харкову.

Не сепаратизм, а географія

Навіть сьогодні бути українським патріотом, відкрито говорити українською в місті – це жест політичної волі. Радянізації міста тривала надто довго, радянськість пустила надто глибоке коріння в ментальність людей. Тож зайве дивуватися, що українськість нерідко сприймається зі зневагою.

При цьому в Харкові треба з пошаною говорити про «золоте радянське минуле», бо «це наша історія». Характерним свідченням цього є міська топоніміка, комуністичні назви вулиць, проспектів, площ і станцій метро. Сім із дев'яти адміністративних районів міста мають яскраво виражені ідеологічні «імена»: Держинський, Комінтернівський, Червонозаводський, Ленінський, Жовтневий, Орджонікідзевський, Фрунзенський. Десь поруч стоїть і Московський.

Присутність української тематики в публічному просторі – мінімальна. Міфологія незалежності сприймається в регіоні скептично, оскільки з нею пов'язані збіднення людей, занепад колишньої промислової потужності, відсутність перспектив, деградація

й люмпенізація населення. Звідси – туга за радянськими часами. І місцеві політики вдало інструменталізують цю ностальгію.

Це чітко видно за результатами голосувань на майже всіх виборах в Україні, починаючи з 1991 року. Тоді область проголосувала за кандидата в президенти Леоніда Кравчука, колишнього секретаря з ідеології ЦК Компартії країни. Наступного разу – за Леоніда Кучму, «червоного директора» дніпропетровського заводу «Південмаш». Пізніше стабільно підтримувала Віктора Януковича і його проросійську Партію регіонів. Більше того, у місті навіть був відкритий невеликий музей цієї політичної сили (який, щоправда, за глибиною абсурду не зміг перевершити Музей жертв Помаранчевої революції в Луганську, заснований тамтешніми регіоналами).

Націонал-демократи чи просто демократи не мали в Харкові значних виборчих симпатій, хоча, звісно, рідкісні винятки з правил бували. Люди охоче дозволяли годувати себе демагогією – раніше комуністам, згодом регіоналам, котрі щедро роздавали привабливі обіцянки. Зокрема щодо найтіснішої співпраці з РФ та участі в її інтеграційних проектах на пострадянському просторі.

У «націоналістичній», «бандерівській» і «неофашистській» Україні Харківщина не бажала б жити. Тому місцеві «інтернаціоналісти» й «антифашисти» 2004 року оголосили боротьбу «помаранчевій чумі», утіленням якої призначили підступних «западенців», які зазіхають на традиційні звичаї харків'ян. Квінтесенцією цієї ксенофобської позиції стали слова голови Харківської обласної державної адміністрації Євгена Кушнар'ова, сказані на сепаратистському з'їзді Донбасу в розпал першого Майдану. «Але не треба випробувати наше терпіння. На будь-який випад у нас є гідна відповідь, аж до найбільш крайніх заходів. І я хочу нагадати гарячим головам під помаранчевими прапорами: від Харкова до Києва – 480 кілометрів, а до кордону з Росією – 40! – заявив політик під оплески залу. – Ми хочемо жити в державі, де кожна людина захищена. Захищені її права, її культура, її мова, її історія, її традиція та її звичаї. Ми розуміємо, що схід має дуже серйозну відмінність від Галичини, ми не нав'язуємо Галичині наш спосіб життя, але ми ніколи не дозволимо Галичині вчити нас, як треба жити!»

Коли Служба безпеки України висунула Кушнар'ову звинувачення в зазіханні на територіальну цілісність і недоторканність держави, він заявив, що це не сепаратизм, а географія.

Справа досить швидко стала предметом маніпуляції. Її було подано як «політичні репресії проти опозиції». А теза про «недопущення» таких політичних репресій була одним із пунктів меморандуму, підписаного 2005 року президентом Віктором Ющенком і лідером Партії регіонів Януковичем.

Утім ця риторика не була забута й зазвучала знову. Через десять років харківський губернатор Михайло Добкін (котрий створив 2014 року громадянський союз «Український фронт»), коли спалахнула Революція гідності, заявив: «Купка оскаженілих націоналістів, спустившись з Говерли, озброївшись не тільки сценарієм, але й кийками, вирішила, що вони і є той єдиний український демос, який здатен продукувати національну ідею та проголошувати її від імені всього українського народу».

Мер-хамелеон

Щоправда, рух Добкіна згас так само швидко, як і виник. Після втечі Януковича й зміни влади «Український фронт» саморозпустився. Мер Харкова Геннадій Кернес і голова області Добкін різко перетворилися на прихильників єдиної України, за що вмиль здобули славу «зрадників проросійського електорату» (із цим, зокрема, пов'язують замах на вбивство Кернеса). Це політичне «перетворення» аж ніяк не означало перемогу над сепаратизмом у регіоні, адже труднощі лише починалися.

Скориставшись слабкістю нової влади, яка ще не встигла оговатитися після анексії Криму, представники харківського проросійського Антимайдану захопили обласну державну адміністрацію. Вони вигнали звідти євромайданівців, яких провели через «коридор ганьби» й жорстоко, до крові, побили. Деморалізована міліція лише бездіяльно спостерігала за цими сценами. Власне, тому для звільнення будівлі був задіяний спецпідрозділ Національної гвардії «Ягуар» із Вінницької області, бо на місцеві кадри МВС тоді не можна було покластися. І так місто уникнуло сумної долі Луганська й Донецька.

У харківських подіях весни 2014-го брали участь не тільки місцеві сепаратисти, а й спеціально привезені автобусами з прикордонних областей Росії «професійні демонстранти». Показово, що прапор РФ на Харківській облдержадміністрації встановив неонацист із Москви.

За даними опитування Київського міжнародного інституту соціології, у лютому 2014 року прихильників об'єднання України та Росії в області було 15%. До того ж далеко не всі з них готові ризикувати життям (а ідейні бойовики там теж є), віддаючи перевагу менш небезпечному побутовому сепаратизму й голосуванню за проросійських політиків.

Це пояснює успіх створеного з уламків Партії регіонів проекту «Опозиційний блок» на парламентських виборах 2014 року. На Харківщині він набрав 32%. Умовні «партії Майдану» сумарно отримали в регіоні 41%, а Порошенко на президентських перегонах здобув перше місце із 35% підтримки.

Харків дрейфує поволі в бік демократії. Місту й регіону гріх нарікати, що їхній голос не чується у Києві. Після Майдану у владні кабінети прийшли харків'яни, які очолили МВС, Міністерство оборони й Адміністрацію Президента, стали депутатами й радниками.

Революція гідності та війна на Донбасі дали поштовх для громадянської активності в слобожанській столиці, де було розгорнуто волонтерський рух на підтримку української армії та переселенців зі сходу (область прийняла близько 300 000 біженців). Ці події вплинули й на відродження промислового потенціалу Харкова, оборонні підприємства якого отримали великі державні замовлення на випуск і ремонт бронетанкової техніки. У військових університетах готують офіцерські кадри з урахуванням реального бойового досвіду.

Патріотичні марші із синьо-жовтими прапорами, хоріві співи й масштабні графіті з портретом національного поета Тараса Шевченка – уже не дивина. Хоча виходити на проукраїнські мітинги небезпечно: 22 лютого 2015 року, у першу річницю Майдану, вулицями міста проходив Марш єдності. Тоді було вчинено терористичний акт, унаслідок якого загинуло четверо людей, зокрема міліціонер і 15-річний підліток.

Утім тероризм не спиняє харків'ян-активістів. На демонстраціях формується коло знайомих. «Активна меншість» – так вони себе називають. Ця «активна меншість» допомагає Харкову змінюватися. Завдяки їй Харків – це Україна¹.

¹Текст опубліковано в межах проекту співпраці між «ZAXID.NET» і польським часописом «Nowa Europa Wschodnia». Оригінальна назва статті: *Ukraine wmyślono na Wschodzie* («Nowa Europa Wschodnia»).

АМАЗОНКИ Й КОЗАКИ

«ZAXID.NET», 28.12.2021 р.

Рівність статей перед лицем загрози

Наказ Міністерства оборони про обов'язковий військовий облік не лише чоловіків, а й жінок неабияк сколихнув українське суспільство, викликавши хвилю в'їдливих коментарів і мемів, що ширилися соцмережами й сайтами. Гвалт стояв такий, ніби держава готується до оголошення загальної мобілізації. Але насправді йдеться про планові заходи оборонного відомства з обліку людських ресурсів, які можуть знадобитися в разі потреби. До речі, жінки деяких професій, насамперед медики, і раніше були військовозобов'язаними, та це не викликало такого ажіотажу.

«Дівчата зрізають коси і туго шнують берці...»

Нині ж Міноборони розширило перелік спеціальностей (лікарки, юристки, програмістки, бібліотекарки, музейниці, психологині, журналістки тощо), здобувши які, жінки мають прийти до територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки, як тепер називаються військкомати, і стати на облік за результатами проходження військово-лікарської комісії. Промиттєве вручення повістки й автоматичний призов до війська не йдеться. Батьківщина може їх мобілізувати лише в разі запровадження воєнного стану або в особливий період. А на службу за контрактом жінки можуть і нині добровільно вступати.

Із початком війни на Донбасі обличчя армії значно змінилося. Військова служба перестала сприйматися як суто чоловіча справа. Кілька років тому держава зробила висновки й розширила перелік військово-облікових спеціальностей для жінок, які раніше, виконуючи бойові завдання, на папері перебували на посадах кухарок, діловодок і бухгалтерок.

Тож тепер в армії є розвідниці, кулеметниці, гранатометниці, мінометниці, снайперки, зенітниці, танкістки й багато інших фахівчинь. Це вже не просто «берегині в погонах», як їх донедавна любили змальовувати медіа, а бійчині, котрі знають і роблять свою справу. Окрім того, жінки отримали доступ до офіцерських посад. Зокрема, Командування Медичних сил очолює бригадна генералка Тетяна Остащенко.

Лише в ЗСУ нині служать понад 30 тис. жінок, що становить 15,6% від загальної чисельності війська. До 2014 року їх було трохи більше 14 тис. Зараз 16,7 тис. українок мають статус учасниць бойових дій, 302 з них відзначені державними нагородами.

Зміна підходів у гендерному питанні торкнулася й назви державного свята Дня захисника України, запровадженого у 2014-му. Цьогоріч на законодавчому рівні воно стало Днем захисників і захисниць України – заради належного вшанування воїнів обох статей.

Слушні й необхідні кроки, спрямовані на забезпечення рівності прав, водночас накладають і певні обов'язки на тих, хто вирішив, образно кажучи, «змінити сукню й підбори на камуфляж і берці». Жінка у війську стає нормою, проте досі багатьом із них доводиться долати стереотипи й завойовувати довіру в переважно чоловічих колективах.

«Мало просто поставити закони, потрібно ще і заслужити повагу, її не можна вимагати. Жінки мають, якщо вони беруть рівні права, ще й виконувати рівні обов'язки. Зараз є неприємні ситуації, коли жінки забувають, що вони прийшли служити і воювати. Є жінки, які дійсно воюють на рівні. Їх багато, це чудові бійці, вони дадуть фору чоловікам. Щоб ми стали рівними, це має бути робота і чоловіків, і жінок. Тобто, якщо вона йде в армію, вона має копати окопи нарівні з усіма», – зазначила в коментарі «Українському радіо» воєнна кореспондентка Євгенія Подобна, котра здобула Шевченківську премію за книжку «Дівчата зрізають коси» – про учасниць бойових дій на сході.

До бою готові?

Однак переконання в тому, що захист Батьківщини – справа всіх, а не лише чоловіча робота, не таке одностайне. Бліцопитування громадян на вулицях українських міст і дописи в соцмережах, звісно, не претендують на репрезентативність і глибину аналізу, однак є непоганим барометром суспільних настроїв. Нещодавній наказ Міноборони про військовий облік жінок (не призов!) наші співвітчизники сприйняли переважно критично й скептично. Як чергову спробу держави обтяжити людей, котрі змушені будуть вистоювати черги в колишніх військоматах і проходити комісії в лікарнях в умовах пандемії Covid-19. Як спосіб «здерти» з них і їхніх роботодавців штраф (із 2023 року) за

невиконання закону. Критикували Міноборони й за погану комунікацію, адже наказ видали ще в жовтні, а чинності він набув у грудні, можна ж було підготувати жінок до новацій. Гасити негатив узявся головнокомандувач ЗСУ Валерій Залужний, знявши частину претензій. Пролунали й улюблені народні аргументи про першочерговість призову на службу президента, чиновників, депутатів та їхніх дітей.

Натомість гряднєве опитування Київського міжнародного інституту соціології фіксує дещо інші тенденції. У разі інтервенції з боку РФ 33,3% українців готові чинити опір зі зброєю в руках (58% чоловіків і 12,8% жінок), ще 21,7% братимуть участь в акціях громадянського спротиву (17,1% чоловіків і 25,5% жінок). Виїхати в безпечний регіон України планують 14,8%, за кордон поїдуть 9,3%, нічого не робитимуть 18,6%.

До цих показників можна ставитися по-різному, але й у провідних європейських країнах, що входять до НАТО, ситуація не набагато ліпша. 2015 року асоціація *WIN/Gallup International* провела глобальне опитування та з'ясувала, що за свою країну готові були воювати 29% французів, 27% британців і 18% німців. Тоді в Європі найвищі показники були у фінів (74%) та українців (62%).

Отже, далеко не все так песимістично. У нас є загартоване в боях регулярне військо. Є досвідчений оперативний резерв першої черги, який можна призвати без оголошення мобілізації. Є оперативний резерв другої черги для розгортання підрозділів територіальної оборони. Загалом це понад 200 тис. резервістів.

Підготовка населення до національного спротиву і всеохопної оборони має стати запорукою збереження суверенітету України й стримувальним чинником для ворога, котрий накопичує сили та засоби довкола наших кордонів. Усвідомлення цього факту співвітчизниками, чоловіками й жінками, та їхні практичні дії допоможуть країні встояти й перемогти. Форпост – то форпост.

Марина ШЕВЧЕНКО

(с. Рунівщина Полтавського р-ну Полтавської обл.)

Студентка магістратури факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленко, бакалавр середньої освіти, учителька української мови та літератури, англійської мови та зарубіжної літератури. Працює за фахом у ліцеї № 17 «Інтелект» Полтавської міської ради. Вірші пише з дитинства, друкується вперше.

* * *

Я чую, ти плачеш, моя Україно,
З ридань голосних сколихнулась Земля.
Той ґрунт, по якому я мирно ходила,
Вмивається кров'ю: пріспіла війна.

Моя найдорожча! О, де ж справедливість?
Ти – втілення нашого Батька Христа.
Тебе розіп'ясти роками хотіли,
А помочі як не було, так й нема.

Нам цвяхи в тіла забивають щосили
Ті клятві сусіди, та «братська» орда.
О Боже, невже вони всі зсатаніли,
Утратили людяність їхні серця?

«Партнери» не чулі до нашої м'юки,
І ми їм не зичим пізнати цей біль,
Лиш просимо зброї в скривавлені руки,
Щоб лучила певно в загарбницьку ціль.

Тримайсь, Батьківщино, ти вистоїш, вірю!
За тебе я душу віддам без жалю!
Ти будеш цвісти і радіти, Україно,
Та спершу ми вибором долю твою.

Пишаюсь, народе, тобою не вперше,
Давно не слабкі ми, давно у строю,
І хай ті раби, що від брехонь залежні,
Відчують сторицею лютість твою!

За тебе помщуся, мій праведний краю,
За плач і ридання, повір, відплачу!
Відстояти правду – на це маєм право,
Кайдани, мов нитку, навіки порву!

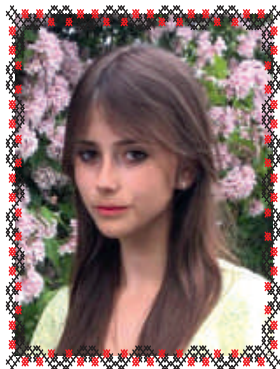
Закінчиться горе, засяє веселка,
Настане омріяна нами пора.
І ми заживемо, ще й як заживемо!
А ті, хто мовчав... Їх для нас вже нема.

Не будем ридати, сумління будити:
Ті люди – глухі, і глухі в них серця.
Які ми брати цим пихатим бандитам
із оскалом виродка замість лица?!

На помсту нещадну вони заслужили,
Зганьбили довіку нащадків своїх...
Це покидське кодло, ці чортові діти
хай щезнуть безслідно на цілій Землі!

А ми усмінемося мирному сонцю,
Що зійде невдовзі, зціляючи рани...
А поки – б'ємось у смертельному герці
За правду, за волю, за всіх, хто за нами!

Софія ШЕВЧЕНКО

(м. Харків – м. Вайнгартен, Німеччина)

Юна поетка, дев'ятикласниця Харківської загальноосвітньої школи № 67, президентка учнівського самоврядування, відмінниця навчання. Через війну вимушено перебуває за кордоном і здобуває освіту у «Freie Waldorfschule».

Захоплюється хореографією, малюванням, футболом, дзюдо, цікавиться секретами краси й естетичного догляду.

РЕАЛЬНІСТЬ

Немає пострілів гучних...
І грім гармат немовби стих...
Чому? Бо я не в рідній хаті,
Яку потвори біснуваті
Бридкими пазурами рвуть
і людям жити не дають...

Давно не чула татків голос,
Не бачила пшеничний колос...
Кричу! Безсила допомогти,
Подати щось чи принести,
Обняти, поруч посидіти
І про життя погомоніти...

А рашка меле: «Всьо забудьте!..»
Вона нам викроїть майбутнє?!
Нові й нові жахливі Бучі,
Дитячі виплакані очі?!
Голодомори, геноциди,
Чорнобилі, нелюдські кривди?!

«Пабивал на Україні,
что сказать тебе, Маріна?
Пабеділ там всех, кароче...» –
«А где Міша?» – «Жів не очень»...
Але ж – праска, фен, нетбук,
Крем для ніг і крем для рук,
Унітаз, мікрохвильовка...
«Нужно всьо в хазяйстве, Вовка!
Детям подищі вещічки...
Отстіраем от кровішки...»
Краде, гидить і вбиває –
Це рашист, як хтось не знає.

Ось Ірпінь... Ось Маріуполь...
Ворог все засіяв трупом...
Розбомбив, розтерзав, знищив,
Обернув на попелище...
Вчора ця земля цвіла,
А сьогодні – ледь жива...

Але зась, трикляті гади!
Не сховаєтесь від правди!
Ви умом і серцем кволі?
Ви у путлера в неволі?
Чи в натурі гірше ката,
І війна для вас – це свято?

«А кагда Дамбас бамбілі,
Прішла помощь от расії...»
Годі вже брехати всюди!
Ви не люди, ви – прибууди!
Навіть діти добре знають,
Як ви знівечили край той,
Як покинули свій дім,
Всі, хто був за Україну...

Україно, наша мати,
Треба трішки почекати!
Переможемо «руській мір»
І накриємо їм «пір»!..
Крим повернемо чудовий,
Розпросторимо рідне слово,
Все відчистимо, відбудуємо –
І ще краще запануємо!

Буде суд на терористів –
путіна і путіністів!
Встане кожна з жертв невинних
З праведним мечем над ними!
А героям нашим – слава
За врятовану державу!
Всім полеглим – поіменно –
Уклонімося доземно!
Світла пам'ять, вічна шана!
Світу дяка, що був з нами
В цю найважчу годину –
У борні за Україну!

Олександр ЯРМАК
(м. Київ)

*Випусник факультету філології та журналістики
Полтавського національного педагогічного університету
імені В. Г. Короленка (2018), магістр середньої освіти, учи-
тель, викладач української мови і літератури.
Поет, має низку публікацій у періодиці.*

* * *

поспішати нікуди – вода розмиває неспокій
розчиняє час – пригальмовує біг
все таке нетривке – невідомо існує допоки
так несуттєво куди ти іще не встиг
вони йшли за обрій – сміялись оголивши зуби
зі спин не видно – та можу поклястись життям
що саме так виглядають щасливі люди
саме так – як хотів виглядати я

* * *

мені снилась самотність
снились дощі
ніби змито увесь мій
біль і горе
мені снилися гори
а потім крижі
ніби білим по білому
їх вишиваю
мені снилося світло
та поки не те
що буває як умираєм
просто світло –
якесь святе

і гаряче – і добре
як у любові
мені снилися зорі
усі у вогні
міриади ліхтариків бога
мені снилося Небо
і риби у нім
що вертались додому
у Море

* * *

йшов в небуття – вгору і вниз манівцями
диким звіром чув – до світла таки дійду
їй же богу – кожному й всім по вірі
я минулий помер – а я справжній іще гряду
десь в мені відболить усе те – що не відболіло
обернеться землею – перемелеться все у дерть
стане все без тіней – зовсім голим і зовсім білим
смыслом всіх речей наповниться світ ущерть
навчимося любити – бо як же жити інакше
будемо плакати в мороці – бо просто плачеться вдвох
більше не буде мого чи твого – бо народиться наше
я ішов в небуття – а у ньому спав собі бог!..

* * *

світ такий нетривкий – озирнувся – і ти вже не ти
дороги не ті – навколо дерева кошлаті
я б хотів поміж них дубом собі прорости
у суєтності днів поміж лісу вічністю стати
хилитатись від вітру – не від дрібки тривоги
серцевину мати м'яку – вкриту міцною корою
щоб із лівого боку укривав мене теплий мох
щоби добре було лишатись сам на сам із собою
світ такий нетривкий – озирнувся – і ти вже не ти
ми минаєм як листя пожовкле у дуба
я хотів би таки між інших дерев прорости
щоб весною зеленим відбутись

* * *

у морі штиль – навкруги німота первозданна
напнуте небо над світом чорним шатром
ти чекаєш прибою і часу як місяць устане
начисто змити усе й освітити нутро
чайками розлетітися пінистим морем білим
збирати по дрібці уламки старих кораблів
із них та із глини вимішував наново тіло
виліпив тіло з морської води і землі
ти чекаєш що завтра прокинешся зовсім інакшим
світ перекроїш під себе і втиснешся ніби влитий
бо життя що прожив видається до біса несправжнім
а усі твої образи в головах інших – не ти
ти чекаєш світанку що буде різнитись від вчора
бо з народженим днем загинається вгору спіраль
змалений світ виростає – стає просторим
а душа обертається в сталь

І – ВОГОНЬ

по тобі загорілося все
сліди на землі і кров кип'ятилась
по тобі голіруч вугілля розпечене
вибирав з голови
золу вигрібав – витрушував попіл
а потім
трясся як прокажений котрий
не вірить у зцілення

боже спасибі хоча б напівцілим
вийшов із цього вогню
я п'ю в порожнечі – порожній
я вже на новій дорозі
чи на роздоріжжі
у пошуку – правди – рятунку –
скоріше себе

і де ж його шукати
навспак повернути на згарище?..
без обличчя подохнути краще!..
я із себе здираю ім'я
імовірно мене вже немає
розпорошений на попелищі –
тільки тінь снує між людьми

гоне вітер нещадно свище
розвіваючи я і ми

я тікаю в безлюддя й безбожність
я не я – не шукайте мене
було всяко – і страшно й тривожно
ми згоріли – і ти минеш!..

II – ПОЖАРИЩЕ

всередині мене лишається пил і зола
я – поле скошене начисто пожарищем
на ньому обвуглені складені снопом тіла
і усі із моїм обличчям

вимолюю зливу і супокою
спалене вимити у перебуте
і коли складатиму зброю
у мені народиться будда

розпереже сто крил безликий
обійматиме світ – мій стан
наші сутності будуть злитими
і йому я обличчя дам

Поліна ЯРОВА

(м. Северодонецьк Луганської обл. – с. Копили
Полтавського р-ну Полтавської обл.)

Молода письменниця, студентка першого курсу факультету філології та журналістики Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, майбутня вчителька української мови та літератури й англійської мови та зарубіжної літератури.

Народилася 8 травня 2005 р. в м. Северодонецьку, закінчила СЗШ I–III ст. №12, мріяла про вихід на сцену Льодового палацу спорту й отримання золотої медалі за відмінне навчання, але війна зруйнувала школу, місто й практично всі плани. Залишилася тільки творчість.

Любить читати. З юних літ пише вірші, оповідання, продовження до відомих казок. Прагне, щоб її твори дарували людям естетичне задоволення й відновлювали позитивні емоції, які вони втратили. Найбільшою мотивацією до письма вважає радість в очах діточок – своїх уважних слухачів і вдячних шанувальників. Вірить, що художнє слово – її покликання.

ТВОЯ ЧЕРГА БОЛЮ

– ...Сьогодні така тепла погода, як на лютий! Я в розтібнутому пальті, на підборах! Ще й макіяж зробила! А чому ні? Треба дарувати собі маленькі радощі. Завтра після школи планую піти на майданчик бурси зняти якесь естетичне відео...

Щосереді ти звично прямуєш до улюбленої репетиторки з української й по дорозі записуєш голосові повідомлення близьким. Тобі подобається, коли чуєш: «Твоє мовлення нагадує мені дзвіночки, таке ніжне й лагідне». Плануєш вступати на українську філологію й завжди в розмові додаєш: «Англійську також учити му, бо живемо в глобалізованому світі».

Учителька рада зустрічі, з усмішкою пропонує чай, але відмовляєшся: минулого разу ти настільки заглибилася в завдання, що зовсім забула про нього. Тільки використовувала як грілку для рук.

Ти ніколи не стежиш за часом. Але тебе ніколи й не хвилює, скільки триватиме заняття. Слухати перекази творів, правила й коментарі цікаво. Голос репетиторки зачаровує. Подеколи вона каже: «Навіщо ти ходиш до мене, адже все знаєш?» Але ти не можеш погодитися з цим. Одна з причин – просто провести затишно час за улюбленою справою: вивченням і повторенням української мови.

– Буду чекати, якщо ще захочеш прийти, – щоразу лагідно каже, прощаючись, учителька. Ти киваєш, подумки зауважуючи, як вона ставиться до занять. Щаслива, отримує задоволення від праці. Ось твій натхненний вірець, такою ж хотілося б стати в майбутньому!

– А ти де? – телефонуєш батькові, роззираючись довкола. Поміж машин і дерев ніхто не стоїть. Темно, а ти ще й без окулярів.

– А який у тебе сьогодні репетитор? Математика? – запитує він.

– Яка ще математика... – здивовано озиваєшся і рушаєш.

– Невже англійська? – чуєш тупотіння ніг.

– Тату, у мене українська! – обурюєшся. Тихою вулицею лине звук твоїх підборів. Подобається! Ніби йдеш пустим коридором і чуєш відлуння. Але от проїжджає машина, порушуючи цей звуколад.

– А-а-а-а... Тоді почекай, я зараз прийду.

Закінчується розмова. Відстань від дому до кожного репетитора незначна, і ти могла б ходити сама. Але взимку батьки все ж супроводжують у темряві.

Із татом стрічаєшся на переході. Устигаєте лише трохи поговорити, аж за рогом показується будинок. О, цей рідний звук домофону! Чомусь тобі подобається тільки ваш. Другий поверх, жовті двері з цифрою. Інколи, як і зараз, ти швиденько підіймаєшся у квартиру, ніби тікаючи від когось, замикаєш двері... А батько повільно йде сходами.

«Урятувалася!» – проноситься в голові, і ти швиденько роззуваєшся.

– Що їсти будемо?

– Що є, – лаконічно відповідає мама. Вона, як завжди, сидить за своїми конспектами уроків. Ось і причина, чому не варто ставати вчителькою: мало хто подарує тобі сертифікат до психолога. Але чомусь тебе тягне до цієї професії...

Це був звичайний вечір. Ви разом попили чаю. Ти всім близьким у мережі побажала доброї ночі. Лягла спати у своє вузьке ліжко (ех, як мріяла мати широкє!). Згадала, що вже довго не бралася за алмазну картину.

«Нічого страшного, “Зоряна ніч” ще почекає», – і з думкою про майбутнє відео на майданчику ти заснула...

Зранку перше, що бачиш, – напис на стелі «Неной». Колись, ще до того, як цей вислів став популярним і цитованим, ти наклеїла його там. В один із сумних моментів минулого... Ти стояла на ліжку й ледве дотягувалася. В очах рябіло від висоти. Але тепер це щоразу нагадувало тобі: треба триматися за будь-якої ситуації. Ти була впевнена, що зможеш усе здолати, адже пережила вже немало.

Традиційно першим зранку хапаєш телефон і перечитуєш повідомлення.

О третій ночі друг написав тобі: «Чомусь хочеться перейти на українську».

Цікаво. Напевно, це вплив його знайомої.

Ти читаєш далі. Усмішка повільно зникає з твого обличчя.

5:19: Я почув вибух...

5:26: Гуркіт...

5:29: Літак...

Наступне повідомлення змушує тебе прокинутися остаточно.

5:49: «Тради» б'ють уздовж усього кордону. ПРОКИДАЙСЯ, ДІСТАВАЙ АВТОМАТ, ЖИВИ!»

Твоїм тілом пробігають мурашки. Хоч, скоріше, це справжні слони. Вони топчуть тебе й ніби прибивають до ліжка. Але ти знаходиш сили, щоб устати, і біжиш у вітальню.

Батьки вже дивляться новини.

– ...росія почала повномасштабне вторгнення в Україну...

І якби ти могла, то хотіла б прокинутися ще раз.

Те, що відбувалося далі, прокручувалося фрагментами, як у старій, німій кінострічці. Але якщо раніше акомпанементом до кадрів була інструментальна розважальна мелодія, то зараз ти чула ревіння гармат.

В одну мить усе втратило логіку. Не стало ні ранку, ні вечора, ні дня, ні ночі. Існували ж натомість тиша і пекло.

Ти дримаєш у своїй кімнаті. Ліжко незастелене, із накиданим одягом і простирадлами. Час од часу розплющуєш очі, бо звук «Градів» ближчає. Подумки рахуєш снаряди – не встигаєш. Занадто швидко. Але ти знаєш, що вони ніколи не заряджають їх до максимуму: економлять.

Під боком муркоче кіт. Він не розуміє, чому ви постійно відсутні, тому ловить момент полежати поруч. Погладжування його

м'якої шерсті заспокоює. Він чіпляється лапою за твій светр. Цей одяг вже почав дратувати. Ти не знімала його тиждень, жодного разу не прийняла ванну. Раніше тобі здавалося ненормальним, коли хтось мився раз у два дні. Набрати гарячої води й лягти – чи не єдиний був спосіб утихомирити нерви. Але тепер немає такої можливості.

Відлунням пронісся вибух. Цю самохідну установку ти назвала Василіса. Відрізнити її від ворожих було легко, – як голос коханої людини серед натовпу.

На телефон прийшло повідомлення. Нарешті є зв'язок. Швидко залазиш під стіл біля вікна, лягаєш на подушку й набираєш номер.

Кіт засмучено нявчить і чимчикує до тебе.

Ідуть гудки.

– Ой, привіт, – із цими словами подруга взяла слухавку.

– Так! – радісно вигукуєш. – Уявляєш, сьогодні знову цілий день лежала, на щастя, ще не спускалися... – Ти не встигаєш договорити, бо веселий голос перериває:

– Вибач, я зараз не можу спілкуватися.

У трубці чути сміх і гру на гітарі.

– Але... Я ж не так часто можу дзвонити...

Котик торкається носиком до твоєї мокрої щоки.

– Ну, а зараз я на ночівлю прийшла. Я тобі потім обов'язково передзвоню. Бувай, сонце, усе буде добре!

Ти вдихаєш повітря крізь зуби й тихо звертаєшся до улюбленця: «Чи зможе вона це зробити?»

Миготить світло. Василіса знову нагадує про себе.

– Тату... – починаєш ти, але голос тоне в розривах мін. При тискаєш долоні до вух.

Вони поруч.

Кіт злякано шипить і ледь не вилітає з кімнати. Ти біжиш за ним, у коридорі тремтячими руками натягуєш взуття.

– Тату! – кричиш крізь шум, який із кожною секундою дедалі гучнішає. Ближчає. Перед очима зринає темрява. Перебили світло.

– Тату!

Ти не впізнаєш свій голос. Він не такий, про який можна говорити «ніби дзвіночок». Він проривається з найтемніших закутків душі й сповнений тваринного страху.

Нарешті ти чуєш кроки батька.

– Що ти там робив, одягайся скоріш?! Де мама? – ти помилково вдягаєш його шапку й плутаєшся в куртці.

– Фотографував, як улетіло у вікно наді мною, – із показним спокоєм мовить він.

– Ти робив що-о-о-о?

У квартиру вривається мати, а твоє серце ледь не спинилося від того, як протяг гучно зачинив двері.

– А ти де була?

– Котиків годувала, – на відміну від батькового, її голос дрижить. – Прямо на майданчику впало, я встигла забігти в під'їзд.

Вибухи стають частішими.

– Швидко! Усе взяли? Пішли, – каже тато й штовхає вас до виходу.

Ти забула свою іграшку. Не те що під страхом смерті побігла б шукати її в темряві, але ще жодного разу ти не лишала її на самоті.

Кусаєш губи, а все ж таки злітаєш сходами й уже хочеш відчинити двері, як батько кричить тобі зупинитися.

– От дурний, не перевзувся... – шепоче він сам до себе. – Стривай.

Тебе повертають і ставлять у вузький отвір між стінами.

– Підемо, коли будуть перезаряджати, – каже мати.

Ти не розумієш. Міни ні на мить не припиняють розриватися. Коли саме вони хочуть бігти? Тримаєш у руках куртку й досі намагаєшся її одягнути. Здавалося, люди полегшили собі життя, вигадавши одяг, але зараз ти просто не можеш засунути дві руки. Зробити це стало вкрай важко.

– Можливо... – батько трохи прочинив двері, але десь поруч розірвалося. – Ні, не зараз.

Унизу, у крихітній коморі з трубами, куди спускалися переважно люди поважного віку, лунали голоси. Одні лаялися між собою, інші огризалися на події...

Ви могли б спуститися туди, але мали своє місце в іншому, більшому підвалі.

Батьки стояли й прислухалися. Якимось чином тато розумів багато речей. Або він швидко вчився на практиці...

– Біжімо! – кричить він, і ви вириваєтеся на вулицю. Березневий мороз устигає лише на мить обхопити твої досі мокрі щоки.

Не марними виявилися нескінченні нормативи з фізкультури: за пару секунд ти вже у сховищі.

– Оце ти марафонець, аж грязь розліталась у всі боки, – не міг не пожартувати тато. Мама мовчки стояла й присвічувала ліхтарем, доки батько викручував шурупи з дерев'яних дверей.

Ти сідаєш на імпровізоване ліжко в коморі, полишаєш куртку, яку так і не змогла вдягнути. Береш шубу, нещодавно знайдену на смітнику, накидаєш зверху. Вона тепліша.

Звідси не так чути гради й міномети. Це якийсь інший, підземний вимір. Життя рухалося тут повільніше, якщо взагалі вдавалося вловити цей плин.

Батько зразу пішов до інших чоловіків дізнатися про новини й обговорити події. Він залишив вас удвох заспокоїтися. Тільки зараз ти помітила, що ноги тремтять і вистукують по підлозі.

Раніше мама сказала б: «Усе буде добре».

Але зараз єдине «добре», що вона цього не каже. Нема сенсу. Нема віри.

Поволі голова починає працювати. Думки змінюють одна одну.

«Чому я?»

«За що?»

«Я просто хотіла бути щасливою».

– Мамо... – тихо кличеш її. Можеш лише здогадатися, що вона повернула до тебе голову.

– А Іра зараз веселиться... – На останньому слові твій голос здригнувся, а з очей покотилися сльози. – Мамо, я теж хочу сміятися й веселитися!

Матуся починає витирати твоє обличчя, і ти чуєш її сопіння: вона також ледве стримується.

– Чому, коли я будь-якої миті можу загинути, Іра продовжує своє нормальне життя? – крізь ридання й далекі вибухи хлипаєш ти. – Чому вона може дозволити собі набрати ванну, перевдягнутися, пройти вулицю й зустрітися з друзями? Чому їй усе одно до того, що мені так боляче, ще й кидає слухавку? Я втопилася... Я втопилася, я просто втопилася від усього цього...

Із кожною фразою твоє серце стискалося сильніше. Ти думала, що пережити можна все. Головне – позитив. Тільки у твоїх планах ніколи не було війни. Цих страждань. Утрати життя.

– Сонечко... – мама пригортає тебе до грудей і тихо гладить

твое брудне, заплутане волосся. – Ми виберемося звідси. Ти теж зможеш веселитися. Ми навіть поїдемо до Іри, хочеш?

– Хочу... – гугнявиш ти.

– Ось і добре. Добре, – вона ще кілька разів повторила це слово, ніби заспокоюючи саму себе. – На день народження ви обов'язково будете разом. Тільки треба трохи потерпіти.

– Я вже не маю сил терпіти...

– Люба моя, уже ніхто не має...

Далі ви сиділи мовчки. Мама хилилася вперед-назад, обіймаючи тебе. Шуба зсунулася на підлогу. Василіса рідко подавала голос. Більше чути було ворожу артилерію. Через якийсь час повернувся тато. Хороших новин не було.

Ти не пам'ятаєш, як заснула, але зараз мама торкалася до твого плеча. Прислухалася. Тиша. Але це не заспокоювало. Підозріло тихо...

– Ми можемо підніматися.

Ти копирсаєшся в ковдрі й шубі, вилазиш з-під них і взуваєшся. Батько запирає двері, закручує шурупи та кладе інструмент за трубу.

– Котра година?

– Не знаю, ми забули телефони.

Ти теж.

Виходите під скрип дверей. Декілька людей стоять на вулиці. Бачиш маленький червоний вогник на рівні чужих облич. Під ногами сніг. Його не було всю зиму, тому в школі не змогли зробити фотосесію на пам'ять. Зараз від нього жодного сенсу. Якщо раніше вночі білий коцик саяв від світла ліхтарів і вікон, то тепер довкола темрява. Здається, ніби місто спить. Відганяєш думку, що воно просто загинуло. Ні, ще рано. Воно продовжує жити в далеких куточках квартир, у вогнях свічок. Під звуки тихого радіо з марафоном новин, надіючись почути своє ім'я. У підвалах мріє про сміх своїх мешканців. Знову хоче закрутитись у веремії подій.

Ти вдихаєш свіже повітря. Мороз неприємно кусає суху, потріскану шкіру. Десь далеко-далеко лунають звуки артилерії: ворожої чи нашої, – тобі не знати. На відміну від дорослих, ти не розумієш, звідки вибухи. Лише навчилася лічити секунди між ними й переводити в кілометри.

Зараз справді неблизько. Поки можна поспати. Ти завжди спиш. Але навіть уві сні кудись тікаєш від гармат.

– Скоро все закінчиться, – чуєш від чоловіка, який курить з іншими.

«Скоро...» – із надією думаєш ти, не здогадуючись, що це останні твої дні тут. Удома.

Ще довго ти будеш згадувати, як бігла на інший кінець міста під «Градами». Тупилася в землю й не здіймала погляду. Як їхала в машині й чула голос маленького хлопчика, котрий уперше за два тижні вийшов із підвалу:

– Це сонечко! Мамо, це ж сонечко! Привіт, сонечко! – він не міг перестати радіти, а ти тоді вкотре усвідомила, що таке – цінувати звичайні речі.

Ти не могла припинити плакати. Тобі було страшно. Ти вперше бачила сльози батька, який відправляв вас у невідому путь. Згадка про це шкребла душу й змушувала вити в кулак.

– Краще послухай музику, – нахилившись, шепоче мама. Вибухи ставали гучнішими. Слушна порада. Ти дістала телефон, увімкнула пісні. Навушники поглинули навколишні звуки. Заплющила очі, бо дуже боялася побачити щось на дорозі. До тебе доходили чутки, що люди не встигали виїхати. Вони тікали від пекла, але пекло наздоганяло їх.

А ти просто мріяла бути щасливою.

ЗМІСТ

Єдині, немережні, незнищенні. Галина Білик	5
Алексенко Тетяна	11
Мій Україні.....	11
Балагура Тетяна	12
Олексій + Степан.....	12
Яса життю	13
Осінь у Полтаві	14
З тобою.....	14
Пукас Єлизавета	15
Свою ненависть перетворю на силу.....	15
Коли одна людина – як народ.....	16
Не посміймо забути.....	17
Сонце теж має право на тінь.....	18
Струкова Анастасія	20
Ми – діти України	20
Весна вповні.....	21
Зміни	21
Очікування.....	22
Семенова Євгенія	23
Мандрівка в часі й просторі (Пам'яті І. П. Котляревського).....	23
Аромат свободи. 06.06.2019.....	24
Дотики минулого.....	25
Діти Сонця	26
Беля Валентина	27
Наш Гімн співаю, я його кричу!.....	27
Гімн.....	28
Помирають будинки сивими.....	29
Зім'яла чистий аркуш у руді.....	29
Білик Галина	31
<i>Лютневе літочислення</i>	31
Ми завжди прагнули.....	31
Місто тимчасово відкладеного пекла.....	31
Я обов'язково переживу цю війну.....	32
Ми переможемо.....	32
Довго їдуть.....	32

Хлібця... чайочку...	33
Коли не спиться...	34
Мій народ...	34
Приходить знову звір...	34
Як виросли наші діти...	35
Тітка Марія...	35
Страшно про це писати...	36
Бокшань Галина	37
Ретро-портрет	37
Tranquility	38
Підвальні нотатки	38
Underground English	39
Lullaby	39
Роками у снах вибухає літак...	40
На вулицях тихо і порожньо...	41
Великодні нотатки	41
Бондар Сергій	42
<i>Навстіж (Верлібри)</i>	42
ти...	42
тут...	43
якщо сказати...	43
хто став для тебе межею...	44
стрибаю у темний вагон...	44
хочу...	45
Бондар Тетяна	46
Немає слів...	46
Не впокореним стадом...	47
долоня в долоні...	48
Боровська Марина	50
Бузок	50
Земля рибин	52
Чернігів чорний мов гора...	54
цей ліс чужий – уже його нема...	54
ладнає січень шатра сиві...	54
Плач Одіссея	55
Браїлко Іванна	56
Запах	56
Браїлко Юлія	58
Ненавість...	58

Вірш за мотивами	59
Волощук Юлія	60
Поверніться до мене, вірші!	60
Двоє рук – двоє птиць...	60
Дякую, що прийшов...	61
Я тебе так чекала...	62
Найперш усе на двох – і сміх, і горе...	64
А наш тато – наче журавель...	65
Босими ніжками до ялинки...	65
Хочу до Мама, поки ще живі...	67
<i>Lina Kostenko</i> .Wieczorne słońce, dzięki ci zadzień... Переклад з української Юлії Волощук	68
Галатченко Віра	69
Черешні	69
Листи	72
Любов моя.....	74
Такого спалаху душа моя не знала...	75
Деся там за Ворсклюю гаї...	75
Ліхт Дарина	76
Хто Я?.....	76
Дім.....	79
Ліхт Ярина	81
Малярські роботи	81
Талипова Наталія	82
Молитва.....	82
Молитва до Янгола-Охоронця.....	83
Підступно поранені крила...	84
Горобець Дарина	85
Не спить Україна, не стулює очі...	85
Гришко Юлія	86
Місто	86
Незламний	87
Якщо настане завтра.....	87
Розквітне калина.....	88
Душа моя вимолена	88
Моя печаль бере меча	89
Маяк.....	89
І була війна	90
Кохання?.....	91
Завжди	91

Неповторення.....	92
Миттєвий вогонь	92
Платтячко	93
Домненко Ірина.....	98
Соцмережі пам'ятатимуть цю війну	98
Дорогавцева Наталія	105
Чуєш?.....	105
Кам'яна баба	106
Послухайте: шепочуть чебреці... ..	106
Молитва.....	107
Дугенець Аліна.....	108
Невигадана історія	108
Дудка Ігор.....	112
Десять хвилин	112
Євдашко Анастасія	123
Тримаймося, дорога подруго!	123
Егорова Анна	125
Місто, жебрак і безхатній пес	125
він стискав її голову у руках... ..	126
Червоненька квіточка	127
а я, як прийшла до тебе... ..	127
А. М.	128
Ледачі люди... ..	129
У мене... ..	130
М. А.	131
Три Василі й Павло.....	132
Жовнір Наталія	133
Вишні воєнної весни.....	133
Буде мирною осінь... ..	134
Жученя Дар'я	135
Не плачте – моліться!.....	135
Ми заслужили	136
Завітайло Олена.....	138
Матіоловий сон.....	138
Удосвітня	141
Мотрона.....	146
Солом'яна вдова	148
Іванов Юрій	156
Як живе Київ під час війни.....	156
Два місяці після окупації: який має вигляд нині понівечена Бородянка.....	158

Яким є Гостомель після обстрілів російських окупантів.....	159
Обстріли Гостомеля: як двоповерховий будинок за мить перетворився на руїни й невимовний біль для господарів.....	160
Слідами війни: Ірпінь вражає кладовищем автомобілів, обстріляними будинками та знищеним адмінкорпусом податкового університету.....	162
Кілька місяців після обстрілів: який вигляд має нині податковий університет в Ірпені.....	163
Мешканка Вишгородського району показала, яким є її будинок після обстрілів.....	164
Брати?! Нічого немає в нас спільного.....	165
Не сказано тисячу слів.....	166
Цілуй мене жадібно й гаряче.....	166
Зима принесла у душу твою морози.....	167
Самотній вечір сходить на поріг.....	167
За парканом йде чуже життя.....	168
До тебе приведуть усі дороги.....	169
Йовенко Владислава.....	170
Зачекай.....	170
Хочеться жити.....	170
По телевізору сказали.....	171
Україно, я буду вічно тебе любити.....	172
Кльокта Тетяна.....	173
П'ю весну спраглими вустами.....	173
Вечір у очі дивився й мовчав.....	174
Вливаюся молитвою у вись.....	174
Хай кулі стануть хрущами.....	174
Лікую душу Львовом.....	175
На сторінці літа.....	175
Тоненько намазує сміх на скоринку вікна.....	176
пригорщами грози.....	176
Приручила ранок.....	177
Іриси з ірію.....	177
Вечір у склянці чаю.....	177
Відмайоріло літо.....	178
Стишую кроки: до осені близько.....	178
пошарпана сукня.....	179
Я не сказала осені прощай.....	179
У житті – як на довгій ниві.....	180
прохромлюю змія списом.....	180
у кожного соняшника своє небо.....	181

Козьмін Юрій	182
Написи на стіні	182
Колінько Олена	191
Тисяча років самотності	191
Тасмиче зникнення жирафа Гудзика	194
Колісніченко Наталія	197
Перехрестя тонких рук... ..	197
Ні тебе, ні мене... ..	198
Врешті скажи, чому... ..	198
Я б купила квиток на літак... ..	198
Серпневе	199
Пам'яті Юкіо Місіма	199
Ми пройшли не в обіймах зчеплені... ..	200
Анестезія	200
Дзеркало	201
Вогонь	202
Палюче око Герострата... ..	203
Пустеля.....	204
Ти – мандрівник ночей... ..	204
Замикаєш свою ніжність... ..	205
Вечір	205
Бібік Катерина	206
Як ти, Росіє, свій втратила ум?.....	206
Що є свобода?	207
Коли б мені вмістити в торбу мрії... ..	207
Крилата	208
Караулова Софія	213
Найстрашніше – не вмерти, жахливо – не жити... ..	213
Я тромб у серці Бога.....	214
Ми слово чуємо з народження від мами... ..	214
Мгарський монастир	215
Кириченко Данііл	218
Не здамся без бою... ..	218
Кіборги	219
Нащадки козаків	219
Вояк читає листа	220
Кононенко Галина	221
<i>Земле моя полинова, мово моя калинова</i>	221
Мені знову наснилося рідне село... ..	221
Гімн рідній землі	222

Синам України	223
До українців	223
На захист рідної мови	224
Мова древнього народу... ..	225
Лелеки	226
Осінній етюд	226
Кононенко Поліна	227
Дванадцять місяців	227
Вірш-дует онуки Поліни й бабусі Галини	228
Весна	229
Кочан Крістіна	230
Моя незламна Україна	230
Кравець Альона	232
Заховалось сонце за хмарину	232
Крупченко Валерія	233
Майдан. Криваве протистояння	233
Йому немає навіть вісімнадцяти	237
Логвиновська Аліна	238
Синьо-жовтий волі оберіг	238
Лук'яненко Олександр	241
« – Благослови і змилуйся, Владико...»	241
З нами Бог, Україна – це ми!	242
Манойленко Юлія	262
Моя крилата Музо, не зникай... ..	262
Варвара з чашею в руках... ..	262
Тиша святої ріки... ..	263
Гординя породжує лиш порожнечу... ..	263
Ти знаєш, де світло і темінь... ..	264
Ген вільшини раюють славно... ..	265
Терну синіють цятки... ..	266
Чапелька дивна туманами бродить... ..	267
Залишся тінню на крилі пташати... ..	268
Тіні сосен важкі, наче гріх... ..	268
Ой, водице, водо... ..	269
Я понесу в пелені ніжно небо... ..	270
Ці дні, наче запах сосен... ..	270
Коли додому вернеш... ..	271
Кличе в ніжність трава... ..	272
І всі відтинки гомінкі... ..	272
Де коні п'ють тумани срібні з річки... ..	273

Комусь не стане на заваді літо...	274
В жменьки сонце вибирають люди...	274
Якого ми роду і племені?..	275
Перші спалахи цвіту, як свято...	276
Новицький Станіслав	277
<i>Крона дерев холодні</i>	277
В саду мовчання...	277
пастух гоне череду...	278
свічка у старій церкві ще горить...	278
це як спогад...	279
збуди мене одвічним смутком поля...	279
Залюблено торкаючи плече...	279
Вертаюсь до тієї миті...	280
не бійся патрона в патроннику...	281
ти повертаєшся проходячи...	281
І знову на південь...	282
зима зимою...	282
<i>«Ой у лузі червона калина»</i>	283
Запахла калина...	283
Білий цвіт на вітах абрикоси...	283
ти десь у клятому полі...	284
Воскресни із полум'я...	285
Мало землі...	285
треба йти степом...	286
колись все ж...	287
Осока Сергій	288
Стамбульська пісня	288
ще на городі поралась Явдоха...	289
Вертає ніч додому, в небеса...	289
я ставлю ятір у зелену воду...	290
Малина пахне нізвідкіль...	290
На Трійцю	291
Дощ, дощ	294
У тюрму	295
Панченко Дар'я	299
На конверті немає адреси	299
Пашенко Вікторія	301
Остарбайтери. Історія однієї дівчини	301
Рогова Мирослава	307
Повожатий	307

Розколотько Олена	309
Риби, і рухи, і білі мальовані персні.....	309
Моє майбутнє проступає переді мною.....	309
Упав мій сніг, і запах апельсинний.....	310
Так треба літа, щоб нарешті зігрітись.....	310
Портрет оголеної.....	311
Народження Місяця.....	311
Танцюють тіні.....	312
Глоса (диптих).....	312
Рудич Оксана	314
<i>Війна як поезія</i>	314
Ця війна.....	314
Мій дід покійний якось кречав.....	315
Чи є де кінець оцим рікам кривавим?.....	316
Ще не пізно любити.....	316
Сину!.....	317
Листок.....	317
Де ти?.....	318
Нива.....	318
Глибини.....	319
Початок.....	320
Сіробаб Наталка	321
Снайперка Юлія Матвієнко («Білка»): «Мені дуже захотілося стати тією, кого б наш ворог боявся».....	321
Учителька-волонтерка: «Я за все життя, напевне, стільки не дякувала людям, як за цей час».....	329
Смольницька Ольга	336
<i>Квіти й самоцвіти: поезії</i>	336
Асфодель.....	336
Антична ремарка (філософам).....	337
Квіти й самоцвіти з минулого.....	338
Християнство і природа.....	339
Камертон.....	340
<i>Автопереклади англійською мовою</i>	341
Сад.....	341
The Garden.....	341
Мій письмовий стіл (у період творчих сумнівів).....	341
My Desk (in a period of creative doubts).....	342
Снарська Інна	343
Коли я була крилатою.....	343
Щастя.....	344

Збираю валізи, візи і кризи...	344
Сині-сині гори...	345
Там, де по пояс полини...	345
Адам і Єва...	346
Не пишеться, не мариться, не спиться...	346
Хто прийде до нас з мечем...	347
Літак...	347
Під шатами вишні...	348
Вдосвіта, наосліп янгол твій приходить...	348
Таємниця життя...	349
Ворони – в усі сторони...	349
Синам...	350
Танець...	353
Як важко писати...	353
Солодка Лілія	355
Моя Україно, пишу для тебе вірші...	355
Стиркіна Юлія	356
Допоки немає сирени і падає сніг...	356
Біженцям.....	357
«Сиділа пара голубів...».....	358
Молитва (До кого молитись, як тиша на небі...)	359
Якби...	360
Любов і пісні.....	360
Повернутись раптово, зненацька...	361
Коханий, насниь мені...	362
Варшавська катеринка.....	363
Хтось вирішив, що нас не має бути...	364
В прицілі.....	365
Полтаві.....	366
Кожного з нас убили на цій війні...	367
Ми ляжемо поряд в високу траву...	367
Молитва (Не вишивай по чорному...)	368
Люблю.....	369
Ліхтарик.....	370
Лялька-мотанка.....	371
Тіткова Світлана	372
Розповідь волонтерки про зруйновані війною долі українців.....	372
Ткаченко Катерина	378
Тут мав бути матеріал, у якому українці говорять, що пишаться своєю країною.....	378

«Уголок цього ніхто не казав, але скоріш за все її з'їли»: Голодомор на Полтавщині	382
Рід, якого більше немає: фоторепортаж із села на Полтавщині	386
Федорова Марина	390
Наш спільний біль	390
Фурса Наталка	398
<i>Вірші війни</i>	398
Заходь, братіку, маю для тебе дари... ..	398
Смерть і родини... ..	398
Повторюй, друже... ..	399
Щодня збираю слова – як після обстрілу чи розстрілу... ..	399
Колись, нескоро, а може, й скоро, бо час відносний... ..	400
...І оце той випадок, коли білі пальта байдужих... ..	400
Річка затоплює береги... ..	401
Що ж ти, Надієчко, мовчиш?.. ..	402
Сонце, мороз і вітер... ..	403
Натиснути Enter. Дивитися. Слухати... ..	403
Яскріла тьма. Вгризався сніг... ..	404
Сьогодні – схованка в ляху. Завтра – передова... ..	405
Світе, я розумію: ти хочеш миру... ..	406
Нині плюс десять. Земля розкисає хутко... ..	406
...А потім я кам'янію. О ні, мені не дарма... ..	407
Все нижче хмари, ширше береги... ..	407
Стріляла арта. Рушився собор... ..	408
Згвалтована дівчинко, відкрови... ..	409
Тільки вітер... і тиша... А, був приліт... ..	409
Життя розривається – випускає тебе на волю... ..	410
Є про що писати – нема чим жити... ..	410
Я не прийду до вас, рідні, – хіба принесуть... ..	411
Напихати словами, як тирсою чи кропивою... ..	412
Мить пролітає мимо... ..	412
Я на вітвар любові... ..	414
Просто сидіти побіля вікна... ..	414
І коли ти з усіх сторін чекаєш зради і тільки зради... ..	415
А із рани у тілі – кров... ..	415
Пів світу – гине, пів світу – плаче... ..	416
Ліси заміновано, парки і цвинтарі – теж... ..	416
Хатильова Каріна	418
І знову війна	418
Іде весна	420

Чаус Аміна	421
24-го зранку.....	421
Лист солдатів.....	422
Шапка Ксенія	423
Захід. Хроніки моєї тривоги.....	423
Шебеліст Сергій	432
Пробудження приспаної України.....	432
Крим – їхній.....	440
Україну придумали на сході.....	448
Амазонки й козаки.....	455
Шевченко Марина	458
Я чую, ти плачеш, моя Україно.....	458
Шевченко Софія	460
Реальність.....	460
Ярмак Олександр	463
поспішати нікуди – вода розмиває неспокій.....	463
мені снилась самотність.....	463
йшов в небуття – вгору і вниз манівцями.....	464
світ такий нетривкий – озирнувся – і ти вже не ти.....	464
у морі штиль – навкруги німота первозданна.....	465
I – вогонь.....	465
II – пожарище.....	466
Ярова Поліна	467
Твоя черга болю.....	467

Літературно-художнє видання

У СЕРЦІ – УКРАЇНА

***Поезія, проза, есе, історії із життя,
статті, інтерв'ю***

Збірник

Редакторка *Галина Білик*

Обкладинка, художнє оформлення *Олени Завітайло*

Верстка, макетування *Галини Ковіки*

Здано в набір 25.10.2022 р. Підписано до друку 15.12.2022 р.
Формат 60x84/16. Гарнітура Monitorica.
Ум.-друк. арк. 16,00.

Виготовлено в ПНПУ імені В. Г. Короленка,
вул. Остроградського, 2, м. Полтава, 36003
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
серія ДК № 3817 від 01.07.2010 р.

УІІ У серці – Україна : поезія, проза, есе, історії із життя, статті, інтерв'ю : збірник / Літературна студія «Заспів» ; Кафедра української літератури ; Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка ; редакторка-упорядниця, авторка передмови Галина Білик. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка 2022. – 488 с.

До збірника ввійшли художні, публіцистичні, журналістські тексти сімдесяти авторів, головно пов'язаних із Полтавським національним педагогічним університетом імені В. Г. Короленка: студентів, викладачів, випускників різних років, їхніх дітей та учнів, дописувачів університетських видань тощо; ядро склали вихованці факультету філології та журналістики.

Наскрізні теми книги – Україна в її болючому сьогоденні й трагічній історії; український народ як потужна сила, здатна здолати окупанта й відстояти свої європейські цінності; українська людина у світлі її ідентичності, життєвих проблем та устремлень, неповторному світопереживанні.

Ідея видання – ушанувати пам'ять полеглих захисників України й численних цивільних жертв російсько-української війни, підтримати бойовий дух нашого воїнства й усього народу в упевненому русі до перемоги над ворогом.

Збірник адресований молоді, освітянам, широкій читацькій аудиторії.

УДК 821.161.2

